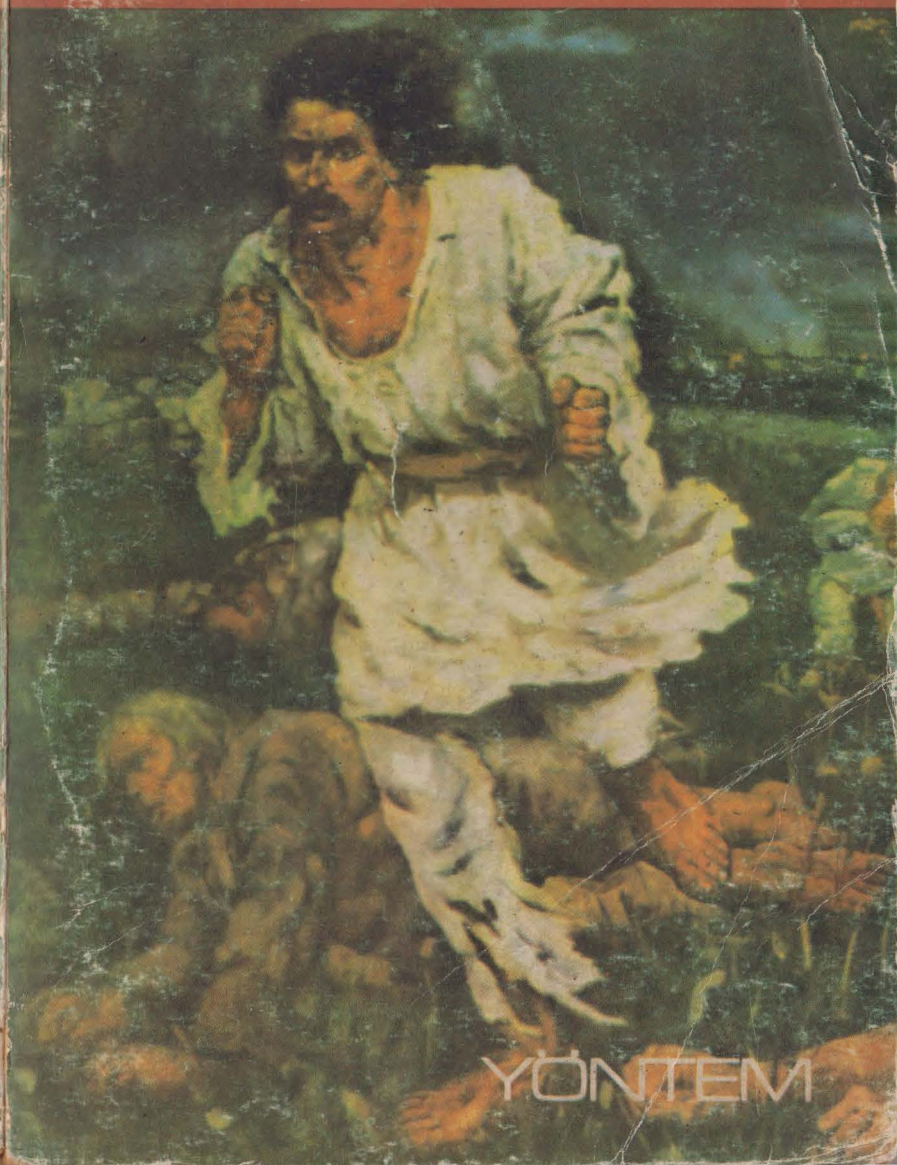
UMUT TOPRAKLARI

LIVIU REBREANU

YÖNTEM

YÖNTEM UMUT TOPRAKLARI 2. REBREANU

YÖNTEM: 9
Başmusahip Sok. 10/11, Cağaloğlu
P. K. 1196 - İstanbul

YÖNTEM YAYINLARI: 9
Sanat Dizisi: 5

Orijinal Adı:
Rascoala

Türkiye Basımı:
Haziran 1973

Kapak Deseni:
OCTAV BANCILA

Dizgi:
YÖNET MATBAASI

Baskı:
ZAFER MATBAASI

Kapak Filmi:
EBRU OFSET

Kapak Baskısı:
TEKİN OFSET

UMUT TOPRAKLARI

—II—

LIVIU REBREANU

Türkçesi

Gülen Fındıklı

Bölüm Yedi

• KIVILCIM

1

Aynı Pazar günü öğle saatlerinde, Grigor'la Titu Herdelea, Burdelea istasyonuna geldiler. Amara'dan gelmiş olan sarı arabanın önünde Ichim oturmuş, onları bekliyordu.

«Burada herşey yolunda mı Ichim?» diye sordu Grigor.

«Şimdilik birşey yok,» diye cevap verdi arabacı.

Grigor onun ses tonunu beğenmemişti, ama daha da fazla üstelemedi. Yolculuğu zaten yeterince kötü geçmişti. Genç Herdelea ile kendisinden başka, kompartımanda kimse yoktu. Aşağı yukarı bütün kompartımanlar da bomboştu. Ama her istasyonda, köylüler hakkında korkunç hikayeler anlatan telaşlı insanlarla karşılaşmışlardı. Hepsi de kendi bölgelerinde henüz hiçbir şeyin olmadığını kabul edi-

yordu, ama mutlaka dehşetli olaylar çıkacağından korktuklarını da saklamıyorlardı.

Grigor, bu yörede gerçekten de henüz herhangi birşeyin olmadığını biliyordu. Onun için bu abartmaları duydukça sinirleri bozuluyor ve bunları, huzursuzluğu artıracak kışkırtmalar olarak kabul ediyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi; Titu ile buluşmaya gittiği istasyonda, geçen sonbahar birlikte yolculuk ettiği kiracı Ilie Rogojinaru ile karşılaşmak bahtsızlığına uğramıştı. Sonra, Costeşti'ye kadar da bir türlü bu adamdan kurtulamamıştı.

Geçen sonbaharki tartışmalarını hatırlatırken, «Eee, ne dersiniz, köylüler hakkında söylediklerimde haklı değil miymişim?..» demişti yaşlı kiracı; neşeli, hatta biraz da alaylı bir tavırla.

Daha sonra kompartımanlarına gelmiş ve Bayan Iuga'nın topraklarının satılık olduğunu duyduğu için koştura koştura Bükreş'e gittiğini anlatmıştı. Zaten çok eskiden de Bükreş yakınlarında, özellikle aşağı Argeş taraflarında bir yer satın almayı istemişti.

Bayan Iuga'nın toprağı satışı hakkında biraz bilgi edinmek için önce Strada Argintari'ye gitmişti. Bayan Nadina'nın boşanma işinden hiç haberi yoktu. Ne kadar da güzel bir kadındı o!.. Gözlerinin içine bakmaya bile cesaret edememişti yaşlı kiracı. Bayana, Bay Grigorita'nın nasıl olduğunu sorduğu zaman, o küçücük ağızdan dökülen boşanma haberiyle birden sarsılmış ve ne denli büyük bir pot kırdığını anlamıştı. Sonra hep işlerden söz etmişler ve birkaç gün sonra da bayanın köydeki evinde buluşmaya karar vermişlerdi. Çünkü Bayan Nadina, oraya toprağını satmak için gidecekti. Ama kendisi, şim-

di ayaklanma başladığı için, bunca yıllık emeğinin ürününü biriktirmiş olduğu Olena'daki evine gidiyordu. Köylülerle nasıl konuşulacağını, onlara nasıl davranılacağını çok iyi bildiği için de rahattı.

«Umarım, tanrı bizi büyük bir felaketten korur!..» diye bağırdı, «bir de şu baştakiler akıllı davransalar!.. Köylüler adalet istiyor, ama onların bir efendiye de ihtiyaçları var. Eğer başlarındaki efendi zayıfsa, adalet, hiçbir zaman köylüler için yeterli olmayacaktır. İşte, zaten bu yüzden söylemiştim ben, başta sıkı bir idare olmazsa köylülerin asla yatışmayacaklarını... Gazetelerin yazdıklarına inanmıyorum, onlar, gerçeği yansıtacaklarına gitgide yalan batağına saplanıyorlar!.. Ama geçen gün Vaslui'den gelen yahudi bir kiracıya rasladım, anlattıkları inanılır gibi değildi, hiç böyle birşey duydunuz mu?.. Kiracıları topraklarından atmaları için köylüleri kışkırtan bir belediye reisi!.. Ve bu belediye reisi köylüleri neden kışkırtıyormuş, biliyor musunuz, yahudilerden nefret ettiği için mi?.. Yoo!.. Kayınbiraderi, yahudinin toprağını ele geçirmek istiyordu, ama beceremedi bunu. Yahudiyi kovduktan sonra toprağı ele geçireceğini sanıyordu. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı ve köylüler ayaklanarak toprağı aralarında bölüşmek istediler. Tabii belediye reisi de çılgına dönerek orduyu çağırdı yardıma, ama faydasızdı. Köylüler korkmuyorlardı ki, askerlerin ateş etmelerine izin verilmediğini biliyorlardı. Üstelik tırpanlarıyla ve taşlarla askerlere öyle bir saldırdılar ki, zavallı askerler nereye kaçacaklarını bilemediler.. İşte görüyorsunuz ya baylar, eğer baştakiler köylülerin bu türden davranışlarına yardım ederlerse onları nasıl sakinleştirebilirler?.. Muhalefetin sorumsuzluğu da artık dayanılmaz bir hal al-

dı. Köylülerin haklı olduğunu bağıra bağıra ilan ediyorlar!..»

Amara'ya yaklaştıkça Grigor'un huzursuzluğu daha da arttı. Etrafındaki havanın gittikçe daha çok kötülükle dolduğunu hissediyordu. Arkadaşının surat asmaya başladığını gören genç Herdelea, geldiğine pişman olmaya ve neden çağrılmış olduğunu da merak etmeye başlamıştı.

Onun bu düşüncelerini sezmiş gibi Grigor birdenbire, «Böyle olduğum için özür dilerim,» dedi, «ama neyim olduğunu ben bile bilmiyorum...»

Bahar yağmurlarının çamur içinde bıraktığı yolda araba zorlukla ilerliyordu.

«Durmadan yağmur yağınca yol hiç kurumuyor,» diye mırıldandı Ichim, «zaten güneşin de pek çıktığı yok...»

Grigor birşey keşfetmek istermişcesine köyleri ve tarlaları dikkatle inceliyordu. Köylerde her Pazar olduğu gibi köylüler handa, yada bir evin etrafında toplanmış konuşuyorlardı. Ama bu kez gözlerinde yeni bir ışık, suratlarında da daha kararlı bir ifade varmış gibi gelmişti Grigor'a.

Lespezi'yi geçtikten sonra arabacıya sordu, «İşler nasıl Ichim?..»

«İyi efendim, çünkü daha başlamadık...» diye cevap verdi yaşlı adam dikkatle. «Havalar çok kötü gidiyor... Durmadan yağmur yağıyor. Zaten köylüler de kontratlar hakkında henüz kararlarını vermediler...»

«Demek kontratlar daha yapılmadı!..» diye sordu Grigor.

«Hayır efendim, yapılmadı. Köylüler devamlı bu işi erteleyip duruyor. Çünkü buralarda toprağın köy-

lüler arasında bölüştürüleceğine dair birtakım dedikodular yayıldı ve onlar da bekliyorlar...»

Amara'da Busuioç'un hanının önünde her zamankinden daha da fazla köylü toplanmıştı. Ichim, o sabah kralın emirlerini getiren iki atlı geçtiği için öteki köylerden de köylülerin gelmiş olduğunu söyledi.

Yaşlı adam ne kadar saklamaya çalışırsa çalışsın, Grigor, babasının yüzünde bile endişe izleri görebiliyordu. Genç Iuga, ondan hiç bir bilgi edinemeyeceğini, durumun gerçekten nasıl olduğunu anlamak için köylülerle konuşmaktan başka çıkar yol olmadığını biliyordu. Ichim'in sözleri bile yeterince anlam taşıyordu zaten.

Önce uşak Bumbu ile konuştu. Adam dehşet içindeydi. Yaşlı Miron'a herhangi birşey söylemek imkansızdı. Ayrıca onu kızdırmaktan korkuyordu. Eğer üç hafta önce kontratlardaki şartları biraz daha hafifletmeyi kabul etmiş olsaydı, yaşlı adamın bugün endişelenecek hiçbir şeyi olmayacaktı. O zaman köylüler elde edecekleri birkaç küçük hakla yetinebilirlerdi, ama şimdi kontratları ağızlarına bile almak istemiyorlardı, hele etrafta toprağın paylaşılacağına dair böyle söylentilerin dolaştığı bir zamanda... Artık onlarla bir anlaşmaya varma çabasına girmek de anlamsız birşey olurdu.

Grigor, Titu ile birlikte köye gitti. Yolda karşılaştıkları polis Boiangiu, durumun şimdiye dek oldukça sakin bir biçimde süregeldiğini söyledi. Sadece öğretmen Dragoş'un tevkif edilmesi köylüleri biraz rahatsız etmişti. Öğretmenin neden tevkif edildiğini bilmiyordu ama, köylüler, öğretmen kendilerinin tarafını tuttuğu için bunu yaşlı Miron'un yaptığını söylüyorlardı.

Daha sonra hanın önündeki kalabalığın yanına gittiler. Grigor onlara dertlerini sordu, ama yumuşak ve içten olmayan cevaplarla yetinmek zorunda kaldı. İçlerinden geçenleri ya ona söylemek istemiyorlar, yada buna cesaret edemiyorlardı. Oysaki bakışlarında, kötülükten çok soru soran bir tavır vardı. Grigor, özellikle Petre ile konuşmaya çalıştı. Genç adamın sert hatlı gergin yüzü endişeliydi. Grigor'a bağlıydı o... Özellikle öküzlerinin parasını verdiği ve eski borçlarını kapattığı için onun uğrunda ne isterse yapardı.

«Biz de diğerlerinin yaptığı gibi yaptık Bay Grigorita,» diye mırıldandı, «eski kontratların şartları çok ağırdı, daha fazla dayanamazdık... Peder Lupu, Bay Grigorita'ya sen anlat... Sen daha yaşlısın ve benden daha iyi konuşursun...»

«Hadi Peder Lupu, anlat,..» diye ona cesaret verdi Grigor dostça.

«İşte efendim, bazılarımız karar verdi. Diğerlerimiz ise hâlâ düşünüp duruyor,» dedi Lupu Chiritoiu, ağır ağır, «köylüler çok ağır şartlar altında yaşıyorlar efendim, bize inanmalısınız!.. Ben, yaşlı bir adamım. Gelecek Noel'e çıkıp çıkmayacağımı ancak tanrı bilir. Ama durumumuzun gittikçe daha da kötüleştiğini biliyorum. Büyükbabanızın zamanında ben küçük bir çocuktum Bay Grigorita, o günleri bilirim. Tıpkı size benzerdi, iyi kalpli ve müşfikti. Kimsenin ne aç kalmasını ne de kötü bir duruma düşmesini isterdi. Bu durumda olanlara da, ne isterlerse malikaneden alabileceklerini söylerdi. Ürünün sadece onda birini alırdı. Tabii o zaman insanlar da daha az olduğu için toprak daha boldu...»

Diğerleri onun sözünü kesene dek eski günleri anlatmaya devam etti. Grigor'a; kralın emirlerini

getiren atlıları, toprağın köylüler arasında paylaştırılmasının ne zaman başlayacağını sordular.

Dönerken Grigor, Herdelea'ya ne düşündüğünü sordu.

«Köylüler yeterince sakin görünüyorlar,» dedi Titu, «onları rahatlıkla idare eden birisiyle kolayca geçinebilirler. Ama ne zamana dek sürer bu, bilinmez. Çünkü...»

«İşte asıl mesele de bu,» dedi Grigor endişeli bir sesle.

Durumu konuşmak ve mümkün bir kargaşalığın nasıl önlenebileceğine karar verebilmek için bütün geceyi babasıyla birlikte geçirdi. Oğlunun köye gidip köylülerle konuştuğunu duyar duymaz yaşlı Iuga'nın kaşları çatıldı ve Grigor kendisine, öğretmeni mümkün olduğu kadar çabuk serbest bıraktırmasını söyleyince de sinirle bağırdı.

«Demek köylülerin önünde benim küçük düşmemi istiyorsun ha!..»

«Sorun, küçük düşüp düşmemekte değil baba,» diye cevap verdi Grigor, «Dragoş hiçbir suç işlemedi ki...»

«Benim köyümde halkı kışkırtan, işte o senin Dragoş'un,» dedi Miron sertçe, «senin gibilerin kentlerde yaptığını Dragoş da burada yaptı. Otuz yıllık emeğimi mahvetti! Daha da ötesi, şunu da belirteyim ki; onun köyden uzaklaştırılmasını, belediye reisinden özel olarak rica ettim. Şuna da emin ol ki, öğretmenin burada olmaması, aslında köylülerin yararınadır.»

«Çok yanılıyorsun baba. Tam böyle bir anda Dragoş burada yararlı olabilirdi. Kişisel etkisiyle bu nefreti ve patlamaları durdurabilecek tek insan oydu...»

«Böyle bir duruma gelseydik, işler bizim için çok kötü olurdu,» dedi yaşlı Miron kızgınlıkla, «bu gidişi durdurabilecek tek insan benim!»

Grigor dehşet içinde kalmıştı. Babasının başka bir dünyada yaşadığını ve gerçeği görmek istemediğini anlıyordu. Yaşlı adama köyde duyduklarını anlattı ve ateşin bacayı sarması için çok az bir zaman kaldığını, özellikle belirtti. Son olarak da, babasından, köylülerle anlaşabilmesi için kendisine izin vermesini istedi.

Miron reddetti. Grigor'un yumuşak tavrıyla işleri daha da çıkmaza sokacağına inanıyordu. Kendi tecrübesine ve insanlar hakkındaki bilgisine o kadar çok güveni vardı ki, yıllar boyu kendisini ayakta tutan metodunu bırakarak, işleri, kafası saçma sapan teorilerle dolu genç bir adama bırakmak onun gururunu incitiyordu.

«Bir anlık zayıflık, tereddüt, yada hareketsizlik, bu kötü köylülere cesaret verir. Sen onları daha da heyecanlandırır ve bu davranışlarını önleyemezsin.» dedi Miron, «zaten farkında olmadan buradaki durumu biraz abartıyorsun. Başka yerlerde ne oluyor bilmiyorum... Ama bu durumu abartma, genel olarak kötü bir hava yarattı. Oysaki benim iyice denenmiş metodlarımla buradaki köylüler idare edilebilir. Önce onları dinleyip, sonra tartışacaksın. Tabii bu iki metodu aynı zamanda kullanarak birşey elde edemezsin. Bana sorsaydın, sana köylülerle uğraşmamanı, onların isteklerini dinlememeni tavsiye ederdim. Bana göre bu, bir zayıflığın işaretidir. Sen de bu tavrınla beni taş kalpli bir diktatör olarak gösteriyor ve bütün politikamı bozuyorsun!..»

«Bir anlaşmazlık olduğu zaman,» diye itiraz etti Grigor, «önce tartışmak...»

«Hayır, hayır,» diye onun sözünü kesti yaşlı adam. Birden aklına, öğretmenin de aynı şeyi önerdiği gelmişti. «Bana göre hiçbir anlaşmazlık yok. Daha da ötesi, ben, köylülerle aramda bir anlaşmazlık olabileceğini kabullenmiyorum. Bu, benim de diğerleri gibi onları sömürdüğüm, onların çaresizliklerinden yararlandığım anlamına gelir... Sen de çok iyi bilirsin ki, köylülerden faydalanarak servet yapmak bizim adetimiz değildir...»

Tartışma gece yarısına dek sürdü. Grigor, birçok şekilde babasını ikna etmeye çalıştı, ama bu ısrarı yaşlı adamı daha da sinirlendirdi. Sonunda ona, gerçeği görmemesinin, bütün mülkünü ve hatta hayatını bile tehlikeye koyduğunu söyledi.

«Çok geç oldu,» dedi yaşlı adam, «zaten burada tartışarak zaman kaybediyoruz. Ne yazık ki haklı olduğu zaman babanın asla teslim olmayacağını ve onun tanrıdan başka kimsenin önünde eğilmeyeceğini hâlâ öğrenmemişsin!..»

«Öyleyse benim için, geldiğim gibi gitmekten başka hiçbir şey kalmıyor, değil mi?..» diye sordu Grigor.

«Öyle,» diye mırıldandı yaşlı adam başını sallayarak. «Senin burada, yanımda olmanı arzulardım. Ama korkarım ki bana destek olacağına, işleri büsbütün engelleyeceksin. Sessizce Bükreş'e dön... Ve bırak, toprağını ben savunayım... Yaşadığım sürece benim görevim bu!»

Ertesi sabah Grigor bir kez daha konuşmayı denediyse de babası onu susturarak gitmesini tavsiye etti. Genç adam da uzun uzun düşünmüş ve bunun tek çözüm yolu olduğunu görmüştü. Yoksa durmadan tartışacaklar, bu da hiç bir işlerine yarama-

yacaktı. Zaten Nadina da geleceğini bildirmişti. Grigor bunu duyar duymaz iyice sinirlenmişti.

«Ne biçim bir etki yapar bu... Sen benim eski karımla iş yapıyorsun... Çok güzel bir iş gerçekten!.. Kimbilir köylüler ne düşünecek?..»

«Sırf senden ayrıldı diye kimseyle bir ilişkisi olamaz, yada bir iş yapamaz mı yani!..» diye sordu yaşlı adam. «Her zaman olduğu gibi bu işi de abartıyorsun!»

«Hangimizin abarttığını bilmiyorum baba!» diye bağırdı Grigor, «ama boşanmamızdan hemen sonra burada Nadina ile karşılaşamam...»

«İşte buradan gidip beni yalnız bırakman için bir neden daha çıktı,» dedi yaşlı Miron.

Costeşti'deki treni kaçırmamak için Grigor, yemekten sonra hemen yola çıktı. Ichim, sarı arabayla kendisini kapıda beklemekteydi. Yaşlı adam, her zamanki duygusuz tavrıyla oğluna sarıldı, hislerini zorlukla saklayan Grigor ise onu yanaklarından öptü.

«Umarım birkaç gün sonra döndüğümde seni yalnız bulurum baba!»

«Durum sakinleştikten sonra gel,» diye cevap verdi yaşlı adam.

Kışın mahvettiği yürek biçimli çiçek tarhının yanında arabanın peşinden bir süre yürüdü. Malikanenin kapısından çıkarken, Grigor arkasına baktı. Yaşlı adam toprağa çakılı bir direk gibi dimdik durmuş, onlara bakıyordu.

Köylüler bir önceki günkü gibi gene hanın önünde toplanmışlardı. Sanki oradan hiç kımıldamamışlardı.

«Bu insanlar hâlâ ne bekliyorlar Ichim?» diye sordu Grigor.

«Onlar da bilmiyorlar efendim,» diye mırıldandı arabacı, «aptallar gibi bekleşip duruyorlar işte.»

Bütün yolculuk boyunca Titu Herdelea, varlığının gereksiz olduğunu hissetmişti. Ayrıldıklarına çok memnundu. Sanki kaynar bir kazandan çıkmış gibiydi.

2

Gözlerini gitmekte olan sarı arabadan ayırmadan, «Acaba neden bu kadar çabuk dönüyor?..» dedi Ignat Cercel.

Alışkanlıkla bütün köylüler arabanın arkasından bakmaktaydılar.

«Burada neden kalsın ki?..» dedi birisi, «Gittiği yer hem daha iyi, hem de daha sıcak!»

«Meraklanmayın, ihtiyar burada kaldı,» dedi Serafim Mogoş, «toprak sahiplerinden bu kadar kolay kurtulunmaz Gherasim!»

«Keşke hepsi Bay Grigorita gibi olsalar,» diye bağırdı Petre, «dün nasıl gelip bizimle konuştu, gördünüz... İhtiyar olmasaydı...»

«Ama bütün mesele de zaten idarenin ihtiyarda olmasında,» diye sözünü kesti Serafim Mogoş.

Soğuk bir rüzgar esmekteydi. Köylüler paltolarına sarılıp **caciula**'larını kulaklarına kadar çekmişlerdi. Ama bir türlü birbirlerinden ayrılamıyorlardı. Ya hayvanlara bakmak, yada birkaç lokma atıştırmak için aceleyle eve gidenler de, sanki yokluklarında birşey olacakmış gibi gene aceleyle geri dönüyorlardı. Bir gün önce atlıları sormak için komşu köylerden gelenler, bu kez daha da kalabalık gelmiş-

lerdi. Her zamanki dertlerini konuşuyorlardı, ama bugün sanki birileri duyacakmış gibi çok dikkatli davranıyorlardı. Her biri, ya kendi gözlerindeki parıltıyı belli etmemek, yada diğerlerindekini görmemek için birbirlerine bakmaya çekiniyorlardı. Ama bütün yüzlerde aynı kuşku, cevabını bekleyen aynı soru okunuyordu.

Belediye reisi ne zaman geçse, «Hey, sizin eviniz, karınız, çocuklarınız yok mu?..» diye bağırıyordu.

Vasile Zidaru da her zaman neşeli bir kahkahayla aynı cevabı veriyordu:

«Zaman değişti artık Bay Belediye Reisi!.. Toprağın sahibi, bundan böyle biziz!..»

Ancak akşam vakti binbaşı Stefanescu'nun ve daha sonra da kiracı Cosma Buruiana'nın malikaneye doğru gittiğini görerek dağıldılar. Ama hiçbiri Rum'u görmemişti. O, ortalık iyice karardıktan ve handa kimse kalmadıktan sonra geldi.

Olup bitenleri öğrenmek için Miron Iuga onları, hatta Platamonu'yu da çağırmıştı. İçlerinde en korkak olanı binbaşıydı. Tüm hayatı boyunca çalışmalarıyla elde ettiklerini kaybedeceğinden yakınıp duruyordu. Onun asıl büyük endişesi, kızlarıydı. Bu canavarlar onlara birşey yapmasınlar diye üçünü de uzağa göndermeliydi. Ama Miron Iuga onu biraz sakinleştirdikten sonra, kendi bölgesinde herşeyin yolunda olduğunu, kontratların yapıldığını, fakat henüz işe başlanmadığını anlattı. O, asıl yarından korkuyordu. Bu canavarlara asla güvenilmezdi.

«Nasıl sakin olabilirim beyefendi, onları tanırım,» diye bağırdı Stefanescu, «sizin burada, burnunuzun dibinde polisiniz var. Benimse hiç bir şeyim yok. Zavallı kızlarımla bu canavarların kuca-

ğında tek başınayız. Küçük kızlarımı koruması için General Dardalat'tan birkaç asker göndermesini istemiştim, ama imkansızmış, zaten kendi topraklarını da topu topu bir tek birlik koruyormuş... Bir de bu ülkede tarıma devam etmemizi istiyorlar bizden... Hükümet bile başımıza gelecekleri önemsemedikten sonra köylülerin bizim derimizi yüzmeleri çok doğal...»

«Eğer köylülerin önünde de böyle konuşuyorsanız, hiç kuşkunuz olmasın, yaparlar!..» diye cevap verdi Miron sinirlenerek.

«Nasıl konuşabilirim... Böyle birşeyi nasıl da düşünebiliyorsunuz?..» diye bağırdı binbaşı. «Ben size burada çektiklerimi anlatıyorum. Köylülere karşı olan tavrımda ise çok sertimdir. Gerçekten öyle!..»

Platamonu, daha sakindi. Kızını bir süre önce Piteşti'ye göndermişti. Kendisinin, karısının ve oğlunun ise korkacak bir şeyleri yoktu. Ne olursa olsun, kalmaya kararlıydılar. Gerçekte, gidecek hiç bir yerleri de yoktu zaten. Tüm varlıklarını topraklara yatırmışlardı. (Tabii burada, Bükreş'te bir bankaya yatırdığı paralardan hiç söz etmemişti. Bu, sadece kendini ilgilendiren bir konuydu...) Zaten köylülerle iyi geçinirdi. Onlara hiçbir zaman kötü davranmamış, dövmemişti. Kendinden nefret etmeleri için hiçbir neden yoktu. Zavallı Chirila Paun, kızıyla Aristide arasında geçenlere biraz sinirlenmişti, ama bunu da düzeltirdi nasılsa... Birkaç taviz vererek Lespezi'deki köylülerle yeni kontratlar yapmıştı. Bunun acısını da başka yollardan çıkartırdı kolaylıkla... Tek derdi Babaroaga idi. Daha önce onu satın almaya kalkan köylüler şimdi de beş kuruş bile vermeden toprağın aralarında bölüştürülmesini istiyor-

lardı. Neyse ki Bayan Nadina geliyordu da, bu işler de yoluna girecekti...

Cosma Buruiana'nın ise anlatacak yeni birşeyi yoktu. Iuga, onun korkularını çok iyi biliyordu. Cosma kimseye anlatmıyordu, ama ailesine hazır bulunmalarını, her an burayı terkedebileceklerini söylemişti. Hayatlarını kaybetmektense, mallarını mülklerini terketmek çok daha akıllıcaydı.

Sözlerinin ciddiye alınmayacağını biliyordu, ama Miron Iuga onlara, sakin ve kuvvetli olmalarını tavsiye etti. Hepsinin korkudan ödü patlıyordu. Yaşlı adam, aslında kendi izlenim ve yargılarını kontrol etmek için onları oraya çağırmıştı. Duyduklarından; söylentilerin, korkakların abartmalarından başka birşey olmadığı sonucuna varmıştı. Önündeki kiracıların ağlaşmaları, bunun doğruluğunu kanıtlıyordu. Evet, şimdi herşey çok açıktı.

Kiracılar gittikten sonra uzun uzun konuştuğu belediye reisine ve polise daha çok güveniyordu. Onlar, köylülerin sakin olduklarını ve her zamanki gibi kontratlarından yakındıklarını söylediler. Havalar bir düzelse, hepsi de işe başlayacaklardı. Hükümetin toprağı aralarında bölüştüreceği haberini duyduklarından beri de, Babaroaga'yı satın almaktan vazgeçmişlerdi. Köyleri dolaşan iki beyaz atlı vermişti bu haberi kendilerine. Bu, onların her zamanki rüyalarıydı. Bununla beraber, Pravila, polisle birlikte çalışmaları gerektiğini, böylelikle de bu yarı akıllıların kötü bir şey yapmalarına fırsat vermeden hemen olayların önüne geçebileceklerini söyledi.

Boiangiu, belediye reisinin olayları dört gözle izlemesi gerektiğini, karakoldaki kuvvetlerinin çok az olduğunu belirtti. Karakolda, kendisiyle beraber beş kişi idiler. Miron Iuga, az sonra buraya gelecek

olan hükümet görevlisinin de dikkatini bu konuya çekeceğine söz verdi. Bununla beraber sayılarının önemli olmadığını; asıl önemli olan şeyin ise, adamlarının dikkatli bulunmaları olduğunu da sözlerine ekledi.

«Köylüler otoritenin varlığını hissetmelidirler,» dedi yaşlı Iuga. «Kışkırtma asla olmamalı, ama kararsızlığa da düşülmemeli. Herhangi bir karşı çıkma, diğerlerine örnek olması için sert bir biçimde bastırılmalı!..»

«Peki efendim,» diye mırıldandı belediye reisi.

3

Titu Herdelea ile Grigor Iuga, akşama doğru Bükreş'e vardılar. Tren, köylülerden korkarak evlerini terkeden yolcularla doluydu. Hepsi de tek kurtuluş yolu olarak Bükreş'e kaçıyorlardı.

«Bu paniğin başlangıcı!..» dedi Grigor, üzgün bir sesle, «Felakete yardım etmekten başka da hiçbir işe yaramaz...»

Gara de Nord'dan çıktıktan sonra araba bulamadıkları için kalabalık bir atlı tramvaya bindiler. Piata Teatrul National'da indiklerinde Grigor, Predeleanu'lara gideceğini söyledi. Titu ise, biraz daha bilgi edinmek için kentte gezinmek istiyordu. Ayrılırlarken, küçük çingene gazeteci avazı çıktığı kadar bağırarak onlara doğru yaklaştı:

«**Adevarul,** özel baskı!.. **Adevarul,** özel baskı...»

İkisi de birer tane aldılar. İri puntolarla manşette **Köylü Karışıklıkları Hükümette Görüşülüyor!** haberi vardı. Tek kelime bile söylemeden gazeteyi

okumak için ikisi birden köşedeki bir sokak lambasının altına gittiler. Hızla yayılmakta olan köylü karışıklıkları, hükümette görüşülmeye başlanmıştı. Muhalefetteki birkaç milletvekili, köylülerin bu kötü durumları karşısında hükümeti hiçbir şey yapmamakla suçluyorlardı. Köylüleri koruyorlar ve herhangi bir kanlı bastırma eylemine girişilmemesini istiyorlardı. Diğer taraftan birkaç hükümet yanlısı ise, muhalefeti, isyancıları korumakla suçluyorlar ve köylüleri kanunsuz eylemlere girişmeye kışkırtıyorlardı.

«Ne kadar güzel bir propaganda,» diye mırıldandı Grigor, «ülke ateşler içindeyken, beyefendiler birbirlerine iltifat edip duruyorlar!..»

Titu Herdelea, Calea Victoriei'ye doğru yürüdü. Arada sırada kulağına «Ayaklanma», «Köylüler», «Karışıklık» ve «Kiracılar» sözcükleri çalınıyordu. Sağa doğru dönerek eve gitmeye başlamıştı ki, birden tanıdık bir ses duydu.

«Hey, Bay Herdelea, Nasılsınız?... Karışıklıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?.. Yaa, toprak sahipleri ne kadar şaşırdı, değil mi?.. Kendilerine bir şamar oğlanı bulduklarını sanıyorlar: Toprak sahiplerinin köylüleri sömürmelerinden yahudiler sorumluydu!.. Anlıyorsunuz ya, bu bölgelerde bütün kötülükler için yahudiler sorumlu tutulur. Ama artık köylüler toprak sahiplerine karşı çıktıkları için 'iyi' köylü değiller... Şimdi de onları bastırmak için orduyu çağırıyorlar!..»

Konuşan ayakkabıcı Mendelson'un oğluydu. Yüzündeki garip gülümseme birden Titu'yu kızdırdı ve genç adam, «Bunda memnun olacak hiçbir şey yok Bay Mendelson,» diye bağırdı.

«'Memnun olmak' la neyi kastediyorsunuz?..»

diye karşı çıktı genç adam. O kadar garip bir biçimde konuşmuştu ki; yahudi aksanı, olduğu gibi belli oluyordu. «Memnun olduğumu da kim söyledi?.. Bir kere, ben sosyalistim ve şiddete karşıyım. Onun için memnun olmam olanaksız. Zaten bu zavallı köylülerin; toprak sahiplerine karşı ayaklanmada gösterdikleri cesareti, kanlarıyla ödeyeceklerini biliyorum.»

Onbeş dakika kadar sosyal adaletsizlik üstüne kurduğu teorilerini anlattı ve Titu'yu, köylülerin bu hareketlerinin kendisini herkesten daha çok üzdüğüne inandırmaya çalıştı. Ondan kurtulmak için Titu, aceleyle eve gitmesi gerektiğini söyledi. Ama genç Mendelson, kapıya kadar onunla beraber geldi ve söyleyeceklerini bitirmeden de onu bırakmadı.

Titu'yu iki tane mektup bekliyordu. Birinde Tanta, Çarşamba akşamı altıda geleceğini söylüyor ve mektubunu binlerce öpücükle bitiriyordu. Diğeri ise, rahip Belciug'dandı. Ayaklanma bu kadar çabuk yayıldığı için aceleyle gitmesi gerektiğini, yakında Bükreş'te olacağını söylüyordu. Daha fazla kalması, hayatını tehlikeye atabilirdi. Titu, rahibin bu kadar aceleyle kaçmasına çok üzülmüştü. Az da olsa, ailesine Bükreş'ten birkaç şey göndermeyi isterdi. Rahibin mektubu elinde, bir an düşündü: Tanta ne zaman geleceğini söylüyordu?.. Çarşamba günü... Bugün Pazartesiydi, demek iki gün daha vardı...

Ertesi gün, **Drapelul**'a her zamankinden daha erken gitti. Roşu'nun odası, daha önce hiç görmediği bir biçimde, gazetecilerle doluydu. Bir gün önce hükümette olanlar tartışılıyor ve özellikle eski bir bakanın, muhalefetin gazetesi olan Glasul Poporuliu'da çıkan bir yazısından söz ediliyordu. Kırmızı suratlı Bebe Antoniade yüksek sesle yazıdan pasaj-

lar okudukça, editör Deliceanu sinirinden kıpkırmızı kesilip olduğu yerde bağırıp çağırıyordu.

«Dinle şef, asıl bomba şimdi geliyor,» diye bağırdı Bebe Antoniade, «dinle: 'Hükümetin bu üzüntülü olaylar karşısında gösterdiği beceriksizlik, kalbimi kan ağlatıyor! Köylülerin bütün istedikleri, sadece yaşamak... Ve bu kaba bir şekilde red ediliyor!.. Açların haklı istekleri göklere yükseldiği bir zamanda, saygıdeğer başbakanımız, verilmiş haklardan bahsediyor. Hangi haklar?.. Köylülerimizi ezme hakkı mı?.. Ülkemizin temeli, kuvveti ve herşeyi olan o köylüleri ezme hakkı mı?...' Ama durun, asıl şimdi geliyor: 'Diğer bütün hakların üstünde bir tek hak vardır ki o da, köylülerin kendi ülkelerinde yaşama hakkı, herşeylerinin ellerinden alınmasına göz yummama hakkı, yozlaşmış bir idareden korunma hakları ve vicdansız sömürücülerin pis ellerinden babalarının topraklarını geri almadaki kavgalarında yardım görme hakları. Bu kutsal mücadeleyi anlayamayanlar, zeka derecelerine daha uygun olan görevlere getirilmelidirler. Herşeyin bir sınırı olduğunu artık anlamalıyız. Bu güzel ülkemizde hükümetin beceriksizliği yüzünden Romen kanının dökülmesine izin verirsek, taşlar bile ağlayacaktır!'»

Bir süre kimse konuşmadı. Sonra Deliceanu kızgınlıkla bağırdı. «Bu, isyana açık davet! Buna ancak bir şekilde cevap verilir. Kim olursa olsun, bu yazarı tevkif etmek! Eski bir bakan olması, kendisi için daha da utandırıcı!..»

«Bunların hepsi aynı şef,» dedi Bebe Antoniade, «Hükümeti devirmek için ne olursa olsun yaparlar..»

«İşte bu yüzden de hükümet, bu hareketlere ancak tek bir yoldan cevap verebilir: Vacareşti hapishanesi tam onlara göre bir yer,» dedi editör sertçe.

«eğer hükümet bunlara cevap vermeyi imkansız buluyorsa çekilmeli ve kışkırttıkları ayaklanmayla bu demogogları başbaşa bırakmalı.»

«Ama neden çekilsinler!..» diye karşı çıktı eski gazeteci Davidescu. Tekrar muhalefete geçme ihtimali onu korkutmuştu. «Onları Black Marias'a götürüp kafalarına biraz akıl sokmak gerekir!»

O zamana dek bir köşeye çekilmiş olan Titu Herdelea, birden tüm bakışları üstüne çekti. Çünkü Roşu, onun köyden yeni gelmiş olduğunu söylemişti. Titu, havanın biraz sert olmasına rağmen, şimdilik herşeyin sessiz olduğunu söyler söylemez Deliceanu atıldı.

«Tabii öyle olacak. Kışkırtıcıların olmadığı yerlerde herşey yolunda. Ama onlara şu eski bakan olan beyefendinin yazısını gönderin de bakın bakalım hâlâ sakin kalıyorlar mı!..»

Roşu, öğleye dek yalnız kalamadı. Oysaki yalnız kendisinin bildiği birkaç haberi Titu'ya söylemek için sabırsızlanıyordu. Titu çıkarken, «Öğleden sonra meclise gidersen iyi edersin oğlum,» dedi, «ilginç birşey olabilir!.. Yarın da erken gel. Anlıyorsun, değil mi!..»

4

Salı sabahı güneş bulutların arasından sıyrılarak parıldamaya başladı. Bir gece önce yaşlı toprak sahibinin malikanesinde olanları öğrenmek için köylüler Busuioc'un hanının önünde toplandılar.

Belediye reisi, neşeli bir tavırla sorup duruyordu. «Neden buralarda sallanarak vaktinizi harcıyorsunuz?.. Yoksa, o meşhur atlılarınızın tekrar gel-

mesini mi bekliyorsunuz?.. Gidip kendi işinize baksanıza...»

«O atlıların verdikleri haber ne kadar da doğruymuş,» diye bağırdı Marin Stan. Chiristea'nın barından yeni çıktığı için dili biraz sürçüyordu. «Yoksa bizim sevgili toprak sahiplerimiz dün akşam neden toplansınlar?.. Ah, korku ne kadar da güçlü bir kuvvet!.. Öyle değil mi Bay Belediye Reisi!..»

«Neler saçmalıyorsun Marin?» dedi Pravila alaylı bir tavırla, «toprak sahipleri neden korksunlar... Senin o koca kafandan mı?»

Birkaç kişi gülerek bağırdı, «Evet, bizden korksunlar!»

«Onların eğlenmek için toplandıklarını hiç sanmıyorum,» dedi Serafim Mogoş.

«Toprağı paylaştırmak için gelen emirleri saklamayı planlıyorlardır,» dedi Ignat Cercel.

«Bunu yanlarına bırakmayız,» diye atıldı Teoder Strimbu, «Neyse ki atlılar, daha önce bize haber vermişlerdi...»

Belediye reisi onların konuşmalarını kesti, «Çenelerinizi kapayın, yoksa, sinirlenmeye başlıyorum... Ben sizinle samimi bir şekilde konuşuyorum, siz ise saçmalıyorsunuz... Böyle giderse anlaşamayız!»

Marin Stan, alaylı bir gülümsemeyle sordu: «Birkaç kadeh devirdiğimi inkar etmiyorum Bay Belediye Reisi, ama söyleyin, dün akşam siz ve Bay Polis, yaşlı adamın malikanesinde ne yaptınız, ha!..»

«Neden sizden birşeyler sakladığımızı sanıyorsunuz?» dedi Pravila, «Bay Miron'un beni çağırması garip birşey mi?.. Ne de olsa belediye reisiyim ben, öyle değil mi?.. Utanılacak birşey mi yaptım?.. Köyde huzuru sağlamaya çalışmak kötü birşey mi, söylemek istediğin bu muydu Marinica?»

«Aklıma gelen en son şeydi bu,» diye cevap verdi Marin. Dilinin sürçmesi kaybolmuştu. «Bizim istediğimiz de huzur ve adalet. Biz, yaşlı adamın size toprağı köylüler arasında nasıl böleceğini sorduğunu sanıyorduk!..»

«Bay Miron'un toprağını sizin aranızda bölüştüreceğini mi sanıyordun?» diye cevap verdi belediye reisi gülerek, «onun, topraklarına aşık olduğunu bilmiyor muydun?..»

«Kim malını isteyerek verir ki?..» diye mırıldandı Ignat Cercel, «ama bu, kral'ın emri! Vergiyi ödeyemediğim için onlar da benim domuzumu almadılar mı?.. Ama ben sesimi çıkarmadım... Ne yapabilirdim ki?.. Çocuklarım açlıktan öldüğü halde!..»

Belediye reisinin buna verecek bir cevabı yoktu. Birkaç espiri daha yaptıktan sonra bürosuna gitti. Öğleye doğru, Lespezi'den gelen Matei Dulmanu göründü. Malikanedeki hizmetçilerden, bugün bayanın Bükreş'ten geleceğini duymuştu. Bütün odalar temizlenmiş, ateşler yakılmıştı. Köylüler sinirliydiler. Kalabalıktan sesler yükseliyordu.

«Neden geliyor?.. Hâlâ Babaroaga'yı başkalarına mı satmak istiyor?..»

«Buna izin vermeyiz!..»

«Yakarız, daha iyi...»

«Belki de toprağı paylaştırmak için emir almıştır...»

«Artık beklememeliyiz...»

«Gelirse gelsin... Zaten neden burada toplandık?..» diye bağırdı Petre Petre, hepsini bastıran yüksek bir sesle.

Tartışma tüm heyecanıyla sürerken Ioana Ana'nın damadı Pavel Tunsu, küçük oğluna çıkışıyordu. «Hadi büyükannene git oğlum, oradaki çocuklarla

oyna.. Annen böyle yapmanı söyledi. Hadi git, ayak altında dolaşma, burası çocuklara göre bir yer değil, görmüyor musun?..»

Costica'nın hiçbir şey söylemeden koluna asılmaya devam ettiğini görünce de, «Hadi, yoksa patlarım, anlıyor musun!..» dedi, «yoksa gitmek istemiyor musun?..»

«Köpeklerden korkuyorum,» dedi çocuk.

«Hangi köpeklerden?.. Büyükannene giden yolda köpek filan yok. Zaten iki adımlık yer...» diye ısrar etti babası, «hadi, iyi bir çocuk ol da beni sinirlendirme!»

Pavel Tunsu'nun tehdidinden çekinen Costica, istemiye istemiye aşağı doğru yürümeye başladı. Yalınayaktı. Üstünde kirli, yırtık pırtık ve geniş kollu bir gömlek vardı. Kalabalıktan uzaklaşır uzaklaşmaz neşesi yerine geldi. Ioana Ana'nın kulübesine varır varmaz, Vasile Zidaru'nun oğlu Nicu'yu çağırmaya başladı. O kadar çok gürültü yapmıştı ki, bütün komşular rahatsız oldular.

Ioana Ana, artık yumurtaların üstünde oturmak istemeyen bir tavuğun peşinden bahçede koşuşup duruyordu. Torununun sesini duyunca kendi kendine söylenmeye başladı. Daha deli Anton'dan yeni kurtulmuştu.

«Bir tanesini zar zor savmıştım, şimdi daha da beteri geliyor!»

Costica ile Nicu'yu kapıda görünce, «Bakın çocuklar,» dedi, «uslu uslu oynayın, yaramazlık etmeyin. Zaten başımda yeterince derdim var!..»

Costica, büyükannesinin dırdırlarını hiç önemsemedi. Biraz koşuşup köpeklerle oynadıktan sonra karnının aç olduğunu bildirdi.

«Bir de seni aç gönderiyorlar başıma. Sanki seni

yeterince beslememişim gibi,» diye bağırdı Ioana Ana, «masanın üstünde, beze sarılı **mamaliga** var. Ocağın üstünde de süt ısınıyor. Git, patlayıncaya kadar tıkın!..»

İşine devam etti, çocuklar da oyun oynadılar. Ara sıra yaramazlık etmesinler diye onları azarlamayı da ihmal etmiyordu. «Köpekleri rahat bırakın küçük şeytanlar... Isırırlar yoksa! Costica, tavukları kovalama, korkup kaçıyorlar, akşam vakti de bir daha geri gelmiyorlar! Delirdin mi oğlum, aklını mı kaçırdın?.. İn domuzun üstünden, belini kıracaksın hayvanın...»

Daha sonra Costica sokağa çıktı. Burada Nicu'ya oyunlarını gösterebilmek için daha fazla yer vardı. Kendisi daha büyük olduğu için, büyükannesine elinden geldiğince karşı çıkarak küçüğün takdirlerini kazanmak istiyordu.

Az sonra Ioana Ana'nın sesi kulübeden duyuldu. «Sokakta oynamayın oğlum, bahçeye gelin. Arabanın biri çarpar da sizin yüzünüzden başım belaya girer...»

Bu sırada yolun karşısından başka bir ses duyuldu. Bu da Vasile Zidaru'nun karısıydı.

«Nicuşor, annene gel. O aptal Costica'nın peşinden koşma. Gel buraya, bak sana ne vereceğim!..»

Costica atçılık oynuyor, oradan buraya koşuşuyor ve Nicu'nun önünden geçtiği zaman da çocuksu bir gururla kişniyordu. Nicu, oyuna o kadar dalmıştı ki, annesinin sesini duymadı bile.

Torununa hakaret edilmesine büsbütün sinirlenen Ioana Ana bahçe kapısına gelerek ellerini beline koydu ve bağırdı.

«Costica, içeri gel küçük şeytan.. Neden sokak-

lara çıkıyorsun, bahçe sana dar mı geldi?.. Ya hemen içeri girersin, yada doğru eve gidersin!»

Çocuk yerinden kımıldamadan sızlandı, «Ne yapıyorum büyükanne, neden oynamamıza izin vermiyorsun?.. Kötü birşey yapmıyoruz ki...»

Yaşlı kadın mırıldanarak kapıyı kapadı ve işinin başına döndü.

«Cehenneme kadar yolun var. Bir daha da benim başıma gelme. Senin peşinden koşacak vaktim yok benim...»

Ama tam içeri girmişti ki, uzaktan bir korna sesi duyuldu. Kızgınlıkla tekrar sevgili torununa bağırdı. «Çabuk içeri gir, yoksa şu arabanın altında kalacaksın...»

Nicu korkarak annesinin çağırmasını bile beklemeden bahçeye koştu, ama kahraman Costica yolun ortasında durmuş, kapının parmaklığının arkasından kendini seyreden Nicu'ya bağırıyordu. «Bak Nicu, ben korkmuyorum. Bak, bak...»

Kollarını iki yana açmış, kirli ve geniş kollu gömleğinin içinde bir yarasa gibi duruyordu. Hızla yaklaşmakta olan arabaya bakarak dilini çıkardı.

«Costica, nerdesin dikkat et!»

Yaşlı kadının sesi kulübenin kapısından duyuldu.

Arabanın elli metre kadar ötesinde olmasına rağmen, kımıldamadan olduğu yerde duruyordu. Ona çarpmamak için şoför direksiyonu sağa kırdı. Ama aynı anda, sanki ne olursa olsun kendini tekerlerin altına atmak istiyormuşcasına Costica da aynı yöne fırladı. Şoför aniden direksiyonu sola kırdı, ama çocuk gene arabanın önüne doğru geldi. Arabanın frenlerinin çıkardığı ses, içerdeki kadının çığlıkları-

na karıştı. Şoför hemen arabadan atlayarak korku içinde çocuğun yanına gitti.

«Çek kulaklarını o küçük yaramazın Rudolf!» diye bağırdı arabanın içindeki sakallı adam, «bir daha da böyle şeyler yapmamasını öğret ona...»

Şoför çocuğun kulağından yakalayarak burnu akan Nicu'nun durduğu kapıya doğru sürükledi.

«İşte burada durmalısın küçük canavar, arabaların önünde değil!»

Araba malikaneye doğru yoluna devam ederken, Costica çığlık çığlığa bağırıyordu.

Ioana Ana, koşarak geldi. Nefes nefeseydi. «Ne oldu Costica?»

Çocuk ağlayarak cevap verdi.

«Ben, ben, oynuyordum... Ah, kulaklarım, kulaklarım...»

«Ne oldu Nicuşo, sen de orada mıydın?» diye sordu yaşlı kadın.

«Yoldan çekilmediği için adam kulağını çekti,» diye cevap verdi Nicu, ağlayarak.

«Haketmişsin, çok iyi yapmış,» dedi Ioana Ana, «boynunu koparsaydı haklıydı, küçük yaramaz. Hiç sözümü dinlemiyorsun. Hadi artık eve git. Ödümü kopardın! Hadi çabuk git dedim, yoksa şimdi döverim seni.»

Çocuk kulağını tuta tuta yürümeye başladı.

«Kulağımı çektiler, öldürdüler beni...»

«Hadi içeri gel Nicuşor,» dedi Vasile Zidaru'nun karısı, gururla oğlunun elinden tutarak. «Ne kadar uslu bir çocuksun sen, değil mi?..»

Ioana Ana, istavroz çıkararak bahçesine döndü.

«Cehenneme kadar yolun var!»

5

Mecliste basına ayrılan bölüm, hemen hemen boştu. Üç gazeteci ile Titu Herdelea, hükümetin çekilme olasılıklarını konuşuyorlardı. **Universul**'un yaşlı muhabiri Bididiu her an tartışmaya hazır, bir kenarda dolanıp duruyordu. Beşi çoktan geçmiş olmasına rağmen, mecliste sadece birkaç milletvekili vardı. Onlar da koltuklarında ciddi ciddi oturmuş, esniyorlardı. Ama halka ayrılan kısım tıklım tıklım doluydu. Kalabalığa bir göz gezdirip onların yüzündeki kızgın ve endişeli ifadeleri farkeden bir gazeteci, kendi kendine mırıldandı.

«Sadece toprak sahipleriyle kiracılar doldurmuş locaları... Sanki burada alınacak kararlar, onları köylülerin hışmından koruyabilecekmiş gibi!..»

Titu Herdelea, eğer yeni birşeyler öğrenmek istiyorsa, bunu ancak aşağıdaki koridorlarda elde edebileceğini biliyordu. Ama şimdiye dek meclise pek az gelmişti ve uzman meslektaşları gibi aşağı inmeye çekiniyordu. Şimdilik büyük bir sıkıntı içindeydi. Diğerlerinin, hükümetin lehinde ve aleyhinde yaptıkları tartışmalar onu hiç ilgilendirmiyordu. Kulislerde ve partilerin içinde dönen kavgalardan hiç haberi yoktu. Politikacılardan ise, sadece basında sık sık geçenlerinin isimlerini biliyordu.

Birden kısa boylu, kamburu çıkmış bir gazeteci esrarlı bir tavırla içeri girdi. **Dimineata** gazetesinden Popescu Racaru idi bu. Onu gören **Universul**'un muhabiri ayağa kalktı.

«Neler dönüyor dostum, başladı mı, yoksa baş-

lamadı mı?.. Bana kalırsa cehenneme kadar yolları var!»

«Şşşt, şimdi başlıyor!» diye bağırdı Racoru, «Burada olanlar hiç bir şey!.. Sen asıl bendeki haberleri dinle: İçişleri bakanlığının özel sekreterinden öğrendim az önce... Tam bir bomba bu. Söylendiğine göre, Danube yakınlarında küçük bir kasabada - hangisi olduğunu söylemedi, ama bana kalırsa Giurgiu olmalı - yedek askerler, subaylarına karşı ayaklanmışlar, ikisini öldürüp diğerlerini de ağır yaralamışlar. Sonra da silahlarını alarak köylerine gitmişler... Nasıl! Espiri değil bu. Hükümette yaratacağı paniği bir düşün... Ordu bile emin değil. Karışıklıklar Valaşca'ya dek uzanmış... Ilvof'dan alınan haberlere göre, ki burası Bükreş'e çok yakınmış, köylüler de çok huzursuzmuş. Düşün, ya başkenti işgal ederler de, ordu da onlara katılırsa, ne olur!. Hükümetin Avusturya ordusunu yardıma çağırmayı ciddi ciddi düşündüğü söyleniyor. Yoksa tüm ülke mahvolma tehlikesiyle burun buruna...»

Haberler korku yaratmıştı. Yandaki locadan meraklı başlar, onlara doğru uzanıyorlardı.

Gazetecilerden biri, «Ne de güzel masallar uyduruyorlar,» dedi, «dinlerken neredeyse uyuyacağım!»

«Masallarını dinlerken uyuya kalırım demekle ne kastediyorsun?..» diye bağırdı Popescu Racoru, «haberleri İçişleri bakanının özel sekreterinden aldığımı söylemedim mi?.. Hükümette tartışmalar olurken birisi söz etmiş bundan. Yani bizim bugünlerde masallara mı ihtiyacımız var?.. Zaten şimdi haberi doğruca gazeteme götürüyorum. Ama hükümet basmamıza izin verir mi vermez mi bilemiyorum.»

«Ben böyle bir haberi gazeteme götürme sıkın-

tısına bile katlanmam!» dedi Bididiu soğukkanlılıkla, «bu, zaman kaybından başka hiçbir şey değil... Biz, sadece resmi kaynaklardan elde ettiğimiz haberleri basarız!»

«İşte bu yüzden sizin gazeteniz korkakların sözcülüğünü yapıyor,» dedi genç bir gazeteci gülümseyerek.

«İstediğiniz kadar konuşabilirsiniz dostum,» diyerek omuzlarını silkti Bididiu, **Universul** bana ait bir gazete mi sanıyorsunuz!»

Aşağısı hareketlenmeye başlamıştı. Sekreterler, memurlar, başkanlık kürsüsünün etrafında dolanıp duruyordular. Teşrifatçıların koridorlardan sesleri geliyordu.

«Baylar, lütfen yerlerini alınız...»

Aşağıdaki milletvekillerine bakarken Titu Herdelea, birden Gogu Ionescu'yu gördü. Adam, yukarıdaki kadınlar locasına, karısına bakınmaktaydı. Onu bulunca selamlaştılar. Tam bu sırada Eugenia, Herdelea'yı farketti ve kocasına eliyle onu gösterdi. Birkaç dakika içinde Gogu basın locasının altına gelmiş, bağırıyordu.

«Oturumun sonunda Eugenia'yı al ve aşağıda beni bekleyin.»

Herdelea kafasını kaldırıp Eugenia'ya baktı. kadın ona dostça gülümsedi, o da saygıyla eğilerek kadını selamladı.

Sonunda oturum başladı. Aşağıdaki gürültü devam ediyor, başkanlık kürsüsünde birisi kimsenin duymadığı birşeyler mırıldanıp duruyordu. Sonunda, başkanın sert sesi duyuldu.

«Sayın milletvekili şimdi raporunu okuyacak!»

İriyarı, pos bıyıklı bir adam kürsüye çıkarak, benzinden vergilerin kaldırıldığına dair bir raporu ka-

lın bir sesle okudu. Sıralarda oturan milletvekillerinin heyecanlı konuşmaları arasında bu gür ses kaybolup gitmişti bile.

«Görüyor musunuz, neyle meşguller... Tüm dertleri, arabalarıyla dolaşan otuz kadar milyoneri daha da zengin etmek!..» diye mırıldandı **Universul'**un muhabiri.

Birkaç dakika sonra aşağıdaki teşrifatçıların sesi tekrar duyuldu. «Lütfen oylarınızı verin baylar.»

«Hadi dostlarım gidelim, hepsi bu kadar..» dedi bir gazeteci kağıtlarını toplayarak.

Titu Herdelea, Gogu Ionescu'nun salondan çıkışını görene dek bekledi, sonra Eugenia ile beraber aşağı indiler.

«Kimin söylediğini hatırlamıyorum, ama duyduğuma göre Grigor'la Amara'ya gitmişsin,» dedi Gogu. Çok sinirliydi, «Orada durum nasıl?.. Ne kadar endişelendiğimizi bilemezsin... Düşün dostum, böyle bir durumda Nadina, toprağını satmaya kalkıp oralara gidiyor! Bugün öğle vakti arabasıyla çıktı yola... Ne dersin?..»

Genç Herdelea, elinden geldiğince onu yatıştırmaya çalıştı. Amara'dan daha dün gece döndüğünü, oraların henüz sessiz olduğunu söyledi. Ama Gogu, neredeyse gözlerinden yaşlar yuvarlanacak kadar duygulu bir biçimde konuşmasına devam etti.

«Daha senin Vlaşca'daki katliamdan haberin yok. Bükreş bile emniyette değilken, o kalkıp köye gidiyor. Tanrım, gittiğine hâlâ inanamıyorum. Bu ne inat!.. Şimdiye dek onun gibi biriyle hiç karşılaşmadım... Böyle zamanlarda insan hayatını kurtarmak için tüm malını mülkünü ve parasını sokağa atabilir. Toprağını satmakta neden bu kadar acele ediyor?.. Çıldırmış olmalı, başka hiçbir anlamı yok bu işin!..»

Titu'yu da alarak eve gittiler ve onu yemeğe alıkoyarak bütün gece boyunca Nadina'dan söz ettiler.

6

Köylüler biraz önce arabasıyla Miron'un malikanesine giden bayandan söz ediyorlardı. Tam bu sırada Pavel Tunsu'nun oğlu, ağlayarak yanlarına yanaştı.

«Kulaklarımı çektiler, ah, öldürdüler beni!..»

Kalabalığın arasından Vasile Zidaru sordu.

«Kim dövdü seni Costica, ha?.. Yoksa bana söylemeyecek misin, hadi söyle artık, kim yaptı?..»

Pavel Tunsu eve gitmişti. Kalabalığın arasında onu göremeyen Costica, babasının orada olmadığını düşündü ve Vasile Zidaru'ya cevap verme zahmetine bile katlanmadı. Daha da fazla haykırarak, bütün köye başına gelenleri ilan etmeye başladı.

Çocuğun peşi sıra gelmekte olan kadın, Vasile'ye cevap verdi.

«Yoldan çekilmediği için arabadan çıkan adam biraz okşadı onu.»

Zidaru başını salladı. «Çocukları dövmekten başka yapacak işleri yok mu onların?..»

Yanında duran birkaç köylü ona katıldı.

«Doğru, çocuğu neden dövüyorlar?.. Mallarını yiyip bitirmedi ya!..»

Ignat, daha da sinirlenmişti, «Bize yaptıkları yetişmiyormuş gibi, şimdi de çocuklarımızı dövmeye başladılar. Benimki açlıktan ölüyor, domuzumuzu da aldılar... Doğrusu çok güzel şeyler yapıyorlar!»

Diğerleri de konuşmaya katıldılar.

«Hiç olmazsa çocuklarımızı rahat bıraksınlar!.. Zavallılar, onlara ne yaptılar ki?.. Hiç olmazsa onları huzur içinde bıraksalar.. Ah Tanrım, bizi ne kadar kötü cezalandırıyorsun?.. Eğer bunu da yanlarına bırakırsak...! Bir de **biz** elimize sopalarımızı alarak onların sırtlarını kaşısak! Acaba o zaman hâlâ bizi aptal yerine koyarlar mı?..»

Kızgınlıktan suratı kıpkırmızı olan Teoder Strimbu bağırdı.

«Benim çocuğuma yapsalardı bunu, gösterirdim onlara!»

Hanın kapısına yaslanmış duran Trifon Guju'nun sert sesi duyuldu.

«Eğer onları korkutursak, Beyefendiler nasıl davranacaklarını öğrenirler!»

Sesler birbirine karıştı. Guruplar orada burada toplanıyor, köylüler dinliyor, mırıldanıyor ve küfrediyorlardı. Kalabalık sanki sert bir rüzgar tarafından harekete geçirilmiş gibi dalgalanıyordu. Huzursuzluğun nedenini öğrenen Cristea Busuioc, kapıya çıkarak Trifon'a bağırdı.

«Pavel'in oğlundan mı söz ediyorsunuz, o çocuktan mı?.. Zaten yaramazın biri o!.. Yaptığı yaramazlıklardan dolayı sen bile az mı bağırdın ona Trifon!..»

Hancının sözleri, kızgın taşların üstüne dökülen soğuk su damlaları gibiydi. Sanki korkunç bir kabustan uyanmışlarcasına, bir süre hiçbiri konuşmadı. Sonra Trifon utanarak mırıldandı, «Şey..»

Hınçla dolu Petre Petre'nin sesi, birden kararsızlığı çözdü.

«Neden çocuğa küfrediyorsun Cristache amca?.. Toprak sahipleri onu dövdü diye mi?..»

Suyun biraz ılındırdığı taşlar, tekrar kızmaya

başlamıştı. Ağzını kapamaya bile fırsat bulamayan Trifon, kızgınlıkla konuşmasına devam etti.

«Demek sen de onlardan yanasın!.. Onun için çocuğumuz dövüldüğünde sana dokunmuyor bu!..»

Busuioc, onların yüreklerinde yanmakta olan ateşi hissetti. Herkes tarafından ne denli yaramaz olduğu bilinen bir çocuğun kulaklarının çekilmesinin büyük adamları böylesine kızdırması ona çok saçma görünmüştü. Sinirle bağırdı.

«Ne diyorsun sen Trifon?.. Toprak sahiplerinden mi yanayım ben?.. Bana böyle hakaret etmeye utanmıyor musun?.. Hele ekmeğimi çok kereler benimle paylaşmış olan sen!.. Sen de Petre gibi bütün gün malikanenin etrafında dolaştıktan sonra gelip benimle kavga edenlerin peşinden mi gidiyorsun!..»

«Ne demek istiyorsun Cristache amca,» diye bağırdı Petre, hancıya doğru giderek, «malikanenin etrafında dolaşıyorsun da ne demek?.. Ben, orada çalışıyorum... Senin 'dolaşmak' dediğin bu mu?.. İçki satıp insanları aldatarak ceplerimi doldurmam için ihtiyar bana mı izin verdi?.. Bırakın, geçeyim, cevap versin bana... Hepinizin içinde bana böyle hakaret etmesine izin vermeyeceğim.»

«Amma da çok konuşuyorsun Petrica!» dedi hancı, sakin bir sesle, «askerden döndüğünden beri sana dikkat ediyorum. Sanki köydeki tek erkek senmişin gibi davranıyorsun. Daha dur oğlum, çok gençsin henüz... Bırak biz de yaşayalım ve arasıra düşündüklerimizi de söyleyelim.»

Köylüler onu yatıştırmaya çalıştıkça ve Busuioc'un sesi de giderek yumuşadıkça, Petre'nin kızgınlığı artıyordu.

«Bırak geçeyim Leonte Amca,» diye bağırdı, «bırak beni Toader Amca, bana hakaret ettiğini duy-

madınız mı?.. O şişkonun, bana, ne yaptığımı söylemesini istiyorum.»

«Kes sesini, seni dövmedi ya,» dedi Leonte Orbişor, onun kolunu tutarak.

«Böyle şeyler söyleyeceğine dövseydi daha iyiydi!» diye bağırdı Petre, «ondan hiçbir şey almadım. Ona karşı saygısızlıkta bulunmadım. Bütün yaptığım iş de, çocuktan yana olmak!»

«İşte böyledir,» dedi Toader Strimbu, acı acı, «toprak sahipleri bize vurduğu zaman biz bağırıp çağırarak onları vuracağımız yerde, kendi aramızda döğüşmeye başlıyoruz...»

«İyi konuştun Toeder,» dedi Ignat Cercel, «doğru söylüyorsun.»

«Ben alıngan değilim. Ama, birisi bana hakaret etti mi, allah bile olsa karşılığını vermeden duramam,» dedi Petre elbiselerini düzelterek.

Tam ortalık yatışıyordu ki, Pavel Tunsu, asık bir suratla geldi. Köylüler hemen etrafını aldılar. Daha önceki olayı kapatmak isteyen hancı atıldı.

«Oğlun nasıl Pavel, ne yapmışlar ona?»

«Hiç sorma Cristache, kimse benim kadar kötü kaderli değildir,» diye bağırdı köylü. Sesi, üzüntüden çok nefretle doluydu.

Olanları bir bir anlatmaya başladı. Costica, büyükannesinin bahçe kapısında oturup, Vasile Zidaru'nun oğluyla sessiz sessiz oynuyormuş. Araba yaklaştığında çocuklar hem korktukları için, hem de arabayı seyretmek için oldukları yerden kenara çekilememişler. Arabanın içindeki beyler ne düşünmüşler artık allah bilir, ama birden araba durmuş ve içindeki Alman dışarı atlayarak çocuklara doğru koşmuş. Vasile'nin küçük oğlu Nicuşor, küçük olduğu için daha çok korkmuş ve neyse ki evinin

bahçesine kaçabilmiş. Hiçbir suçu olmayan Costica da masum masum olduğu yerde oturup, Alman'ın neden durmadan korna çaldığını merak ediyormuş. Ama Alman çocuğun üstüne atılarak kulaklarını bükmüş. Sonra onu bir güzel döverek tekmelemiş. Tüm hıncını çıkardıktan sonra kendi diliyle çocuğa küfredip arabaya dönmüş.

«Şimdi çocuğun kulakları akmaya başladı. Çocuk ateşler içinde. Umarım Meryem Ana bu kötüleri cezalandırır,» dedi Pavel, istavroz çıkararak. «Karımı çocuğun başına bıraktım. Nastasia Ana'yı da çağırttım. O yaşlı ve akıllıdır. İki yıl önce Zamfir'in kızını iyi etmişti. Luca Amca, oğlanı Piteşti'deki hastaneye götürmemi söyledi. Götüreceğim. Zavallı ağlayıp bağırdıkça içim parçalanıyor. İnşallah bütün bu uğraşılarım boşa çıkmaz...»

İçini çekerek sözlerini bitirdi.

Ona acıyarak başlarını sallayan köylüler sessizdiler. Bir süre sonra Vasile Zidaru, sanki üstündeki ağır bir yükten kurtuluyormuşçasına yavaş yavaş konuştu.

«Ben de küçük bir çocuğun, toprak sahiplerine kötülük etmeye nasıl cesaret edeceğini merak edip duruyordum.»

Birçok ses, ona hak verdi.

«Doğru, doğru. Küçük bir çocuk buna nasıl cesaret eder!..»

Ama hancı Busuioc'un sesi hepsini bastırdı.

«Neden çocuğun elinden tutup malikaneye gitmiyorsun Pavel?.. Yaptıklarının cezasını ödesinler!»

Pavel şaşkınlıkla hancıya baktı. Etrafındakiler ısrar ettiler:

«Hadi Pavel... Cristea haklı. Kararlı ol, yaptıklarını ödemeleri gerek.»

«Tanrım, benim de mi dayak yememi istiyorsunuz?..» diye mırıldandı Pavel. «Onlar tek bir insanın gölgesinden korkmazlar!»

«Hadi Pavel, ben de seninle geliyorum,» diye atıldı Petre.

«Hep beraber gidelim,» diye bağırdı kısa boylu bir adam. Kocaman **caciula**'sını omuzlarına aldı, «hepimizi birden dövemezler nasıl olsa...»

«Kes sesini Gavrila, çocuk gibi konuşma,» dedi Ignat Cercel. «Bay Nica için gittiğimizde, yaşlı Miron bizi köpekler gibi kovmuştu...»

«Eğer bize böyle davranmalarına ses çıkarmazsak tabii ki kovarlar,» dedi Trifon Guju.

«Neden izin veriyoruz?.. İzin vermemeliyiz... Biz köpek değiliz!..» diye bağırdı birkaç ses.

Birden, ince ve hepsini bastıran bir ses duyuldu.

«En iyisi hepsini yakıp kül haline getirmeli!»

Bütün gözler Melinte Heruvim'e döndü. Adam, sözlerini geri almayacağını anlatmak istermişçesine başını dimdik tutuyordu. Aynı anda yolun aşağısından gelen arabanın sesi duyuldu.

«Geliyor, geliyor,» diye fısıldadı birkaç ses. Birden Melinte'nin sözleri unutulmuş, herkes dehşete kapılmıştı.

Pazar günü hora tepilip dansedilen yerde duran köylüler, sanki yolu tıkamak isterlermişçesine hiç kımıldamadan duruyorlardı. Ama araba görününce bir ses duyuldu:

«Yoldan çekilin arkadaşlar, geliyor.»

Köylüler yavaş yavaş yolun kenarına çekildiler. Gittikçe yaklaşan arabanın motor gürültüsü ve kornası, köyün tüm seslerini bastırmıştı. Ortaçağ muhafızları gibi yolun iki tarafına dizilmiş olan köylüler, asık suratlarıyla izlediler arabayı. Sadece hancı

Busuioc caciula'sını çıkartarak her zamanki saygılı selamını verdi. Bunun üstüne arabadan zarif bir el ona dostça el salladı. Aynı anda, artık kendini tutamayan Petre Petre yolun ortasına fırlayarak arabanın arkasından kızgınlıkla bağırmaya başladı.

«Yuuh yuuuh!»

Hemen hemen hepsi birden onun bu isyanına katıldı ve Trifon Guju yerden bir taş alarak dişlerini gıcırdata gıcırdata, uzaklaşmakta olan arabaya fırlattı.

«Pis hırsızlar!»

Ama arabanın gürültüsü, köylülerin bütün bağırışmalarını bastırmıştı. Sakallı adam, birden birşey hissetmişçesine başını çevirdi ve köylülerin kızgın yüzlerini, havaya kalkmış yumruklarıyla Trifon Guju'nun taşı atışını gördü. Şaşkınlık ve dehşet içinde başını hemen öne çevirdi. Araba uzaklaşırken sesi azaldıkça, köylülerin gürültüsü de yükseldi.

«Orospu çocukları, kaatiller!»

Bölüm Sekiz

• ALEVLER

1

Ertesi gün Çarşambaydı. Platamonu, yanında avukat Olimp Stavrat'la birlikte Lespezi'ye geldi.

«İşte sağ salim geldik, Bay Avukat,» dedi kiracı.

Arabayı o kullanıyordu. Yanında Stavrat, arkada da Aristide vardı.

«Geldiğimizi görüyorum, ama emniyette olup olmadığımızı bilemiyeceğim... Bunu zamanla öğreneceğiz elbet!..» diye cevap verdi Stavrat. Kırlaşmış sakalını kaşırken, sanki köylüler her an üstüne atlayacaklarmış gibi durmadan etrafına bakıyordu.

«Meraklanma sevgili dostum,» dedi Platamonu, güven verici bir sesle. «Buradaki insanlar, kentlilerin düşlediği kadar çılgın değildirler. Aslında köylüler iyi insanlardır. Belki de fazla iyi!»

Ama avukat, bu türden sözlerle yatışacak gibi değildi. Devamlı korku içindeydi. Her tarafta tehlike

görüyor ve kendini bu işe karıştıran sorumsuz kadına küfredip duruyordu. Bükreş'teki rahatlığı ve güveni kendisine batmış mıydı? Her an ayaklanmaya hazır olan bu korkunç yerlere neden gelmişti!.. Onun gibi yaşlı başlı bir avukatın, buralarda titreyip duracağına evindeki rahat koltuğunda oturup bir yandan tatlı kahvesini yudumlarken, bir yandan da olanları gazetelerden okuması çok daha uygun değil mi idi?.. Geçmişteki deneylerinden de çok iyi bilirdi ki, işe duyguyu karıştırmak hem işi, hem de duyguyu mahvederdi. Nasıl olmuştu da, müşterisiyle böyle aptalca bir ilişkiye girebilmişti... Evet, muhakkak ki çok güzel bir kadındı, ama bak şimdi kendisini nerelere getirmişti. Bu işten kazançlı çıksa bile... Ama daha şimdiye dek boşanmanın bile ücretini vermemişti. Elde ettiğinin tümü, işin başında aldığı kaparo idi. Buralara gelmeyi reddetmediği için asla kendini affetmeyecekti. Hem de bütün gazetelerin ülkedeki huzursuzluk ve vahşetten söz ettiği bir sırada...

Geçtikleri köylerde köylülerin yüzündeki öfkeli ifadeyi gördükten sonra, hiç olmazsa bir ordu birliğinin olduğu Piteşti'de kalmadığına pişman olmuştu. Bütün gece yatağında uyumadan bir sağa bir sola dönmüş, beş dakikada bir kalkarak kapının kilidini kontrol etmiş ve dışarıdaki her gürültüyle dehşete düşmüştü. Yanındaki kiracıya da hiç güveni yoktu zaten. Rum'un köylülerle el altından anlaşmadığını kim garantileyebilirdi ki!.. Belki de birden bire, bu canavarlar odasına bile girerlerdi.

Tam malikanenin kapısına gelmişlerdi ki, Stavrat bahçede köylüleri gördü.

«Bak oradalar,» dedi köylüleri kiracıya göstererek.

«Onlar dürüst insanlardır,» dedi Platamonu,

avukatı yatıştırmaya çalışarak. «Onları iyi tanırım ben... Sırtında **caciula**'sı olanı, iyi kalpli Matei Dulmanu'dur. Belki onunla siz de şahsen görüşürsünüz. Çünkü diğerleriyle birlikte o da Bayan Nadina'nın toprağını satın almak istiyor.»

Avukat Stavrat, bir gün önce Miron Iuga'nın malikanesine iki kez uğramıştı, ama içeri girmemişti. Şimdi binaları ve bahçeyi daha önce hiç görmemiş gibi dikkatle inceliyordu.

«Bu binalar hiç de güvenli değil. Herşey açıkta. İsteyen herkes girebilir, içerdekileri öldürüp herşeyi ateşe verebilir. Onlara da kimse engel olamaz.»

Platamonu, cevap vermek zahmetine bile katlanmadan hafifçe gülümsedi. Arkada da Aristide, elini ağzına kapatmış, avukatın korkaklığına için için gülmekteydi. Gerçekten de malikane, özellikle dış binalar pek bakımsızdı. Asıl malikaneden başka diğer bütün binaların bakımı ve onları istediği gibi kullanmak kiracının elindeydi. Malikaneyi Gogu Ionescu birkaç yıl önce tamir ettirmiş ve burasını kendisi ve karısı için ayırmıştı. Platamonu, diğer binaların çoğunu depo olarak kullanmıştı. Ahırlar, hemen hemen boştu. Bunların içinde sadece Dimitru Ciulici'ye ait bir at, bir inek ve toprak sahipleri geldiğinde yemeleri için ayrılmış birkaç da tavuk vardı. Eğer daha da fazla kalacak olurlarsa, kiracı istediklerini Gliganu'dan getirtiyordu. Malikanenin yanındaki binada Dimitru Ciulici, karısı ve dört çocuğu ile birlikte kalmaktaydı. Kiracı onu bu binada bulmuş, fakir ve güvenilir bir adam olduğu için orada kalmasına izin vermişti. Karısı, Piteşti'de ahçıydı. Büyük kızı Ileana, malikanede çalışıyordu ve herhangi bir kentli ev kadını kadar becerikliydi.

Bütün burası, genellikle sessizdi. Ancak toprak

sahipleri geldiklerinde malikane insanla dolar, gürültü ve neşe etrafa yayılırdı.

Şoför bir yandan Almanca şarkılar mırıldanıyor, bir yandan da arabayı temizliyordu. Ördekler ve tavuklar sıcak güneşin altında bahçede dolaşıp duruyorlardı. Hafifçe kambur bir adam olan Dumitru Ciulici, efendilerine yardım etmek için aceleyle koştu. Platamonu'nun sorusu üstüne bayanın kalkmış olduğunu ve aynanın önünde süslendiğini bildirdi.

Kiracıyla Stavrat büyük bir hole girdiler ve bir süre bekledikten sonra Iliana görünerek kendilerine bayanın az sonra geleceğini, oturma odasına geçmelerini söyledi.

Oturma odası solda, Gogu Ionescu'nun çalışma odasının yanındaydı. Yemek odası ise sağda, yatak odasından küçük bir oda ile ayrılıyordu. Gogu bu küçük odayı ikiye ayırmış, arasına da, sadece yatak odasına açılan modern bir banyo yaptırmıştı. Yemek odasının arkasından çalışma odasına açılan küçük bir koridor vardı. Buradan sonra da mutfak ve hizmetçilerin kaldığı bölümler geliyordu.

Nadina dinlenmiş ve neşeli görünüyordu.

«Eee sevgili kahramanımız, hâlâ korkuyor musun?..» diye alay ederek sordu Stavrat'a. «Eğer böylesine korkak olduğunuzu bilseydim, sizden vazgeçer, başka bir avukat getirirdim.»

«Neşelisiniz bayan... Çünkü hayatta hiç tecrübeniz yok,» diye mırıldandı avukat endişeyle, «ne yazık ki ben...»

«Lütfen gene başlamayın bay Stavrat,» diye sözünü kesti Nadina, «beni pişman ettirmeye mi çalışıyorsunuz?.. Şundan eminim ki, geldiğim için asla pişman olmayacağım... Tam tersine, buraları şimdi

eskisinden çok daha ilginç görünüyor bana. Belki de artık ben... Neyse, artık işten söz edelim...»

İki adam anlayışla birbirlerine baktılar. Bir gece birlikte oturup geç saatlere dek konuşmuşlardı. Platamonu, önce kadının toprağı kime satacağına karar vermesi gerektiğini, ancak bu şekilde herhangi bir görüşmeye başlayabileceklerini anlatmış, Stavrat da onun bu görüşüne katılmıştı. İşin ayrıntılarını görüşmeden birkaç müşteriyle birlikte konuşmak hem onları üzecek, hem de vakit kaybettirecekti. Tabii önce Platamonu tercih edilmeliydi. Ama köylülerin Bayan Nadina'yı zorladığını söylemeyi de istemiyordu. Eğer toprak satılırsa, onun kendisine satılacağından emindi. Çünkü toprağın değerini ve onun ne getireceğini ancak kendisi bilirdi. Kadın bu sorunu daha önceden, Platamonu ısrar ettiğinde halletseydi, kendisi için hayırlı olurdu. Ama o zamanlar Nadina iş yapmak istememişti. Şimdi ise durum daha da nazikti. Bu karışıklıkların içinde herkes parasını toprağa yatırmaktan korkuyordu. Çünkü kimse yarınından emin değildi. Şimdiki durumda kendisiyle bir sözleşme yapılabilir, anlaşma ise ancak durum sakinleştikten sonra gerçekleştirilebilirdi.

Nadina, sabırsızlıkla avukatın anlattıklarını dinledikten sonra kendisini zaten buraya bu gibi meselelerle uğraşmak istemediği için çağırdığını anlattı.

«Hafızam beni yanıltmıyorsa, size, toprağımı en yüksek peşin parayı verene satacağımı söylemiştim. İşin ayrıntılarını siz halledersiniz.»

«Evet, ama bir açık artırmaya girişemeyiz,» diye karşı çıktı Stavrat.

«Hiç olmazsa herkesin teklifini öğrenip ondan sonra karar verebiliriz, değil mi?..» dedi Nadina gülümseyerek.

«Belki başka şartlar altında bu söylediğiniz olabilirdi hanımefendi,» diye söze karıştı Platamonu, «ama şimdilik bu tür işlere kalkışmak pek uygun olmaz...»

«Yani köylülerden dolayı mı demek istiyorsunuz?..» dedi Nadina, «toprağımı köylülere satmaktan da hiç çekineceğimi sanmayın. Zaten onlara zamanı gelince kendileriyle görüşeceğime dair söz vermiştim. Bütün yapacağımız, onları çağırmak olacaktır.»

Sanırım ki faydasız olacak bu hanımefendi,» dedi kiracı, «köylüler, satın almayı düşündükleri zamanda bile çok daha az bir fiat vermeyi ve ödemenin de taksitlerle yapılmasını istiyorlardı. Çünkü onların emeklerinden başka hiçbir şeyleri yoktur.»

«Tabii bu şartlar altında imkansız,» diye bağırdı Nadina.

«Sizin toprağınızı hâlâ istiyorlar,» diye devam etti Platamonu. «Ama bu kez onu bedava almayı düşünüyorlar...»

«Bedava mı?.. Nasıl alabilirler ki?..»

«Toprağın, aralarında bölüştürüleceğini sanıyorlar.»

«Ne saçma fikir!..»

«Gene de onların şimdiki umudu ve beklediği şey de bu,» dedi kiracı. «Çünkü bugünlerde aldıkları haber öyle...»

«Gazetelerden okuduğumuza göre birçok yerde bu işe girişmişler bile... Onun için buna şaşmamak gerekir,» diye mırıldandı Stavrat. «Kuşkusuz... böyle bir durumda burada satış için görüşmelere girişmek, hiç de akıl kârı değil. Bu işi Bükreş'te yapmak çok daha iyi olurdu.»

«Neden karşı çıktığınızı anlıyorum,» diye cevap

verdi Nadina. «Peki neden bu uyarıyı Bükreş'te yapmadınız öyleyse?..»

«Size bu yolculuğun tehlikeli olacağını söylemiştim, ama beni dinlemediniz.»

«Yolculuğu ve tehlikelerini bir yana bırakın. Eğer bana satışın şimdi burada yapılamayacağını, yada Bükreş'te yapılmasının daha iyi olacağını söyleseydiniz, o zaman...»

«Haklısınız Bayan... İhmalci olduğumu kabul ediyorum...»

Avukat ona Bükreş'te iken gereken bilgiyi ve tavsiyeyi vermediği için kendini sorumlu hissediyordu. Artık işle hiçbir ilgisi kalmamıştı. Tek derdi kendisiydi. İşlerini hemen halledip o gece Bükreş'e doğru yola çıkıp çıkamayacağını düşündü kendi kendine. Bir gün önce arabanın penceresinden baktığı zaman Amara'da gördüklerini ne Nadina'ya, ne de kiracıya söylemeye cesaret edememişti. Zaten söyleseydi bile inanmayacaklardı. Gördüklerinden kendisi bile emin değildi. Sinirli bir adamın hayalinde yarattığı şeyler olabilirdi bunlar. Fakat hayal bile olsa, bu rüya yarın gerçekleşebilirdi. Kendisi gibi mantıklı bir insan, neden bu çılgın köylüler tarafından katledilme tehlikesini göze alsındı!.. Tam tersine, elinden geldiğince çabuk buradan kurtulmaya bakmalıydı.

«Biraz sabırlı olmalısınız hanımefendi,» dedi Platamonu, «geldiğinize çok iyi ettiniz... Toprağınızdan kolay kolay vazgeçmeyeceğinizi kanıtladınız. Zaten birkaç gün içinde de, bu heyecan kendiliğinden yatışacaktır. Bir geziye çıkmış olan Vali de bugünlerde buralardan geçecek. Tabii ki köylüleri yatıştırmaya çalışacaktır.»

«Ya Bay Iuga?..» diye sordu Nadina, «Dün an-

cak hatırını sormak için uğrayabildim. Onunla da konuşmamız gerekli. Yoksa benim...»

«Hayır, hayır hanımefendi,» dedi kiracı, «böyle bir durumda onun görüşmelere katılmak isteyeceğini hiç sanmıyorum. Şimdilik burada kalıp dinlenin... bakalım yarın neler getirecek... Eğer Bay Iuga size birşey söylemek isterse haber gönderir, merak etmeyin.»

Mantıklı olduğunu kabul etmekle beraber, bu durum Nadina'nın hiç hoşuna gitmemişti. Ancak kendine gelebilmiş gibi bağırdı.

«Öyleyse neden geldim ben?.. Eğer Bay Stavrat'ın söylediği gibi tehlike geçinceye dek beklemem gerekiyorsa neden kendimi binbir sıkıntıya sokup buralara geldim?..»

«Geldiğinize pisman olmayın hanımefendi,» diye Platamonu onu yatıştırmaya çalıştı. «İyi bir yolculuk yaptınız ve tanrının yardımıyla da iyi bir iş yapacaksınız!..»

Konuşma iki saat kadar sürdü. Hep aynı konudan bahsedip, aynı sonuçlara vardılar. Nadina, Stavrat'ı öğle yemeğini beraber yemek için davet etti. Kiracı da akşama geleceğini söyleyerek oradan ayrıldı.

«Umarım kibar davranıp köylüler hakkındaki masallarınızla beni korkutmazsınız,» dedi Nadina neşeyle.

Olimp Stavrat şaşkınlık içindeydi. Sakalını sıvazlayarak garip garip gülümsedi.

Bu arada Aristide, sabırsızlıkla bahçede beklemekteydi. Vakit geçirmek için Ileana'nın babasıyla karışıklıklar üstüne konuşmaya başlamış ve adamın gözünün önünde Ileana'ya bir çimdik atmaktan geri kalmamıştı. Dumitru, toprağın köylüye verileceği

hakkında dolaşan söylentilerin doğru olup olmadığını öğrenmek hevesindeydi.

«Hadi oğlum, işimiz bitti,» diye bağırdı Platamonu. Sonra merdivenlerden inerek arabaya bindi, «gidelim,» diye tekrarladı. Daha sonra da sesini biraz alçaltarak ekledi, «Annen meraklanmaya başlamıştır...»

Yola çıktıklarında Matei Dulmanu ve diğerleriyle karşılaştılar. Kendilerini bekliyor olacaklardı. Dulmanu, durmalarını işaret ederek yanlarına geldi.

«Ne var Matei, ne oldu?» diye sordu kiracı, her zamanki dostça tavrıyla.

Köylü Platamonu'nun yanına geldi. Yüzü her zamankinden daha asık, gözleri ise pırıl pırıldı. Bir ayağını arabaya dayayarak kiracının kulağına fısıldadı.

«Babaroaga'yı rahat bırakın. Yoksa sizin için kötü olur!»

Platamonu sararmıştı. Ama duygularını belli etmemek için sesinin tonunu değiştirmeden konuşmaya devam etti.

«Ne oldu ki?.. Siz satın almak istedikten sonra artık bu işten vaz geçtiğimi söylemiştim.»

«Öyleyse Bayan neden burada?» diye sordu köylü kuşkuyla.

«Belki de satmak istiyordur, ne de olsa toprak onun!»

«Gene de siz karışmasanız iyi olur. Toprağı kimsenin elimizden almasına seyirci kalacak değiliz!» dedi Matei Dulmanu, tehdit edercesine.

«Benim için endişelenme dostum... Siz Bayanla anlaşmaya bakın,» dedi kiracı. Sesini olabildiğince yumuşatmaya çabalamıştı, ama başaramamıştı bir türlü.

«O işle biz meşgul oluruz,» dedi köylü, «hepsi bu kadar. Size ihtar etmemiştik demeyin sonra!»

«Ben sözümde dururum Matei,» diye cevap verdi Platamonu. Yeniden kendine güvenmeye başlamıştı. «Konuştuğum zaman sözlerim kalbimden geliyor. Bundan emin olabilirsin Matei, hadi eyvallah.»

Köylü mırıldanarak kenara çekildi. Kiracı dizginleri eline alarak bağırdı. «Deh Ortac!.. Hadi gidelim artık, geç oldu..»

12

Busuioc, hanın kapısına gidip sokağa baktıktan sonra, «Herkesin nesi var acaba?..» dedi, «evlerinde saklanıp duruyorlar. Senin gibi müşteriler insana pek birşey kazandırmıyor Spiridon!»

Spiridon Regalie, bir kadeh brandi alıp parasını da vermişti. Canı daha fazla içmek istiyordu, ama Busuioc'un kendisine parasız hiç bir şey vermeyeceğini biliyordu. İsmi hesap defterine çoktan yazılmıştı zaten. Üstelik, borçlarını ödemek için hiçbir gayrette de bulunmuyordu. Hancıyı kızdırmamak için yumuşak bir sesle cevap verdi.

«Belki de çapalarını temizlemeye başlamışlardır. Havalar düzeldiğine göre toprağın paylaştırılmasına hazırlıyorlardır kendilerini.»

«Tabii, tabii, zaten toprak sahipleri de topraklarını dağıtmak için nasıl hevesleniyorlar bir bilsen!..» dedi Busuioc, alaylı bir tavırla. «Sen sarhoşun birisin Spiridon, ama kafan diğerlerinden daha çok çalışıyor. Hiç olmazsa boşu boşuna yormuyorsun kendini...»

Yaşlı bir adam olan köylü, suratını asarak cevap verdi.

«Başkaları eğlenmek için içiyorlar. Ama ben, fakirliğimi ve dertlerimi unutmak için içiyorum. Cristache Amca!.. Kadınım öldüğü günden beri bütün hayatım böyle geçiyor. Gelinimin bana bakacak hiç vakti yok. Zaten bakmayı da pek istemiyor ya!..»

«Hikayeni çok iyi bilirim Spiridon Baba,» dedi Hancı.

«Tabii bilirsin, hem de çok iyi bilirsin...» diye mırıldandı yaşlı adam. Alınmıştı. Gözlerini kapıya doğru çevirdi. Tam o sırada Filip Ilioasa'nın oğlu içeri girdi. Üstü başı temizdi. Ayağında da ayakkabıları vardı.

«Büyükbabam beni şey için gönderdi, şey için...» diye bağırdı çocuk, bara dayanarak.

«Büyükbaban seni ne için gönderdi Anton?» diye sordu Busuioc gülümseyerek.

«Bir... bir... bir kilo gaz istiyor. Ama siz şişeye koyacakmışınız. Çünkü bizimki kırılmış,» dedi çocuk. En sonunda kendisinden istenilen şeyi hatırladığı için çok memnundu.

«Paran var mı, yoksa...»

«İşte burada,» dedi Antonel, elinde sıkı sıkı tuttuğu parayı gururla göstererek.

Bayan Dragoş, kocasını ziyaret için gittiği Piteşti'den yeni dönmüştü. Costeşti'ye kadar trenle gelmiş, ama oradan sonrası için başının çaresine bakmak zorunda kalmıştı. Çünkü böyle bir zamanda hiçbir arabacı köye gitmek istemiyordu.

Gittiğinden çok daha kötü bir durumda dönmüştü kadın. Tüm Pazartesi gününü ümitsizlik içinde memurların kapılarının önünde geçirmişti. Müdür, sadece getirdiği yiyecekleri ve parayı Dragoş'a ver-

meye razı olmuştu. Ama kadın da yenilgiyi kolay kolay kabul etmemişti. Dün, yani Salı günü taktiğini değiştirmiş, daha küçük dereceli bir memura biraz para vererek birkaç dakika Ionel'i görmeyi başarmıştı. Neden tevkif edildiğini ne kocası, ne de etrafındakiler biliyordu. Ama köylüleri toprak sahiplerine karşı kışkırtmasın diye oraya götürüldüğünden emindi. Bunları karısına anlatırken zavallı Ionel gülmüş, Amara'dan uzakta olmasının belki de kendisi için daha hayırlı olduğunu, çünkü herhangi bir olay olacak olursa bütün sorumluluğun kendi üstüne atılacağını söylemişti.

Flora yaşlılara başından geçenleri anlatırken bir yandan da ağlıyordu.

«Aldırma. Daha fazla acı çekmeyeceğiz,» diye söylendi Nicolae Dragoş, kızgınlıkla, «yakında onlara hak ettikleri dersi vereceğiz!»

«Sen sesini çıkarma Nicolae, başkalarının işine de karışma,» dedi Florica, göz yaşlarını silerek. «Eğer işler iyi gitmezse, gene bütün suçu Ionel'in üstüne atarlar. Size bunları onun öğrettiğini...»

«Beni parça parça yapıp, her bir parçamı da köpeklere atacaklarını bilsem, gene de herkese hakettiği dersi vermeden duramam,» diye sözünü kesti Nicolae, «sen ne denli kızgın olursan ol, şu anda tanrının bile sözünü dinleyecek durumda değilim.»

Leonte Orbişor, çapasını omuzuna almış yürürken durdu ve bağırdı.

«Selam Trifon. Ne o, çalışmaya mı başlıyorsun?»

«Ee, başka ne yapabilirim ki?.. İşte evin etrafında çalışıp duruyoruz...»

«Tırpanını mı biliyorsun Trifon, yoksa...» diye sordu Leonte, düşünmeden.

«Evet öyle... Böylece hazır olur!» diye cevap verdi Trifon başını kaldırmadan.

«Anlaşılan, sen ekmeden biçmek istiyorsun!»

«Gerekirse... evet!..»

Araba, her zamanki gibi açık duran kapıdan içeri girdi. Elindeki sopayı kamçı gibi kullanan Marin Stan, boş arabanın arkasından, bahçede oynamakta olan çocuklara bağırdı:

«Yoldan çekilin çocuklar, öküzlerin ayaklarının altında kalacaksınız! Hadi, çekilin dedim.»

Birden hayvanlar bahçenin arka taraflarına doğru ilerlemeye başlayınca koşarak onların önüne geçti.

«Şeytan alsın canınızı pis hayvanlar... Nereye gidiyorsunuz. Höösst, Höst, çıldırdınız mı?.. Toprak sahipleri gibi her istediğinizi yapacağınızı mı sanıyorsunuz?.. Gösteririm ben size!»

Çılgınca hayvanların üstüne atıldı, vurmaya başladı.

«Ne yapacağımı bilmiyorum baba,» dedi Filip Ilioasa, güneşli verandada bir sandalyede oturmakta olan Peder Nicodim'e, «Havalar düzeliyor. Toprak kurudu artık. Acaba ne yapsam, çapalamaya mı başlasam?.. Birşey yapmadan duramıyorum bir türlü... Ama öbürlerine bakıyorum da...» Sustu.

Hem yaşlılığı, hem de zayıfladıkça üstüne daha fazla düşmeye başladığı oğlu, rahibi üzüyordu. Bütün kış boyunca devamlı şu ya da bu nedenle hastalanmış ve yaza çıkmayacağını söylemişti hep. Ama ilkbahar güneşiyle neşesi yerine gelmiş, hayata olan bağlılığı artmıştı.

«Şey Filip, çalışmalıyız...» diye cevap verdi damadına, «eğer diğerleri...» Sonra değişik bir tonla devam etti, «Diğerlerinin ne beklediğini bilmiyorum. Hâlâ çalışmaya başlamadılar.»

«Herbiri diğerini izliyor,» diye mırıldandı Filip, «ama zaman da ilerliyor bu arada... Biz ise hâlâ kontratlarımızı yapmadık!»

Niculina, babasına bir bardak sıcak süt getirdi. Filip, aynı konuyu az önce ona da açmıştı. Niculina da her zamanki heyecanlı tavrıyla şöyle söylenmişti:

«Köylüler iyice çıldırdı artık. Sonunda aç kalacaklar, göreceksin!»

«İşin en kötü tarafı; daha ne olacağını bilmiyoruz,» dedi Filip, «ne yapmamız gerektiğini öğrenmeliyiz.»

«Köylülerden ayrı kalamayız,» dedi yaşlı rahip, «herkes ne yaparsa biz de onu yapacağız. Başka türlü yaşayamayız!»

«Ama onlar eğer kötü birşeyler yapmaya kalkacak olurlarsa Filip onlara katılmayacak. Çünkü o, büyük bir ailenin başı ve bu gibi saçmalıkların etkisi altında kalamaz,» dedi Niculina, sertçe. «Kimse bize yiyecek vermez, ne de bizi korur!.. Ben bu adamları iyi tanırım. Artık bu saçmalıkları duymak istemiyorum!»

Karısına hak verircesine başını sallayan Filip, «Dünya öylesine kötüleşti ki, artık daha da beteri olamaz...» diye mırıldandı.

Birkaç dakika sonra Niculina, sanki birşey hatırlamış gibi endişeyle söylendi.

«Acaba Antonel'e ne oldu?.. Gaz alması için hana göndermiştim, hâlâ dönmedi...»

«Kes sesini kadın. Beni duyuyor musun?.. Eğer çeneni kapamazsan onu öyle bir kapatırım ki bir daha açamazsın!.. Ne yapmam gerektiğine sen karar verecek değilsin,» diye bağırdı Ignat Cercel karısına.

«Bana bağırmak kolay. Sen bütün gün dolaşıyorsun, ama ya ben... Bana ve çocuklara ne olur?.. Onu söyle... Onları neyle doyururum?.. Komşulardan yeterince dilenerek ödünç birşeyler aldım, artık kimse bize mısır unu vermeye yanaşmıyor...»

Karısının haklı olduğunu bilen Ignat daha da sinirlendi. Yapacak hiçbir şeyi olmadığından, bahçenin yanındaki çiti tamir etmeye başlamıştı. Elindeki keseri yere bırakarak bir süre durdu.

«Sen doğru düzgün konuşmadan anlamaz mısın kadın! Ne yapmamı istiyorsun, kendimi asayım mı?.. Doğru, o zaman memnun olursun. Diğerleri gibi senin de hiç sabrın yok. Bir köpek gibi durmadan söylenip duruyorsun. Görmüyor musun, elimizden geleni yapıyoruz işte!.. Ama tanrının da bize yardım etmesi gerek.»

Kadının söylenmeye devam etmesi, artık onu iyice çileden çıkardı. Açlıktan tüm kemikleri sayılacak kadar tiritleşmiş olan köpeği az ötede güneşin altında yatıyordu. Ignat Cercel sinirinden hayvana bir tekme attı.

«Ayağımın altından çekil be!»

Köpek, efendisinin bu davranışına yakışacak bir biçimde uzun uzun havladı. Ignat söylene söylene tekrar çitin başına, işine döndü.

«Alo... Alo... Evet evet, burası Amara Polis Karakolu. Ben, komiser Boiangiu. Ne?.. Sen misin Popescu!.. Hay allah, sesini tanıyamadım. Burada herşey sakin Popescu! Sizin orada, İzvoru'da durum

nasıl?.. İyi mi?.. Ne diyorsun? Malikaneyi mi yakmışlar?.. Nerede? Dobreşti'de mi, ha, Teleorman'da!.. Ha, oldukça uzak. Orası ülkenin tam ortası sayılır. Ama gene de kötü iş. Peki, polis ne yapmış.. Ha, demek orada polis yokmuş!.. Öyle olmalı tabii, yoksa.. Devam et, devam et Popescu, dinliyorum. Valiyle müfettiş İzvoru'yu bir saat önce mi terketti?.. Çok iyi, geleceklerini biliyordum. Ama gene de teşekkürler. Öğleden önce burada olmazlar, değil mi?.. Peki peki, eğer burada birşey olursa sana hemen haber veririm. Sen de öyle yap, olur mu?.. Hadi, iyi şanslar. Bayan Popescu nasıl? Benim Didina'm da iyi, teşekkürler... selamlar...»

Boiangiu, telefonda konuşurken karısına susması için devamlı işaret ediyordu. Ahizeyi yerine koyduktan sonra, «Eee, ne istiyorsun,» dedi kızgınlıkla, «meşgul olduğumu görmüyor musun?..»

Bayan Boiangiu, **Universul**'un devamlı bir okuyucusu olduğundan, devamlı artan köylü ayaklanmaları karşısında dehşete düşmüştü. Her zaman büyük bir dikkatle okuduğu cinayet ve hırsızlık haberleri, artık onu ilgilendirmez olmuştu bile... Gazetelerde, insanların kentlere kaçmaya başladığını okuduktan sonra kocasına ne olacağını, burada güven altında olmadığını, köylüler tarafından öldürülmek istemediğini söyleyip duruyordu. Kocası, onun bu konuları başkalarının, özellikle köylülerin yanında anlatmasından hiç hoşlanmıyordu. Önceleri karısına kibarca ihtar etmiş, sonra da bağırmıştı, ama kadın bir türlü sesini kesmiyordu.

«Benim için bir karara vardın mı?.. Hâlâ burada mı kalacağım?...»

«Dinle Didina, beni deli ediyorsun!» diye bağırdı kocası, yalnız kalışlarını fırsat bilerek. «Valinin

ve müfettişin geleceğini kendi kulaklarınla duydun.»

«Evet, duydum. Ama...»

«Öyleyse beni rahat bırak. Yoksa o allahın belası **Universul**'unu ateşe atarım. Senin dırdırların yüzünden doğru dürüst kendi işimi bile göremiyorum. Köylülerin seni öldüreceklerini söyleyip duruyorsun! Anlaşılan, aklını kaçırdın sen!.. Eğer seni öldürürlerse, beni de öldürecekleri anlamına gelir bu. Biz de bunun için evlendik zaten...»

Didina, «Allah cezanı versin,» diye ağlayarak odadan dışarı çıktı.

«Aman allahım, ne kadar acı çekiyorum Melinte, bir türlü ölüp de kurtulamıyorum. Geçen sonbahardan beri yataktayım. Tanrıya hiç olmazsa çocuklarıma acıması için yalvardım. Onların bu aç ve kötü hallerini gördükçe içim kan ağlıyor! Ah, nefes alamıyorum... İşim bitik artık... Bak, ellerim ne kadar soğudu... Ah, Meryem Ana...»

Kulübenin içi ter kokusu ve hasta kadının iniltileriyle doluydu. Güneş, kirli pencereden içeri zar zor giriyordu. Yatağın ucunda iki yaşlarında bir çocuk, siyah - beyaz bir kediyle oynayarak neşeli neşeli mırıldanıyordu.

Melinte Heruvim hasta kadının üstüne eğilmiş, üzgün gözlerle ona bakıyordu. Açlıktan guruldayan midesinin sesini karısı duymasın diye titreyen elleriyle karnını bastırıyordu. Bir süre sonra karısına sordu.

«Çok mu acı çekiyorsun?»

Kocasının sesini duymak, onu rahatlatıyormuş gibi kadının yüzündeki kaslar gevşedi. Gülümsemeye çabalayarak cevap verdi.

«Acımıyor. Sadece... Ah, Tanrım!..»

Yaralı bir hayvan gibi inledi.

Birkaç dakika sonra beş yaşlarında bir kız çocuğu koşarak içeri girip yakınmaya başladı.

«Baba, Pavaluc bana dedi ki... Ben de dedim ki... O da dedi ki...»

«Hadi çık dışarıda oyna Lenuta, annen hasta ve...»

Kız, babasının sözlerini dinlemedi bile. Memnun bir tavırla dışarı çıktı ve bağırmaya başladı.

«Pavaluc, babam dedi ki...»

Leonte Bumbu, Mozaceni'ye giden bir arabadaki yolculardan duyduklarını karısına anlatmak için koştu. Çok aşağılarda, Teleorman'da, köyden köye gidip toprak sahiplerini malikanelerinden kovan ve bir daha geri dönmemeleri için onların herşeylerini ateşe veren köylülere raslamışlardı.

Köylülerin ayaklanacağından, kahya, toprak sahiplerinden daha da çok korkuyordu. Gerçi karısına da söylediği gibi kimseye kötülük etmemiş, hatta elinden geldiğince de yardım etmişti. Korkacak birşeyi yoktu, ama köylüler akıllarını bir kez kaçırdılar mıydı, artık böyle şeyleri gözetmezlerdi. Köyde olup bitenleri devamlı kendisine anlatan birkaç dostu vardı. Ve bunlar, herkesin onu bir kardeş gibi sevdiğini söyleyip duruyorlardı. Ama gene de insan bu türsözlere fazla güvenmemeliydi. Köylülerin birşeyler hazırladıklarını çok iyi biliyordu. Şimdi, eğer ülkenin diğer kesimlerinde olanları öğrenecek olurlarsa, ayaklanmaları ve aynı türden suçları işlemeleri işten bile değildi. Köylüler o kadar kötü bir durumdaydılar ki, onlardan herşey beklenebilirdi. Karısı, kendilerini koruyacak bir tanrının olduğunu söyleyerek onu yatıştırmaya çalışırken, malikaneden

gelen bir uşak içeri girerek yaşlı toprak sahibinin kendisini görmek istediğini söyledi.

«Söyle bana, her zaman burada çalışan adamlar şimdi ne yapıyorlar?» diye sordu Miron, «biz de diğerleri gibi ihtilali mi bekliyoruz?.. Bu zavallılar için yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Artık kışkırtmalar onların gözlerini iyice döndürdü. Akılları başlarına gelene dek beklemeliyiz. Ama biz hâlâ yaşıyoruz Leonte ve kendi işlerimize bakmamız gerekir. Tarlalarda işe başlayamıyorsak, bahçede birşeyler yapabiliriz. Baksana, bahar geldi...»

«Peki efendim, anlıyorum,» diye cevap verdi kahya.

«Bayan Nadina'nın burada olduğunu unutmamalısınız. Öğleden sonra da vali gelecek ve...»

«Neredeydin Toader?» diye sordu Serafim Mogoş.

«Vaideei'ye gitmiştim. **Cuscru**'mu (1) Zaharia'ya giderken geçirdim.» diye cevap verdi Toader Strumbu.

Havadan, topraktan ve fakirlikten bir süre söz ettiler. Toader, birçok bölgelerde köylülerin toprağı ele geçirdiğini, toprak sahiplerini nasıl kovduğunu duyduğunu anlattı.

«Ah Tanrım, bu hareketlerin buraya hiç geleceği yok!.. Öyle birşey olsaydı, çocuklarımı doyurmak için biraz mısır alırdım ihtiyardan. Çok kötü bir kış geçirdik,» diye içini çekti Toader Strimbu.

Benim tüm isteğim, şu polise iyi bir ders vermek... Öyle ki, mezarında bile beni hatırlasın!» dedi Serafim Mogoş, dişlerini gıcırdatarak. «Tüm istedi-

(1) **cuscru:** dünür. (Kayınpederin, gelinin yada damadının babasına verdiği ad.)

ğim bu, Toader. İsterlerse sonra beni öldürsünler...»

Güzel atlar koşulmuş, gene güzel bir araba, bir saattir kapının önünde durmaktaydı. Cosma Buruiana, gidip gitmemekte hâlâ bir karara varamamıştı. İki uşak ve bir de bekçi Iacob Mitrutoiu, arabanın etrafında dolaşarak yüklenen eşyaları düzeltiyorlardı.

Sonunda kiracı, karısı ve çocuklarıyla birlikte göründü. Herbirinin elinde küçük bir çanta, yada torba vardı. Peşlerinden gelmekte olan uşak Lazar Oduduie, saygılı bir tavırla kendisine verilen emirleri dinliyordu. Bayan Buruiana ile çocuklar arabaya, eşyaların yanına yerleştiler. Kiracı, Lazar ile konuşmaya devam ediyordu.

«İşte Lazar, umarım herşeyi anladın... Eve iyi bak. Burasını yalnız bırakıp hana filan gitme.»

«Tabii efendim, tabii. Beni tanımıyorsunuz galiba,» dedi Oduduie.

«Çok dikkatli olmalısın Lazar,» diye tekrarladı Cosma Buruiana, kelimelerin üstüne basa basa.

«Peki efendim,» dedi uşak, hafifçe öne eğilerek. «Sorduğum için özür dilerim efendim, ama... Bir daha dönmeyecek misiniz?»

«Bu da ne demek oluyor Lazar?» diye bağırdı kiracı, «dönmeyecek misiniz, demekle ne demek istiyorsun?.. Neden dönmeyecekmişim... Saçmalama! Tüm malımı mülkümü bırakıp gittiğimi mi sanıyorsun, buna bir gerek mi var?.. Böyle bir şeyi nasıl da aklından geçiriyorsun Lazar? Hayır, bu akşam döneceğiz. Sana söylememiş miydim, belki de söylememiştim... Tanrının izniyle bu akşam döneceğiz. Sadece biraz alış veriş yapmak için Costeşti'ye gidiyoruz... Yaz geliyor da! Piteşti çok uzak. Umarım

herşey yolunda gider Lazar, allahaısmarladık!.. Hadi arabacı, çek!»

Arabacı atları kamçıladı. Araba bahçenin kapısından çıkarak sağa döndü. Onların arkasından bakan uşaklardan biri gülerek söylendi.

«İşte bir tanesi gidiyor. Bir daha döneceğini de hiç sanmam.»

«Ben çağırdığım zaman dönebilir,» diye mırıldandı Iacob Mitrutoiu.

«Kesin sesinizi,» dedi Lazar Oduduie.

«Seni buraya hangi rüzgar attı Luca?.. Otur! Hadi kadın, ona bir iskemle ver. Fazla sallanma, buraya gelin almaya gelmemiş,» dedi Lupu Chiritoiu.

«Rahatsız olma Paraschiva Ana. Yeterince oturdum zaten şimdiye dek,» diye cevap verdi Luca. Ama gene de bir kenara oturdu.

Lupu Baba ile, uykularını kaçıran Babaroaga meselesini konuşmaya gelmişti. Toprağı satın almak niyetindelerken elinden geleni yapmış, sağa sola koşup ter dökmüştü. Şimdi de meseleyi bırakmak niyetinde değildi. Ama birçoklarının, hiçbir anlaşma yapmadan toprağa el koymak niyetinde olduğunu duymuştu.

«Seninle açık konuşuyorum Lupu Baba. Şimdiye dek bu türden bir işe girmedim. Zaten böyle işleri de sevmem. Ama bir bir bana gelip, 'Başladığımız işi bitirmemiz gerek,' diyerek beni de aralarına katmaya çalışıyorlar. 'Peki,' diye cevap veriyorum onlara, 'Hep beraber başlamıştık, ama siz artık fikrinizi değiştirdiniz!' diyorum, 'Evet, değiştirdik,' diye cevap veriyor onlar da, 'Artık adalet bizden yana. Toprakların hepsi bizim olmalı.' Beni bir türlü rahat bırakmıyorlar.»

«Ben herkese sadece kendi işimle uğraştığımı söylüyorum. Bu tür işlere ben karışmam,» dedi yaşlı Lupu, kendini savunurcasına. «Benim ak saçlarım böyle olayları daha önce de gördü. O zaman da aynıydı, şimdi de aynı, gelecekte de aynı olacak. Hayır, hayır, iyi şeyler değil bunlar Luca.»

Vladuta'daki yemek odasında hizmetçi sofrayı ilk kez tek kişi için hazırlıyordu. Küçük hanımlar bir gün önce kente gitmişlerdi, Binbaşı da eve oldukça geç gelmişti. Önce elindekileri Binbaşının her zamanki yerine koydu. Ama masa gözüne çok boş görününce tabakların yerini değiştirdi, fakat sonunda gene başladığı yere geldi.

«Eğer böylesini beğenmezse, nasıl olsa söyler bana,» diye söylendi kendi kendine. Bahçeye açılan büyük pencereden dışarı baktı. Binbaşı Stefanescu, köylülerle konuşuyordu.

Eski subay, daha neşeli ve cesaretli görünüyordu. İki gün önce Severin'de aynı taburda beraber askerlik yaptıkları binbaşı Tanasescu aklına gelmişti. Tanrının rahmeti üstünde olsun, karısı, Bayan Tanesescu ile çok samimiydi. Binbaşıyla karısı Piteştiye yerleşmişlerdi ve çocukları da yoktu. Bu yüzden de tehlike geçinceye dek kızlarını onların yanına bırakabilirdi. Binbaşı arkadaşına mektup yazıp geleceğini bile haber vermeye gerek görmemişti. Bir gün önce kızlarıyla birlikte yola çıkmış ve akşama yalnız başına çok keyifli olarak geri dönmüştü. En büyük endişesinden kurtulmuştu artık. Şimdi köylülerle istediği gibi konuşabilir, hatta onlarla şakalaşabilirdi bile.

«Artık siz de toprak sahibi gibi oldunuz. Çalışmaktan hoşlanmıyorsunuz. Tabii, toprağı kazmaktan-

sa ağzınızda tütün, isyan planlamak daha kolay, değil mi?.. Ne dersin Stefan?»

«Ee Binbaşı,» diye cevap verdi Stefan gülümseyerek, «bir deneyelim dedik.»

«İşlerin nasıl gittiğini gördük. Kötüydü. Artık başka bir yol deneyeceğiz!» diye atıldı kalın bir ses.

«Korkarım ki, bunun sonunda da pek memnun olmayacaksınız!» dedi Binbaşı.

Bir süre daha konuştuktan sonra, Stefan gülümseyerek sordu.

«Ya küçük hanımlar, onları kente mi götürdünüz Binbaşı?...»

«Onları burada bırakmam hoşunuza giderdi, değil mi?.. Böylece de onların saflığından faydalanacaktınız!..» diye cevap verdi yarı şaka. «Ben sizin ne mal olduğunuzu bilmez miyim?..»

«Nasıl da böyle birşeyi aklınıza getirebiliyorsunuz Binbaşı?»

«Hele sen Stefan!.. Senin gibilerini orduda çok gördüm ben. İçinizden ne geçtiğini de çok iyi bilirim. Bana ne yapabilirsiniz ki, öldürecek misiniz?.. Ölmekten korktuğumu mu sanıyorsunuz? Ben, benim gibi bir subay!.. Yoksa beni soyacak mısınız?.. İsterseniz yapabilirsiniz bunu tabii. Varım yoğum bu çiftlik, onu da sizinle paylaşıyorum zaten. Bunlar önemli değil çocuklar, yukarıda allah var, o her şeyi görüyor. Sizi ne dövdüm, ne kandırdım ne de haksızca davrandım... Size yardım ettim, korudum ve her zaman nasihatlarda bulundum. Şimdi de beni dövmeye geliyorsunuz... Bu haklı birşey mi?..»

Bir cevap vermelerini bekliyormuşçasına, hepsinin yüzüne teker teker baktı. Köylüler sessizdiler. Sonunda, en düşük çenelilerinden biri olan Stefan mırıldandı, «Şey...»

Sesi, havada bir sabun köpüğü gibi söndü, kayboldu.

«Neyin var sevgili Petrica? Neden bu kadar huzursuzsun, neden herzamanki gibi evde oturmuyorsun?» diye sızlandı Smaranda.

«İşte buradayım ya anne,» diye cevap verdi Petre, sert bir sesle.

«Evet, ama huzursuzsun. Başına birşey gelecek diye öyle korkuyorum ki... Kendi işlerimizle uğraşacağına burnunu başkalarının işine sokuyorsun!»

«Kimsenin işine karışmıyorum anne. Böyle bir niyetim de yok,» diye mırıldandı genç adam. «Ama beni çağırırlarsa gitmem gerek. Gitmemem, utanç verici birşey olur.»

«Hiç de utanç verici birşey olmaz yavrucuğum!.. Ben dulum, diğer çocuklar da küçük. Sen benim en büyük ümidim ve desteğimsin. Sen askerdeyken, tekbaşıma mücadele etmek zorunda kaldım.»

«Bizi tekrar çağıracaklarını söylüyorlar. Çünkü...»

«Allah korusun!..» diye bağırdı yaşlı kadın, istavroz çıkartarak.

«Ama şimdilik buralara hiçbir emir gelmemiş. Yoksa belediye reisi söylerdi,» dedi Petre, «ne olacaksa olur anne, boş yere üzme kendini.»

Bir süre sonra sanki kendini çok üzen bir konudan bahsediyormuşçasına, ağır ağır konuştu.

«Şu kadın buralarda daha fazla dolaşmasa iyi olur... Sanki gittiği yere kötülüğü de beraberinde sürüklüyor. Buralarda dolaşıp bizi zehirleyeceğine bir an önce geldiği yere dönse ya!..»

Smaranda birden sinirlenmişti.

«O kadının canı cehenneme!»

Belediye reisi Pravila, ellerini oğuştura oğuştura handan içeri girdi.

«Ne?.. Yalnız mısın Cristache? Burasını her zaman böyle görmek isterim... Neyse, hadi çabuk bir tane doldur. Acelem var. O kadar çok işim var ki, hangisini yapacağımı bilemiyorum.»

«Vali geliyor mu?» diye sordu Busuioc, içkiyi verirken.

«Tanrı, şu köylüleri sakinleştirmesi için onu elinden geldiğince çabuk göndersin,» dedi belediye reisi, sonra da brandisini bir yudumda devirdi.

«Oldukça sakin görünüyorlar. Hepsi evlerinde oturuyor,» dedi hancı, üzüntülü üzüntülü. «Bugün, bir tek Spiridon uğradı. Onu da az önce kovdum.»

«Sen benim sözlerime kulak ver. Bu sessizlik pek de hayra alamet değil,» dedi Pravila, «köpek ısıracağı zaman havlamaz.»

«Birşey gördünüz, yada duydunuz mu?..»

«Ne görmeli, ne duymalıyım?.. Sanki köylüler birşey planladıkları zaman bana söylüyorlar mı? Kimsenin birşey mi bildiği var?.. Birisi birşey yapıyor, birşey diyor, öbürleri de koyun gibi onu izliyor!..»

«Çok kötü bir zamanda yaşıyoruz Bay Belediye Reisi.»

«Evet öyle! Bari daha da kötüleşmese!»

Sonra acelesi olduğunu hatırladı, kapıya doğru giderken sert bir sesle bağırdı.

«Buranın tertipli olmasına dikkat et Cristea. Belli olmaz, belki Vali gelip burayı da görmek ister. Onun için hazırlıklı ol!»

«Gelirse gelsin. Ama böyle zamanlarda kimsenin hanları görmek isteyeceğini sanmıyorum. Yapılacak çok daha önemli işler var.»

3

Çarşamba sabahı Titu Herdelea, erkenden **Drapelul**'a gitti. Roşu'ya yedek askerlerin ayaklanışını, subaylarını öldürüşlerini ve özellikle **Dimineata**'nın bundan bahsetmemiş olmasını biran önce anlatmak istiyordu.

«Evet, biliyorum,» diye cevap verdi sekreter, «üstelik, daha da fazlasını biliyorum. **Dimineata,** haberi yayınlamak istemiş. Ama, kendilerine, eğer haber yayınlanacak olursa gazetenin toplatılacağı haber verilince, onlar da yayınlamaktan vazgeçmişler. Tabii ki bütün bunlardan haberim var oğlum. Olmayacağını da nereden çıkardın?»

Masasından kalktı, küçük bir çocukmuş gibi Titu'nun elinden tutarak onu duvarda asılı olan Romanya haritasının önüne götürdü.

«Bu at nalını görüyor musun oğlum?» dedi bir öğretmen tavrıyla. Parmağıyla sınırı işaret ederek, «görüyor musun?» diye tekrarladı. «On gün önce, köylü karışıklıklarını tartışırken ne söylediğimi hatırlıyor musun? Nasıl, haklı değil miymişim?.. İşte, şu köşede, Bucovina'da yahudilerle başladılar, 'Yahudilere Ölüm' diye devam ettiler. Hatırlıyor musun, sen bile bütün bu hareketlerin sadece birkaç yahudiye karşı olduğunu düşünüyordun. Ama bak şimdi şuraya, Teleorman'a dek indi... Görüyor musun?.. Ve alevler yavaş yavaş yayılıyor. Üç, yada dört gün içinde hareketin Severin'e dek yayılacağından eminim. İşte o zaman tüm at nalı bu alevle sarılmış olacak. Artık beyefendiler 'Yahudilere Ölüm' sloganın-

dan rahatsız olmaya başladılar. Çünkü aynı sözlerin kendi suratlarına karşı da söylendiğini biliyorlar. Köylüler, yahudi ile hıristiyan arasında bir ayırım yapmıyorlar, haklarını elde etmek için ayaklanıyorlar. Üstelik, yahudilerin olmadığı yerlerde karışıklıklar daha da ciddi gibi görünüyor. Moldavia'da hiçbir cinayet işlenmedi ve kan da dökülmedi. Ama bu bölgelerde birçok toprak sahibi ve kiracı, ayaklanan köylüler tarafından katledildi.»

Tekrar masasına oturdu. Önünde yığılı gazetelerin arkasından sadece kafası ve bir canavar gözü gibi parlayan gözlükleri görülüyordu. Titu, Roşu'nun anlattıklarını dehşetle dinlemişti. Karışıklığın Teleorman'a dek uzanması, Amara'nın da tehlikede olması anlamını taşıyordu. Öyleyse Gogu Ionescu'nun dün akşam devamlı sözünü ettiği Nadina da tehlikedeydi.

«Acaba Argeş'den hiçbir haber var mı Bay Roşu?» diye sordu birden.

«Pek yok,» diye cevap verdi sekreter, «ama Teleorman'ın bu kadar yakınındayken Argeş'in bu işten kurtulabilmesi çok zor... Neden soruyorsun, arkadaşın için mi? Ee, pek belli olmaz, ama o da büyük tehlikede sayılır. Birçok şey kadere bağlı. Herneyse, madem ki bu meseleyle şahsen ilgileniyorsun, sana yeni bir haber daha vereyim. İçişleri bakanlığında müdür Modreanu'ya git, seni benim gönderdiğimi söyle. Şimdi bütün haberler onun elinden geçiyor. Orada özel bir görevi var. Namuslu biridir, ama biraz da gösterişten hoşlanır. Onunla nasıl uğraşacağını bilesin diye sana bunları anlatıyorum.»

Titu duygulanmıştı. Ona teşekkür etti. Özellikle ilk karşılaşmalarından beri kendisine yakın bir dost gibi davranan Grigor Iuga ve Gogu Ionescu'ya yar-

dım edebileceği için memnundu. Zavallı Gogu... Nadina için ne kadar da çok endişeleniyordu...

Birden kapı açıldı, Deliceanu'nun başı göründü.

«Herhangi birşey geldi mi Roşu?»

«Hayır. Belki öğleye doğru gelir. Telefon edip size haber veririm,» diye cevap verdi sekreter, başını kaldırmadan.

Kapı kapanınca Titu şaşkınlıkla sordu.

«Ne kadar da erken gelmiş, değil mi?..»

«Ooo, benden de önce geldi,» dedi Roşu, «bocalamaya başladık artık.»

«Ya hükümet?» diye sordu Herdelea.

«Hükümet de... Hatta bütün toplum. Sonunda parça parça olacağız.»

«Hiç olmazsa, muhalefete geçince daha özgür bir çalışma imkanımız olacak,» dedi genç adam gülümseyerek.

«Muhalefete geçeceğiz diye o kadar heveslenme dostum. Bu, bizim için sandığından da çok tehlikeli olur,» dedi sekreter. Sonra gözlüklerini çıkartarak sinirli sinirli temizledi, «Ne kadar çok editör, editör yardımcısı ve muhabirimiz olduğunun farkında mısın? Hepsi de koltuk meraklısı. Halbuki yarın beni atmasalar bile, elime bir makas verip burada kağıt kestirtebilirler. İşte, parti gazetelerinde çalışmak böyledir dostum... Partin güçlü olduğu sürece sen de ayakta durursun. Ama sonra...» Ama, Titu'nun birden sarardığını görünce, «Senin endişelenmene gerek yok,» diye devam etti sözüne, «daha birkaç ay yerin garantide. Bu kadar zaman da da işlerini halledersin.»

Büroya birçok gazeteçi doluşmaya başlamıştı. Her gelen yeni bir haber getiriyordu, hepsi birbirinden beter haberler... Ayaklanma bilmem hangi köye

sıçramış, bilmem ne bölgesinde köylüler bilmem ne kadar toprak sahibini ve kiracıyı öldürmüş, kimi köylerde ordu köylülerin hareketini bastırmış, her tarafta ölüler ve yaralılar varmış, kimi köylerdeki köylüler de askerleri taş ve sopalarla kovmuşlarmış, toprak sahibi bir kadın köylüler tarafından çırılçıplak soyulduktan sonra köyden köye gezdirilmiş... Milli Savunma Bakanı aptalın tekiymiş, çünkü hareketi bastırmak için gönderdiği askerler de aynı köydenmiş, babasını öldüren bir çavuş, yüzbaşısından onu gömmek için izin istemişmiş, mükafat olarak da kendisine bir madalya verilmişmiş, birçok kentlerde, çılgın köylülere karşı ulusal muhafız birlikleri kurulmuş ve dün gece de Ilfov yakınlarında bir alay, Bükreş'e doğru ilerlemekte olan köylüleri ancak zorlukla durdurabilmiş...

Saat onbire doğru şişman gazeteci, ciddi bir tavırla içeri girdi. Sırtında kürk paltosu, başında da **caciola**'sı vardı. Oldukça güneşli bir gün olduğu için, her zamankinden daha fazla terlemişti. Birkaç kişiyle el sıkışarak, «**Bonjour mon cher!**» dedikten sonra Roşu'nun yanındaki boş koltuğa gömüldü.

Onun tavrı, deminden beri devamlı söylenenleri susturmuştu.

Roşu, yarı alaylı, yarı da merakla, «Yeni bir haber mi var, Antimiu?» diye sordu.

«Çok önemli birşey Roşu Amca,» diye bağırdı gazeteci, «ne yazık ki bize göre değil. Halbuki bizi çok ilgilendiriyor, kaderimiz buna bağlı çünkü...»

«Hadi hadi, gevezeliği bırak da asıl habere gel!» diye onun sözünü kesti sekreter.

«Hükümet istifa etti!..» dedi gazeteci üzüntülü bir tavırla, «yarın akşama kadar yeni bir hükümet kurulacak!..»

Daha sonra, Kralın Başbakanı kabul ettiğini, Başbakanın Krala köylü ayaklanmalarının çok ciddileşmiş olduğunu, ciddi tedbirlerin alınması gerektiğini söylediğini anlattı. Başbakan, böyle bir durumda orduya fazla güvenilemeyeceği konusunda birçok örnekler vermiş ve Avusturya ordusunu yardıma çağırmak için Kralın iznini istemişti, tek çıkar yol buydu. Aksi takdirde tüm ülke mahvolma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Ama Kral, yabancı bir ülkeden yardım isteme teklifini hemen reddetmiş ve Başbakandan ülkenin şerefine leke sürmeyecek başka yollar aramasını istemişti. Başbakan da başka bir çıkar yol bulamadığı için ve böyle bir durumda bile kendisine yardımdan kaçınan muhalefetin baskıları altında kabinesinin istifasını bildirmişti. İstifa, prensip olarak kabul edilmişti, ama kargaşalığı artırmamak için yeni hükümet kurulana dek açıklanmayacaktı. Yeni hükümet, acele olarak birkaç yeni kanun çıkarmak zorunda kalacağından, şimdiki parlamento ile dayanışma içinde olmalıydı. Böylece, durum da ciddi meselelerde tüm ülkenin ulusal bir cephede birleştiğini gösterecekti. Partinin başkanı ile Başbakan, arkadaşları ile görüşüp tekrar Kral'a haber vermeliydiler. Tabii bunlar alel usul tamamlanabilecek formalitelerden ibaretti.

«Demek, yeniden muhalefete döndük,» dedi Roşu, acı bir gülümsemeyle, «bir dakika, bakalım Deliceanu'nun bunlardan haberi var mı?..»

Editörün bürosuna girdi. Birkaç saniye geçmemişti ki, Deliceanu, kıpkırmızı bir suratla kapıda belirerek bağırdı.

«Neden bahsediyorsun Antimiu?.. Buraya gel!»

«İşimiz bitik,» dedi gazeteci aynı tavırla ve editörün bürosuna girdi.

Roşu'nun sözleri Titu Herdelea'ya çok dokunmuştu. Şimdiye dek kendisine sağlam bir iş sağlama çabası içinde olan genç adam, rüzgarda düşmek üzere olan bir yaprak gibi hissediyordu kendini. Kendisini birden bire sokağın ortasında bulmak istemiyordu. Roşu ile konuşup, meseleyi bir çözüme bağlamalıydılar.

Dışarı çıktı. Şimdilik kendini bu konuyla fazla üzmemeliydi. Vakti gelince olan olacaktı zaten. O zamana dek neden işkence çeksindi ki... Neredeyse öğle oluyordu. İçişleri Bakanlığında Modreanu'yu aramaya gitti. Orada kendisi gibi haber almaya gelmiş birkaç gazeteci bekliyordu. Modreanu, bakanın yanındaydı. Herhalde kendisine dün gece ve bu sabah gelen haberleri veriyordu. Sonunda göründü.

«Sevgili baylar, beni affetmelisiniz... Bakan... Çok zor zamandayız beyler... Bir dakika bana izin verin şu işimi bitireyim, ondan sonra tamamen sizin emrinizde olacağım!»

Yanındaki bir düğmeye bastı ve yaşlı, asık suratlı bir memur içeri girerek elindeki dosyayı alıp kasaya kilitledi, anahtarı da geri verdi. Modreanu, gazetecilere doğru gelerek, herkesin zaten bilmekte olduğu haberleri bir kez daha tekrarladı. Öğleden sonra beşe doğru da gelecek yeni haberleri bildireceğini söyledi.

Her zamanki gürültü içinde gazeteciler kayboldular. Titu Herdelea arkada kalarak kendisini tanıttı, Grigor Iuga'nın dostu olduğunu söyleyerek Argeş hakkında bilgi istedi.

«Oh, Bay Iuga,» diye bağırdı Modreanu kravatını düzelterek, «sanırım kendisiyle bir kez trende tanışmıştık. Tabii Bay Herdelea, ne zaman isterseniz gelin. Her zaman emrinizdeyim. Ama şimdilik Ar-

geş'te herşeyin sakin ve yolunda olduğundan emin olabilirsiniz.»

Titu Herdelea, memnun merdivenlerden aşağı indi.

«Elimden geleni yapmalıyım,» diye mırıldanıyordu kendi kendine, «yarın ne olacağı hiç belli olmaz!»

4

Köyün ortasındaki yol, köylülerle tıklım tıklım doluydu. Bir saattir bekliyorlardı, ama Vali hâlâ gelememişti. Belediye reisi Pravila, onları buraya büyük bir telaşla doldurmuştu.

Dostça gülümseyerek, «Kusura bakmayın çocuklar,» diyordu köylülere, «Vali Beyefendi'yi bekliyoruz!.. O bizi bekleyecek değil ya!..»

Ve köylüler, geleneksel sabırlarıyla beklemekteydiler.

Toprakta çalıştıkları zamanlardan öte, vaktin onlar için pek önemi yoktu. Beklerlerken de çeneleri durmadan işliyordu. Kimisi valinin toprağı paylaştırmak için geldiğini, öbür köylerde bunu yapmış olduğunu ve köylülerin işe çoktan başlamış olduğunu söylüyordu. Aynı anda kimisi de, sessizlik içinde, Teleorman'daki köylülerin yaptıklarını aralarında tartışıyorlardı. Nasıl da yedisinden yetmişine tüm köylüler birlik olmuşlar da toprak sahiplerini kovup herşeyin efendisi olmuşlardı...

«Ama onlar değişik insanlar. Bizim gibi değiller,» diye mırıldandı bir ses, «oradaki halkın top-

rağı var. Bizim gibi yoksulluk içinde kıvranmıyorlar...»

«Evet, ama şans her zaman güçlü olanın yanındadır. Zayıf, yüreksiz olanların yanında değil!»

«Duyan da, damarlarımızdan kan yerine su akıyor sanacak...»

«Hadi, hadi çocuklar!»

Polis Boiangiu, hanın önüne bir polis memuru koymuş ve uzaktan beklenilenlerin geldiklerini görür görmez gelip kendisine haber vermesini emretmişti. Şimdi ise, kendisi de gelip yolun ortasında durmuş, gözlerini Vali'nin geleceği tarafa doğru çevirmişti. Arasıra etrafındaki köylülerle konuşup şakalaşıyor ve gülüyordu, ama aralarındaki mesafeyi bozmamaya dikkat ediyordu.

Bir köylü, yanına yaklaşarak ciddi ciddi sordu.

«Merak ediyorum Bay Boiangiu, acaba bize gerçekten toprak verecekler mi?.. Siz bilirsiniz... Ah tanrım, böyle birşey yapsalardı ne kadar harika olurdu, değil mi Bay Boiangiu...»

«Sanıyor musunuz ki ben kendime bir parça toprak istemiyorum?» diye cevap verdi Boiangiu, «ha?.. Benim, yaşlı Miron gibi malikanelerim mi var sanıyorsunuz?.. Kılıcım, tüfeğim ve küçük ücretim... İşte tüm varım yoğum bunlar!..»

«Ya bir kenarda biriktirdikleriniz, Bay Boiangiu?..» dedi bir ses.

Köylüler sinsi sinsi gülüştüler. Polis ise kızmıştı.

«Görüyor musunuz, ne kadar domuzsunuz siz!.. Kim söyledi onu?.. Ortaya çıksın da göreyim. Hepiniz aynı soydansınız zaten: Yüzsüz ve arsız!.. Sonra da hakettiğiniz davranışı karşınızda bulunca oturup

yakınırsınız. Hadi hadi, kim söylediyse çıksın ortaya!»

«Kim olursa olsun, bırakın Bay Boiangiu. Sadece şaka yapıyordu...»

«İşte ben de bunun için kendisini görmek istiyorum. Ona nasıl şaka yapılacağını göstereyim!»

O anda polis memuru nefes nefese gelerek beklenenlerin geldiğini ve Miron Iuga'nın malikanesine girdiklerini söyledi. Bu haber, köylülerin birden dalgalanmasına yol açtı. Belediye reisi, Vali'nin kendisine uğramadan yaşlı Miron'a gitmesine imkan olmadığını, çünkü kendisiyle çok eski arkadaş olduklarını söyledi. Ama bu, köylüleri yatıştıracağına sinirli havayı iyice gerginleştirdi. Acaba Vali ile yaşlı Miron, ne hazırlıyorlardı?..

Onbeş dakika kadar sonra Vali'nin büyük arabası göründü ve kalabalığın tam ortasına gelince de durdu. Miron Iuga, Boerescu'nun yanında oturuyordu. Karşılarında ise, polis müfettişi Tiberiu Corbuleanu oturmaktaydı. İnce bıyıklı, esmer ve geniş suratlı bir adamdı.

«Ee, nasılsınız?» diye bağırdı Boerescu, arabadan aşağı inerken.

«Emrinize amadeyiz Bay Vali,» diye öne atıldı Ion Pravila.

Boiangiu ise hazırol vaziyetinde durmuş, sağ eliyle Vali'yi selamlıyordu.

«Sen belediye reisisin, değil mi?..» diye sordu Vali, «aa, evet, seni tanıyorum. Burada herşey yolunda mı?»

«Herşey yolundadır efendim,» dedi belediye reisi, zorla gülümsemeye çalışarak.

«İşte böyle olmalı, aferin!» diye bağırdı Vali. Sonra, başlarında **caciula**'ları, sessiz sessiz kendine

bakmakta olan köylüleri süzerek devam etti. «İşte, her zaman böyle uslu ve itaatkar olmalısınız... Tam bir Romanyalı gibi.»

Miron Iuga da arabadan inmişti. Vali onun koluna girdi ve birlikte hükümet binasına girdiler. Müfettiş, arkada kalarak polisin verdiği raporu dinledi ve başını salladı. Sonra hepsi büronun önünde durdular. Köylüler Vali'nin önünde küçük bir boşluk bırakacak şekilde her yere doluştular. Vali dikkatle onların yüzlerindeki ifadeleri inceliyor ve çok yorgun olmasına rağmen elinden geldiğince dostça ve iyi niyetli görünmeye çalışıyordu. Bu, onun, moral yükseltme ve inceleme gezisinin ikinci günüydü. Ama köylülerin tavrı onu, kendi yorgunluğundan daha da fazla rahatsız ediyordu. Gittiği yerlerde gördüğü ilgisizlik ve saygısızlık, onu gücendirmişti. Oysa bu tür gezilerinde «Efendimiz Çok Yaşasın!» bağrışmalarıyla karşılanmaya alışıktı. Şikayetler ve istekler daha sonra gelirdi. Ama şimdi, köylüler onu kuşkulu bakışlarla sessizce karşılıyorlardı. Eğer karışıklıklara engel olmak, ayaklanmaları önlemek için yola çıkmamış olsaydı, bu saygısızlığa kesinlikle dayanamazdı. Gene de, işler yoluna girdikten sonra bunlara hakettikleri dersi vermeye kendi kendine ant içmişti.

Boerescu, kendini çok beğenirdi. Romen alfabesinin ilk harfi ile başlayan bölgesinin en iyi valiye sahip olduğunu sık sık tekrarlardı. Komşu bölgelerde ayaklanmalar olurken kendi bölgesinin sessizlik içinde kalmasını da, iyi idaresinin bir kanıtı olarak ileri sürüyordu. Bu geziye çıktığında da, köylülerin kendisini görür görmez, kafalarındaki tüm kötü niyetleri bir yana atacaklarına inancı tamdı.

Piteşti'den ayrılırken, böyle bir zamanda gezi-

ye çıkmanın delilik olduğunu söyleyen müfettiş Corbuleanu'ya çok beğendiği sözlerinden birini tekrarlamıştı: «Kadife görünüşün altında demir gibi olmalı!» Ama o, özellikle ne denli iyi bir vali olduğunu ortaya koymak istiyordu. Çünkü bakan, kendisini valiliğe atarken oldukça düşünceli davranmış, hatta eski hükümetin adamlarından olan bir avukat üstünde de çok durmuştu. O zaman da Boerescu hemen harekete geçmiş, yani birkaç nüfuzlu arkadaşıyla görüşüp, bakanın, valiliğe kendisini atamasını sağlamıştı.

«Bir kez daha tekrarlıyorum çocuklar; umarım, sizi her zaman böyle görürüm,» diye bağırdı.

Sonra her zamanki cevabı bekleyerek sustu. Ama köylüler sessizlikte diretiyorlardı. Sadece sokaktan bahçeye girmeye çabalayanların yakınmaları duyuluyordu. Vali ise elinden geldiğince sinirlendiğini saklamaya uğraşıyordu.

Tam aşağı inecekti ki, belediye reisinin sesi duyuldu.

«Susun çocuklar, susun. Hadi hep beraber valimizi dinleyelim.»

Bunun üstüne Boerescu, vatanperver bir konuşma yapmak zorunda kaldı. Yüzü gerildi, sesi yükseldi, elleri, kolları havada daireler çizdi ve birkaç altın dişin göründüğü ağzından günün önemini belirleyen büyük laflar çıktı. Fakat büyük bir hızla çıkan bu sözcükler, kendini şaşkın bakışlarla seyreden köylülerin sessizliğine çarpıp yere döküldüler.

Vali; iyi konuşmasının, kendisine bahşedilmiş yeteneklerin en önemlisi olduğunu düşünürdü. Söylediği sözlerin, köylülerin ta içlerine işleyeceğinden ve onları kuzu gibi yola getireceğinden emindi. Konuşmasını, «Köylüler, ülkemizin temel direğidir,»

«sizin kutsal emeğiniz!..», «akıllı ve çalışkan Romen köylüsü...», «kralın ve hükümetin size olan bağlılığı..», «ülkenizin yöneticilerine güveniniz..», «vatan aşkı!!..», «huzur ve sessizlik, ülkemizin çıkarı içindir çocuklar...», «Romanya kalkınıyor...» gibi sözlerle süslemeyi de unutmadı. Köylüler gene hareketsiz ve pırıl pırıl gözleriyle onu dinliyorlardı. Yüzlerinde aynı ifade olan ikiyüz surat, sanki tek bir insana aitti, aynı düşünceleri, duyguları paylaşıyorlardı ve hepsi birden büyük bir fabrikanın tezgahlarından çıkmış gibiydiler. Valinin daha ilk gittiği köyde karşılaştığı bu inatçı sessizlik, onu rahatsız etmiş ve sonunda da, bu geziye başlarken sahip olduğu gücü yavaş yavaş yitirmişti.

Miron Iuga dinlemiyordu. Köylülere boş sözler anlatarak onları yatıştırmaya çalışan bu metoddan nefret ediyordu. Onların nutuklara değil, nasihate ve emirlere ihtiyaçları vardı. Boerescu'ya, artık konuşarak vakit kaybetmemelerini, bunun yerine köylülerin istediklerinin ne olduğunu anlamaya çalışmaları gerektiğini ve bu istekleri yerine getirip getiremeyeceklerini tartışmaları gerektiğini daha önce söylemişti. Üstelik, yapılan vaadlar de hemen yerine getirilmeliydi. Ama Vali, nutuk atma hevesinden vaz geçmemiş, bu şekilde diğer köylerde de konuştuğunu ve konuşmalarının çok etkili olduğunu anlatmıştı. Şimdi, sadece belediye reisinin müfettişin ve polis memurunun dinlediği konuşmanın etkilerini görüyor, bundan utanıyor ve köylülerin önünde küçük düştüğünü hissediyordu.

Bir saat kadar sonra Vali Boerescu, sesinin tonunu değiştirerek köylülere seslendi.

«İşte böyle dostlarım! Şimdi bana iyi birer Romen vatandaşı olduğunuzu kanıtlamanız gerekiyor.

Sizin babanız ve sevgili ülkemizin bir yöneticisi olarak bunu sizden istiyorum. Namuslu ve çalışkan olduğunuzu göstermek istiyorsanız, ki ben bundan eminim, kışkırtmacıların sözlerine ve etrafta dolaşan kötü haberlere kulak asmayınız. Kutsal toprağınıza ve çapalarınızın başına dönünüz... Ülkemizin gelişmesi buna bağlıdır. Tanrı bize iyi bir hava bahşetti ve toprak, iyi bir ürün verebilmek için sizin terlerinize muhtaç!.. Bu, hem sizin, hem de ülkemizin çıkarı içindir. Beni duyuyorsunuz, değil mi çocuklarım, beni anlıyorsunuz, değil mi... Şimdi, söylediklerimi yapacak mısınız, yoksa yapmayacak mısınız?...»

Valinin son sözleri kalabalığı bir an duraksatmıştı. Birkaç ses duyuldu.

«Yapamayız efendim, çünkü toprağımız yok!.. Nerede çalışalım?..»

Bu sözleri, konuşmasının getirdiği iyi bir sonuç olarak kabullenen vali, Miron Iuga'ya imalı bir bakış fırlattıktan sonra bağırdı.

«Neden çalışamayacakmışsınız çocuklarım?.. Söyleyin de, biz de öğrenelim...»

Birkaç ses, daha kesin bir tavırla cevap verdi.

«Bizim toprağımız yok! Toprak istiyoruz... Toprağımız olmazsa artık çalışmayacağız...»

Boerescu, cahil talebelere bir türlü birşey öğretemeyen öğretmen tavrı takındı. «Böyle birşeyi bana nasıl söyleyebiliyorsunuz... Toprağınız mı yok?.. Bay Iuga siz toprak vermedi mi?.. Atalarınızdan beri toprak sahipleri sizlere toprak vermiyor mu?.. Onlar topraklarını yabancılarla değil, sizinle işletiyorlar...»

Toader Strimbu, ayaklarının ucunda yükselerek kızgınlıkla bağırdı.

«Böyle devam edemeyiz. Boş yere ter döküyoruz. Yoksulluk, hepimizi öldürüyor...»

«Demek, başka kontratlar istiyorsunuz!..» diye söylendi Boerescu, «öyleyse bekleyin çocuklar, çünkü...»

«Kontratlardan bıktık artık,» diye sözünü kesti birkaç ses, «toprağın, kendimizin olmasını istiyoruz. Çünkü onu biz işliyoruz!»

Durumun kötüye gittiğini gören Miron Iuga, konuşmak istediğini işaret etti. Köylüler sustular. Onlar için yaşlı adam, sözleri dinlenmesi gereken, gerçek, saygıdeğer bir efendiydi.

«Neden bağırıyorsunuz?» dedi yaşlı Iuga, kalabalığı süzerek. «Ben, babam ve büyükbabam sizi, babalarınızı ve büyükbabalarınızı topraklarımızda çalıştırdığımız ve size iş verdiğimiz için mi size toprağımı vereceğim?.. Sizinle hem iyiyi, hem de kötüyü paylaştım. Şimdi, elimizdeki toprağın hepsini alıp, bir yabancı gibi buradan çekilip gitmemi istiyorsunuz. Sizin adalet dediğiniz bu mu?.. Ya sen Toader, o kadar çok konuşuyorsun... Malını mülkünü diğerleriyle paylaşıyor musun sen?.. Hadi, açık açık söyle de duyalım.»

Toader Strimbu'nun etrafında duranlar, gülerek ona baktılar. Ama o, sert bir sesle cevap verdi.

«Eğer birşeyim olsaydı, tabii paylaşırdım!.. Ama, hiç bir şeyim yok...»

«Tabii ki var,» diye yaşlı Miron ısrar etti. «Evin ve onu üstünde kurduğun toprak sana ait değil mi?..»

«Ev neredeyse başımıza yıkılacak,» dedi Toader.

«Demek evin eski diye onu başkalarıyla bölüşmeye yanaşmıyorsun,» diye devam etti yaşlı adam. «Bizimkiler bakımlı olduğu için onu sizinle bölüşmemi bekliyorsun demek!.. Söylemek istediğin bu sa-

nırım, ha! Çok yanlış bir tutum bu... Size bu şekilde düşünmeyi kim öğrettiyse, oldukça zarara sokmuş sizi... Namuslu insanlar gibi kendi işinize bakacağınıza, aklınızı kaçırıp hayallerin peşine düşmüşsünüz siz. Şunu iyi bilin ki, size bu yolları öğretenler, sizi aptal yerine koyuyorlar. Bense sizi yalan söyleyerek boş vaadlerle kandırmadım. Ben, açık sözlülükten hoşlanırım. Eğer eski kontratlar hoşunuza gitmiyorsa, oturup konuşurduk ve ben sizin haklı olduğunuza karar verirsem onları değiştirebilirdim. Ama, tehditle değil, insan gibi konuşarak... Tehditler beni korkutmaz. Nereden gelirse gelsin, hiçbir zaman tehdit karşısında eğilmem ben... Kötü yolları deneyerek kimi zaman dereyi geçebilirsiniz, ama nehri geçmeye kalkacak olursanız boğulacaksınız. Oysa akıllıca ve insan gibi davranmak, sizi denizlerin bile ötelerine götürür... İşte, hatırlamanız gereken şey bu. Bunu size, yaşlı ve tecrübeli olduğum için söylüyorum. Şimdi aklınızı başınıza toplayarak sakinleşin artık. Ancak bu şekilde yaşayabilirsiniz...»

Yaşlı Miron'un konuşmasını izleyen garip sessizliğin içinden Ignat Cercel'in iniltiye benzeyen sesi duyuldu.

«Böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi!»

Bu, konuşmak için diğerlerine de güven verdi.

«İsterseniz öldürün, kurtulun bizden!..»

«İster açlıktan olsun, ister başka bir biçimde, ölüm hep aynı.»

«Ölene dek çalışmamız gerekiyorsa, hiç olmazsa bizim bedenimizle ruhumuzu bir arada tutacak kadar yemek verin!..»

«Kimileri açlıktan ölürken, kimilerinin de patlayıncaya dek tıkınmaları da adalet mi!»

Vali, durumun iyiye gittiğine karar verdi. Kız-

gın insanlar konuşmaya başlayınca, bu, akıllarının başılarına geldiğine bir işaretti. Tekrar sözü alarak onlarla barış yapmaya geldiğini, en kötü bir barışın bile, en kahramanca savaştan yeğ olduğunu söyledi. Anlaşabilmeleri için Bay Iuga'yı da yanında getirdiğini sözlerine ekledi.

«Peki Bay Vali, toprak sahibiyle anlaşacağız,» dedi Lupu Chiritoiu, öne gelerek. En yaşlıları olduğu için, konuşmanın kendi görevi olduğunu hissetmişti. «Sadece başka yerlerde olduğu gibi kendimize ait toprağımızın olmasını istiyoruz biz... Bay Miron'un söyledikleri iyi ve doğru. Başkasına ait olan bir toprağı elde etmeye çalışmak iyi birşey değil Bay Vali.. Buradaki namuslu kişilerden hiçbirinin, Bay Miron'un mülküne göz diktiğini sanmıyorum. Sonuç olarak, biz hep bir arada yaşar ve birbirimize yardım ederiz. Ama birçok toprak sahipleri topraklarını terkederek onları bizden para çıkarmaktan başka hiçbir şey düşünmeyen ve emeğimizle alay edenlere verdiler. Köylüler kötü değildir. Onlar sessizdirler. Ama onlara toprak vermeniz gerekir. Yoksa yaşamlarını sürdüremeyeceklerdir... İşte, köyün isteğini size anlattım.»

Kalabalıktan ona hak veren sözler yükseldi. Tüm köylüler koro gibi tek bir ağızdan tek bir sözcüğü bağırıyordu: «Toprak, toprak!»

Vali Boerescu, otoritesini yavaş yavaş kaybettiğinin farkına varmıştı. Başka bir yol denemeye çalıştı: Evet, onların toprağa karşı olan sevgi ve isteklerini anlıyordu. Kendisi de bir toprak sahibiydi ve ataları tarafından çapalanmış olan toprağı çok severdi. Ama herkes istediğini bir anda elde edemezdi. Ülkenin kanunları vardı ve onlara saygı göstermek gerekirdi. Köylüler sabırlı ve sakin olmalıydılar. On-

ların dertlerini kendininmiş gibi hissediyordu ve Piteşti'ye gider gitmez de hükümetle görüşecekti. Hükümet gerekli araştırmaları yaptıktan sonra namuslu ve kanunlara karşı saygılı olanlara toprak verecekti.

Bu sahte vaad, köylüler arasında bir anlık ümit uyandırmıştı. Vali, daha önceki köylerde bu yolu denememiş olduğuna pişman oldu. Ülkede huzuru sağlamak için, bu tür yalanlar söylemek bir görevdi. Huzur sağlandıktan sonra da kimse bu kolaylıkla verilen vaadleri hatırlamaz ve kendisi de köylülerle böylesine iyi anlaşabildiği için övülürdü.

Ama köylüler durmadan onun vaadlerini şakalar ve kahkahalarla kesiyorlardı. Birisi, bağıra bağıra vaadlere karınlarının tok olduğunu söyledi. Bir diğeri, toprak sahiplerinin her zaman kendilerine yalan söylediğini avazı çıktığı kadar bağırdı. Bu saygısızlık karşısında Miron Iuga, gittikçe daha da çok sinirlenmeye başlıyordu. Vali de şaşırmış, sararmıştı. Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Şakaların biraz fazla ileri gittiğine karar veren belediye reisi bağırdı.

«Susun çocuklar, bu kadarı yeter.»

Önlerde durmakta olan Luca Talaba cevap verdi.

«Bırak konuşsunlar. Böylelikle bu baylar da onların dertlerini öğrenmiş olur!»

Buna rağmen, köylüler susmuşlardı. Kendini yeterince anlatamadığını sanan Boerescu tekrar konuşmak için ağzını açmıştı, ama Stefan Mogoş onun sözünü kesti.

«Yeterince aptal yerine konulduk!»

Söze Nicolae Dragoş devam etti, «Ağabeyime kötü davranıp onu hapse gönderdiğiniz yetişmiyor mu?..»

«Büyük bir haksızlık yapıldı Bay Vali,» dedi

yaşlı Dragoş, saygılı bir sesle. «Üstelik köy de öğretmensiz kaldı.»

Gittikçe daha çok köylü konuşmaya ve «Adalet!» diye bağırmaya başlayınca, Vali belediye reisine döndü ve olayın ne olduğunu sordu, sonra da tekrar kalabalığa dönerek aceleyle bağırdı.

«Durun, durun... Önce birbirimizin ne dediğini anlayalım. Öğretmen Dragoş'un meselesi benim elimde olan birşey değil... Kendisi şimdilik göz altında ve...»

Bağrışmalar devam ettiğinden, Boerescu daha yüksek bir sesle konuşmasını sürdürmek zorunda kalmıştı.

«Gene de serbest bırakılmasını savcıdan rica edeceğim. Belki soruşturma, o dışarıdayken yapılır. Duyuyor musunuz?. Memnun oldunuz mu çocuklar?.»

Nicolae Dragoş birşeyler mırıldandı, ama herkes bağrıştığı için sesi kayboldu.

Kalabalık içinde köylüler, Pavel Tunsu'ya Valiye gitmesi ve oğluna yapılan kötü davranışın karşılığını istemesi için ısrar ediyorlardı. Pavel zar zor kalabalıkta kendine bir yol açmaya çalıştı. Etraftan, ona cesaret veren sesler geliyordu.

«Hadi Pavel... Ne, korkuyor musun yoksa... Bırakın geçsin çocuklar, bir şikayeti var.»

Sonunda valinin önüne kadar gidebilen Pavel Tunsu, çocuğunun başına gelenleri anlattı ve bu vahşetin karşılığının ödenmesini istedi. Bu mesele, valinin iyice hoşuna gitmişti. Eğer köylüleri böyle küçük dertleriyle meşgul ve memnun edebilirse, asıl büyük çılgınlığı unutabilirlerdi. Pavel'e birkaç soru sordu, ona yakınlık gösterdi ve belediye reisine hemen bir araştırma yaparak adamın şikayetini dinlemesini emretti. Böylelikle sonunda kendisi, yani vali, o sıra-

da otomobilin içinde olanları bulabilir ve onları kanuna göre cezalandırabilirdi. Kesin, inandırıcı sesle yapılan bu açıklama, kalabalığın hoşuna gitmişti.

Pavel Tunsu'nun şikayet etmeye gittiğini gören Petre Petre, sinirinden kıpkırmızı olmuştu. Baştan beri yavaş yavaş öne doğru ilerliyordu. Şimdi polis Boiangiu'nun yanında durmaktaydı. Valinin, daha sonra da Iuga'nın konuşmasını sessiz bir şekilde dinlemişti. Bayandan ve otomobilden bahsedildiğini duyar duymaz tavrı değişmiş, nefret, bir kor gibi içine akmaya başlamıştı. Kendini tutmaya çalışmış ve bunun için büyük bir güç sarfetmişti, ama Vali arabadan ve içindekilerden sözedince öne doğru fırlayarak bağırdı.

«Hepsi bayanın kabahati Bay Vali... Buraya yaramızı deşmeye geldi.»

Onun bu kadar heyecanla ortaya atılması, genel bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. Miron Iuga ona kızgın kızgın baktı, polis müfettişi küfredermiş gibi birşeyler mırıldandı ve Boerescu sertçe sordu.

«Senin neyin var delikanlı, ha?»

Bu sözler, Petre'nin suratına inen bir şamar gibiydi. Diğerlerinin derdini dinleyerek onlara güzel sözler söyleyen vali, şimdi bütün köyün ortasında kendini küçük düşürüyordu. Tıslayan bir sesle cevap verdi.

«Neden o bayan buraya geldi? Neden bizimle alay etmek istiyor?.. Bizim ona ihtiyacımız yok! Geldiği yere dönüp bizi rahat bıraksın. Çocuklarımızı dövüp onları sakat bırakmaya hakkı yok. Biz ona hiç bir kötülük yapmadık. Toprağı satmasına da...»

Kalabalıktan birkaç kişi birşeyler mırıldandıysa da, çoğu Petre'ye dostlukla ve şaşkınlıkla bakıyordu. Petre'nin kendini unutup, kızgınlıkla ne söyledi-

ğini bilmediğini düşünen polis Boiangiu, eliyle Petre'nin ağzını kapattı. Ama onun bu hareketi Petre'yi büsbütün çıldırtmıştı. Polisin elini üzerinden çekerek bağırdı:

«Çek ellerini üstümden! Neden beni tutuyorsun? Ben senin esirin miyim? Beni aptal yerine koyuyorsun! Neden beni tuttun?»

Birden kalabalık hareketlendi. Sanki Petre'nin bağırışı onların acılarını yeniden canlandırmıştı. Ama daha onlar bu sözleri anlayamadan; belediye reisi, duruma çok uyan, dostça, fakat sert bir sesle konuştu.

«Kes sesini oğlum! Kimsenin seni tuttuğu veya aptal yerine koyduğu yok. Kes sesini de işinin başına git!»

Petre'nin yanında duran Serafim Mogoş ile Nicolae Dragoş diğerleriyle birlikte bağırdılar:

«Neden ağzını kapattı? Neden yaptı bunu?»

Belediye reisi sesinin tonunu değiştirmeden devam etti. «Hadi, Serafim, sen de Nicu, onu götürüp sakinleştirin! Hadi, gidin artık!»

Petre; belediye reisinin emirleriyle aptallaşmış gibi, kalabalığı yararak yürümeye başladı. Serafim, Nicolae ve birkaç köylü onu izledi. Sanki diline dolanmış gibi aynı sözleri tekrarlayıp duruyordu:

«Neden beni tuttu? Beni kimse aptal yerine koyamaz! Neden beni...»

Petre ile diğerleri yoldan aşağı giderlerken, Ion Pravila herkesin duyabileceği bir sesle konuşmaya başladı. Kim bilir bu delikanlının nesi vardı. Muhakkak ki kafasını kötü fikirler bulandırmıştı. Yoksa namuslu ve çalışkan bir çocuktu. Köydekilerin en iyilerinden biriydi. Yoksulluk insanlara hiç istemedikleri şeyleri yaptırıyordu.

Müfettiş Corbuleanu bembeyaz olmuş, dudaklarını ısırıyordu. Delikanlının bağırışları ayaklanmayı başlatabilirdi. Belki de bu, köylülerin daha önce planladıkları bir şeydi...

Olay kapandıktan sonra, Vali burada görevinin bitmiş olduğunu, artık gece olmadan gidip başka köylerde konuşabileceğini düşündü. Ama ziyaretini gerektiği gibi bitirmesi için bir konuşma daha yapmayı düşündü. Bir kez daha, «Sevgili vatanımız», «kıymetli ülkemiz», «Saygılı hükümetimiz», «vatandaşlar olarak görevimiz» ve «hükümetin sizlere olan sevgisi» nden söz ettikten sonra konuşmasını şöyle bitirdi: «Artık allahaısmarladık sevgili çocuklarım! Sizin bana olduğu gibi benim de size güvenim var! İşte bu yüzden sakin olun, düzeni koruyun ve çalışın! Anlıyorsunuz, değil mi? Hadi gidelim Müfettiş! İyi şanslar!»

Köylüler hükümet binasının bahçesinden dışarı çıktılar. Boerescu, Miron Iuga'yı eve kadar geçirmek istedi ama, yaşlı adam reddetti. Öpüşerek ayrıldılar. Vali arabaya binip, müfettişin yanına oturdu. Lespezi'ye doğru hareket ederlerken, Miron Iuga da yalnız başına evine doğru yürümeye başladı.

Yolda, önünden geçtiği kulübeleri ve bahçeleri uzun zamandan beri görmemiş gibi dikkatle inceledi. Kentlerden gelen kışkırtmacılar tarafından kafaları bulandırılmış olan bu insanları nutuklarıyla etkileyebileceğini sanan o aptal Boerescu ile geldiğine pişman olmuştu.

Biraz arkasından belediye reisi, polis ve köylüler gelmekteydi. Sürüsünü yöneten bir çoban gibi önlerinden giden yaşlı adamı rahatsız etmemek istercesine, hepsi alçak sesle konuşuyorlardı.

Busuioc'un hanı her zamanki gibi gürültü ve ne-

şeyle doluydu. Eşikte duran hancı saygıyla eğilerek Miron Iuga'ya selam verdi. Yaşlı adam geçtikten sonra bir an için kesilen sesler gene yükseldi. Petre'nin sesi hâlâ duyuluyordu:

«Bana nasıl dokunur?...»

5

Avukat Stavrat korkusunu unutup neşeli olmaya ne kadar çalışırsa çalışsın, bir türlü başaramıyordu. Bütün bu tehlikelerin karşısında küçük maceralarla uğraşmanın kendini kandırmaktan başka hiç bir şey olmayacağını düşünüyordu. Zaten bütün mesele, artık ona büyük bir tutku olmaktan çok, saçma sapan birşeymiş gibi geliyordu. Birden yaşlı bir adam olduğunu hatırlamış, istediği erkeği elde edebilecek bir kadın olan Nadina'nın peşinde koşmasının saçmalığını anlamıştı.

Nadina neşeli neşeli konuşuyor, bir oraya bir buraya giderek yemek için planlar yapıyor ve bir yandan da söyleniyordu.

«Köyde gülerek ve bana güzel şakalarla dolu sözler söyleyerek beni eğlendirirsiniz sanıyordum. Yani buraya gelirken, sizinle birkaç hoş gün geçireceğimizi ummuştum. Ama şimdi siz, korkup suratınızı asıyorsunuz. Neredeyse benim bile neşemi kaçıracaksınız.»

Stavrat, acı acı gülümseyerek cevap verdi.

Öğleden sonra kadına bir dakika için ciddi ciddi kendini dinlemesini söyledi. Sonra tüm inandırıcılığını kullanarak, burada, her an ayaklanabilecek bu asi köylülerin arasında kalmanın bir çılgınlık oldu-

ğunu anlattı. Eğer olağanüstü bir macera yaşamak istiyorsa, bunu şimdiye dek yapmıştı zaten... Çünkü trenlerin bile emin olmadığı bir dönemde, köylerin içinden otomobili ile geçmek cesaretini göstermişti. Hatta malikanede kendisini koruyacak kimsesi olmadan, yalnız başına bir gece geçirmişti. Köylüler birden saldırsalardı, kendini hiç bir şekilde koruyamazdı. Sonuç olarak biran önce buradan ayrılmaları gerekiyordu. Bükreş'e olmasa bile Piteşti'ye gidebilirler, oradan da yolculuklarına trenle devam edebilirlerdi. Otomobil de, durum düzeldikten sonra gelirdi.

Nadina, önceleri onu pek de ciddi olmayan bir tavırla dinliyordu. Ama yavaş yavaş, adamın her sözünde belli olan korkusu ve yüzündeki dehşet ifadesi, onun da benliğini kapladı. Stavrat'ın haklı olduğunu, tehlikenin kapılarına kadar dayandığını, artık iyice anlamaya başlamıştı. Odanın yarı açık penceresinden, malikanenin geniş ve bomboş bahçesi görünüyordu. Hiç ses yoktu. Sessizlik bunaltıcıydı. Görünmeyen güneşin parlak ışıkları, Stavrat'ın dehşet içinde söylediği sözlerin içinde kaybolup gittiği bu acı sessizliği iyice pekiştiriyordu. Nadina, endişesini belirtmenin kendisini küçük düşüreceğini hissetti, yüzüne elinden geldiğince cesur bir ifade vermeye çalıştı. Ama gene de ağzını açıp konuşmaya cesaret edemedi. Ancak, otomobili temizlemekte olan Rudolf'un sesini duyduğu zaman kendine geldi ve konuştu.

«Tabii, haklısınız. Ama olayı o kadar büyütmeyin Bay Stavrat... Buradaki köylülerin ne kadar sakin olduğunu kiracı söyledi, siz de duydunuz..»

«Özür dilerim, ama kiracınız eşeğin biri!» diye bağırdı Avukat. «Aslında, devamlı tehlike içinde ya-

şayan insanlar, bu tehlikeyi farkedemezler. Yaşlı Iuga'nın tavrının da tek açıklaması bu... Ağır başlı ve akıllı bir adam olmasına rağmen, dün hiç telaşlanmadı. Belki kendine güvenişinin başka nedenleri vardır, ama bizim gibi bu çevreye yabancı olanlar, havadaki kötülüğü sezebilirler. Çünkü hislerimiz, hergünkü tehlikeyle körlenmemiştir...»

Olimp Stavrat, konuştukça daha da fazla güçleniyordu. Korku ile gurur arasında oldukça bocalayan Nadina, sonunda Ileana'yı göndererek Rudolf'u çağırttı.

«Hemen hareket ediyoruz,» dedi şoföre. «Arabayı hazırla, hemen!»

Rudolf, arabayı hemen hazırlamasının imkansız olduğunu, çünkü şarj dinamosunun bozuk olduğunu söyledi. Biraz önce dinamoyu sökmüş ve onu tamir etmeye çalışmıştı. Ama en azından üç-dört saat alırdı işini bitirmesi. Nadina ona, olabildiğince çabuk işini bitirmesini, hemen gitmeleri gerektiğini, burada bir gece daha kalmayı hiç istemediğini söyledi.

«Görüyorsunuz ya hanımefendi, talihsizlik!..» dedi Stavrat, tekrar yalnız kaldıklarında. «Üç dört saate kalmaz hava kararır. Gündüz vaktinde bile geçmenin tehlikeli olduğu köylerden, bir de gece geçmenin ne demek olduğunu siz düşünün artık!.. Ama sabırlı olmalıyız. Tamirciler, kendi yetenek ve değerlerini kanıtlamak için kimi zaman yaptıkları işin alacağı zamanı abartırlar. Belki de dostumuz Rudolf, sizin acelenizi görerek işi daha önce bitirebilir. O zaman da...»

Şimdi, ikide bir ambara giderek Rudolf'un çalışmalarını izleyen Nadina'yı yatıştırmak sırası avukata gelmişti.

Saat beşe doğru, bahçeden birtakım seslerin gel-

diğini duydular. Köylülerle konuşmak için Amara'dan sonra Lespezi'ye gelmiş olan Vali Boerescu idi bu. Böyle karışık bir zamanda köye gelerek, diğer toprak sahiplerine bir cesaret örneği veren Nadina'yı tebrik etmek için eve uğramıştı. Yanında olan Platamonu ile oğlu, kendisine Nadina'nın malikanede olduğunu haber vermişlerdi. Yaşlı Miron'un da gelininin burada olmasından söz etmesine rağmen, gece olmadan Costeşti'ye gitmek isteyen vali, bu karışıklık içinde onu mutlaka unuturdu.

«Peki, peki Bay Vali. Fakat yarın burada kötü birşey olmayacağından emin misiniz?..» diye sordu Nadina. Boerescu'nun iltifatları ve müfettiş Corbuleanu'nun kibarca topuklarını vurması, hiç ilgisini bile çekmemişti.

«Aman hanımefendi, nasıl aksini düşünebilirsiniz?..» diye karşı çıktı vali, gururla. «Yarına kadar mı dediniz?.. Benim gururumla oynuyorsunuz hanımefendi... Burada sonsuza dek huzur olacağından emin olmalısınız!»

Alelacele Nadina'yı tebrik edip birkaç iltifat daha yaptıktan sonra ayrıldı. Platamonu, Stavrat'ı eve götürmek için onlarla birlikte kaldı.

«Hemen gitmek istiyorum,» dedi Nadina, büsbütün korkarak. «Gitmem gerek!.. Burada bir gece daha kalmak istemiyorum, nefret ediyorum buradan!»

«Sakin olun hanımefendi,» dedi kiracı, güven verici bir sesle. «Kendinizi bu kadar üzmeyin. Buradaki köylülerimiz çok terbiyelidirler. Biraz önce Vali'nin de söylediği gibi...»

«Ne yazık ki valiniz soytarının biri...» diye bağırdı Stavrat. «Eğer onun dediğine kalırsak...»

«Hayır, hayır, burada huzur içinde uyuyabilir-

siniz.» diye tekrarladı Platamonu gülümseyerek, «endişelenecek hiç bir şey yok.»

Ertesi gün Nadina'nın otomobili ile Gliganu'dan geçerek Stavrat'ı almasına karar verdiler. Kadın onları verandaya kadar geçirdi ve arabaya binmelerini seyretti. Atlar harekete geçince, üçü birden geri dönüp hafifçe eğilerek veda ettiler. Kadın gülümseyerek cevap verdi. Küçük, beyaz elini salladı ve araba gözden kaybolana dek arkalarından baktı.

Dumitru Ciulici, birkaç metre arabanın peşisıra gittikten sonra, bahçenin ortasında dimdik durarak düşünceli düşünceli arkalarından baktı. Nadina olduğu yerde durmuş, görmeyen gözlerle hâlâ gidenlerin arkasından bakıyor, elini sallıyor ve kendi kendine mırıldanıyordu.

«Yarın... yarın...»

Tam o sırada, daha önce farketmemiş olduğu Dumitru'yu gördü. Sanki en kötü düşmanıyla karşılaşmışçasına korkuyla titredi. Sesi yavaşça kesildi, ama yüzündeki gülümseme geçmişten kalmış bir anı gibi silik, anlamsız ve yabancı bir şekilde duruyordu.

16

«Kim var orada?.. Kim o kapıyı vuran...»

«Leonte, hadi kalk, birşey oldu...»

«Siz misiniz Bay Belediye reisi,» diye mırıldandı Bumbu, sesi tanıyarak. «Geliyorum, bir dakika...» Ne oldu allahaşkına?..»

Yarı uykulu olduğu için belediye reisinin söylediklerinden hiçbir şey anlamamıştı. Karanlıkta sinirli sinirli kalktı.

Uşak kapıyı açınca, Ion Pravila, adamın ağzını açmasına bile izin vermeden onu geri gönderdi.

«Çabuk git, giyin!.. Ruginoasa yanıyor...»

«Aman Allahım, Ruginoasa mı?..» dedi Leonte Bumbu, titreyerek. «Olamaz!..»

«Hadi düşünmeyi bırak da gel!» dedi belediye reisi sabırsızca. «Görmüyor musun, alevler bütün göğü aydınlattı.»

«Aman allahım, aman allahım,» dedi uşak, istavroz çıkartarak. Sonra da koşarak kulübesine gitti.

Dışarıda belediye reisi, Bumbu'nun karısının sorular sorduğunu ve sonra da korkuyla bağırdığını duydu. Belediye reisi, haberleri kendisine getiren Ruginoasa bekçisinin yanına gitti. İlk anda öylesine şaşırmıştı ki, adama birşey bile sormadan doğru malikaneye koşmuştu. Bekçi, nefes nefeseydi. Durmadan kendi kendine birşeyler söyleniyordu.

Belediye reisi, göğün kıpkırmızı olduğu Ruginoasa'ya doğru bakarak sordu. «Çoktan beri mi yanıyor Nichifor?»

«Şey, ben farkettiğimde daha geceyarısı olmamıştı,» diye cevap verdi bekçi, titreyerek. «Şimdi saatin kaç olduğunu bilmiyorum, bir civarında olmalı. İşte oradakileri uyandırıp hemen buraya geldim.»

«Yangın nerede başladı?..»

«Önce samanların olduğu yerde. Hafif rüzgar olduğu için sonra da dış binalar alev aldı.»

O sırada uşak geldi, giyinmişti. İçeriden, ağlayan karısının sesi duyuluyordu. «Dikkatli ol Leonte, çok kötü davranma. Köylülerle başını derde sokabilirsin.. Biliyorsun, şimdi ne kadar kızgınlar...

Bumbu hiçbir şey söylemeden, belediye reisi ve bekçiyle birlikte yola koyuldu. Ama birkaç dakika sonra dayanamayarak sordu.

«Ne dersiniz Bay Belediye Reisi, Bay Miron'u uyandırsaydık iyi olmaz mıydı?..»

«Hayır hayır, bırak uyusun,» diye mırıldandı Pravila, «yarın, kızmak ve üzülmek için yeterince vakti olacak!»

Malikanenin bahçesindeki ağaçlar, siyah bir duvar gibi Ruginoasa'yı örtüyordu. Ancak yola çıktıklarında Leonte Bumbu, yangını görerek haykırdı.

«Aman allahım, aman allahım!»

Doğuya doğru bütün göğü alevler kaplamıştı. Üç kilometre kadar ötesinde olmasına rağmen, alevler Amara'nın hemen yanıbaşında gibiydiler. Gök, gün ağarırkengi gibi yıldızsızdı. Malikanenin kıpkırmızı taşlarının arasından İncil'deki yılanlar gibi birbirine sarılarak kıvrılan, yer yer gök kuşağının bütün renkleriyle karanlığı parçalayıp yer yer de ince duman sütunlarıyla bu aydınlığı boğan canavar dili gibi kıpkırmızı alevler görünüyordu. Güçlü bir el tarafından besleniyormuş gibi irileşen, duvarları yalayarak tüm geceyi kaplayan bu alevlerin gölgeleri toprağa yayılarak sanki bir zelzele varmış gibi her yeri titretiyordu.

«Aman allahım, bu ne?..» diye tekrar sızlandı uşak.

«Kes sesini,» diye onu tersledi belediye reisi, aynı korkuyla bu cehenneme bakarak. «Hadi gidip polis şefini uyandıralım, hadi çabuk olun, biran önce varalım oraya..»

Polis Boiangiu giyinmiş, silahlanmış ve yanında da iki polis memuruyla birlikte kapıdan çıkmaktaydı. Kendisini az önce birisi uyandırmış, o da hemen yataktan fırlamıştı.

«Eee Bay Belediye Reisi, şimdi ne yapacağız?..» diye sordu şaşkınlıkla.

«Ruginoasa'ya gidip bakmamız gerek,» diye cevap verdi belediye reisi asık bir suratla. «Allahtan seni daha önce uyandırmış birisi... Nichifor, çabuk malikaneye gidip bir araba getir. Daha hızlı gideriz.»

Beklerken, yangını dehşetle seyrettiler. Alevler gittikçe büyüyordu. Loente, yedibin araba yükü samanın yandığını söyledi. Tabii, bir de evler ve ambarlar vardı. Ondan sonra kimse konuşmaya cesaret edemedi. Kıvrıla kıvrıla göğe yükselen alevlerin sesini duyuyorlardı sanki. Köy, mezarlık kadar sakin uyuyor, yada tüm havayı kaplayan bu dehşet içinde uyuyormuş gibi görünüyordu. Yolun üstünde yangını seyredenlere, sanki her kulübeden ve her pencereden gizli bir işaret bekleyen yüzlerce göz bakıyormuş gibi geliyordu.

Birden, Ruginoasa tarafından bir gurup insanın gelmekte olduğunu gördüler. Sanki arkalarında bıraktıkları yangın onları hiç endişelendirmiyormuşçasına ıslık çalıyorlardı. Yaklaştıkça daha da pervasız ve polis karakolunun önünde bekleşmekte olan küçücük gurupla alay eder gibi görünüyorlardı. Tam önlerinden geçerlerken içlerinden biri bağırdı.

«İyi akşamlar!»

Belediye reisi, uşak ve polis bir ağızdan cevap verdiler.

«İyi akşamlar!»

Bir an için bir soru, yada bir azarlama bekliyorlarmış gibi ıslıkları kesildi. Ama sonra kahkahalarla gülerek tekrar ıslık çalmaya başladılar. Aşağı doğru yürürlerken, içlerinden biri, sanki tüm köyü ayağa kaldırmak istiyormuş gibi bir çığlık attı. Alevler, sanki bu seslerden güç almış gibi aynı anda yeniden yükseldiler. Yanmakta olan malikaneden yükselen kıvılcımlar bir an gökte asılı kaldılar, sonra gizli bir

el tarafından yönetiliyorlarmışçasına Amara'nın üstüne doğru boşaldılar.

Geçirdikleri şoktan zar zor kurtularak kendilerine gelmeye başlayan üç adam, şaşkınlıkla bu kıvılcımları seyrettiler. Polis Boiangiu, korkulu bir sesle mırıldandı.

«Galiba ihtilal başladı!»

Bölüm Dokuz

• ATEŞ

1

Ertesi sabah gün doğuşu, Amara'da her zamankinden daha farklıydı; kıpkızıl bir gök.

Göğe yükselen alevler, güneş kanlı bir baş gibi doğuncaya dek etrafı aydınlattılar. Vakit ilerledikçe göğe açılan kollar gibi yükselen dumanlar çoğaldılar.

Her zamanki gibi köylüler güneşle uyandılar. Bahçelerine çıkıp açık göğe yükselen dumanlara bakıp, ne üzüntü, ne de neşeyle, sanki çok doğal ve kaçınılmaz olan bir şeye bakıyorlarmışçasına yangını seyrettiler. Kimileri daha iyi görebilmek ve gelip geçenle birkaç çift laf edebilmek için yola çıktılar.

«Gerçek bir yangın bu, şaka değil!» diye bağırdı Vasile Zidaru, Leonte Orbişor'a. Arkadaşından birkaç kulübe ötede oturuyordu.Onun öksürüp yere tükürdüğünü duyunca yola çıkmıştı. «Gece yarısından beri böyle yanıyor. Orada yananlarla, tüm köy, tam bir sene boyunca toprak sahipleri gibi yaşayabilirdi!»

«Yanıp kül olması, benim için hiç farketmez. Biz burada açlıktan ölürken, bir lokmasını bile koklat-

madılar bize, kimse dinlemedi bizi...» dedi Leonte Orbişor. Sanki bir acıdan kurtulmuş gibi memnuniyetle göğsünü sıvazladı.

Yolun daha da aşağısında Ioana ana, elinde mısırla dolu bir sepet, tavuklarını besliyordu. Açgözlü olanlarını azarlıyor, daha yumuşak başlı olanları ise koruyordu.

«Büyük yangını gördün mü Ioana ana?..» diye sordu Vasile, «galiba orada şenlik var!.. Ne dersin ana?..»

Yaşlı kadın başını çevirerek bir an onu süzdü, sonra tekrar beslemekte olduğu tavuklarına döndü. «İnsanlar zaten ancak şenlik için bir araya gelirler... Canları cehenneme!..»

Etrafta oturan diğerleri de bir soru sormak, yada birşeyler söylemek için evlerinden dışarı çıkıyorlar, ama karşılarındakinin konuşmasını bekleyerek hemen susuyorlardı.

Sayıları çoğaldıkça yüzleri daha esrarlı bir hava aldı, sesleri sertleşti. Zorla zaptetmeye çabaladıkları bir sabırsızlık, içlerini yakıyor gibiydi.

Sonunda Leonte Orbişor bağırdı.

«Neden burada duruyoruz?.. Yapacak başka birşeyimiz yok mu?.. Hadi, köye gidip olanları görelim. Olayların dışında kalmak istemiyoruz.»

«Doğru,» diye bağırdı herkes. Leonte, hepsinin söylemek istediğini dile getirmişti.

Yolda, kendilerine katılan diğer guruplarla karşılaştılar. Hanın önü, bayram yeri gibiydi. Kadınlar ve çocuklar bile bu ateşli kalabalığa karışmışlardı. Herkes konuşuyordu, ama alçak sesle ve çok az... Sanki ağızlarından çıkacak her sözcük onlar için çok önemliydi. Arasıra soğuk bir su damlası gibi yüksek

sesle söylenmiş bir söz duyuluyor ve tüm başlar şaşkınlıkla o tarafa dönüyordu.

Handan bir ses geldiğini duyan Vasile Ziradu bağırdı.

«Kim var orada?»

«İçerisi oldukça kalabalık,» diye cevap verdi Ignat Cerçel. Oradan oraya koşuşup duruyordu. «Marin, genç Dragoş, Smaranda'nın oğlu Petre ve daha birçokları var... Bir sürü sebepten, iyi vakit geçiriyorlar...»

«Ne sebebi?» diye sordu Vasile tekrar.

«Onlar biliyorlar,» diye mırıldandı Ignat, «Rahat bırakın onları, ne yaptıklarını biliyorlar!»

«Dün gece onları ıslık çalarak yoldan geçerken gördüğümü söylemedim mi Vasile Amca?» dedi Leonte Orbişor, «yangını seyretmeye çıkmıştım ve kimin yaptığını merak ediyordum... O kadar büyüktü ve o kadar çok yerden başladı ki, yapanların kalabalık olması gerekirdi.»

«Bize de birşey söylemeleri gerekli. Sonra da 'Kaçtınız,' diyerek bizi bir kenarda bırakırlar,» dedi yaşlı bir adam.

«Eee, herkese sormaya başlasalardı, hiçbir şey yapamazlardı,» dedi Ignat, sanki çok daha fazla şey biliyormuş gibi bir tavırla.

«Öyle, öyle,» diye birkaç kişi ona hak verdi.

O anda kalabalığın ortasında bir kahkaha koptu ve herkes o tarafa döndü. Neşeli bir sesin konuştuğu duyuluyordu.

«Demek baltanı da yanında getirdin Teoderita!. Ormanda kuru çıra arıyor olmayasın?..»

Bu soru, herkes tarafından daha da komik bulundu ve kalabalık tekrar kahkahalarla gülmeye başladı. Toader Strimbu da sol elinde baltası, sırtında

paltosu, gülüşmelere katılmıştı. Uzun, beyaz dişleri, aç bir hayvanınkiler gibi görünüyordu.

«Eee, Iosif Amca, çırayla başlamamız gerekir işe, bize böyle öğrettiler.»

Nicolae Dragoş hanın kapısında belirdi. Yüzü, bütün gece hiç uyumamış gibi çökmüştü. Ama gene de her zamankinden daha canlı duruyordu. Toader Strimbu'yu görünce başını arkaya doğru çevirerek bağırdı.

«Hadi gel Petrica, daha fazla sallanma, Toaderita gelmiş.»

Yola doğru çıkarken, Petre, çoğu genç olan diğerleriyle birlikte onu izledi. Tam o sırada hancı arkalarından göründü ve Nicolae'yi kolundan tutarak çekti.

«O kadar çok içtiniz. Şimdi de parayı vermeden mi gidiyorsunuz?.. Doğru bir davranış mı bu Nicolae? Hem içtiniz, hem de...»

Petre, kızgınlıka onun sözünü kesti.

«Buraya bak Christache Amca, hanının başına dönüp bizi rahat bıraksan iyi olur. Vaktimiz olunca kalan parayı öderiz... Hadi artık bırak bunları.»

Busuioc şaşkınlıkla ona doğru döndü, birşeyler söylemek istedi. Ama genç adam kızgın kızgın ona bakarak konuşmasına devam etti.

«Meraklanma Christache Amca, seni unutmayacağız! Seninle anlaşacağız. Ama bekle, sıran gelsin... Bundan böyle sözümüzde duracağımızdan emin olabilirsin!»

Etrafta duranların kimisi güldü, kimisi de kendi kendine birşeyler mırıldandı. Hancı, bembeyaz kesilmişti.

«Benimle ne uğraşıyorsun Petrica evlat, ne de olsa ben...»

Petre, cevap vermeden onu bir yana itti ve Toader Strimbu'ya bakarak konuştu.

«Geldiğin iyi oldu. Neredeyse beklemekten vazgeçecektik. Bak, güneş doğdu. Az sonra öğlen olacak, biz daha işe başlamadık!»

«Çok vaktimiz var Petrica, peşimizden kovalayan yok ya!» diye karşı çıktı Toader, «çocuklarımla uğraşmak zorundaydım, yapayalnızlar...»

Nicolae Dragoş, onların konuşmalarını kesti. Handa yirmi kişi kadar olmuşlardı ve artık gitmek üzereydiler. Tam o sırada Chirila Paun geldi. Koşmaktan nefesi kesilmişti. Elinde gürze benzeyen bir ucu yuvarlak sopasıyla duruyordu.

«Durun çocuklar, durun!... Bensiz gitmeyin!» diye bağırdı nefes almaya çalışarak. «Olanları benim kaçırmam çok yazık olur. Bana neler yapmış olduklarını...»

«Eee, senin keyfini bekleyecek değiliz ya!» diye sözünü kesti Nicolae. Sonra gurubun hemen hemen iki misline çıktığını görünce onlara dönerek devam etti. «Bu kadar kalabalık gelmeyin, çok fazlayız. Gerekirse bize orada da yardım edecek adam var.»

Yaşlı bir adam öne doğru ilerleyerek konuştu.

«Bana kalırsa, bizi önemsemeden herşeyi kendi başınıza yapıyorsunuz. Bu doğru değil...»

«Bizi rahat bırak ihtiyar. Önce görülecek birkaç hesabımız var! Sonra hepimiz için en iyisini yapmaya çalışacağız!» dedi Petre, gururla.

Kalabalık, Lespezi'ye doğru yola çıktı. Yanına baltasını almış olan Toader Strimbu ile sopasını almış olan Chirila Paun'dan başka hepsinin eli boştu. Aralarında kendine en güvenenlerinden biri olan Ilie Cirlan, durmadan arkasına bakıyor ve geride bıraktıklarına gülüp duruyordu.

«O tarafa acaba nereye gidiyorlar?» diye sordu Vasile Zidaru, kalabalık yola koyulduktan sonra. «Yoksa, hâlâ Babaroaga'nın peşindeler mi?...»

Geride kalanların arkasında durmuş olan hancı Busuioc, sinirli sinirli birşeyler mırıldanıyordu. Birden, cesaretini toplayarak konuştu.

«Ne tarafa gittiklerini neden soruyorsun Vasile?... Ayaklanmayı başlattıklarını görmüyor musun?... Ama benimle alıp veremedikleri nedir, anlamıyorum... Ben kimseye kötülük yapmadım kardeşlerim. Hem...»

Dumitru Ciulici'nin kızı Ileana, Nadina'nın yatak odasıyla yemek odasının arasındaki küçük odada uyuyordu. Kadın, bütün kapıları kilitlemesini istemiş, sonra da herbirini tek tek kontrol etmişti. Kıza hırsızlardan korktuğunu söylemiş, Ileana da buna kahkahalarla gülmüştü.

O sabah Ileana uyanınca, bayanı rahatsız etmemek için sessizce yatak odasına geçti. Balkonun altındaki ön kapıyı ve yemek odasının pencerelerini açtı. Bayan kalkmadan temizliği bitirmek istiyordu. Mutfaktan geçip, evine doğru gitmeye başladı. Mutfakta, ateşin yanında, anne ve babasını dehşet içinde buldu.

«Hadi gel kız, zenginler gibi keyif edip durma... Uyunacak zaman değil bu. Çok kötü birşey oldu. Sanki bir bu eksikti!»

Güneş doğmadan az önce Dumitru, kendisine söylenildiği gibi giderek şoförü uyandırmıştı. Alman odasından çıkana dek beklemiş, sonra da herzamanki gibi ambarları dolaşmaya çıkmıştı. Döndüğünde Rudolf'u kapının önünde kanlar içinde, kafası ezilmiş bir halde bulmuştu. Herhalde Ruginoasa'ya daha yakından bakmak için yola çıkmış ve orada pusuda

bekleyenler de üstüne saldırmıştı. Yoksa kim olabilirdi, bilemiyordu. Yalnız, bir gece önce, birisi, bayanın Alman şoförünün iyice pataklanmadan kurtulmayacağını, çünkü Amara'da bir çocuğu dövdüğünü söylemişti. Dumitru onu sırtına alarak odasına taşımış, kanını silip başını sarmıştı. Ama şoför hâlâ ölü gibi yatmaktaydı. Onun için Iliana hemen gidip Bayan Nadina'ya olanları anlatmalı, ne yapacağına acele karar vermesini çünkü şoförün bu durumda araba kullanamayacağını söylemesi gerekti. Kadının daha da fazla buralarda kalması, pek akıllıca birşey olmayacaktı. Ruginoasa'daki alevlerin, yakında daha birçok yeri kaplayacağı muhakkaktı. Bu yüzden kendisi de atı hazır olur olmaz Gliganu'ya gidecek ve efendisine olanları anlatacaktı.

Belediye reisi Pravila, polis Boiangiu ve uşak Bumbu yorgun argın dumandan simsiyah olmuş bir şekilde geri döndüler. İki polis memurunu yolda bıraktıktan sonra araba malikanenin bahçesine girdi. Boiangiu, yaşlı Miron'la görüşmeyi zorla kabul etmişti. Köylülerin habersizce bir saldırısına uğramamak için karakoldan ayrılmaması gerektiğini düşünüyordu.

Miron Iuga kalkmış, beklemekteydi. Ruginoasa'daki alevleri görmüş ve olanlar hakkında da hizmetçilerden birkaç şey duymuştu. İlk tepkisi, Ichim'e atları hazırlamasını emredip olay yerine gitmek istemesi olmuştu. Ama sonra fikrini değiştirmişti. Uşağı gitmiş olduğuna göre, gerekeni o da yapabilirdi. Kendisinin varlığı daha fazla karışıklık yaratabilir ve olayların ters yönde gelişmesini etkileyebilirdi. Dünden beri Vali ile yapılan konuşmadan sonra, kendisinin bile engelleyemeyeceği birşeylerin olacağı, içine doğmuştu. Valinin işe karışması, bardağı taşıran

son damla olmuştu. Uygun tedbirlerle birlikte gösterilecek enerjik bir tavır, otoriter bir hareket, köylülerin içindeki gizli anarşik eğilimleri hâlâ bastırabilirdi. İlkel insanlar arasında düzeni sağlayacak en büyük öge korkuydu. Valinin uzlaşmaya çalışmakla gösterdiği zayıflık, kararsız olanlara cesaret vermişti. Aslında Boerescu, tam Grigor'un istediği gibi davranmıştı. Ruginoasa'daki alevler, yaşlı Miron'a kehanetlerini kanıtlarmış gibi görünüyordu.

Üçünün anlattığı hikayeyi, oldukça sakin dinledi. Sanki anlatılanlar, artık kül haline gelmiş olan kendi malıyla ilgili değildi... Yangının saman yığınlarında başlamış olduğunu, farkedilinceye dek de bütün ambar ve ahırları sarmış olduğunu anlattılar. Uşaklar hayvanları kurtarmaya çalışmışlardı, ama gene de çoğu yanmıştı. Çünkü, yanmakta olan binaların değil içine girmek, yanına bile zor yanaşılıyordu. Su bulunsa ve bütün köy yardım etmiş olsaydı felaketi önlemek gene de çok zor olurdu. Köylüler de çok yavaş hareket etmişler ve sadece çiftliğe yakın olanlar kendi kulübelerini korumaya çalışmışlardı. Diğerleri ise, ölüler gibi uyumuşlardı. Etrafta dolaşanlar da ağır ağır hareket etmişlerdi. Zaten tek düşünceleri de, ne kaçırabilecekleriydi. Polis, kendi fikrine göre yangının Amara'daki köylüler tarafından çıkarıldığını söyledi. Sorguya çektiği köylülerle, o sabah Izvoru'dan gelen bir meslektaşı böyle söylemişlerdi.

Yaşlı Iuga birden neşelenerek, «Kim olduklarını ortaya çıkarma ümidin var mı?» diye sordu.

«Tabii... eğer...»

Boiangiu bir süre durakladıktan sonra, böyle bir durumda her zamanki metodlarını kullanamayacağını samimiyetle itiraf etti. Köylüler çok huzursuz ve

kavgacı olmuşlardı. Bir gün önce Vali'ye karşı tavırlarından da rahatça anlaşılıyordu bu. Onları tehditlerle, yada konuşarak yıldırmanın imkanı kalmamıştı artık. Zora başvurabileceğini de sanmıyordu. Çünkü elinde yeterince adamı yoktu ve böyle bir hareketin tüm köyü ayaklandıracağından korkuyordu. Bu yüzden şimdilik sabırla köyde düzeni korumaya çalışmalıydı. Zaten müfettiş de bir gün önce kendisine bunu tavsiye etmişti. Yoksa önceki gece Ruginoasa'daki yangının faillerinin de aralarında olduğu bir gurup köylünün ıslık çalarak önünden geçmelerine izin vermezdi.

Miron Iuga da bu durumda polisin kendini korumaktan başka birşey yapamayacağını kabul etti. Şimdilik önemli olan, baştakilerin kışkırttıkları bu hareketleri bir oyun sanmaları ve gerekli tedbirleri alana dek dayanabilmeleriydi. Ama gene de belediye reisi ve polisin görevleri başında durmalarında ısrar etti.

«Köyde iyi insanlar da var. Üstelik, bunların sayısının kötülerden daha fazla olması da rahatlıkla mümkün. Kışkırtıcılar akıllarını çelmeden onları harekete geçirin. Çünkü onlar da yaklaşmakta olan felaket tarafından tehdit ediliyorlar!... Peder Nicodim ne yapıyor?... Köylüler mahşer gününün geleceğini ve herkesin kendi günahını teker teker ödemek zorunda kalacağını unutmamalılar.

Lespezi'de malikane önündeki yolda köylüler yangın hakkında konuşuyorlar, bunun bir işaret olduğunu, ama iyiliğe mi yoksa kötülüğe mi gittiğini bilmediklerini söylüyorlardı. Bir gece önce Amara'ya gitmiş olan Matei Dulmanu, birisini bekliyormuş gibi durmadan yola bakıyor ve kendi kendine söyleniyordu.

«Yalnız ateş, günahı yok edebilir!»

Diğerleri başlarını sallıyorlar ve bu sözlerin çok doğru olduğunu söylüyorlardı. Tam bu sırada Matei Amara'dan gelenleri gördü ve rahatlamış bir tavırla konuştu.

«Meraklanmayın. Söylediklerimi daha iyi anlayabileceğiniz bir zaman geliyor!»

Amara'dan gelenler kalabalıklaşmıştı. Yolda Pavel Tunsu da onlara katılmış, kimileri de sırf meraktan onlarla birlikte gelmişti.

Gelenler Matei Dulmanu ile konuştuktan sonra ikiye ayrıldılar. Çoğu, Nicolae Dragoş'la birlikte gitti.

«Hadi gidin,» dedi Petre, «eğer daha fazla insana ihtiyacımız olursa Matei Amca parolayı biliyor...»

«Ben seninle kalıyorum Petrica Amca,» diye haber verdi Ilie Cîrlan, hevesle.

«Zaten bunlar da neden burada?» diye sordu Matei Dulmanu, kalabalığı göstererek.

«Tamam,» diye cevap verdi Petre, «ama konuşarak vaktimizi geçirmeyelim. Bakın, diğerleri nasıl acele ediyorlar.»

12

Nadina, elinden geldiğince malikanedeki yatak odasını kendi zevkine göre düzenlemişti. Gogu ile Eugenia köyde rahatlık içinde olmak istemişler, güzellikten çok pratikliğe önem vermişlerdi. Ama Nadina yolculuklarında otel odalarında geçirdiği gecelerde bile biraz olsun kendi zevklerinden vazgeçemezdi.

Kocaman iki kişilik yatak hem yumuşaklığı, hem de zevksizliği bakımından Nadina'yı dehşete düşürüyordu. Yolculuğun etkilerinden kurtulmak için bir banyo yaptıktan sonra ilk geceyi holün yanındaki odanın bir köşesine yerleştirilmiş olan bir divanın üstünde geçirmişti. Dün gece ise korkularından kurtulmak için elinden geldiğince uyumaya çalışmış, ama başaramamıştı. Durmadan ayak seslerini, pencereyi birinin tıklatışını, yada birinin kapıyı açmaya çalıştığını duyduğunu sanıyordu. Ne zaman biraz dalacak olsa garip bir ses duyuyor ve gene huzuru kaçıyordu. Ancak sabaha doğru horozların ötüşünü dinledikten sonra biraz uykuya dalabilmişti. Sonunda, pencerenin altında ötmekte olan bir horoz, onu güzel rüyasından uyandırdı. Nerede olduğunun bile farkında olmadan birkaç dakika daha gözlerini kapayarak uyumaya, güzel rüyasının devamını görmeye, yada bu kadar güzel olan rüyasını hatırlamaya çalıştı. Ama aksine, tüm gece boyunca kendini rahatsız eden kötü korkuları aklına geldi ve iyice uyandı. Bir an karşılaşacağı şeylerden korkarak gözlerini açamadı. Her taraf sessizdi. Önce kalbinin atışını duydu. Kendisine sonsuzmuş gibi görünen bir süre boyunca bu atışları dinledi. Sonra, sanki pencereler açıkmış gibi, bir tavuğun gıdaklamasını tam yanıbaşında hissetti.

Bu beklenmedik gürültü biran içini titretti, ama ne olduğunu anladıktan sonra korkusu yerini kendine olan güvene bıraktı. Elini, küçük altın saatini bırakmış olduğu masaya uzattı.

«Sekiz olmuş,» diye mırıldandı saate bakarak. «Ne kadar da yorgunum. Canım hiç kalkmak istemiyor. Ama artık gitmem gerek. Geç bile kaldım zaten. Şimdi yolda olabilirdim... Eğer Rudolf hazırsa

yarım saat sonra arabada olurum. Acaba kız nerede?..»

Şarkı söyler gibi kızı çağırmaya başladı.

«Ileana... Ilenutaaa... Neredesin Ilenuta... Ileanaaa!»

Birkaç dakika sonra hole açılan kapıda kız göründü.

«Hadi gel şekerim, gel içeri... Kalktın mı?» diye sordu Nadina, bir kedi gibi tembel tembel gerindi. «Rudolf arabayı hazırladı mı?..»

Güzel ve temiz bir kız olan Ileana, her zaman Nadina'nın çok hoşuna giden bir şekilde gülümserdi. Kızın kendisiyle birlikte Bükreş'e gelmesini bile istemişti. Ama nedense kız bugün biraz tedirgin görünüyordu.»

«Annen gene azarlıyor muydu seni?» diye sordu Nadina, «hadi, hadi asma suratını... Sana hiç yakışmıyor.»

«Ah hanımefendi...»

Ama kız ağzını açar açmaz ağlamaya başladı. Hıçkıra hıçkıra şoförün başına gelenleri ve Ruginoasa'nın yanmakta olduğunu anlattı.

Nadina, sanki bu sözlerin anlamını kavramamış gibi sordu.

«Peki peki... Araba hazır mı?.. Hemen gitmem gerek.»

Tam o sırada kendisine anlatılanların farkına vardı ve dehşet içinde dondu. Bir süre boş gözlerle Ileana'ya baktı, sonra garip, yorgun ve ümitsiz bir sesle mırıldandı.

«Şimdi ne yapacağım Ilenuta... Beni de öldürecekler, beni de...»

Kız onu seviyor ve ona acıyordu. Birden bütün cesaretini toplayarak babasının Gliganu'ya olanları

haber vermeye gittiğini, oradaki toprak sahiplerinin en iyi arabalarıyla yola koyulup bayanı kurtarmaya geleceklerini, endişelenmesinin ve korkmasının yersiz olduğunu anlattı. Üstelik bu yöredeki insanlar da o kadar kötü değillerdi. Bayana onlardan bir kötülük geleceğini hiç sanmıyordu.

Nadina dinliyor, fakat hiçbir şey anlamıyordu. Gene de kızın sesi onu biraz sakinleştirmiş, kalbindeki korkuyu yatıştırmıştı. Birden üstündeki örtüyü atarak heyecanla bağırdı.

«Hadi öyleyse, yardım et de giyineyim. Geldiklerinde beni hazır bulsunlar. Elbisemi verir misin şekerim, sonra da...»

Yataktan fırlayarak ayaklarını yumuşacık terliklerin içine soktu, geceliğini çıkartarak yatağın üstüne fırlattı. Hemen hemen çırılçıplak kalmıştı. Yatak odasında böyle dolaşmaktan hoşlanır, etraftaki aynalarda vücudunu seyrederdi. Ama şimdi böyle birşey yapmaya hiç niyeti yoktu, bu hareketi de tamamen kendiliğinden olmuştu. Odanın içi sıcaktı, fakat titredi.

«Hadi çabuk ol Ileanuta, üşüyorum,» diye mırıldandı.

Elinde elbisesiyle içeri giren Ileana, Nadina'yı çırılçıplak görünce, «ne kadar da güzelsiniz hanımefendi...» diye bağırdı.

Nadina, istemeden gülümsedi. Bu tür iltifatlar her zaman hoşuna giderdi. Kız beyaz, ipekli elbisesini giymesine yardım ederken bahçeden sesler duyuldu.

«Galiba geldiler hanımefendi,» diye bağırdı Ileana sevinçle.

«Git çabuk bak şekerim,» dedi Nadina kuru bir sesle. «Sonra da hemen buraya gel.»

Ileana aceleyle hole fırladı. Nadina, kalbinin sabırsızlıkla attığını hissediyordu. Bir yandan da dizleri titremeye başlamıştı. Elbisenin önünü kapatıp divanın üstüne oturdu ve beklemeye başladı.

Dışarıdaki karışık gürültülerin arasından birden tanıdık bir ses duydu. Kiracının mı, yoksa avukatın mı olduğunu düşündü. Fakat ikisinin de seslerini hatırlamıyordu.

Birden kafasından, «Ya onlar değilse,» diye bir düşünce geçti.

Kalbi öylesine sıkışıyordu ki, bağırmak istedi.

Aynı anda holde ayak sesleri duyuldu. Kapı birdenbire açıldı. Gözlerinin önünde genç, kuvvetli, başında siyah **caciula'sı**, çatık kaşlı, koyu renk gözlü bir köylü belirdi.

Petre Petre kapıyı kapatarak Nadina'nın önüne dikildi.

«Bayan, neden...»

Sanki biri boğazını sıkıyormuşçasına sesi kesildi. Dehşet içinde ayağa kalkmaya çalıştı, fakat dizlerinin bağı çözülmüştü, divanın yanına düştü. Elbisesinin önü açılmış; memeleri, karnı ve bacakları ortaya çıkmıştı. Birden atlar paniğe kapıldığı zaman kendilerini kurtaran genç adamı hatırladı. O zamanlar delikanlının kuvveti ve kendine olan güveni onu çok etkilemişti. Şimdi ise aynı adam, onu öldürmeye geliyordu. Birden onun sert sesini duydu ve aynı anda pırıl pırıl parlamakta olan gözlerini gördü. Sonra ses tonunun yavaş yavaş değişmeye başladığını farketti. Güzelliği karşısında erkeklerin suratında beliren hırslı beğeni ifadesini tanımıştı. Köylünün bakışı onu bir alev gibi sardı, teninin üstünde dolaştı. Birden vücudunun çıplak

olduğunu farketti. Ayağa kalkarak ümitsizce önünü kapadı.

«Ne istiyorsun?..» İmdat... Hayır!.. İmdat!»

Petre, onun bu bağırışlarını bir çağrı olarak yorumlamıştı. Kanı damarlarında hızla akmaya başladı, yüzü kızardı. Şimdi yalnız onun güzel yüzünü, beyaz elbisesinin zar zor örttüğü vücudunu görüyordu. Düşünmeden ellerini kadına doğru uzattı ve mırıldandı.

«Neden, neden olmasın?..»

Nadina, pencereye doğru koşmaya çalıştı. Elbisesinin geniş kollarından biri genç adama çarptı ve delikanlı onu yakaladı.

Genç kadın delikanlının tutmuş olduğu kolunu kurtarmaya çalışarak ümitsizce bağırdı.

«Bırak beni, bırak, imdat!.. Hayır!»

Birden onun kuvvetli kolunun beline sarıldığını hissetti. Ani bir hareketle delikanlının elinden kurtuldu. Ama elbisesi üstünden çıkmıştı. Çırılçıplak yemek odasının köşesine doğru koşarak koltuğun arkasına saklandı. Yumuşak teni, delikanlının arzusunu iyice kamçılamıştı. Elbiseyi kadına doğru fırlatarak koltuğa yaklaştı.

«Yaklaşma bana!.. İmdat!.. Ne istiyorsun!» diye bağırdı Nadina. Başını koltuğun üstünden çıkarmış, dehşetle yuvalarından fırlamış gözlerle genç adamın hareketlerini izliyordu.

Petre koltuğa yaklaşınca Nadina saklandığı yerden çıktı ve dışarı kaçabilmek için kapıya doğru atıldı. Ama Petre'nin beline sarılan kolu, onu durdurdu.

«Bırak beni, imdat!»

Petre, diğer kolunu kadının bacaklarından geçirerek onu bir bebek gibi kaldırdı ve gözlerini gör-

memek için başını öne doğru eğdi. Kapana kısılmış gibi çırpınan kadın, delikanlının gözündeki büyük memnuniyet ifadesini gördü. Yüzüne, başına yumruklar indirmeye başladı. Onun vuruşlarından kurtulmak için genç adam başını kadının karnına gömdü. Nadina onu havaya kaldırıp kalçalarını ve belini sıkan kuvvetli kolları hissetmiyordu. bile. Ama şimdi sert bir şekilde tenine değen bıyıkları ve sıcacık dudakları hissetti. Mücadele ettikçe vücudu kaydı ve sonunda köylü, kadının yuvarlak memelerini öpmeye başladı.

«Canımı acıtıyorsun! İmdat... Bırak beni,» diye bağırdı Nadina. Tekrar genç adamın başını yumruklamaya başlamıştı.

Sonra Petre'nin kendisini öperek yavaş yavaş divana doğru sürüklemekte olduğunu farketti. Başı hâlâ kadının memelerinin arasında, Petre onu yavaşça divanın üstüne yatırdı. Nadina delikanlının saçlarını tutmuş, gücü yettiğince çekiyordu. Birden köylünün eliyle sıkı sıkı kapamaya çalıştığı bacaklarını araladığını hissetti. Sonra aynı el ağırlığıyla ezilirken ümitsizce kıvranarak bağırdı.

«İstemiyorum... İmdat... İmdat!»

Petre, başını kadının memelerinin arasından kaldırarak sertçe mırıldandı.

«Doğru dur... Seni yemeyeceğim ya!..»

Nadina acıyla titredi. Bir süre kendini kurtarmaya çalıştı, sonra çığlıkları yavaş yavaş zayıfladı, kolları yana düştü. Bağırışları, ritmik iç çekişleri haline dönüştü. Gözleri kapanıp dudakları aralandı, başını bir sağa bir sola sallayarak Nadina kollarını genç adamın boynuna doladı. Bütün vücudu titredi ve büyük bir mutluluğun; bilinmeyen acı, tatlı güzel bir sırrın içini kapladığını hissetti.

Gözleri kapalı, hareketsiz yatarken birden Petre'nin yarı alaylı sesini duydu.

«Görüyorsunuz ya hanımefendi, boşuna bağırıp çırpındınız. Ben de...»

Nadina korkunç bir kabustan uyanıyormuşçasına gözlerini açtı, bir kenarda durmakta olan geceliğini alarak çıplak bedenini örttü ve ellerini yüzüne kapadı. O zamana dek hayran olduğu vücudundan şimdi iğreniyordu.

Petre, yere düşmüş olan **caciula**'sını alarak başına yerleştirdi, sanki ilk defa görüyormuşçasına kadını süzdü, sonra da omuzlarını silkerek kendi kendine söylendi.

«İster hanımefendi ol, ister olma...»

Sonra, sesini biraz daha sertleştirmeye çalışarak ekledi.

«Eğer hayatınıza değer veriyorsanız Bayan, hemen kaçmalısınız! Beni duyuyor musunuz?.. Bir an önce kaçmalısınız... yoksa...»

Nadina boş gözlerle ona baktı. Bedenini korumaya çalışırken, asıl tehlikeyi unutmuştu. Ona bakarken birden bunu hatırladı ve fısıldadı.

«Nereye kaçayım?.. Kurtar beni?.. Ne yapacağım?»

Petre onun bu sözleriyle duygulanmak istemiyordu. Sesini daha da sertleştirerek cevap verdi.

«Tanrı size ne söylüyorsa onu yapın, ama fazla beklemeden...»

Bunları söyledikten sonra dışarı çıktı. Nadina onun uzaklaşan ayak seslerini duydu. Çoraplarını ararken birisi onu duyacakmış gibi korkuyla fısıldadı.

«Gitmeliyim... Ama nereye... Tanrım, tanrım, nereye gideyim?..»

3

Her zamanki gece turunu yapan Platamonu, göğe yükselmekte olan alevleri görünce, bunun hemen sınırda olan Teleorman'da, yada Izvoru'da olacağını ve birkaç gün içinde buraya da yayılacağını belirtiyordu. Bu yüzden, Nadina'yı da alarak Piteşti'ye gitmeye karar verdi. Karısını uyandırmalı, para ve mücevherlerden başka yanlarına ne alacaklarını kararlaştırmalıydılar.

Öğleye kadar uyumaya alışık olan Aristide'yi bile erkenden kaldırdı.

Genç adam güzel uykusunun bozulmasına sinirlenmişti. Babasının, geldiğindenberi korkudan tir tir titreyen avukat Stavrat'a benzediğini söyledi. Ama gene de kalktı. Çünkü kendisi de korkuyordu. Ve babasını etkilemek için kahramanlık taslıyordu.

Yediye doğru hepsi yola çıkmaya hazırlandılar. Olimp Stavrat, zaten bir gün önceden hazırlanmış ve elbiseleriyle yatağa uzanarak geceyi hafif bir uykuyla geçirmişti. Platamonu, panik yaratmamak ve onları herhangi bir kötülüğe sürüklememek için hizmetçilerine gideceklerinden bahsetmedi. Onlar gittikten sonra ne olursa olsundu.

Sekiz buçukta, böyle tehlikeli bir zamanda bile bir türlü acele edemeyen Nadina'yı sabırsızlıkla beklerken, birden Dumitru Ciulici göründü. Onu gören avukat Stavrat sinirle bağırdı.

«Bu kadın hepimizi mahvedecek!»

Sonra Nadina'nın neden biraz önce gelemediğini, köylülerin hepsini öldürmesini mi beklediğini

sordu. Aristide, araba hazırlanırken Dumitru Ciulici'nin giderek Nadina'yı getirmesini önerdi. Ama Platamonu, biran önce büyük arabaya binerek yola koyulmalarını, Lespezi'den geçerken de Nadina'yı alarak polis ve ordu tarafından korunan Cantacuzu'ya gitmelerinin daha akıllıca olacağını savundu. Atların hemen hazırlanmasını emretti.

Hepsi birden verandada oturarak arabanın hazırlanmasını beklerken, Dumitru Ciulici'ye de olanları anlatmasını söylediler. Bayan Platamonu evde koşuşup duruyor, ağlıyor, hizmetçilere eşyalarına iyi bakmaları için yalvarıyor ve onları unutmayacağını söylüyordu. Merdivenlerin dibinde duran Dumitru, eliyle **caciula**'sını düzeltip Lespezi'deki köylülerin sessiz olduklarını, hatta biran önce işe başlamadıkları için pişman olduklarını anlatırken, kırk kadar köylü, ellerindeki sopaları sallayarak bahçe kapısından içeri girdiler. Merdivenlerin başında oturan üç kişi, dehşet içinde kalmışlardı. Bir anda veranda, itişip kakışarak öne geçmeye çalışan köylüler tarafından sarıldı. Sadece Dumitru, kızgın kalabalığın ortasında hareketsiz duruyordu. Hizmetçiler şaşkınlıkla dış binalardan koşarak geldiler, arabacı da hazırlanmış olan arabayı getirdi.

Kendini toplayan Platamonu ayağa kalktı, şaşkın ve dostça bir tavırla konuştu.

«Ne oldu dostlarım, kim kızdırdı sizi?..»

Küfreden, tehdit eden, bağıran birçok ses hep bir ağızdan cevap verdi.

Platamonu korkuyla Amara, Lespezi ve Gliganu'dan gelen kızgın suratları tanıdı. Ön sıralarda olan Chirila Paun ve öğretmenin kardeşi Nicolae Dragoş'u görünce, yavaşça konuştu.

«Söyle Chirila, ne oldu... Bizden ne istiyorsu-

nuz... Çok iyi bilirsiniz ki ben hiç tereddüt etmeden...»

Chirila Paun, herzamanki yumuşak sesiyle konuşmaya başladı. Konuşurken verandaya doğru dört basamak çıktı ve elindeki sopaya dayandı.

«Onlar ne istediklerini kendileri de söylerler, ağızları var!.. Ama benim şu alçak adamla görülecek bir hesabım var.»

Bunları söylerken verandaya çıktı ve yüzünde aptal bir gülümsemeyle kendilerini seyretmekte olan Aristide'nin suratına hınç dolu bir yumruk attı.

«Dövme onu Chirila,» diye bağırdı Platamonu.

Ama aynı anda köylüler yumruklayarak ve tekmeleyerek onları verandadan aşağı attılar.

Avukat Stavrat, ümitsizce bağırdı. «Öldürmeyin beni kardeşler!.. Ben buralı değilim... Ah, tanrım.. »

Onların bağırışları, Bayan Platamonu'nun ve içerideki diğer kadınların çığlıklarına karıştı. Köylüler verandaya çıkalı birkaç dakika olmuştu ki, Nicolae Dragoş'un emir veren sesi duyuldu.

«Hey, durun! Bırak onu Chirila Amca. Bu kadar yolu, onu sadece dövmek için tepmedik! Durun dedim çocuklar, beni duymuyor musunuz?.. Biz bu Rum'u hadım etmek için buraya geldik. Böylelikle başkalarının kızlarına ve karılarına el sürmemeyi öğrenir!..»

Köylüler şaşırmışlardı. Birkaç ses sordu, «Ne dedi?» diğerleri de cevap verdi, «Onu hadım etmek istiyorlar...» Sonra birkaç kızgın ses bağırdı, «Öldürelim daha iyi, nasıl olsa büyük bir kayıp olmaz!..»

Köylülerin çizmeleri arasında yerde yatmakta olan Aristide, yavaş yavaş bir kenara doğru sürü-

nerek oradan da kaçınayı düşündü. Fakat tam o sırada babasının ümitsizce bağırdığını duydu.

«Affet onu Chirila, acıyın ona çocuklar!.. Nicolae, affet onu!..»

Kimse ona aldırmadı bile. Bir ses bağırdı, «Kenara çekilin, açılın...»

Nicolae Dragoş, biraz uzaklaşmayı becermiş clan Aristide'yi bir bacağından yakalayarak ortaya doğru çekip sırtüstü yere yatırdı.

«Hadi Terente, Vasilica, ellerinden tutun!.. Sen Costica, üstüne otur, kımıldamasın... Siz de bacaklarından tutun, tamam, böyle. Sıkı tutun çocuklar. Hadi gel Chirila Amca, çıkar bıçağını, sen bir sürü domuzu hadım etmiştin, bu işi bilirsin...»

Aristide'nin pantalon düğmelerini açtı. Başına gelecekleri anlayan genç Rum, umutsuzca çırpınıyordu.

«Bacaklarını açın çocuklar,» diye bağırdı Chirila Paun. Sonra diz çökerek bıçağını sağ eline aldı. «Sıkı tutun!»

Köylüler onların etrafını çevrelemiş, olanları hırsla seyrediyorlardı. Platamonu, kendilerini onların ortasına attı.

«Yapma Chirila, ah, tanrım, beni öldürün, daha iyi..»

Birkaç kol onu tuttu, kafasına birkaç yumruk indi. Kalabalığın ortasından Chirila'nın sesi duyuldu.

«İşte Gherghina'mı şiş karınla görünce ben de böyle bağırmıştım. Bu alçak ise gülüp neşeleniyordu...»

Aristide, korkunç bir çığlık attı.

«İmdaat!.. İmdaaaat!.. Amanı tanrım!.. Baba, yapmasınlar!»

Aristide'nin çığlıkları çoğalıp yavaş yavaş inilti-ye dönüştükçe Chirila Paun kesmeye devam ediyor, sanki önündeki küçük bir domuzmuş gibi bir yandan da konuşuyordu.

«Kes sesini küçük horozum, kes sesini... Kadınlarımıza yeterince hakaret ettin. Artık terbiyeli davranmayı öğrenirsin. Nasıl bütün kış kalbim kan ağladı, ah, nasıl bütün kış herkese yakındım...»

Nicolae Dragoş, sessizce olanları seyrediyor, kendi kendine birşeyler mırıldanıyor, arasıra da az ötede birkaç köylünün tuttuğu, ağlayan ve bağıran Platamonu'ya bakıyordu.

«İşte bitti, bakın!» diye ayağa kalktı Chirila.

«Onları onun göğsüne koy Chirila Amca... Yahni yapıp yesin onları,» diye bağırdı Nicolae Dragoş, sert bir sesle.

Birkaç kişi kahkahayla gülmeye başladı, bağrışmalar, gürültüler birden heryeri kapladı. Aristide, verandada yatıyordu. Babası, köylülerin elinden kendini kurtararak oğlunun üstüne atıldı.

«Sevgili oğlum, sevgili oğlum... Alçaklar!»

Chirila Paun ile Nicolae Dragoş, merdivenlerden bahçeye indiler, diğerleri de bağrışarak onları izledi.

Birden kendine gelen Platamonu, dehşet içinde bayılıp ayılan karısını çağırdı ve bir an önce Costeşti'ye giderek bir doktor bulmalarını, yoksa oğlunun öleceğini söyledi. Sonra onu bir çocuk gibi kucağına aldı ve bağırmakta olan köylülerin arasından bahçenin ucunda beklemekte olan arabaya doğru taşıdı. Karısı, iki hizmetçi ile birlikte onu izliyordu.

Mitrofan, Mitrofan,» diye bağırdı kiracı, «çabuk

hareket et, hemen hastaneye gitmemiz gerek, yoksa oğlan ölecek...»

Babanın acısı, kalabalığı üzmüştü. Sadece Dragoş nefretle bağırdı.

«Acele edin, acele edin... Belki doktor onları tekrar yapıştırır!»

Ama bu kez kimse gülmedi. Hepsi, hâlâ Aristide'yi taşımakta olan kiracının arabaya binişini, Bayan Platamonu'nun da onların üstünü örttükten sonra yanlarına oturuşunu seyrettiler. Atlar kapıya doğru yürümeye başladılar. Kalabalığın önünden geçerken, Platamonu acıyla bağırdı.

«Tanrı yukarıda Chirila. Bana yaptıklarından çok daha fazlasıyla cezalandıracaktır seni.»

«Sen tanrıyı beklemeden bana daha kötüsünü yaptın,» dedi Chirila Paun.

«Kapat çeneni pis rum,» diye bağırdı Nicolae Dragoş.

Araba, kapıdan dışarı çıktı. Birkaç dakika sonra Nicolae sakin bir sesle kalabalığa dönerek konuştu.

«Buradaki işimizi bitirdik. Artık dönebiliriz. Yapılacak başka işlerimiz var!»

Birden yüzünden hoşnutsuzluk okunan bir gençle gözgöze geldi.

«Bu da ne demek oluyor?..» diye bağırdı delikanlı, «Rum'un oğlunu hadım etmek için ayaklanmadık herhalde...»

«Toprak sahiplerinden kurtulunca ne yapmanız gerektiğini size öğretmemizi mi istiyorsunuz?» dedi Dragoş, kızgınlıkla. «Kafanızda beyin yok mu sizin?.. Hadi gel Chirila Amca, hadi Amaralılar. Biz, başkalarına sormadan ne yapacağımızı biliriz!...»

«Doğru, doğru,» diye cevap verdi birkaç ses.

«Tanrı sizinle birlikte olsun. Biz de kendi işimize bakalım artık.»

Bununla beraber, Amaralılar gittikten sonra malikanenin bahçesinde kalmış olan kalabalık, şaşkınlık içindeydi.

«Ne oluyor burada?..» diye bağırdı biri.

Sonra birden kendi güçsüzlüklerine sinirlenerek bağrışmaya başladılar.

«Ruginoasa gibi onu da yakalım...»

«Durun, yapmayın. Neden eve ellerimiz boş dönelim... Neden birşeyler alacağımız yerde herşeyi yakalım. Ambarlar dolu. Hadi çocuklar, durmayın... Korkuyor musun Ion?.. Artık başımızda toprak sahipleri yok!»

Birkaç kişi, uşakların ağlaşmakta olduğu verandaya koştu. Diğerleri de onları izlediler. Kadınlar, dehşetle bağrışarak eve kaçıştılar. Malikanede toplanılacağını öğrenen bütün köylüler gittikçe çoğalarak geliyorlardı. Eve girmiş olanlar gürültü yapıyorlar ve önlerine çıkan eşyaları bir düşmanla çarpışıyormuşçasına parçalıyorlardı. Bir bir içeri giriyorlar, kendilerine en değerli görünen eşyayı alarak evlerine götürüyorlar, sonra başkalarını almak için tekrar geri geliyorlardı. Daha sonra gelenlerin bir kısmı ambarlara doğru gitmekteydiler. Malikane, bir karınca yuvası haline gelmişti. Diğerlerinin kendilerinden daha fazla almasından korkan erkekler, çocuklar ve kadınlarla dolu bir karınca yuvası...

Bu arada avukat Stavrat, yumruklardan kurtulunca, kalabalığın Platamonu'nun etrafında toplanmasından yararlanarak eve girmişti. Evde kaldığı iki gün boyunca herhangi bir tehlike anında kaçmak için çıkış yollarını incelemişti. Mutfaktan geçip binanın arka tarafına, oradan da küçük bah-

çeye çıktı. Yediği yumruklardan başı biraz dönüyordu, ama evlerden birine saklanmayacak kadar aklı başındaydı. Sebze bahçesinden geçip, bahçe çitini tırmanarak aştı ve yola doğru koşmaya başladı. Ellialtı yaşında, bu denli güçlü koşabileceğini asla ummazdı. Zayıf kalbini, astımını ve doktorun koşmaması yolundaki tavsiyelerini unutmuştu. Terleyerek ve kendine daha da güç veren büyük bir korkuyla görünmemek için eğilerek koşuyordu. En sonunda son kulübenin önünden de geçti. Bir an durarak terini silmeyi ve nefes almayı düşündüyse de, korkusu ağır basıp koşmasına devam etti. Birden, karşıdan gelmekte olan arabayı gördü, tanıyarak bağırmaya başladı. Ama sesi, at nallarının ve tekerleklerin gürültüsü arasında eridi gitti. Biran için umudunu yitirdi: ya yolda köylülerle karşılaşacak olursa... Dörtnala giden atlarıyla araba, yavaş yavaş küçülerek kayboldu.

«Ne kadar da aptal şu köylüler,» diye mırıldandı kendi kendine, «önce onu öldürmek istiyorlar, sonra da arabaya binip gitmesine ses çıkarmıyorlar Bileydim orada kalır, bu kadar da koşmazdım.»

4

«Biran önce gitmeliyim,» diye mırıldanıyordu Nadina kendi kendine. Aceleyle giyindi. «Şapkam da nerede?.. Gitmeliyim!»

Makyaj malzemelerini, saatini, birkaç küçük eşyasını toplayarak üstünde altın harflerle adı yazılı olan kırmızı deri çantasının içine tıkıştırdı. Ayna-

nın önünden geçerken isteksizce başını çevirip baktı, ve dehşetle aynada duran yabancıyı gördü.

«Zavallı ben!..» diye mırıldandı. «Üstelik bütün bunlar, başıma... Acele etmeliyim, ben...»

Petre, verandanın üstündeki koridordan geçerek Lespezi'den gelmiş olanların toplandığı bahçeye indi. Toader Strimbu, Dumitru Ciulici'nin karısıyla tartışıyordu. Çünkü Ilieana eve, hanımına gitmek istiyor, Toader de ona engel olmak için kızı itip kakıyordu. Sonunda kız ağlamaya başlamıştı.

«İyi ki geldin Petre. Bu kadınlar beni yemek istiyor,» dedi Toader. Sonra imalı bir gülümseyişle devam etti. «Eee, oldukça uzun kaldın Petre... Belki de kadın seni iyi bulunca bırakmak istemedi...»

«Kes sesini Toaderita, saçmalama,» diyerek kaşlarını çattı genç adam, «sen bir insansın, hayvan değil... Meraklanma, ona gerektiği dersi verdim... Şimdi gidiyor ve toprağını, herşeyini bize bırakıyor.»

«İyi yapmışsın,» dedi Lespezi'den gelen birkaç adam.

Ama Toader Strimbu, birden bire kıpkırmızı olmuştu.

«Bunu mu yapacaktık Petrica?.. Yani ben buraya bir hiç için mi geldim?..»

«Daha ne istiyorsun Toaderita?» diye sordu Petre.

«Bize yeterince kötülük yaptığını sen söylememiş miydin?»

«Sana, yada bana bir kötülüğü dokundu mu?..»

«Eğer işi burada bırakmak istiyorsan, bu senin meselen,» dedi Toader sinirle, «ama ben dulum ve patlayacak bir haldeyim... Gel buraya Ilie, tut şunu!» Ilie Cirlan'a doğru dönerek elindeki balta-

yı ona verdi. «Bana başkaları emir veremez...»

Mırıldanarak verandaya çıktı, sonra da eve girdi. Ileana, dehşet içinde Petre'nin koluna yapışarak bağırdı.

«Petrica, onu öldürmesine izin verme!..»

«Söylediklerimi dinlemiyorsa, cehenneme dek yolu var!» dedi genç adam. Sonra kendini toparladı, «ona söylemiştim...»

Toader hole girdiğinde Nadina giyinmiş, elinde çantasıyla yatak odasından çıkıyordu. Köylü ona doğru yürüyerek, «nereye gidiyorsun benim küçük güvercinim?..» dedi alayla, «hadi bana bir öpücük ver...»

Bir an için duraklayan Nadina, hemen odaya koştu ve kapıyı kilitledi. Toader, bir omuz vuruşuyla kapıyı yere yıktı.

«İmdat!» diye bağırdı Nadina.

«Demek hoşuna gitmiyorum hanımefendi, öyle mi?..» diye sırıttı Toader, «ama aldırma, ben seni beğeniyorum ya!»

Onu yere fırlatarak eteklerini beline sıyırdı. Nadina bütün gücünü toplayarak bağırdı. «İmdat, imdaat!»

«Kes sesini pis orospu,» diye homurdandı köylü, kadının boğazını iki eliyle sıkarak.

Nadina'nın sesi yavaş yavaş kesildi...

Birkaç dakika sonra Toader Strimbu, kolunda Nadina'nın çantası ve yüzünde de bir gülümsemeyle verandada belirdi. Ilie'den baltasını aldı ve «hadi git Ilie, senin sıran... Belki hâlâ sıcaktır,» dedi.

Diğerleri ona korkulu bir merakla baktılar. Ama Ileana bağırdı.

«Tanrım, belli ki hanımefendiyi öldürmüş... Katil!.. »

«Aman allahım,» diye bağırdı Petre, «yaptın mı böyle birşey Toaderita?»

Toader Strimbu, sakin bir tavırla cevap verdi. «Bir tavuk gibi öldü! Ona dokunmadım bile. Bağırmasına engel olmak istiyordum, bir daha da nefes almadı...»

«Aman allahım,» diye tekrarladı Petre, «çok kötü bir iş oldu bu Toaderita. Bundan sonra...»

Köylü Petre'ye ve diğerlerine önce şaşkınlıkla, sonra da kızgınlıkla baktı. Çökük, siyah gözleri kömür gibi pırıl pırıldı. Kızgın taşlar üstünde yalınayak yürüyormuşçasına oradan oraya saldırdı.

«Ne olmuş ölmüşse yani?.. Benim karım da açlıktan ölmedi mi? Doktora bile götüremedim onu... Beyefendilerden hiçbiri Toader Strimbu'nun karısının neden öldüğünü sordu mu?.. Cenaze için rahibe hâlâ borcum var. Çocuklarımın da karnı aç.. Bir karış toprağım bile yok. Canım çıkana dek çalışıyorum, hâlâ çocuklarımı besleyemiyorum... Bütün bunlardan sonra onu öldürdüm diye neden kızıyorsun bana... Buraya, rahatı için, toprağını bize bırakmaktansa kendisi gibi zenginlere satmak için geliyordu. Onların hepsini öldüreceğim. Hangisi karşıma çıkarsa baltamla parçalayacağım kafasını...»

Baltasını havaya kaldırarak başının üstünde daireler çizdi. Avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı.

«Yeteri kadar çektim artık, intikam almalıyım... Sadece toprak sahiplerinin kanı, bağrımdaki ateşi söndürebilir!..»

Elindeki baltayla, malikanenin pencerelerine saldırdı, çerçeveleriyle birlikte onları paramparça etti. Onun bu hareketi, diğerlerini etkilemiş, onlar da ellerine geçirdikleri şeylerle etrafı kırıp dökmeye

başlamışlardı. Dumitru'nun karısı, kendi eşyalarına da birşeyler yapılacağından korkarak bağırıp ağlamaya başlamıştı. Aynı anda Ileana da Nadina'ya bakmak için eve girdi.

Pavel Tunsu'nun gözü, öncedenberi otomobildeydi. Ambarlardan birinde görmüş olduğu baltayı aldı ve arabaya bütün gücüyle vurmaya başladı. Arabanın zorlukla parçalanması, onu iyice sinirlendirmişti. Benzin deposunun delindiğini görünce, baltasını bir yana atıp ambara girdi ve bir avuç saman aldı. Cebinden kibritini çıkartıp samanları tutuşturdu. İyice alev almasını bekledikten sonra arabanın altında göllenen benzinin üstüne fırlattı. Araba, birden parladı. Birkaç dakika sonra, bütün dış binalar, siyah bir duman içinde kalmışlardı.

«Yangın! Yangın!» diye bağırdı köylüler.

«Ah, nasıl da içimi ısıtıyor,» diye bağırdı Toader Strimbu. Yüzü, terden parlıyordu. Kendini alevlerin içine atmak istermişçesine dış binalara doğru koştu.

Verandanın yanında Petre Petre, rüyadaymış gibi duruyordu. Çok sonra, Matei Dulmanu'nun da yanında olduğunu farketti.

Hadi gel Petricia, kadını dışarı çıkaralım. Ev yakında yanacak, onu içeride bırakmak yazık olur!»

«Haklısın Matei Amca,» diye ona hak verdi Petre. «İnsanlar iyice çıldırdı artık!..»

Aynı anda Ileana, evden dışarı çıktı. Kucağında beyaz bir çarşafa sarmış olduğu Nadina'nın cesedi vardı.

5

Drapelul, mateme bürünmüş gibiydi. Titu Herdelea, sat onda büroya geldiğinde, Roşu'nun her zamanki gibi üstünde gazetelerin yığılı olduğu masasının başında olmadığını gördü. Sekreter az önce çıkmış, yarım saatte döneceğini belirten bir de not bırakmıştı.

Genç Herdelea geç kalmıştı. Çünkü Grigor'a söz verdiğinden, Argeş hakkında bilgi toplamak için Modreanu'ya uğramıştı. Ama hiçbir şey öğrenememişti. Grigor, bir gün önce Piteşti'deki Vali'nin bürosuna telefon etmiş ve Vali'nin köylerde geziye çıkmış olduğunu, ancak o gece dönebileceğini öğrenmişti. Bununla birlikte şimdilik herşey sessizdi, ama ayaklanmanın başladığı Teleorman çok yakın olduğu için tehlike de büyüktü.

Titu, bütün öğleden sonra Grigor'u aramış ve onu ancak akşamleyin Predeleanu'larda bulmuştu. Grigor özür dilemiş ve Titu'nun kendisini aradığı zaman burada bulabileceğini, çünkü son zamanlarda vaktinin büyük bir kısmını kendi evinden çok Predeleanu'larda geçirdiğini söylemişti. Herdelea, gülümsemişti. Victor'un dostluğunun yanısıra, Bayan Olga Postelnicu'nun güzel gözlerinin genç Iuga'ya hiç de kayıtsızlıkla bakmadığını farketmişti.

Aynı gün öğleden sonra, Titu, Gogu Ionescu ile de buluşmuştu. Gogu da Piteşti'ye telefon etmişti. Çok üzgündü ve dokunsalar ağlayacakmış gibiydi. Eugenia'nın onu teselli etmek için gösterdiği tüm çabalara rağmen çok endişeliydi.

Tabii, Tanta geleceği için Titu saat beşte eve

dönmeyi ihmal etmemişti. İki genç, sevinç gözyaşları içinde birbirlerinin kollarına atıldılar. Titu taşındıktan üç gün sonra Jenica da Bayan Alexandrescu'dan ayrılmıştı. Titu'nun gitmesini isteyen aslında Jenica değil de, ev sahibesiydi. Çünkü Mimi'nin kocası onu terkettiğinden odaya ihtiyacı vardı. Bayan Alexandrescu onların evine gelerek büyük bir kavga çıkarmıştı. Bütün bunlara rağmen Jenica ondan büyük bir dostlukla ayrılmayı becermiş ve hemen müdürünün kızıyla nişanlanmıştı.

Titu bütün bunları ilgiyle dinledi. Hem Tanta anlattığı için, hem de onun başından geçenleri öğrenmek istediği için ilgilendiriyordu bütün bunlar onu. Kıza, eğer durumu elverseydi hemen yarın onunla evlenebileceğini, ama bu şartlar altında dahi ondan asla ayrılmayacağını söyledi. Bunu kanıtlamak için, bundan böyle kendisini «nişanlım,» diye çağıracaktı.

«Demek buradasın Herdelea...» diye mırıldandı Roşu, içeri girince. «İşte böyle sevgili dostum, öğleden sonra yeni bir hükümetimiz olacak.»

Gazetelere şöyle bir göz gezdirdikten sonra konuşmasına devam etti.

«Görüyor musun bu saygıdeğer baylar nasıl da hemen çizgilerini değiştirdiler!.. Artık köylülerin kutsal mücadelelerinden söz etmiyorlar. Köylüler şimdi hareketlerinin bastırılması için ciddi tedbirler alınması gereken «kışkırtıcılar!» oldular... Bunun böyle olacağını birkaç hafta önce söylememişmiydim sana ben!.. Göreceksin, pek yakında bu hareketi bastırmak için nasıl da topları köylülere çevirecekler!.. Düne kadar «Kutsal mücadele» ve «bir tek Romen'in bile kanı dökülmemeli,» diye söylenip duruyorlardı, yani iktidara geçmelerine bir saat kala-

na kadar bile... Bu demektir ki, bunlar, bile bile ülkeyi alevlerin kucağına attılar! Bir milletin mahvolması, onlar için hiç önem taşımıyordu. Ülke mahvolmuş bile olsa, iktidar onların olmalıydı... İyi birşey değil bu dostum. Politikaya girmek istemiyorum ve bana göre ideoloji dedikleri şeylerle partiler, hiçbir şey ifade etmiyorlar. Ama bu yapılanın adı alçaklıktır!..»

Bu sırada çalan telefon, onun küçük nutkunu yarıda kesmesine sebep oldu.

«Alo!.. Evet evet, **Drapelul...** Bay Herdelea mı?. Evet... Kendisi burada.»

Telefon eden Gogu Ionescu idi. Piteşti ile bir türlü konuşamadığı için yeni bir haber olup olmadığını soruyordu. Titu, Modreanu ile görüştükten sonra kendisini arayacağını söyledi.

«Evet... Bu zavallıların hepsi acı çekiyor. Sırf öteki beyefendiler iktidara geçsin diye,» söze devam etti sekreter, «kimbilir daha kaç kişi acı çekecek, daha ne kadar kan dökülecek?... Bu insanlar, nasıl köylüleri bu ayaklanmaya teşvik ettilerse, şimdi de aynı umursamazlıkla onları katledecekler Tabii, bu katliamı yapan da, bu mücadelenin kutsal olduğunu bas bas bağıran bay bakan olmayacak. Hayır, hayır sevgili dostum, bunun sorumlusu sen, ben, küçük bir öğretmen, yada onların partisinden olmayan bir rahip, yada bir sosyalist olacaktır...»

Tam bu sırada tekrar telefon çaldı. Bu kez de Grigor Titu'yu kendisiyle birlikte İçişleri Bakanlığına gelmesi için çağırıyordu.

Hükümet değiştiği için çok meşgul olmasına rağmen Modreanu, Grigor Iuga'yı dostça karşıladı ve kendisine trende karşılaştıklarını, Rogojinaru ile yapmış oldukları tartışmayı hatırlattı. O sabah Pi-

teşti'den bir telefon geldiğini, köylülerin bölgenin güneyinde isminin Ruginoasa, yada Ruginita olduğu sanılan bir köydeki malikaneyi ateşe vermiş olduklarını anlattı. İsmi tam olarak anlayamamışlardı, çünkü telefonda konuşan vali çok sinirliydi. Modreanu, Argeş hakkında daha da fazla bilgi edinmek için bir saat kadar önce Piteşti'yi tekrar aramış olduğunu ve valinin kendisine bölgenin aşağı kesimiyle tüm haber bağlantılarının kesilmiş olduğunu anlattığını da sözlerine ekledi. Vali, Ruginoasa'daki yangın haberini de Costeşti'den öğrenmiş olduğunu, ama bunun doğruluğuna pek inanmadığını, bunun ancak kötü bir şaka olabileceğini, çünkü bir gün önce kendisinin oraları ziyaret ettiğinde herşeyi huzur içinde görmüş olduğunu da söylemişti.

«Vali çok iyi bir insan olabilir. Fakat biraz fazla iyimser,» diye gülümsedi Modreanu.

Grigor Iuga ona teşekkür etti. Birkaç dakika hükümetteki değişiklikten söz ettiler. Grigor, Argeş valiliğinin, büyük bir ihtimalle arkadaşı Avukat Baloleanu'ya verileceğini söyledi. Bunu Baloleanu kendisi söylemişti ona. Modreanu, tabii ki avukatı tanıyordu ve kendisinin özellikle böyle karışık bir zamanda iyi bir vali olacağını düşünüyordu.

Yolda Grigor, Titu'ya, eğer Baloleanu gerçekten vali olursa onunla birlikte Amara'ya gideceğini söyledi. Yaşlı babası için oldukça endişeleniyordu. Teatrul National'in önünde durduklarında Grigor saatine bakarak mırıldandı.

«Yarım... Allahım, acaba şimdi Amara'da neler oluyor?..»

16

Öğleye doğru tüm Amara, Lespezi ve Gliganu'ya gidenlerin neler yaptıklarını öğrenmişti. Haberler ağızdan ağıza dolaşırken gittikçe büyüdü, değişti... Örneğin; hem baba, hem de oğul Rumun hadım edildiği, Gliganu'lu bir adamın baltasıyla kadınları parçaladığı, Bükreş'li avukatın dili kesilerek iç çamaşırlarıyla sokağa atıldığı söyleniyordu. Lespezi'de bütün adamlar, güzel hanımefendiden istediklerini elde ettikten sonra Toeder Strimbu bir tavuk gibi onu boğazlamış, sonra da alevlerin ortasına atmıştı. Bu arada Pavel Tunsu Almanı öylesine dövmüştü ki, yediği dayağa dayanamayan şoför, sonunda ölmüştü.

Köylüler, gittikleri gibi kalabalık ve tek bir gurup olarak değil de birer ikişer kişilik gurupçuklar halinde döndüklerinden, kimse onları farketmemişti. Pavel Tunsu, yalnız başına, çılgınca bağırarak eve dönmüştü. Toeder Strimbu'nun ise öldürdüğü kadından aldığı bir çuval dolusu altınla döndüğü söyleniyordu.

Belediye reisi Pravila memurunu büroda bırakmış, kendisi ise evden ayrılmamıştı. Köyde olup biten herşeyden haberi vardı, ama işlerine karışmak istemiyordu. Kimilerinin onun evini yakmak istediklerini duymuştu. Bu yüzden köylülerin işlerine karışmaktansa evde oturmasının daha akıllıca olacağını düşünmüştü. İnsanlar çıldırıyor diye neden o da canını, malını ve mülkünü tehlikeye atsındı... Baştakiler, yakında onların cezalarını verecekti elbet. Ama o zamana dek onların havasına karışma-

malıydı, boşuna dememişlerdi «Köprüyü geçene dek ayıya dayı diyeceksin,» diye...

Büroda yalnızlıktan canı sıkılan Chiritea Dumitrescu, yanına çağırdığı iki bekçiyle olayları tartışıyordu. Köylülerin vahşetinden nefret ediyor, kendisini de onlarla aynı sınıftan saydığı için toprak sahiplerinden yana çıkıyordu. Konuşurken devamlı masasının yanında durmakta olan aynasına bakıyor, yakasını, yada kravatını düzeltiyordu.

Sabahleyin, Ruginoasa'dan dönüp yaşlı Miron'la konuştuktan sonra belediye reisi Pravila, Boiangiu ile bir malikane, bir polis karakolu arasında mekik dokumuştu. Her ikisi de köyde huzuru sağlama sorumluluğunu üstlerinden atmak istiyorlardı. Pravila, bu meseleyle uğraşamayacağını, çünkü artık kendisinin hiç bir gücü kalmadığını söylüyordu. Biraz küfrettikten sonra polis, tüm pis işlerin devamlı polisin başına kaldığını söyledi, «beni çıldırtmayın. Yoksa hepinizi keklik gibi avlarım,» diye sözlerini bitirdi.

Boiangiu, bir cesaret gösterisi yapmıştı, ama için için durumunun kötü olduğunu hissediyordu. Dün gece hiç uyumadığını, bu yüzden de şimdi dinlenmeye ihtiyacı olduğunu düşündü. Ama bunu gerçekleştirmeye pek vakti olmadı. Bir saat kadar Didina ile uğraşmak zorunda kalmıştı. Eğer çavuş işe karışmasaydı sille tokat birbirlerine girişeceklerdi. Daha sonra pek de iyi niyetli olmadan Lespezi'ye gidenlerin haberini almış, neler yaptıklarını öğrenmişti. Son olarak da Cosma Buruiana'nın uşağı Lazar Oduduie gelmiş, etraflarında köylülerin gezmekte olduğunu, malikaneyi ateşe vermelerinden korktuklarını söylemişti.

Bu arada karısıyla kavgayı bitiren Boiangiu,

dört polis memuru ile bir toplantı yapmıştı. Sayıca çok az olduklarından, komşu köylerde olan hareketleri görmezlikten gelmek zorundaydılar. Amara'da olacak hareketlere de göz yumacaklardı. Zaten birkaç gündür yaptıkları da buydu. Ama herhangi bir tedhiş, yada yangın çıkarma gibi bir hareketi kesinlikle bastırmaya kararlıydılar. Gerekirse daha büyük bir etki yapmak için tüm karakol olarak harekete geçeceklerdi. Halkı daha da etkilemek için, silahlarını karakolda değil de, onların gözlerinin önünde dolduracaklardı. Eğer ateş etmek zorunda kalırlarsa önce havaya ateş edecekler, ancak istenilen sonuç alınamadığı zaman köylülerin üstüne ateş açacaklardı. Herhangi bir tehlike anında hemen hazır olmaları gerektiğinden hiç biri karakoldan ayrılmayacak ve silahlarını da el altında bulunduracaklardı.

«Oduduie,» dedi Buruiana'nın uşağına dönerek, «sen nereye baksan ihtilal görüyorsun. Senin cesaretin bu kadar mı?..»

«Köylülere daha fazla engel olamıyorum,» dedi Lazar Oduduie. «İstediğinizi yapabilirsiniz. Ben size gelip söyledim. Toprak sahipleri geri geldiklerinde, beni, mülklerine kötü bakımakla suçlayamazlar.»

Daha sonra polis, en akıllı adamlarından biri olan Bogza'yı, durumu incelemek için olay yerine gönderdi. Polis memurunun getirdiği haberler, kendi düşüncelerine uyuyordu. Şimdiye dek malikaneye dokunulmamıştı, ama etrafta büyük bir kargaşalık sürüp gidiyordu. Köylüler; sepetler ve torbalar içinde mısır, fasulye ve buğday çalıyorlardı. Birçokları haklarını almak için Vaideei'den gelmişlerdi. Dün geceden beri girilmedik ambar kalmamıştı. Uşaklardan biri polis memuruna, köylüler içinde en aktif o-

lanların kiracının bekçileri olduğunu, hatta diğer köylüleri de onların çağırdığını söylemişlerdi. Aslında, malikaneyi yakmadıktan sonra, onların bu yaptıklarına Oduduie'nin bile pek aldırdığı yoktu. Ancak, malikaneyi yakmak istediklerini öğrenince şikayete gelmişti. Etrafta fazla köylü yoktu. Çünkü herkes istediğini almış ve gitmişti. Hanın önünde ise elli kadar köylü konuşarak birşeyler planlıyorlardı.

Boiangiu kaşlarını çattı, «Demek rahat durmuyorlar ha!» dedi, ama gene de gururunu bir yana bırakıp onların işlerine karışmamaya karar verdi.

Yarım saat kadar sonra da bahçede gözcülük etmekte olan polis memuru nefes nefese içeri girerek bağırdı.

«Yangın efendim, malikane yanıyor!»

Polis, korkarak dışarı çıktı. Evet, Cosma Buruiana'nın malikanesinin tarafından dumanların geldiği doğruydu. Artık kayıtsız kalamayacaktı. Yoksa üstleri kendisini mahkemeye verebilirlerdi. Birkaç emir vererek hazırlandı. Didina ise ağlayarak, «Silvestru, Silvestru,» diye bağırıyordu, «dikkatli ol, yoksa seni öldürürler.»

Boiangiu, sakin olmaya çalıştı. Kendi kendine, köylülerin ona birşey yapmaya cesaret edemeyeceklerini söyleyip duruyordu. Yangını; daha önceden planlanmış olarak değil de, normal bir olaymış gibi ele almak dileğindeydi. Durum düzeldikten sonra da rahatça tavrını değiştirebilir ve bunların hesabını sorardı elbet.

Hanın yanından malikaneye giden yolun köşesi, köylülerle doluydu. Dört polis memurunun başında yürüyen Boiangiu, kötü bir niyeti olmadığını göstermek için onlara yanaştı. Köylüler sanki bir yabancıymış gibi ilgisizce bakıyorlardı ona. Polisler

yanlarına yaklaşınca, geçmeleri için çekildiler. Boiangiu, gülerek sordu.

«Eee çocuklar, bize yol vermeyecek misiniz?..»

«Neden geçecekmişsiniz ki?... Kendi kendine gayet güzel yanıyor,» dedi alaylı bir ses.

Polis, bu sözleri anlamazlıktan gelerek kalabalığın ortasında durdu.

«Yandığını görüyorum,» diye cevap verdi, «ama, gene de görevimizi yapmamız gerek. Yoksa sen buna karşı mısın Serafim, ha?..» dedi, tam karşısında durmakta olan Serafim Mogoş'a.

Mogoş, cevap vermeden omuzlarını silkti. Onun yerine **Trifon Guju konuştu.**

«Biz de size karşı olan görevimizi biliyoruz... Güçlüyken insanları dövüp onlara işkence yapmak kolay!»

«Eğer bir insanın mesleği bunu yapmayı gerekli kılıyorsa Trifon...» dedi Boiangiu yumuşak bir tavırla. Köylülerin kendisini kışkırtmak istediğini farketmişti.

«Sen hiç tattın mı bunu?» diye bağırdı Serafim Mogoş birden, «tatmadınsa ben şimdi sana gösteririm.»

Konuşurken birden polisin suratına iki yumruk indirdi. Boiangiu neye uğradığını anlamamıştı bile. Bir anda dört bir yanından yumruklar yağmaya başlamıştı. Rüyadaymış gibi Trifon Guju'nun omuzundan tüfeğini aldığını, sonra da göğsüne bir kafa attığını hissetti. İçgüdüsüyle kalabalığın ortasından kaçmak istedi. Ama köylüler bağırarak ona vurmaya devam ediyorlardı.

«Hadi, şuna iyi bir ders verelim!»

«Hadi, hadi koş bakalım...»

Arkasından, polis memurlarının seslerini duydu, «Vurmayın!»

Başını eğerek kaçmaya çalıştı. Bütün bunlar birkaç saniyede olup bitmişti. Kafasına yediği darbelere rağmen bir parça ilerlemeyi başarmış ve yumrukların azaldığının farkına varmıştı. Ama arkasından çığlıkları geliyordu daha.

«Koş, devam et...« diye bağırıyordu sesler.

Bu sesleri sanki kulakları değil de bacakları duyuyordu. Arkasından gelen ayak seslerini duyduğu halde, bunların kim olduklarını görmek için başını çevirmeye bile cesaret edemiyordu. Çığlıklar hâlâ kulağında çınlıyordu. Bu şekilde bir süre daha koştuktan sonra tam karşısında açık bir kapı gördü. Marin Stan'ın evini tanıyarak bahçeden içeri girdi. Köpek, kızgın kızgın havlayarak onun yolunu kesmeyi denediyse de başaramadı. Ancak evin arkasındaki ağaçların altına geldiğinde biraz yavaşlayarak arkasına baktı. Peşinden aynı hızla dört polis memuru gelmekteydi. Şefleri gibi onlar da silahlarını kaybetmişlerdi. İkisi de şapkasını savaş alanında bırakarak kaçmıştı. Kulübenin ön tarafına gelen köylüler küfrediyorlar, yumruklarını sıkıyorlar ve ellerindeki tüfekleri onlara doğru sallıyorlardı.

Arkasından adamlarının da gelmekte olduğunu gören polis, yavaş yavaş bahçelerin içinden koşmaya devam etti. Bir yandan da kendi kendine söyleniyordu.

«Allahtan ki tüfekleri doldurmamışız!... Yoksa bu alçaklar bizi öldürürlerdi...»

Polisler kaçtıktan sonra köylüler gülüşerek bir birlerine yaptıkları mücadeleyi anlattılar. Yüzündeki ifadeye hiç yakışmayan bir biçimde Trifon Guju,

elindeki tüfeği havada sallayarak dansediyor ve bir yandan da bağırıyordu.

«Vakit geldi artık dostlarım, vakit geldi!..»

Polislerin köyden kovulduğu haberi çabucak yayıldı. Köylüler, üstlerinden büyük bir yük kalkmış gibi neşe içindeydiler. Hanın etrafında dolaşmakta olan Smaranda'nın en küçük oğlu, koşarak eve gelip haberleri verdi.

«Petrica ağabey, anne, kovdular!.. Polisler, köylüler, ve onları dövdüler ve...»

Uzun bir süre önce Lespezi'den gelmiş olan Petre, bir daha kulübesini terketmemişti. Suratı asıktı. Annesiyle hemen hemen hiç konuşmamış ve yemek de yememişti. Kardeşinin anlattıklarını duyunca mırıldandı.

«Cehenneme kadar yolları var!.. Zaten kendilerine bir yararları yoktu...»

7

Akşam üzeri altıda, Bükreş'deki çingene çocukları bağırmaya başlamıştı.

«Özel baskı... Yeni hükümet!..»

Amara'dan döndükten sonra Grigor, akşam yemeklerini Predeleanu'larda yiyordu. Mariuca Teyzede kalıp onun bitmek bilmeyen dedikodularını dinlemek, yada birkaç gün öncesine kadar köylüler için ölüp biten arkadaşlarıyla yemeğe gitmek, artık imkansızdı.

Toprakların bölüştürülmesini öne sürerek ilerici geçinen bu insanlar şimdi vahşi köylülerin bastırılması için topların kullanılmasını ve bir daha böy-

le şeylere kalkışmamaları için ayaklanmaya katılan köylülerin, bedenlerinde bir gram kan kalmayana dek kırbaçlanmalarını uygun görüyorlardı. Burada Victor'un evinde ise, Grigor aradığı huzuru bulabiliyordu. Victor ile o, herzaman birbirlerini anlarlardı.

Bu akşam gene oraya giderken bir akşam gazetesi satın almıştı. Hükümetin kimlerden oluştuğundan çok, uygulayacağı program onu ilgilendiriyordu. Çünkü silahlara gerek kalmadan ayaklanmayı önleyecek reformların çıkartılacağını duymuştu.

Yemekten önce, hükümetin programındaki monuları tartıştılar. Ama her biri ayrı fikirdeydi. Predeleanu, yeni hükümetin mükemmel bir çıkış yaptığını ve programın köylüleri yatıştırmaya gidenlerin elinde iyi bir silah olacağını düşünüyordu. Karışıklıkların baskısı altında bunlardan daha iyi vaadlerde bulunulamazdı. Ama Grigor ayaklanmış köylülere bu vaadlerin bir alay gibi geleceği kanısındaydı. Köylüler, toprak istiyorlardı. Toprağın sahibi olmak için yangınlar çıkarmışlar ve birçok çılgınlıklar yapmışlardı. Oysaki yeni hükümet, onlara, toprak yerine vergilerin azaltılacağını, devletin elindeki topraklardan bir kısmının dağıtılacağını, toprak sahipleriyle olan kontratlarındaki şartların hafifletileceğini vaadediyordu. Bunlar, ayaklanmadan önce işe yarayabilecek tedbirlerdi. **Ama bugün...**

«Ben Amara'dan birkaç gün önce geldim ve orada köylülerin nabzını yokladım,» diye devam etti Grigor, «bir ay kadar önce Babaroaga'yı satın almak için çok uğraştılar. Ama şimdi bunu düşünmüyorlar bile... Bugün, sadece toprağın aralarında bölüştürülmesini istiyorlar. Siz bu insanlara mı vergilerin azaltılacağını vaadediyorsunuz? Saçma birşey bu...»

«Doğru, ama gene de onları sakinleştirmek için önce zor kullanılmalı, akılları başlarına geldikten sonra da reformların onların çıkarları için gerçekleştirildiğini anlarlar,» dedi Predeleanu, neşeyle.

«Doğru,» diye cevap verdi Grigor, «iki yüzlü olmamamız gerekli. Köylüler ayaklandılar, şimdi bırakalım ordu onları cezalandırsın! Reformlar, ancak hasta ve isteriklerle değil, sağlıklı insanlarla tartışılabilir... İşte bu, daha da büyük bir ikiyüzlülük... Beni sinirlendiren de bu. İsyan, kan dökülmeden bastırılamıyor. İhtilalcileri öldüreceği yerde, hükümet önce ortaya birtakım reform vaadleri atıyor, böylece daha sonra da kan dökülmesini istemediğini söyleyerek bu işten kurtulacağını sanıyor... Ucuz bir manevra bu. Köylüleri büsbütün kızdırıp, daha fazla kan dökülmesini sağlamaktan başka hiç bir işe yaramayacak...»

Tecla, yemekte, ayaklanmadan yada politikadan konuşulmasını yasaklamıştı. Çoğunlukla Miron Iuga'dan söz ettiler.

«Şu anda Victor'un köyde yapayalnız olduğunu düşünmek, içimi sızlatıyor,» dedi Bayan Predeleanu.

Grigor, Olga'ya baktı. O anda Predeleanu, aklına yeni geliyormuş gibi sordu.

«Ha, sahi Grigorita, sorumun yersizliğini affet, ama duyduğuma göre karın...»

«Eski karım!» diye atıldı kızararak.

«Evet, eski karının böyle bir zamanda köye gittiğini duydum. Doğru mu bu?.. Eğer öyleyse, bu gerçekten de...»

«Bilmiyorum,» diye mırıldandı genç Iuga, «benim için o çoktan öldü...»

8

Uşak Bumbu, köyde olan herşeyi yaşlı Iuga'ya haber veriyordu. Sabahleyin Ruginoasa'da olanları öğrendikten sonra Miron birkaç kez onu çağırarak hep aynı şeyi sormuştu.

«Eee, başka neler hazırlıyorlar bunlar, bakalım?..»

Bumbu, ondan sadece Nadina'nın ölümünü saklamıştı. Yaşlı adamın Lespezi'ye gidip olanları kendi gözüyle görmek isteyeceğinden korkuyordu. Nadina'nın başına ne geldiğini sorunca, Bumbu, haberi olmadığını, bayanın köyü terketmiş olabileceğini söylemişti.

«Tabii, burası artık ona göre bir yer değil,» diye bağırmıştı yaşlı adam, «allahtan otomobili var da buradan çabucak uzaklaşabilir... Yoksa kimbilir burada başına neler gelirdi...»

Yemekten sonra yaşlı adam, her zamanki gibi biraz dolaşmaya çıktı. Gök açıktı, yıldızlar pırıl pırıl parlıyordu. Bahar havası, yaşlı adamın hareketlerine canlılık vermişti. Yeni villanın etrafından dolaşarak yola açılan kapıya doğru yürüdü. Ön tarafında pek de uzakta olmayan Cosma Buruiana'nın malikanesinin ağır ağır yanmakta olduğunu gördü. Saat ondu, köylülerin bağrışmaları dinmişti. Oysaki gün doğuşunda sesleri buraya kadar gelmişti. Sanki bütün olanlar bir rüyaymış gibi, tüm köy uykuya dalmıştı. Olanların gerçekliğini, sadece karşıda görünmekte olan alevler doğruluyordu. Daha uzakta, solda, göğü aydınlatan alevler, Lespezi malikanesinin, belki de Gliganu'nun yanmakta olduğunu belirtiyordu. Hat-

ta sağda, Ruginoasa tarafında bile bir kırmızılık görünmekteydi. Yanmakta olan herşey, hiç acele etmeden ağır ağır yok olmasına devam ediyordu.

«Benim köylülerimin, komşu köylere giderek vahşetlerini oralara yayacak kadar kötü olduklarını hiç düşünmemiştim,» diye mırıldandı kendi kendine Miron Iuga, kapının yanında durarak. «Tüm emeklerim suya düştü. Herşey faydasız artık. Köylüler, dünyanın sonuna dek vahşi kalmaya kararlılar .»

Evin arkasından dolaşarak eski binaların önünden geçip büyük bahçeye girdi. İçinde duyduğu acı, ruhunu gitgide daha fazla eziyordu. O günün sabahına dek, tüm söylentilere rağmen, komşu köylüler ayaklansa bile köylülerinin sakin kalacağından emindi. Onlara hayatı ve atalarıyla öylesine bağlıydı ki, onların da aynı duyguyla kendine bağlı olmayacaklarını bir türlü aklı almıyordu.

«Gene de Ruginoasa'ya giderek onları azarlamam gerekirdi,» diye düşündü. Böyle yapmamış olması, onu bütün gün rahatsız etmişti. Köylüler, korkmuş olduğunu sanabilirlerdi..

Bahçenin bitip tarlaların başladığı yere gelmişti. Artık malikane arkasında kalmıştı. Bahçede yanmakta olan fenerler, kilisedeki mumlar gibiydiler. Durup bir kez daha Buruiana'nın yanmakta olan malikanesine baktı. Birden, yüreğine bir acı saplandı. Alevler, kendi binalarını da içine almış gibiydiler.

«Olamaz!»

Solda, sanki tazelenmişler gibi Lespezi'deki alevler, daha da belirginleşmişti. Birden ufukta yeni bir kızıllık gözüne çarptı.

«Orada Cantacuzu var... Demek yüzbaşı Gradinaru'nunkini de yaktılar,» diye mırıldandı. Alevler

gözünün önünde büyüyor ve köyü kaplamaya başlıyorlardı.

Babaroaga ve Vladuta'nın olduğu sol tarafa da bakarak kendi kendine söylenmeye devam etti.

«Anlaşılan binbaşı kaçmış...»

Daha da solda Curteanca'ya doğru Popescuciocoiu'nun malikanesi, daha aşağıda Teleorman vadisinde General Dardalat'ınki ile Goia'da Ionita Rontompan'ın malikaneleri yanmaktaydı.

«Zavallı Ionita,» diye mırıldandı Miron, «onu da mahvettiler.»

Yaşlı adamın durduğu yerden, Goia'daki yangın, Ruginoasa'ya çok yakınmış gibi görünüyordu. Ama daha parlaktı. Demek ki daha geç çıkmıştı yangın.

«Her yer yangın ve harabeyle doldu!» diye düşündü Miron. Ufku bir kez daha inceledikten sonra kendi malikanesine baktı.

«Biz, bir ada gibiyiz!»

Gece, herşeyi örtüyordu... Ne bir rüzgar, ne de bir ses vardı. Etrafı kaplayan sessizliğin içinde sadece kendi nefesini duyuyordu. Sanki haça gerilmiş bir bedenden çıkıyorlarmış gibi alevler kıvrıla kıvrıla göğe doğru yükseliyorlardı.

Karanlıkta hareketsiz duran Miron Iuga titredi. Birden soğuk bir ter, tüm bedenini kaplamış gibiydi. Gözlerini tekrar malikanesine çevirerek bir kez daha mırıldandı.

«Olamaz, imkansız bu, olamaz...»

Bölüm On

● KAN

1

Cuma sabahı, Amara'daki tüm köylüler bir tek düşünceyle uyandı; komşusunun kendisini geçmemesi. Daha çalışkan olanlar, gece yarısına dek yangından kurtarabildiklerini evlerine taşımışlardı. Pavel Tunsu, eve götürmeye çalıştığı bir öküz yüzünden Iacob Mitrutoiu ile kavgaya tutuşmuştu. Neredeyse birbirlerini boğazlayacaklardı. Bekçi, Zamfir Chelaru'nun da tanık olduğu gibi haftalardan beri o öküzü gözüne kestirmiş olduğunu, şimdi yer yarılsa gene de bırakmayacağını söylüyordu.

Yangın başlayınca herkes neşelenmişti, ama daha sonra işlerine yarayacak şeyleri içeriden almadıklarına pişman olmuşlardı. O kadar güzel şeylerin yanarak mahvolması ne kötüydü! Ve en fakirleri en az şeyi almışlardı. Çünkü başlangıçta mallara ellerini sürmeye cesaret edememişler, cesaretlerini topladıklarında da geriye birşey kalmamıştı.

Uyanıp da karısının başında dırdır ettiğini gören Ignat Cercel sinirlendi. Karısı, malikaneden bir domuz getirmediği için kendisine çok kızmıştı. Oysaki bu, çocukları gerçekten mutlu edecekti. Kocası, ümitsizce kendilerine yaz ortasına dek yetebilecek mısır getirmiş olduğunu hatırlattı. Zaten onları taşımaktan bütün gece sırtı ağrımıştı. Şimdi de karısı, domuz getirmediği için söyleniyordu.

«Seni pis karı seni... Bir domuzu nasıl taşıyacaktım?.. Sırtımda mı?.. Domuzu, insan öküz gibi arkasından dürtükleyip getiremez ki!..»

«Ya ötekiler nasıl becermiş?.. Hem de bizim gibi domuzsuz olanlar değil de, ikişer tane domuzu olanlar almış. Daha dün akşam Tinca bana, rahibin damadının kiracının üç domuzunu eve getirdiğini anlattı...»

Ignat, bu kadar kızgın olmasaydı, karısına hak verirdi. Akılları fikirleri yalnız **mamaliga**'larında olan bütün fakir insanlar gibi mısıra karşı olan aç gözlülüğünden, bir domuz almak aklına bile gelmemişti. Kızgınlığından, soluyarak cevap verdi.

«Canını şeytan alsın!.. Tabii ki rahibin, malikanenin tam karşısında oturduğunu biliyorsun. Filip'in kiracının domuzunu alabilmesi için karşıdan karşıya geçmesi yeterliydi...»

Evde ve bahçede biraz dolandıktan sonra yanına bir ip alarak doğruca vergi tahsildarının evine gitti. Birzotescu ile karısının sabah erkenden Ruginoasa'daki yangını görür görmez kaçtıklarını biliyordu. O kadar korkmuşlardı ki, yola bile çıkmaya cesaret edememişler, ellerindeki küçük çantalarıyla bahçe ve tarlaların arasından kaçmışlardı. Arkalarında yalnız aptalca bir kızı, eşyalarına bakması için bırakmışlardı.

Birzotescu, köye ilk geldiğinde öylesine fakirdi ki, onu gören herkes kendisine acırdı. Yavaş yavaş bugün sahip olduğu tüm malını mülkünü köyden toplamıştı.

Ignat Cercel bahçeye girip doğru üç domuzun bulunduğu ahıra gitti. Kız daha onların yemeklerini vermemişti. Hiç acele etmeden domuzları birer birer dışarı çıkarttı, içlerinden en şişmanını seçerek boynundan ve arka ayaklarının birinden ipi geçirdi ve kapıya doğru yürüdü. Bu sırada kız elinde bir torba mısırla göründü. Ignat hiçbir şey söylemeden torbayı kızın elinden aldı ve yürümesine devam etti. Kendine gelen kız ise, avazı çıktığınca bağırmaya başlamıştı.

«Ah tanrım!.. İmdat!.. Hırsızlar... Domuzları çaldılar, imdat!»

Ignat, hiç aldırmadan kapıdan çıktı. Üç domuz da onun peşinden gidiyordu. Yolun ortasında durup domuzlara bir avuç mısır attı, yemelerini bekledikten sonra da tekrar yürümeye başladı. Kızın çığlıkları, birkaç komşunun sokağa çıkmasına sebep olmuştu.

«Demek onları aldın Ignat Amca, öyle mi?» dedi bir ses, kıskançlıkla.

«Eee, o da benimkini almıştı,» diye cevap verdi Ignat.

Eve sağ salim vardı. Peşindeki üç hayvanla birlikte bahçesine girerken elindeki mısır torbasını karısına uzatarak gururla konuştu.

«İşte sana mısır ve üç tane de domuz getirdim. Ama bir daha ağzını açacak olursan seni şu kemerimle döverim... Allahın cezası kadın...»

Kadın bir süre gözleri açık baka kaldı. Sonra kendine gelerek hırsla mırıldandı.

«Ah tanrım, ah, kutsal meryem... Hadi gelin benim güzellerim, hadi gelin...»

Melinte Heruvimu, bütün gece acı çeken karısını uyandırmamak için sabahleyin sessizce yatağından kalktı. Bir tavuk kesip ateşin üstüne koydu. Sonra masanın üstüne örtüyü örttü. Kiracı Cosma gittiğinden beri malikanenin etrafında dolaşıp durmuştu. Birkaç torba mısır almıştı, ama onun gözü yiyecek güzel birşey ele geçirmekteydi. Böylelikle çocuklarını ve karısını zenginler gibi doyurabilirdi. O kadar uzun zamandan beri açtılar ki... Karısının açlıktan hastalandığını ve bu yüzden yataktan çıkamadığına inanıyordu. Birkaç gün iyi yemek yemesi, onu hemen ayağa kaldırabilirdi. Köylülerin sadece ambarlarla ilgili olduğunu görünce, doğru uşak Lazar'ın üstüne saldırdı. Onu bir kenara iterek eve girmek istiyordu. Diğerleri yardıma gelmeseydi, daha kuvvetli olan Lazar onun içeri girmesine asla izin vermezdi, ama sonunda eve girmeye çalışan köylülerden iyi bir dayak yedi.

Melinte etrafı iyice kokladıktan sonra güzel yiyeceklerle dolu olan kileri buldu. Orada eline geçirdiği iki sepeti konserve, şarap ve likör şişeleri, peynir beyaz ekmek, zeytin, sos ve eline geçirebildiği diğer şeylerle doldurdu.

Eve döndüğünde, sepetleri kapının yanına sakladı. Ertesi sabah masallardaki gibi karısına güzel bir ziyafet hazırlamak istiyordu.

Şimdi sepetleri boşaltıp içindekileri beyaz masa örtüsünün üstüne yerleştirirken yüzü mutlulukla aydınlanmıştı. Kırık dökük pencerelerden güneşin ilk ışıkları içeri girerken, geri çekilip masanın üstündeki şaheserine memnunlukla baktı, sonra karısının yatmakta olduğu yatağa döndü. Kadın iri siyah göz-

leriyle ona korku içinde bakmaktaydı. Adam, birden şaşırarak gülümsemeye çalıştı ve özür dilermişcesine mırıldandı.

«Senin uyuduğunu sanıyordum... Bak, ne kadar güzel şeyler! Hepsini senin için getirdim. Çocuklar, ne olsa yerler. Ama senin iyi yiyeceklerle beslenmen gerekir. Ancak bu şekilde iyileşebilirsin. O kadar uzun süredir acı çekiyorsun ki!... Tavuğu da kaynatıyorum, suyundan sıcak bir çorba yapacağım sana...»

Birden sustu. Karısı, dehşet içinde gözlerini ona dikmiş, hareket etmeden bakıyordu. Birşey söylemek istiyormuşçasına ağzı hafifçe açılmıştı.

«Aman Allahım!.. Ölmedin, değil mi!..» diye mırıldandı Melinte ümitsizlikle.

Yatağa yaklaşarak kadının yere sarkmış olan kolunu tuttu.

«Öldü,» dedi adam. Uzun uzun kadının hâlâ masadakilere dikilmiş gözlerine baktı. «Tam ona...»

Ölü kadının önündeki yatakta yatmakta olan en küçük çocuğu, gözlerini oğuşturarak doğruldu. Babasını görünce gülümsedi ve ona dokunmak için elini uzattı. Melinte onu kucağına alarak göğsüne bastırdı, inanmayan gözlerle bir kez daha ölü kadına baktı.

Sonra, «hadi bakalım, kalkın. Yeterince uyudunuz,» diyerek diğer iki çocuğunu da kaldırdı.

Çocuklar mırıldanarak kalktılar. Ama üstü yiyecek dolu masayı görünce neşeli çığlıklar atmaya başladılar. Melinte onları yanyana sıranın üstüne oturttu.

«İstediğiniz kadar yiyebilirsiniz çocuklarım. İyice doyuncaya kadar yeyin. Ama kavga ederek gürültü yapmayın. Çünkü anneniz öldü. Bu, ona say-

gısızlık olur. Paveluş, sen en büyüklerisin. Dikkat et de çorba taşmasın. Ben annenizi yıkaması için bir komşu çağırmaya gidiyorum.»

Binbaşı Stefanescu yataktan fırladı, sabahlığını ve terliklerini giyerek aceleyle dışarı çıktı. Yeni doğan güneş gözlerini kamaştırdığından, balıçeyi doldurmuş olan köylüleri zorlukla seçebildi.

«Ne oluyor çocuklar, ne var?..» diye bağırdı hiç bir şey düşünmeden. «Beni apar topar uyandırıp buraya getirdiniz!..»

Ön sıralarda bulunanlar, bu sözlere kahkahalarla gülmeye başladılar. Ancak o zaman binbaşı onların, sanki savaşa gidiyorlarmış gibi ellerine tırpanlarını, çapalarını ve baltalarını almış olduklarını gördü. Askerde, tehlike anında cesaretini kaybetmemeyi öğrenmişti. Köylülerin ayaklanmaları, onu ancak kızları olduğu için tedirgin etmişti. Bu vahşiler kızlarına kimbilir neler yaparlar, onların hayatlarını mahvedebilirlerdi. Onun için artık bu hareketleri önemsemiyordu. Bütün köylülerin duyabileceği yüksek bir sesle bağırdı.

«Eğer birbirimizle konuşacaksak bu kadar gürültü yapmayın... Ne oluyor, neden geldiniz?.. Görüyorum ki yüzden fazlasınız. Üstelik silahlısınız da. Bense yapayalnızım... Ne var, ne istiyorsunuz benden?..»

Birkaç dakika için susmuş olan köylüler tekrar bir ağızdan bağırmaya başladılar.

«Defol!... Sizinle anlaşmayı filan istemiyoruz!.. Toprağı bırak binbaşı, o bize ait!... Bakın nasıl da hâlâ korkuluk gibi orada duruyor!.. Biz seni kovmasını biliriz!.. Bizi yeterince aldatıp sömürdünüz!.. Toprak!.. Toprak!.. Bizim emeğimiz, bizim toprağımız!..»

Yaşlı Stefanescu, kendisini tebrik etmeye gelmişler gibi onları gururlu bir tavırla dinledi. Sesler biraz azalınca konuşmaya devam etti.

«Hepiniz bir arada konuşursanız sizi nasıl anlayabilirim?»

Onbeş dakika tartıştıktan sonra iki köylü, diğerlerinin hesabına konuşmak için seçilmişti. Binbaşı memnunlukla başını salladı.

«İşte böyle çocuklar! Hiç olmazsa kiminle konuştuğumu biliyorum şimdi... Yaklaş Ion!.. Yoksa önce sen mi konuşmak istiyorsun, adın neydi senin?.. Unuttum.»

«Ben Stefan Caligan'ım efendim,» diye cevap verdi köylü, göğsünü şişirerek.

«Çok iyi... Tanrı yardımcın olsun. Kusura bakma, adını unutmuştum,» dedi Stefanescu neşeyle, «ee Fanica, anlat bakalım.»

«Ne söyleyebiliriz ki efendim?. İhtilalin başladığını bilmiyor musunuz? diye sordu Caligan, gururla.

«Evet, görüyorum, ama ihtilalin benimle ne ilgisi var, anlamıyorum.»

«Çok da iyi biliyorsun,» diye bağırdı ikinci köylü. «Bize numara yapma... Zaten bilsen de bilmesen de biz senin toprağını istiyoruz. Uzun süredir sana aitti o. Şimdi sıra bizim. Eğer onu bize vereceksen bu iyi. Yok eğer vermeye niyetin yoksa biz almasını biliriz.»

«Öyleyse alın çocuklarım,» dedi binbaşı, yere kadar eğilerek, «benim toprağım da ne demekmiş?.. İşte, başlayın çapalamaya... İyi şanslar...»

«Bunları, şimdi bizden korktuğun için söylüyorsun. Ama yarın, bütün bu söylediklerini unutacaksın,» dedi köylü, «bizi bir daha kandıramazsın

binbaşı! Bizim sırtımızdan geçinmene yeterince göz yumduk. Artık eşyalarını toplayıp buradan gidebilirsin. Bir daha toprağımıza hiç bir zenginin ayak basmasına izin vermeyeceğiz!»

«Peki, nereye gideyim Ion?» diye sordu yaşlı adam.

«Geldiğiniz yere Bay binbaşı,» diye cevap verdi Ion, «sizi buraya biz getirmedik...»

«Böyle nasıl giderim, söyle bana. Bütün kazandıklarımı nasıl kaybedebilirim?.. Bu nasıl olur Ion?..» diye karşı çıktı kiracı.

«Basbayağı olur! Burada kazandığın herşeyi bizim emeğimiz ve terimizle kazandın.»

«Peki ben buraya çıplak mı geldim?»

«Çeneni boşuna yorma, diğer toprak sahipleri gibi dayak yemediğine şükretmelisin.» diye cevap verdi köylü, «haydi, henüz hayattayken git, balık kavağa çıkınca belki görüşürüz!»

Ama binbaşı, kendisine böyle davranılmasına çok gocunmuştu. Onlarla tartıştı, hatta kızlarının çeyizi ve tek serveti olan burasını koruyabilmek için ihtilale katılmayı bile önerdi. Köylüler onun bu şakalarına kahkahalarla güldüler ve hemen hemen onun her teklifine bir cevap buldular. İhtilalin, toprak sahiplerini asla bağrına basmayacağını söylediler.

«Biz kendi başımıza da idare ederiz, meraklanma... Halk halkın yanında, toprak sahipleri de toprak sahiplerinin... Sen kente git. Toprak sahipleri orada oturuyor...»

Önce onun yürüyerek gitmesine karar verdiler, daha sonra da arabasına binmesine ve yanına da alabildiği kadar eşya alabilmesine izin verdiler.

Uzun süredir soğuk sabah rüzgarında duran binbaşı, hapşırmaya başlamıştı.

«Ha, her şeyin üstüne bir de üşütmem eksikti...»

«Ya dayak yiyenler, başlarına daha da beteri gelenler, onlar ne desinler?..» diye bağırdı birisi.

«Benim gibi üç tane evlilik çağında kızı olan yaşlı bir adamı beş parasız sokağa atmakla, dövmekten de beter ettiniz,» diye bağırdı binbaşı, acı acı.

Sabahın seherinde Petre, yola açılan, ancak iki direği sağlam kalmış olan bahçe kapısını tamir etmeye başlamıştı. Acele bir iş değildi bu. Birbuçuk yıl önce, babası öldüğünden beri hep aynı şekilde duruyordu, daha da durabilirdi. Ama Petre, diğerleriyle beraber gitmektense, bu işi yapmanın daha doğru olacağını düşünmüştü.

Lespezi'den döndüğünden beri çok düşünceli ve üzgündü. Annesi, olanları dehşet içinde komşulardan dinlemişti. Ama, anasıyla konuşacak gücü kendinde bulamamıştı Petre. Ancak annesi, diğerlerinin, olup biten herşeyden onu sorumlu tuttuklarını söylediği zaman kızmış, onların yalan söylediğini, hiç bir günahı olmadığına tanrının da şahit olduğunu anlatmıştı.

Bunu, kendi kendine de tekrarlamaktaydı, ama içindeki acıyı dindiremiyordu. Baştanberi aile işlerini bırakıp önce Babaroaga'yı satın almaya, sonra da toprağı bölüştürme işine katıldığına pişman olmuştu. Toprak sahipleri ona oldukça namuslu davranmışlardı. Hele özellikle Grigorita... Babası olsaydı, onun yaptığını yapmazdı. Halbuki o, bunun karşılığı olarak Babaroaga'yı satmayı reddettiği için Nadina'ya neler yapmıştı. Diğerleri sessizce kabullenirken, o, bunu bir hakaret olarak görmüştü. Geçen kış Bükreş'e gittiklerinde, Nadina'ya hakaretini iade etmeyi kafasına koymuştu. O zamandan beri bun-

dan başka hiçbir şey düşünemez olmuş, diğerlerinin de ateşlenip ayaklanmaları ona güven vermişti. Dragoş ve Chirila Paun gibi, intikamının ne olacağını önceden kararlaştırmış değildi. Ve Lespezi'de çıldırmış olduğunu düşünüyordu. Onu öldürmek için içeri girmiş, ama kadını görünce onu öldürmektense kendi canına kıymayı tercih edebileceğini anlamıştı. Bununla beraber, Toader Strimbu öldürmüştü onu. Toader'in içeri girmesine engel olmak aklına gelmişti, ama köylülerden utanmış ve onların kadının tarafını tuttuğunu söylemelerinden korkmuştu. Gerçekten de hepsi malikaneyle meşgulken Toader Strimbu'yu öldürmeyi düşlemişti. Ama utanç duygusu bunu frenlemişti.

Diğerlerini malikanede bırakarak Lespezi'den yalnız başına dönmüştü. Matei Dulmanu bile kızmıştı kadının öldürülmesine. Petre kadının öldürülmesinin neden kendini bu kadar sinirlendirdiğini kendi kendine bile itiraf etmeye cesaret edemiyordu. Devamlı sorumlu olmadığını tekrarlıyor ve olanların kendi isteğinin dışında olduğunu düşünüyordu.

Ne olursa olsun tüm köylülerin içinde tek topraksız köylü olarak kalma pahasına bile bir daha bahçesinden çıkmamaya kararlıydı. Dün gece rüyasında kadını kollarına almış, ama bu kez kadın bağırmamış tam tersine onu okşamış ve «Beni öldürmelerine neden göz yumdun?» diye mırıldanmıştı. Uyandığında, kadının sesi, hâlâ kulaklarındaydı.

Şimdi unutmaya çabalayarak var gücüyle işe koyulmuştu. Ama ne kadar çalışırsa çalışsın o soru kulaklarında çınlıyor, içini paralıyordu.

2

Güneş doğduktan iki saat sonra Amara hareketlenmişti. Bir yerde uzun süre kalmış bir kafile gibi yola çıkmaya hazırdı insanlar.

Bütün haberler ve söylentiler hanın önünde toplanmıştı. Birçok değişik insan, bildiklerinden daha da şaşırtıcı yeni haberleri bekliyorlardı.

Arasıra birisi yaşlı Miron'dan söz ederek, merakla arkadaşlarının suratına bakıyordu. Ama onlar, anlamak istemiyorlarmış gibi hemen konuyu değiştiriyorlardı. Polisleri dövmesini kişisel bir zafer olarak kabullenen Trifon Guju bile, bu konu açıldığında omuzlarını silkiyordu.

Öğleye doğru deli Anton'un, eskisinden daha da yırtık pırtık bir halde, ama gurur ve sevinç taşan bir yüzle yoldan gelmekte olduğunu gördüler. Anton, onlara dolaşmakta olduğu Roşiori ile Alxandria arasında toprak sahiplerinin izlerinin bile kalmadığını söyledi. Tüm malikaneler öylesine yakılmıştı ki, en ufak bir işaret bile kalmamıştı onlardan. Toprak sahiplerinin geri dönmemesini sağlamak için genç ihtiyar tüm köylüler bir araya gelerek silahlanmışlardı. Hatta bazıları, toprak sahiplerinin elinde bulunan kralı kurtarmak için Bükreş'e gitmeye hazırlanıyorlardı. Çünkü kral onların elinde olduğundan kendilerine bu yaptıklarını takdir eden bir haber göndererememişti.

Delinin kehanetlerine alışık olan köylüler onunla alay ettiler. Hatta bazıları, köylülerin onu toprak sahibi sanarak dilini kesmedikleri için çok şanslı olduğunu söylediler. Onlar böyle konuşurlarken, Izvo-

rul'lu güvenilir bir adam olan Marin Vilcu göründü. Ölmekte olan çocuğunu arabasıyla Costeştiye götürmekteydi. Biraz dinlenmek ve atlarını sulamak için hanın önünde durdu. Marin dün gece kralın ülkeyi yöneten toprak sahiplerini değiştirdiğini duyduğunu anlattı. Çünkü onlar, halka iyi davranmamışlar ve onlara toprak vermemişlerdi. Kral; bundan böyle köylere toprak sahiplerinin girmeyeceğini, toprakların halka dağıtılacağını, bundan sonra herkesin kendi toprakları üstünde çalışacağını vaadedenleri iş başına getirmişti. Ama kralın yönetimden uzaklaştırdığı toprak sahipleri, onun emirlerini dinlemek istemiyorlardı. Birkaç generalle kralı öldürmeyi, sonra da topları halka çevirerek işgal edilmiş toprakları geri alarak onları sahiplerine vermeyi planlamışlardı. Buna engel olmak isteyen kral, güvenilir adamlarıyla köylülere haber göndermiş, geri kalan tüm toprak sahiplerinin de topraklarından kovulmasını ve devamlı kendi aleyhine çalıştıkları için onlara asla topraklarının geri verilmemesini emretmişti. Bükreş'e yakın olanlar hemen oraya gelmeli ve toprak sahipleriyle olan mücadelesinde kendisine yardım etmeliydiler. Çünkü o, halktan yanaydı.

Eğer bunları anlatan Anton olsaydı, asla inanmazlardı. Ama Marin Vilcu, ciddi bir adamdı. Tam arabasıyla yola koyulmuştu ki, Gaujani'den gelen bir adam onlara aynı şeyleri anlattı. O da bunları, ata binmiş, göğsünün üstünde gümüş bir haç olan bir adamdan öğrenmişti. Az sonra Vaidei'den gelen bir adamdan biraz daha fazla bilgi aldılar. O da bunları Mozaceni'de duymuştu.

Köylülerin tedirginliği artıyordu yavaş yavaş. Kralın emirlerini yerine getirmedikleri için cezalandırılmış ve kendilerini topraksız bırakılmış hissetti-

ler. Kralın emirlerinden haberleri olmadığı doğruydu. Ama artık öğrenmişlerdi. Birkaç ses, yaşlı Miron'a giderek bu emirleri ve kralı sinirlendirmemek için biran önce buradan çekip gitmesinin iyi olacağını ona söylemeleri gerektiğini bağırdı. Diğerleri, hep birlikte gitmeyi teklif ettiler. Bu kötü dönemde kimse evinde yan gelip oturmamalıydı. Üstelik bunlar, herşey olup bittikten sonra kalabalığa karışarak kendilerine bir pay çıkarıyorlardı. Birisi, papazın damadı Filip Ilioasa'nın alelacele kiracı Cosma'nın malikanesine giderek üç domuzu da evine götürdüğünü anlattı.

«Hadi, hep birlikte hükümet binasına gidelim.» diye bağırdı Trifon Guju, «belediye reisine, bize haberleri neden iletmediğini sorarız...»

Birbirlerine güven vermek için bağıra çağıra hep beraber yola koyuldular. Ama, hükümet binasında sadece memur Chirita ile vergi dairesinden gelen bir görevliyi bulabildiler. Chirita, köylülere çıkışınca, Toader Strimbu, onun suratına bir yumruk indirdi. Zaten uzun bir süredir bu anı düşlüyordu.

«Bana vurdun Toader, bunu unutma!» diye bağırdı Chirita Dumitrescu. «Dünkü cinayetlerinizden sonra yapmadığınız bir bu kalmıştı zaten... Peki, öyle olsun! Birgün hesaplaşırız elbet.»

«Neden vurmayacakmışım ki!.. Pis domuzun birisin sen,» diye cevap verdi Toader sırıtarak. «Eğer çeneni kapamazsan, bunu bir kez daha tekrarlayabilirim!»

Herkesin önünde bu biçimde azarlanmak, memurun gururunu iyice incitmişti. Hiçbir şey söylemeden başını çevirdi. Zaten artık köylülerin de ona baktıkları yoktu. Çünkü o anda köylülerin hükümet bi-

nasına girdiğini haber alan belediye reisi koşa koşa gelmişti. Korkudan sapsarıydı.

«Size ne oldu böyle?.. Toprak sahipleriyle uğraştığınız yetişmiyormuş gibi şimdi de devlete karşı mı çıkmak istiyorsunuz?.. Çıldırdınız mı siz?»

«Kralın emirlerini neden bizden sakladın Bay Belediye Reisi?» diye bağırdı Trifon Guju.

Meseleyi öğrenen Pravila, dün vali gittikten sonra hiç bir haber almamış olduğunu, postanın henüz gelmediğini ve telefonların da bozuk olduğunu anlattı. Bunun üstüne Trifon Guju, belediye reisinin herkesi hükümet binasına çağırmasını, oradan da yaşlı Miron'la konuşmaya gidilmesini istedi.

«Ne köylüleri çağırtırım, ne de sizinle gelirim!..» diye cevap verdi Pravila, «şimdiye dek herşeyi bensiz yaptığınıza göre bundan sonra da işlerinize karışmayacağım. Bu meseleden sıyrılmak, sizin işiniz. Ben, belediye reisiyim. Masallara ve söylentilere göre hareket edemem.»

«Edersin, edersin, yoksa çekeceğin var!» diye bağırdı Trifon yumruğunu kaldırarak.

«Beni döveceğini mi söylüyorsun Trifon, bana emir mi vermek istiyorsun?..» dedi belediye reisi gururla, «hadi öyleyse, vur bakalım Trifon!»

Trifon ona doğru atıldı, ama köylüler tuttular. Hepsi belediye reisinin onlara karşı değil, onların yanında olması gerektiğini anlatmaya çalıştılar. Hatta onu topraksız bırakmakla tehdit ettiler. Ama gerek Trifon'un tavrından, gururu incinen, gerekse daha sonra kendisinin suçlanmasından korkan Ion Pravila, olduğu yerden kımıldamadı ve onlarla birlikte olmaktansa, topraksız kalmayı tercih ettiğini söyledi.

«Sen şimdiye dek toprak sahiplerinin belediye

reisiydin,» diye bağırdı Trifon birden, «biz, bizden olan bir belediye reisi istiyoruz. Herşeyin, artık eskisi gibi olamayacağını anlaman gerek!»

«Belki de halk, seni seçer belediye reisi olarak,» dedi Pravila alayla.

Onun bu sözleriyle çileden çıkan Trifon, birkaç kişi çağırarak, evlere gitmelerini ve herkese hükümet binasında toplanılacağını söylemelerini emretti. Çoğunluğun Trifon'un tarafını tuttuğunu gören belediye reisi, şimdilik susmayı tercih etti. Ancak haberciler gittikten sonra, isteseydi onları durdurabileceğini çünkü orada emir verme yetkisinin yalnız kendisine ait olduğunu söyledi.

Köylüler, bahçede diğerlerinin gelmesini beklerken konuşuyorlar, planlar yapıyorlardı. Herbiri diğerine sinirleniyor, küfrediyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Birbirlerini korkmamaya, kral artık onların tarafından olduğu için toprak sahiplerinin geri dönmeye cesaret edemeyeceklerine inandırmaya çalışıyorlardı. Birisi, ordu gelse bile onlardan korkmalarının yersiz olduğunu, çünkü askerlerin de çoğunluğu köylü olduğu için kendilerine ateş etmeyeceklerini söyledi. Hatta belki onların tarafına geçip diğerlerine ateş açarlardı. İşte asıl o zaman toprak sahiplerinin halini görmeliydiler.

Miron'un adı, gittikçe daha sık geçmeye başlamıştı. Bir kaçı ona küfür bile ediyordu.

«Bütün kötülüğün kökü asıl o yaşlı hırsız!» diyen Toader Strimbu'nun sesi duyuldu, «çektiğimiz yoksulluğa o sebep oldu. Bizi ezmelerini ve aç bırakmalarını, diğerlerine o öğretti. Bakalım ellerimi boğazında hissedince ne yapacak o pis domuz!»

Yaşlı adam toprağından isteyerek vazgeçmeyeceğine göre, köylüler bütün emeklerinin mahvolaca-

ğından korkuyorlardı. Ondan malını mülkünü zorla almaya kim cesaret edebilirdi ki?..

«Onun fikrini de neden soracakmışız?» diye bağırdı bir köylü kızgınlıkla, «bize emir vermeye hâlâ devam mı edecek?.. İhtilal bizim için mi, yoksa onun için mi geldi?..»

«Ah, o kadar kafanızı yormayın. Şu anda tir tir titrediğinden eminim. Gidip onunla konuşmamız yeter de artar bile. Yaşlı olmasına rağmen öyle bir kaçacak ki, köpekler bile yetişemeyecekler ardından,» dedi zayıf, sakalsız bir genç.

Hükümet binası, üç saattir köylülerle tıklım tıklım doluydu. Haberciler köyü dolanıp gelmişlerdi. Ama köylüler, diğerlerini beklediklerini söyleyerek kalmışlardı. Trifon, sanki kendisi gurubun lideriymiş gibi durmadan soruyordu.

«Luca Talaba gelmedi mi?.. Lupu Baba, Marin Stan, yada Filip Ilioasa, hâlâ görünmediler mi?..»

Sonunda teker teker herbiri geldi. Ama hepsi artık başka birşeye karışmak istemiyorlardı.

«Ama toprak bölünürken hepiniz gelirsiniz!» diye bağırdı Toeder Strimbu, «biz sizi biliriz... Babaroaga'yı para verip satın almak istiyordunuz. O zaman bizim gibi parasızlara bakmıyordunuz bile. Ama şimdi o kadar meraklı değilseniz, biz kendi aramızda bölüşürüz.»

«Ben meraklıyım Toederita, bana da biraz ver,» dedi Marin Stan gülerek.

Cosma'nın malikanesinden istediğinizi aldınız. Şimdi ise, bizimle birlik olmuyorsunuz,» diye çıkıştı Leonte Orbişor.

«Bana sordunuz mu Leonte, söyleyin!» diye cevap verdi Marin alıngan bir tavırla, «eh öyleyse...»

«Peki kimse sana gidip Babaroaga için pazarlık

yapmanı söylemiş miydi?.. Ama gene de dilin bir karış dışarıda, koşuşup duruyordun,» dedi Toader.

Konuşma, gittikçe kızışmaktaydı. Kalabalık heyecanlıydı. Yaşlıların fakirlerin toprak sahibi olmalarını istemedikleri için onlara karşı çıktıklarını sanıyorlardı. Kararsızlık çoğaldıkça, harekete geçme fikri daha da çekici görünmeye başlamıştı herkese. Konuşmalar sertleşmeye, tehditler, küfürler çoğalmaya başlamıştı. Konuşmalara sinirlenen Luca Talaba, kendisinin kimsenin hizmetçisi olmadığını, onunla bu şekilde konuşamayacaklarını söyledi. Filip Ilioasa, eve gitmek istiyordu. Ama birisi kiracının domuzlarından söz edince kavga başladı. Filip, geçmek için kendine yol açmaya çalıştıysa da, birden dört bir yanından gelen yumrukların altında buldu kendini. Luca Talaba, sinirlenip bağırınca, birden herkes durdu.

«Bizi buraya dövmek için mi çağırdınız?.. Böyle davranmak doğru mu ..»

«Evet Luca Amca,» diye cevap verdi Trifon Guju, «laftan anlamayan, elbet dayakla yola gelir.»

3

«Üç senedir meclise gitmemiştim, ama bugün mutlaka gideceğim, dedi Roşu, Titu Herdelea'ya. Biran durup nefes aldı. «Olanları yerinde görmeliyim. Herşey o kadar olağanüstü ki... Bu işlerin nasıl olduğunu bilir misin? Ben seninle kavga ederim, sonra da senden intikam almak için bunun gibi yüksek bir tepenin üstünden seninkinin ve çevrendeki evlerin üstüne kocaman bir kaya yuvarlayacağımı söy-

lerim. O zaman sen de korkar özür dilersin. Benim ne kadar kızgın olduğumu öğrenince koşa koşa bana gelirsin, «hadi barışalım,» dersin, akıllı olan ben de, «durun, barıştık. Artık hiçbir şeyi mahvetmemize gerek yok! diye bağırıp kayayı yuvarlamalarını önlerim.»

Basına ayrılan kısım bugün tıklım tıklım doluydu. Sanki bir tiyatronun gala gecesi vardı. Genellikle üçte olduğu söylenilen toplantılar, dörtten önce başlamazdı. Ama bugün, üçe çeyrek kala sadece hükümet üyeleri yerinde yoktu.

Roşu, bağıra çağıra kendine oturacak bir yer bulmuştu. Titu Herdelea ise arkada, ayakta durmaktaydı. Senato üyeleri de geldiğinden, milletvekili sıraları da tıkış tıkış doluydu. Yüzlerde üzüntüden çok bir dehşet ifadesi vardı. Bağımsız olan gazetelerden birinin muhabiri Stan Racaru'nun herkesin duyabileceği yükseklikte sesi duyuldu.

«Eğer hükümet, muhalefetteyken söylediği gibi gerçekten demokratikse ve köylüleri seviyorsa, şimdi hiç olmazsa toprakların bölüştürüleceğini ilan edebilir. Ve emin olunuz ki, ihtilalden ödü patlayan, şu aşağıda oturanlar, bunu çılgınca alkışlarlar.»

«Şaka yapıyorsun Nicu,» dedi **Universul'un** muhabiri, «ama söylediklerin de doğru. Görüştüğüm milletvekili ve senatörler, ne kadar radikal olursa olsun, reformları kabul edeceklerini, aksi takdirde köylüler yatıştıktan sonra bile onların aralarına gitmenin imkansız olacağını söylediler.»

«İnsanlar, birçok şeyler söylerler. Ama tehlike geçtikten sonra da bu söylediklerini unuturlar,» dedi eskiden milletvekili olan yaşlı bir gazeteci. Söylediği bu sözler üstüne kopan kahkaha, onu o kadar

memnun etmişti ki, oturumun sonuna dek kıkırdayarak herkesi rahatsız etti.

Birden, yeni hükümet üyelerinin geldikleri duyuldu. Oturum başladı. Yaşlı, hafif kamburcana bir adam olan başbakan, üzgün bir dul sesiyle konuşmaya başladı.

«Sevgili ülkemiz,» «hepimizin bu sevgili ülkesi,» ve «biricik küçük ülkemiz,» cümlecikleriyle süslediği konuşmasını, ara sıra akmakta olan gözyaşlarını silmek için kesmek zorunda kaldı. Konuşmasını, «yanılan köylüler,» «enerjik tedbirler,» ve «her iyi Romanya'lının desteği,» sözcükleriyle bitirdi.

Onun arkasından kürsüye çıkan şimdiki muhalefetin başkanı gene aynı sözcükleri kullanarak ona cevap verdi ve hükümeti eski parlamentonun ancak şartlı bir şekilde destekleyeceğini belirtti. Yeni başbakan bunun üstüne eskisinin yanına çıktı ve ikisi de birbirlerine sarılarak öpüştüler. Bunu, milletvekillerinin, senatörlerin ve localarda oturmakta olan halkın çılgınca alkışları izledi. Birçok gözler yaşlarla doldu, en katı kalpler bile duygulandı. Yalnız basın locasında bağımsız gazetenin yaşlı muhabiri, kendini tutamayarak mırıldandı.

«Bu öpücükler, köylülere oldukça panalıya patlayacak.»

Bunun üstüne şimdiki hükümetin yayın organı olan **Glasul Poporului**'nin yaşlı muhabiri bağırdı.

«Beyefendi, ancak yahudi okuyucularınızı tatmin edecek o korkunç espirilerinizle bu asil anları mahvetmeyin!»

Stan Racaru, sakin bir tavırla cevap verdi.

«Buraya bak ihtiyar, o vatanperver duygularınla ne yapabileceğini sanıyorsun? Zaten herkes onların ne denli boş olduğunu biliyor... Üstelik yahudi

okuyucularımızla ne alıp veremediğin var, bilmiyorum, eve gidince sen de yahudi kesilmiyor musun?..»

Glasul Poporului'nin yaşlı muhabiri Max Streşin, yeni bir alkış tufanını fırsat bilerek basın locasından dışarı fırladı.

Bu arada aşağıda halkın da büyük bir şevkle desteklediği heyecan gösterileri devam ediyordu. İki lider öpüştükten sonra yeni hükümet üyeleri eskilerinin ellerini sıkmak için kürsüden aşağı indiler. Her öpüşmeyi bağrışlar ve alkışlar izliyordu.

Bu hava içinde yeni hükümetin tasarıları okundu. Her maddesinde düzeni sağlamak için gerekli tedbirlerin alınacağından bahsediliyordu.

«İşte böyle dostlar,» diye mırıldandı Stan Racaru. Konuşmaları etrafındakileri pek eğlendiriyordu. «Bu gösteriyi kimin için yapıyorlar acaba?.. Biz bunları çok gördük...»

O zamana dek hiç bir şey söylememiş olan Roşu, gülümseyerek Herdelea'ya baktı. Ama Eugenia Ionescu'yu gören genç adam onu bulmak için dışarı çıkmıştı. Ona, yeni vali Baloleanu ile ertesi sabah Argeş'e gidecek olan Grigor Iuga'nın kendisinin de gitmesini istediğini, böylelikle Amara'da yalnız olmayacaklarını söyleyecekti. Gazeteden ayrılmanın sırası değildi, ama Grigor'un teklifini reddedememişti. Daha önce eğlence için gitmişti, ama şimdi de yararlı olmak için gitmek zorundaydı.

Oturum bitmeden Eugenia'yı almak için yukarı çıkan Gogu, galerinin kapısında Titu ile karşılaştı. Beklerken, genç dostuna Piteşti'deki milletvekilinden, Argeş'in güneyinde durumun gittikçe kötüleştiğini öğrendiğini anlattı. Ama Titu, çok sinirli olan Eugenia'ya hiç bir şey söylememeliydi. Zaten telefon

hatları bozulmuş olduğundan, henüz hiç bir şey kesin değildi. Ama cinayetlerin bitle olduğu söyleniyordu.

«İşte sevgili Herdelea, nasıl bir durumda olduğumu tahmin edebiliyorsun sanırım,» dedi Gogu, «düşün, Nadina, kanlı asilerin arasında... Kimbilir başına ne gelmiştir... Belki kaçmayı başarmıştır, belki de köylülerin eline düşmüştür. Babam, onun gitmesini önleyemediği için çok üzgün. Yaşlı ve hastadır. Nadina'yı da çok sever. Eğer Nadina'ya birşey olursa, bu, onu öldürür. İşte, herşey bir trajedi! Tanrı yardım etse de şu durum bir düzelse. Ondan sonra yüz yaşıma kadar bile yaşasam, bir daha köylülerden ve topraktan bahsedildiğini duymak istemiyorum. Şu son günlerde çektiğimiz sıkıntıyı düşmanımın bile çekmesini istemem!»

Oturumdaki duygusal sahneler, Eugenia'yı çok etkilemişti. Gogu ile birlikte, böyle bir dönemde Titu'nun Nadina gibi köye gitmemesini tavsiye ettiler. Hele orduya ateş emri verildiğine göre, kimbilir ne kadar kan dökülecekti... Genç Herdelea, savaşa giden bir kahraman tavrıyla cevap verdi.

«Benim büyük bir kayıp sayılacağımı hiç sanmıyorum hanımefendi.»

4

Güneş batarken, kalabalık, Iuga'nın malikanesine doğru yola çıkabildi. Bir düğüne gidiyormuşçasına neşeli ve gürültülüydüler. Gürültü, kenardaki çocukları bile onların arasına katmıştı.

Cristache Amca, hanını bırakıp da gel,» diye bağırdı Trifon Guju, Busuioc'u görünce, «ya bizden

yanasın, ya onlardan... Senin adının da listeye konup konmayacağını bilmemiz gerek!»

«Geliyorum, geliyorum Trifon kardeş,» diye cevap verdi hancı, korku ve telaşla, «tüm köy giderken ben nasıl geride kalırım?... Hey karı,» diye bağırdı arkasına dönerek, «gel de burada dur. Ben diğerleriyle birlikte gidiyorum.»

İçeriden, kadının birşeyler söylediği duyuldu. Ama Cristache Busuioc, ona hiç aldırmadan ciddi bir tavırla köylülerin arasına karıştı. Hele az ötede belediye raisi Pravila'yı da görmesi, güvenini biraz daha artırmıştı.

«İşte böyle olmalı,» diye bağırdı kalabalığa, «eğer hep beraber olursak, kimse bizi yenemez...»

Miron Iuga, köylülerin toplantılarının ve kendi aleyhindeki planlarının haberini almıştı. Bugüne dek işlere hiç burnunu sokmayan Isbaşescu, borç kayıtlarını tuttuğu için köylülerin en çok kendisinden nefret ettiğini, uşak Bumbu'dan duyunca dehşete kapıldı. Sabahleyin, bu söylentiyi duyduğundan beri durmadan Miron'a gidiyor, karşı çıkmanın faydasız olacağını, hazır köylüler kararsızken kaçmaları gerektiğini söylüyordu. Miron Iuga onu dinlemiş, fakat tüm tavsiye ve dileklerini duymazlıktan gelmişti. Ancak, kaçmasına izin verilmesini isteyince yaşlı adam ona işinin başına dönmesini emretmişti.

«Köylüler geliyorlar Bay Miron,» diye bağırdı Isbaşescu, ümitsizlikle Miron Iuga'nın dairesine girerek. «Bütün köy efendim. Çok korkunç... Tanrım, neden beni dinlemediniz?...»

«Kes sesini ve aklını başın topla,» dedi yaşlı adam sakin bir tavırla. «Gelirlerse gelsinler. Böylece bu mesele de burada halledilmiş olur.»

Isbaşescu, yaşlı adamın yanında durmaya ka-

rar verdi. Hiç olmazsa o zaman ikisinin de başına aynı şey gelirdi. Köylülerin, saygı duydukları bu adama herhangi bir kötülük yapmayacakları muhakkaktı. O zaman kendisi de kurtulmuş olacaktı.

Elleri arkasında odada dolaşmakta olan Miron'a bakarken konuştu.

«Ne yapacaksınız efendim?.. Gidip onları karşılamayacak mısınız?.. Yoksa buraya zorla girmeye kalkacaklar...»

Miron Iuga cevap vermeden odada dolaşmaya devam etti. Birkaç gün içinde tüm otoriteleri hiçe sayan ve düzenli bir köy toplumunu çılgın bir sürüye çeviren, rüzgarın estiği yöne göre sezgiyle hareket eden bu insanlara nasıl davranacağını kendisi de bilmiyordu. Tabii polislerin kovulması, yangınlar ve talan, baştakilerin bir süreden beri sürdürmekte olduğu politikanın kaçınılmaz sonuçlarıydı. Demogoglar önce genel bir huzursuzluk havası yaratmışlar, sonra da basit köylüleri isyana teşvik etmişlerdi. Anarşik eğilimler çok başta, daha çekirdek halindeyken yok edilmeliydiler. Ancak o zaman enerjik tedbirlerin bir faydası olurdu. Ama köklenip yeryüzüne çıktıktan sonra bu eğilimin yıkıcı gücü, ancak kuvvetle bastırılabilirdi. Bunun, yalnız kendisi farkındaydı. Ama ne yazık ki akıllarını tamamen kaybetmiş olan bu çılgın kalabalıkta tek başına savaşamazdı. Fakat bu, toprağını savunmak olan görevini yapmayacağı anlamına da gelmezdi. Onun sadece varlığı ve kişisel prestiji, anarşiyi önleyecek bir kuvvetti. Köylünün yaşlılara ve önderlere karşı bilinçsiz bir saygısı vardı. Hele asırlardan beri kendilerinin efendileri olanlara karşı bu saygı daha da köklüydü. Kendisi orada oldukça, köylüler kötülük yapmaktan kaçınacaklardı. Ruginoasa'yı da kendisi orada olma-

dığı için yakmamışlar mıydı... Tabii ki Cosma Buruiana'nın malikanesi de yakıldıktan sonra devlet kuvvetleri bu çılgınların akıllarını başlarına getirinceye dek bir yana çekilip sessiz durmayı düşünmüştü. Kişiliğinden başka hiçbir silahı olmadan, mantıklarını kaybetmiş bu asi çetesinin karşısına yalnız başına çıkmak, çılgınlık olmaz mıydı?.. Ona olan saygıları tükenir tükenmez varlığı, köylüleri büsbütün tahrik etmeyecek miydi?.

Birden, bu şekilde düşünmeyi bıraktı. Bu tür düşünceler, korkaklığın ilk belirtileriydi. Sadece korkaklık, kendini haklı çıkarmak için bu tür tartışmalara gerek duyardı. Kaderinde ne varsa başına da o gelecekti.

Odada bir aşağı bir yukarı dolaşırken, dışarıdan sesler duyan Miron, karar vaktinin geldiğini düşündü. Isbaşescu, pencerenin yanında durmuş dışarı bakıyor ve dehşetle birşeyler mırıldanıyordu. Miron, kendi kendine, gidip köylüleri karşılaması gerektiğini düşünüyor, ama geçen her an sanki onun yararınaymış gibi bunu bir türlü yapmıyordu.

Dışarıdan gelmekte olan ayak sesleri ve bağrışmalar çoğalmıştı. Kalabalık, yatağını değiştirmiş bir nehir gibi malikanenin bahçesine girdi. Köylüler, yeni ekilmiş çimenlere basmamaya dikkat ederek yoldan yürüyordu. Birden, birinin bağırdığı duyuldu.

«Dikkat edin çocuklar, çimenlere basmayın, yoksa bu kadar emeğe yazık olacak!»

Genellikle girmelerine izin verilmeyen bu bahçede olmak, köylüleri utandırmıştı. Gürültü azaldı. Trifon Guju, yeni villanın önündeki yürek biçimindeki çiçek tarhına basarak büyüyü bozdu.

Bahçenin öbür kapısından girenler, daha çok gürültü yapmaktaydılar. Onları gören bahçedeki kum-

rular havalandı. Hizmetçiler ve uşaklar binalardan dışarı çıkmışlar, şaşkınlıkla köyden gelenleri seyrediyorlardı.

Gülen, koşuşan kalabalık, festivale gelmiş şarkıcılar gibiydi. Ichim, onları şaşkınlıkla süzdü. Dizleri titremekte olan uşak Bumbu, arkada, kulübesinin yanında durmaktaydı. Perdeyi aralamış olan karısı, korkuyla onları seyrediyordu.

«Geldiniz mi, geldiniz mi?..» diye sordu uşak aptal aptal, kalabalık önünden geçerken.

Bahçenin öbür yanından girenleri görünce, sanki kızmış da onları kovacakmış gibi o tarafa koştu. Yeni villa ile eski malikane arasındaki bahçe köylülerle dolmuştu. Daha da şaşıran uşak, köylülere birşeyler söyleyerek onların içeri girmelerini önleyecekmiş gibi verandanın direklerinin önünde durdu. Korkusunu gizlemek ve onların güvenini kazanmak için durmadan gülümsüyordu.

«Ne var çocuklar, ne istiyorsunuz?.. Söyleyin, çünkü ben...» diye konuştu saf saf.

Köylüler ona dişlerini göstererek cevap verdiler, sesi, çekilen yuhların arasında kayboldu. Bumbu, kendine olan güvenini iyice yitirmişti. Biraz ileri gelen Lupu Chiritoiu bağırdı.

«Hadi git de yaşlı Miron'a dışarı çıkmasını söyle. Çünkü bütün köy burada.»

Aklı başına gelen Bumbu, «Gidiyorum, gidiyorum,» diye mırıldanarak eve koştu.

Miron'un kapısını vurdu ve cevap beklemeden içeri girdi.

«Lütfen efendim, köylüler geldiler...»

Miron Iuga, şaşkın şaşkın ona baktı. Halbuki birkaç dakika önce dışarıdaki gürültüleri kendisi de duymuştu. Bir an uşağının gözlerinin içine baktı, son-

ra, «Peki Leonite, gidelim bakalım, ne istiyorlarmış,» dedi.

Bahçeye çıkarken giydiği küçük **caciulasını** sert bir tavırla başına oturttu ve kapıya doğru gitti. Bumbu, onu kolundan tutarak, bir kenarda durmakta olan kürk ceketini uzattı.

«Dışarısı biraz soğuk efendim. Üşütebilirsiniz...»

«Neden beni tutuyorsun?» diye bağırdı Miron, Ama sonra uşağının uzattığı ceketi giyip sanki uzun bir yolculuğa çıkıyormuş gibi önünü sıkı sıkı ilikledi.

Isbaşescu, hâlâ bir taş gibi pencerenin önünde durmaktaydı. Uşağın içeri girdiğini farketmemişti bile. Miron'un dışarı çıktığını görünce, birden olduğu yerde kalmaya karar verdi. Hiçbir gereği yokken çıkarak kendini köylülere göstermesi pek saçma olacaktı. Ne de olsa kendisi fakir bir adamdı. Leonte Bumbu, Miron'un arkasından bakarak, «Siz gelmiyor musunuz » diye sorunca, «hayır,» diye cevap verdi.

Yaşlı Iuga'nın verandada görünmesi, birden bütün seslerin kesilmesine sebep olmuştu. Birkaç köylü başlarındaki **caciula** ve şapkaları alışkanlıktan çıkardılar. Yaşlı adam, köylülerin önünde, verandanın ucunda durdu. Bir bakışta köylülerin malikaneyi tamamiyle sarmış olduklarını farketti. Kulübelerin arkasında batmakta olan güneş verandayı gölgede bırakıyor, bahçeyi dolduran kalabalığın yüzlerini kırmızı bir ışıkla aydınlatıyordu.

«Görüyorum ki, köpekler ve domuzlar da dahil, tüm köy burada,» dedi Miron, sakin bir tavırla. Sonra kimin geldiğini, kimin gelmediğini anlamak isteyen bir tavırla her birinin suratına teker teker baktı.

«Şey efendim,» diye cevap verdi birkaç kararsız ses.

Yaşlı Iuga, kalabalığın içinde şikayetçi bir tavır-

la durmakta olan Ignat Cercel'in sesini tanıdı. Ama önemli değildi bu. Sadece, hafızasına yer eden görüntülerden biriydi.

Hepsine sonsuzmuş gibi gelen birkaç sessiz saniye geçti. Sonra Miron Iuga'nın sert sesi duyuldu.

«Bu kadar zamandır uğraşarak yaptığım yolları, çiçek tarhlarını ve ektiğim tohumları mahvetmeniz için sizi buraya kim çağırdı?.. Neden dış bahçede beklemediniz? Demek artık orasını beğenmiyorsunuz, ha?.. Şu ayaklanmayı başlatıp birçok allahın belası iş yaptığınızdan beri artık hepiniz beyefendi kesildiniz...»

Konuştukça kızgınlığı arttı. Artık biraz ileri gittiğinin farkına varmasına rağmen kendini kontrol edemiyordu. Bu hareketi, köylüler üstünde hiç de istemediği bir etki yaratacaktı.

Birden, bir ses saygısızca onun sözünü kesti.

«Buraya, seni kovmak için mi, yoksa senin bizi kovman için mi geldik?..»

Miron Iuga bir an ona cevap vermesinin gerekip gerekmediğini düşündü. Sonra, sesinin tonunu değiştirmeden konuşmaya devam etti.

«Bu beyefendi havaları beni etkilemez çocuklar. Ben de sizin gibi ve sizinle birlikte çalışıyorum. Onun için bir eğlence yeri olan burada değil de, işimizin başında konuşmamız gerekirdi... Ama madem ki buraya kadar gelmişsiniz, anlatın bakalım derdinizi.

Trifon Guju, **caciulası** başında, iki adım attı.

«Zaman değişti artık efendimiz... Kralın emirlerini duymadınız mı, yoksa duymak mı istemiyorsunuz?...»

Yaşlı Miron, kendini zorlayarak, onun suratına bir yumruk indirmekten vazgeçti. Trifon'u tembel ve hırslı bir köylü olarak tanır, onunla konuşmak bile

istemezdi. Sanki onu duymamış gibi, emirlerin ne olduğunu öğrenmek için diğerlerinin yüzüne baktı. Aslında Isbaşescu dün anlatmıştı bunları ona, ama köylülerin karşısında haberi yokmuş gibi davranmak, daha akıllıca görünüyordu ona. Birkaç kişi, duyduklarını ve bildiklerini anlattılar. Miron, hiçbir şey söylemeden onları dinledi. Fakat tam konuşmak için ağzını açtığı sırada Trifon Guju onun sözünü kesti. Miron kralın emirlerini kendisine değil de başkalarına sorduğu için iyice sinirlenmişti.

«Bir dakika, ben anlatırım. Onlar aptaldırlar ve...»

«Ben, senin gibi saygısız ve namussuz insanlarla konuşmam!» dedi Miron, ona iğrendiğini belirten bir bakış fırlatarak. Sonra diğerlerine dönerek devam etti. «Eee Profire, sonra ne olmuş?..»

Onların anlattıklarını dinlerken Miron Iuga, kanının tepesine hücum ettiğini hissetti. Ne kadar kendini kontrol etmeye çalışırsa çalışsın, Trifon'un kabalığı onun sinirlerini bozmuştu bir kere. Bu kaba herif onun sinirlerini bozarak diğerlerine cesaret vermek istiyordu.

Aynı zamanda Trifon Guju da bütün köyü toplayarak buraya getirdiği halde, Miron'un onun yerine diğerleriyle konuşmak istemesi onu küçük düşürüyordu. Yanındakilerin de yaşlı adamın ona bu şekilde davranmasına hakkı olmadığını söylemesi üstüne kızgınlığı büsbütün arttı.

Sonunda, kralın emirleri üstüne anlatılan saçmalıkları dinlemeye daha fazla tahammül edemeyen yaşlı Iuga konuşmakta olanları elinin bir hareketiyle susturdu.

«Bu masallara nasıl da inanıyorsunuz çocuklarım... Neden benim bahçeme girerek onu mahvedi-

yorsunuz?.. Kocaman, aklı başında insanlar bir çocuk gibi hareket ediyorlar... Yoksa beni korkutacağınızı mı sanmıştınız?.. Kendinizden utanmalısınız, hele siz, özellikle saygı duyduklarım... Bakın hele, belediye reisi de burada... İtiraf etmeliyim ki çok güzel bu! Bu akılsızları yatıştıracağına onların isyanlarına katılıyorsun... Ne belediye reisi!»

«Bizi affedin efendimiz. Köylüler bizi de aralarına aldılarsa başka ne yapabilirdik,» diye mırıldandı Pravila, yerlere kadar eğilerek.

«Ya sen Luca?..» diye devam etti Miron, «ve senin gibi saçları ağarmış bir adam Lupu?.. Benden de yaşlı olan sizler, nasıl oluyor da Trifon gibi akıldan yoksun olanlarla birliktesiniz?.. Beni iğrendiriyorsunuz!»

Konuşurken büsbütün sinirlendiğini farkediyor, ama tehlikeli bir yola sapmış olan bir yolcu gibi kendini kontrol edemiyordu. Sonunun ne olduğunu bile bile bu yolda ilerlemekten kendini alakoyamıyordu. Üstelik, karşısındakileri azarladıkça daha da büyüyen bir hınçla konuşmaya devam ediyordu. Sözleri, kırbaç gibi yüzlerine çarptıkça, köylüler ağızlarını bile açmıyorlardı. İçlerindeki bilinçsiz korku ve teslimiyet, yeniden uyanmış gibiydi. Özür dileyerek başlarını sallıyorlardı.

Yaşlı Miron'un sözleri bir aslan terbiyecisinin kamçısı gibi şaşkın kalabalığa vurdukça Trifon Guju kendini tutamayarak bağırdı.

«Durun bir dakika efendim. Biz eğlenmek için ayaklanmadık...»

Sözleri, Miron Iuga'nınkilere karışmıştı. İhtiyar Miron bir an şaşkınlık içinde ona baktı. Ama sonra artık tamamen kontrolundan çıkmış olan bir kızgınlıkla bağırdı.

«Kes sesini pis herif... Kes sesini hırsız... kes sesini... kes sesini...»

Ağzından salyaları aka aka Miron Iuga, yumruklarını sıkarak Trifon Guju'ya doğru atıldı. Köylü, bir an durakladıktan sonra onun bu haline güldü.

«Neden sesimi keseyim?.. Susmak istemiyorum ki... Sen bana emir veremezsin, ben senin uşağın mıyım?..» diye söylendi.

«Kes sesini!...» diye bağırmaya devam ediyordu Miron Iuga, «Çabuk bahçemden dışarı çık! Defol! Pis herif... Çabuk çık çık dışarı hırsız herif, yoksa seni...»

Bacaklarını ayırarak olduğu yerde dimdik duran Trifon Guju, daha da kaba bir sesle cevap verdi.

«Gitmiyorum işte! Çünkü, canım gitmek istemiyor. Zaten artık burası senin bahçen değil. Onun için kalacağım burada, bak!»

«Gitmiyor musun?.. Benim bahçemden mi?.. Sen daha dur orada... Ben sana terbiyeni takınmasını öğretirim pis herif...»

Yaşlı Iuga'nın sesi birden değişmişti. Attığı her adımda sakin olmasını tekrarlayarak eve girdi. Elleri ve dizleri titriyordu. Kalbinin atışları, kulaklarını sağır edecek gibiydi. Yatak odasında, yatağının başucunda her zaman dolu olan silahı asılıydı. Duvardan onu aldı.

Dışarıda köylüler konuşmaya başlamıştı. Sadece Luca Talaba, Trifon Guju'ya yaşlı adamla böyle konuşmasının doğru olmadığını söyledi. Ama diğer köylüler memnundular.

«İyi yaptın Trifonica!.. Sana kötü davranmasına göz yumma... Nasıl da üstüne yürüyüp sana hakaret edebilirmiş, onun boğazına sarılıp...»

Uzaktan gelen tiz bir ses, hepsini güldürdü.

«Miron babanın beyaz gömleği sinirinden kıpkırmızı oldu!»

Ignat Cercel endişeliydi. «Dikkat et Trifon, ihtiyarın ne yapacağı hiç belli olmaz...»

Miron Iuga, elinde tüfeğiyle tekrar göründüğü zaman köylülerden şaşkınlık ve hoşnutsuzluk sesleri yükseldi. Yaşlı adam Trifon Guju'dan üç adım ötede eski yerinde durdu ve bağırmadan, derin, güçlü sesiyle konuştu.

«Çabuk buradan çık pis hırsız. Yoksa arkadaşların cesedini çıkaracaklar buradan!»

«Buraya bak toprak sahibi, gitmek istemiyorum, anlıyor musun!!.» diye bağırdı Trifon, «birşey yapmaya da kalkma... O zaman ne olacağını anlarsın...»

Ama cümlesini bitiremedi. O daha ilk sözlerini söylerken Iuga tüfeğini ona doğru çevirmişti bile. Yaşlı adam birbirinin arkasından iki kez üstüste ateş etti. Sanki ikincisi, birincisinin yankısı gibiydi. Trifon Guju'nun suratı su çiçeği çıkarmış gibi delik deşik olmuştu. Gözleri şaşkınlıkla açılmış bir halde yere yığıldı.

«Pis hırsız,» diye mırıldandı Miron Iuga, onun yere düşüşünü memnunlukla seyrederek.

Trifon'un yanında durmakta olanlar, korkudan ellerini yüzlerine kapayarak geri çekildiler. Genel bir şaşkınlık içinde bağrışmalar duyuldu. Ama bu korkulu seslerin yanısıra tehditler, küfürler de duyuluyordu. Birkaç metre ötede durmakta olan Toader Strimbu, nefretten mosmor olmuş bir suratla, birden bağırdı.

«Bu da ne demek oluyor Bay Miron, hepimizi öldürmek mi istiyorsun?..»

Aynı anda kalabalık hareket etmeye başladı. Trifon'un etrafına eğilerek onu kaldırdılar. Ani bir

çılgınlık içinde insanlar oraya buraya koşuşup duruyorlardı. Toader Strimbu, konuşurken Miron Iuga'nın yanında bir sopa havaya kalktı ve adamın başına öyle bir hızla indi ki «tok» diye bir ses çıktı. Yaşlı adamın küçük caciulası yere düşmüştü.

«Pis hırsız, ne cesaretle...» diye konuşmaya başladı Miron Iuga, ama cümlesini bitiremedi. Birçok sopa birden havaya kalkmış, kendisine doğru sallanmaktaydı. Yaşlı Iuga; bilinçsiz, kırık kafatasıyla kalabalığın ortasında dimdik durmaktaydı.

Sütunlu, açık veranda karşılarında bir düşman varmış gibi ellerindeki sopaları sağa sola savuran köylülerle dolmuştu. Pencereler parçalanmıştı. Kalabalık, büyük bir fırtınaya tutulmuş gibi dalgalanıyordu. Bağırtıları bir araya gelince uğultuya dönüşüyor, malikanede çalışan hizmetçilerin çığlıklarını bastırıyordu. Yaşlı toprak sahibinin yanında durmakta olan Bumbu, yavaş yavaş kaçınayı becermişti. Sanki fırtınada kimse onu tanıyamayacaktı.

Birkaç dakika sonra, yaşlı Iuga'nın etrafını çevirmiş olanlar ya sakinleştiklerinden, yada başka şey yapmak istediklerinden birer birer dağıldılar. Köylülerin desteğini kaybeden Miron Iuga yere düştü ve burnu sanki son bir defa koklamak istermişçesine toprağa gömüldü. Kimse artık onunla ilgilenmiyordu. Köylüler itişe kakışa yerde yatmakta olan bedeninin üstünden geçtiler ve tüm hayatı boyunca kendini adamış olduğu toprağa, onu ayaklarıyla gömdüler.

5

«Petrica, çabuk gel, köylüler Bay Miron'u öldürdüler,» diyerek bağırdı Marioara, koşarak bahçeden

girerken. «Acele et Petricia. Onlar daha kötü birşey yapmadan yetiş!..»

Petre Petre, birşeye karışmamak için kapıyı tamir ettikten sonra, ahırı düzeltmeye koyulmuştu. Tüm köyün hep birlikte Bay Miron'un malikanesine gittiğini annesi Sınaranda'dan öğrenmişti. Bir an o da gitmeyi düşünmüştü. Diğerlerinden geri kalmamak, yada karışıklık çıkarmak için değil de, Toader Strimbu gibilerinin taşkınlıklarını önlemek için gitmek istemişti. Ama kalbindeki acıyı bastırarak inatla evde oturmuş, ihtilalde bile olsa köylülerin, yaşlı Miron'a el kaldıramayacaklarını düşünmüştü.

«Aman allahım, gerçek mi bu?..» diye bağırdı Petre.

Mariora'ya bakınamıştı bile. Halbuki ona aşıktı ve paskalyadan sonra evlenmeyi düşünüyordu. Şimdi ise, genç kız karşısında tamamen bir yabancı gibiydi. Kulaklarında çınlamakta olan sesi, hiç de tanıdık değildi ona.

Hiç bir şey söylemeden, elindeki çekici yere atarak koşmaya başladı. Marioara, onun peşisıra yürürken malikanede olanları anlattı. Onun sözleri sanki Petre'yi arkasından itiyordu ama, tek başına gitmesinin anlamsızlığını da biliyordu. Bütün köyle mücadele edemezdi, onların kızgınlıklarını yatıştıramazdı ki...

Iuga malikanesinin etrafındaki gürültü, oldukça uzaklardan duyuluyordu. Petre, adımlarını sıklaştırdı. İşinin başından kalktığı gibiydi. Bahçeden çıkmadan önce, bir kenara dayalı olan baltasını almayı da ihmal etmemişti.

Malikanenin koca bahçesinde köylüler, ne yapacaklarını bilmez bir halde çılgınca oradan oraya koşuşuyorlardı. Birkaç tanesi uşakları dövüyor, diğer-

leri ise hiçbir nedeni olmadığı halde birbirleriyle kavga ediyorlardı.

Kuyunun yanında birkaç köylü, yerde yatmakta olan Trifon Guju'nun üstüne eğilmişti. Petre, onlara şöyle bir bakarak yanlarından yürüyüp geçti. Leonte Bumbu'nun kapısının önünde köylüler itişip kakışarak tehditler savuruyorlar, içeriden de uşağın karısının çığlıkları duyuluyordu. Yandaki büroda, köylüler ellerine geçirdikleri herşeyi kırıyorlar ve büyük bir heyecanla, anlaşmaların ve borçların yazılı olduğu defterleri arıyorlardı.

Petre, öteki bahçeye geçti. İki bina arasında kalmış olan kalabalık, bir emir, yada bir işaret beklermişçesine aynı noktanın etrafında toplanmışlardı.

«İhtiyar nerede?» diye sordu Petre, onlara bakarak.

«Onu içeri götürdüler,» diye cevap verdi bir ses.

Başka bir dünyadan geliyormuş gibi Petre ne cevap veren adamı, ne de onun etrafındakileri tanımamıştı. Sonra yoluna devam ederek eski malikaneye girdi. Veranda daha tenhaydı. Kırık pencereler, duvarlarda açılmış kocaman birer siyah ağız gibiydiler. Köylüler, açık kapılardan giriyorlar, içeride dolaştıktan sonra gene çıkıyorlardı. Üçüncü odada birkaç köylü sessizce duruyordu. Miron Iuga, kısa bir süre önce burada son nefesini vermişti. Şimdi, pencerelerin arasındaki divanın üstünde elleri göğsünde kavuşturulmuş bir şekilde yatmaktaydı. Elbiseleri toprak içindeydi. Yüzü ise, çamurdan bir maske gibiydi. Köylülerin ayaklarının dibinden kaldırarak yaşlı Ichim buraya getirmişti onu. Ahçı Profira divanın üstüne temiz bir çarşaf sermiş, başucuna da bir mum yakmıştı. Yaşlı adamın elbiselerini ve yüzünün üstündeki çamuru temizlemeye çalışıyordu. Odadakile-

rin arasında olan belediye reisi Pravila, alçak bir sesle konuştu.

«Kadın, onu rahat bırak...»

Petre, yaşlı toprak sahibinin çamurlu suratına uzun uzun baktı. Sol yanağı kadife bir örtü gibi, toprakla karışmış olan kanla örtülüydü.

«Galiba sen burada yoktun Petricia,» dedi belediye reisi, gizlemeye çalıştığı bir kızgınlıkla.

«Burada olmadığıma çok memnunum,» diye mırıldandı genç adam. «Bu işin nereye varacağını allah bilir artık.»

«Eee, bizim kaderimiz böyle yazılıymış... Biz...» diye söze başladı belediye reisi, ama cümlesini bitirmedi.

«Sen git, Petricia oğlum, belki seni dinlerler,» dedi Ichim; «Herşeyi yakıp yıkmalarına izin verme. Yeterince kötülük yaptılar zaten! Marioara'yı sana bunun için göndermiştim... Hadi, onlar sana iyi davranmışlar, başın dertteyken yardım etmişlerdi...»

«Allah rahmet eylesin,» dedi Luca Talaba, hafifçe, «sert bir insandı ve çabuk sinirlenirdi.»

Bir süre hiçbiri birşey söylemedi. Sonra Petre, birden kendini toparlayarak bağırdı.

«İşi olmayanlar çıksın buradan!»

Sözünün dinlenip dinlenmediğine bakmadı bile. Dinleyeceklerinden emindi. Şimdi ölü adamın başında sadece Ichim, Profira ve Marioara kalmıştı.

Petre aynı kararlılıkla, eve dağılmış olan köylüleri etrafına topladı. Verandaya geldiklerinde, geriye boş elle dönmek istemeyen bir gurupla karşılaştılar.

«Hiç namusunuz yok mu sizin?..» diye bağırdı Petre kızgınlıkla, «bu evde ölü bir adam olduğunun farkında değil misiniz?.. Onu öldürmek yetmedi mi?..

Onun ölüsünü de mi huzur içinde bırakmayacaksınız!..»

Köylüler mırıldanarak geriye çekilirken, Petre, birkaçının da yeni villaya girmeye çalıştıklarını gördü. Birden, aklına, oranın, çok şeyler borçlu olduğu Grigorita'ya ait bulunduğu geldi. Dehşet içinde bağıra bağıra o tarafa doğru koştu.

«Durun, kırmayın kapıları... Yol verin çocuklar!.. Çekilin önümden!.. Girmeyin içeri, yok birşey orada... Serafim Amca, aklını başına topla...»

Köylülerin arasından zorlukla geçerek, kapıları kırılmış olan villaya girdi. Büyük holde köylüler utana utana yürüyorlar, eşyaları elleyerek alçak sesle konuşuyorlardı.

«Çıkın dışarı çocuklar,» diye bağırdı, «çıkın dışarı, sizin için birşey yok burada...»

Yukarıda ayak sesleri duyunca merdivenlere doğru atıldı. Köylüler, işlerine yarayacak eşyaları almak için odaları dolaşıyorlardı. Bir kadın, elindeki torbaya birkaç şey doldururken kendi kendine söyleniyordu. Neden kendisi gibi fakir bir kadın onları kullanabilecekken burada kalıp ziyan olsunlardı... Petre, bağıra bağıra odalardan birine girdi.

«Çıkın dışarı dostlarım...»

Burası, Nadina'nın yatak odasıydı. Bir ucunda kocaman bir yatak, onun üstünde de kocaman bir fotoğraf asılıydı. Petre, yatağın yanına kadar gelebilmişti ki, birden Nadina'nın gözlerini gördü. Sanki o, gerçekten karşısındaymış gibi geri geri gitmeye başladı, sesi kesildi. Şimdi, sadece alev alev yanmakta olan dudakları kıpırdanıyordu. Neredeyse çırılçıplak duran kadın, kızgınlıkla ona bakmaktaydı. Diğerleri de Petre'yle birlikte kadına bakmaktaydılar. Ama hiçbiri ağzını açarak birşey söylemeye ce-

saret edemedi. Uzun süredir aradığı birşeyi bulmuşcasına, genç adamın kalbi neşeyle dolmuştu. Ama sonra gözlerinin önündeki hayal perdesi kalktı, kadının bakışlarındaki kızgınlık, duygularını altüst etmişti. Aldatılmış gibi hissetti kendini. Ve birden vahşice bağırdı.

«Şu şeytana bakın, nasıl da bizimle alay ediyor!»

Ancak o zaman elinde baltasının olduğunu farketti. Yatağın üstüne fırlayarak, bütün gücüyle kadına vurmaya başladı. Cam, büyük bir şangırtıyla kırıldı ve parçaları, yaradan fışkıran kan damlaları gibi etrafa dağıldılar. Birkaç tanesi de Petre'nin yüzüne geldi. Petre, soluyarak hızla vurmaya devam ediyordu. Nadina'nın çıplak vücudu paramparça olmuştu, ama gözleri, aynı kızgınlıkla ona bakmaktaydılar.

«Hadi çocuklar, seyretmeyi bırakın,» diye bağırdı Petre.

Köylüler harekete geçmek için sanki onun bu işaretini bekliyorlardı. Birkaç dakika içinde odadaki herşeyi parçaladılar. Camlar kırılmış, sandalyeler en ufak parçalarına ayrılmışlardı. Yırtılan yastıklardan fırlayan kuştüyleri odada uçuşuyordu.

«Beni takibedin kardeşlerim,» dedi Petre, birkaç dakika sonra.

Öteki odalar ve aşağı kat da az sonra paramparça edilmiş eşyalarla dolmuştu. Petre baltasını sallayarak oradan oraya koşuşuyordu.

«Ateş!.. Ateş!.. Herşeyi yakıp kül edelim,» diye bağırdı, dışarıda durmakta olanlara.

«Yakın, yakın kardeşlerim,» diye tekrarladı diğerleri.

«İşte seni herzaman böyle görmeliyim,» dedi Se-

rafim Mogoş, delikanlıyı elinde baltayla görünce, «Haksızlıktan yeteri kadar nasibimizi aldık!»

Petre, ancak dışarıda kendine gelebildi. Güneş, eski malikanenin arkasından batmıştı. Gittikçe kararan hava köylüleri daha da kızdırmıştı sanki. Genç adamın yüzü hırstan ve terden pırıl pırıl parlamaktaydı.

«Ne oldu Petrica?» dedi belediye reisi, onun böyle değiştiğini görünce.

«Ne olduğunu görmüyor musun, yoksa ne olduğunu görmek mi istemiyorsun?..»

«Çok yazık oldu...» dedi Lupu Chiritoiu, üzüntüyle.

«Kapa çeneni pis ihtiyar,» diye onun sözünü kesti Petre, «masallarınla elimizi kolumuzu yeterince bağladın!»

«Aman allahım, sen de çıldırmışsın!» dedi yaşlı adam istavroz çıkartarak. «Umarım daha sonra bu yaptıklarına pişman olmazsın...»

«Neden pişman olacakmışım ki?.. İnsan, ancak bir kere ölür,» dedi Petre, sonra da, nereye olduğunu bilmeden koşarak uzaklaştı.

Villanın birkaç penceresinden dumanlar çıkmaya başlamıştı.

«Yangın, yangın...» diye bağırdı birkaç ses neşeyle.

Alevler, binanın içinde zorlukla yayılmaktaydılar. Ancak geceyarısına doğru çatı alev alev yanmaya başlamıştı. Sanki uyumak istemiyorlarmış, gidecek biryerleri yokmuş gibi köylüler yangını seyretmeye devam ettiler. Geçmiş yılların sessizliğinin acısını çıkarmak istercesine durup dinlenmek bilmeden bağırıyor, konuşuyor ve küfrediyorlardı.

Harıl harıl yanmakta olan yeni villanın arkasın-

da eski malikane karanlık ve köhne görünüyordu. Köylüler, o tarafa bakınca ellerinde olmadan titrediler.

«İşte şimdi tanrı ona istediği toprağı ve herşeyi bahşetti,» diye mırıldandı Ignat Cercel.

Bölüm Onbir

• PETRE PETRE

I

Cuma gecesi boyunca Amara'nın göğü, Iuga villasından çıkan alevlerden kıpkırmızı kesilmişti. Kızgın, kavgacı köylü kalabalığı bir türlü uzaklaşamıyordu, uyku onlar için imkansızdı. Çılgın, coşkun bağırtıları, alevlerin çatırtısına karışmaktaydı. Kırmızı ışık altında köylüler huzursuz hayaletler gibi dolaşıyorlar, o kaba ve cırtlak sesleri sanki dünyanın derinliklerinden geliyordu.

Geceyarısından az sonra çatı çöktü. Bir anda binlerce kıvılcım etrafa yayıldı, bunları yeni alevler izledi. Yüzlerce köylünün boğazından bir anda sevinçli çığlıklar çıktı. Artık, zaferleri tamamlanmışcasına teker teker dağılmaya başladılar. Ancak, yokluklarında önemli birşeyler olacağından korkan birkaç inatçı köylü orada kalmıştı. Sabaha doğru bahçe biraz sakinleşti, yangın da sanki artık vahşete doymuş gibi ağır ağır titreyerek devam ediyordu.

Eski malikanenin penceresinde hâlâ hafif bir ışık seçilmekteydi. Ichim kimse içeri girip onları rahatsız etmesin diye verandanın kapılarını sıkı sıkı örtmüştü. Bir süre toprak sahibinin cesedine bakmış, sonra yerini ahçının kocasına bırakmıştı.

Marioara, yarım saattenberi köşedeki koltukta oturmuş, başını sallıyordu. Uykusu gelmişti, ama korkusu daha baskın çıkıyordu. Miron Iuga'nın cesedinin yattığı divana bir kez bile bakmamıştı. Hayaletler gibi yolda dolaşan gölgeler bile onu korkutmaya yeterliydi. Kırık camlardan içeri giren hava, odayı iyice soğutmuştu. Birkaç kez gözlerini kapayacakken birtakım sesler duyar gibi olmuş ve uyumaktan vazgeçmişti. Ancak bir kez gürültünün geldiği yere bakmaya cesaret edebilmişti. Titreyen mum ışığında ölü adam, kımıldanıyor gibiydi. Birden birinin acıyla içini çektiğini duyunca üç defa istavroz çıkartarak koltuğuna büsbütün gömüldü. Aynı anda korkulu bir ses fısıldadı.

«Marioara, bağırma, yoksa mahvolurum!.. Benim, Isbaşescu...»

Adam, iki büklüm olmuş bir şekilde divanın altından çıktı. Yaşlı Miron'un tüfeğini aldığını görünce neler olacağını anlamış ve divanın altına saklanmıştı. Orada yatarken kendisine bu fikri verdiği için tanrıya şükretmişti. Yoksa bu vahşiler, mutlaka öldürürlerdi onu. Önce köylülerin evi yakacağından ve kendisinin de kapana kısılmış bir fare gibi orada kalacağından korkmuştu. Her türlü tehlikenin geçtiğini hissetmeden bir hafta bile kalacak olsa olduğu yerden kıpırdamamaya karar vermişti. Ama sonra hem üstünde yatmakta olan ölü adamdan çok korktuğu için, hem de bağırsaklarını daha fazla kontrol edemeyeceğinden dışarı çıkmaya karar vermişti. Ölü-

nün başında Marioara'nın yalnız olduğunu görünce de bu fırsatı kaçırmak istememişti.

Şimdi de kimseye görünmemek için perdenin arkasına saklanmış, Marioara'dan o gün olanların hepsini anlatmasını istiyordu. Köylülerin Leonte Bumbu'yu ve karısını da dövdüklerini duyunca büsbütün korktu ve köylülerin onu ellerine geçirdikleri anda diri diri derisini yüzeceklerine karar verdi. Ama kız, artık bahçede kimsenin kalmadığını ve oradan rahatça geçebileceğini söyleyince, birden aklına güzel bir fikir geldi. Ancak üstüne köylü elbiseleri giyebilirse, Costeşti'ye gidene dek köylerden korkusuzca geçebilirdi. Marioara'yı, ne kadar yırtık pırtık olursa olsun amcasının eski elbiselerini getirmesi için gönderdi ve ona ömrü boyunca minnettar kalacağı gibi eline geçen ilk fırsatta da kendisini mükafatlandıracağını söyledi.

Elbiseleri Profira kendisi getirdi ve onları Isbaşescu'nun sırtındaki elbiselerle değişti.

«Profira hala, hayatımı kurtararak yaptığın bu iyilik için tanrı seni mükafatlandırsın,» diye gözyaşları içinde kadının ellerine sarıldı. «Seni asla unutmayacağım!»

Gün doğarken Isbaşescu arkasında yanmakta olan villaya bakmadan, bahçeden geçip Birlogu'ya doğru yürüyerek yola çıktı.

Güneşin doğmasından az önce, artık kor haline gelmiş olan villanın üst katı, daha sonra da birinci katı çatırdayarak çöktü. Simsiyah olmuş duvarlardaki pencere boşluklarında, büyük bir öfkeyle yükselmekte olan alevler hâlâ görünüyordu.

Çok geçmeden köylüler birer birer gelerek tekrar toplanmaya başlamıştı. Yangına bakarak başlarını sallıyorlar ve birşeyler mırıldanarak gözlerini

eski malikaneye doğru çeviriyorlardı. İhtiyar toprak sahibinin evi hâlâ ayakta durdukça görevlerinin tam olarak yapılmış sayılmayacağını söyleyen birisi, hepsinin düşüncelerini dile getirmişti. Ama, ihtiyar Iuga'nın ölü bedeninden bile korktuklarından, bir türlü eve yaklaşamıyorlardı. Zaten çoğu, oraya yağmaya gelmişti. Daha fakir olanların gözleri, özellikle mısırdaydı. Koskoca bir ambar, bir gece önce boşaltılmıştı, ama mısırla dolu iki ambar daha vardı. Pavel Tunsu, herkesten önce davranarak sırtında ağzına kadar dolu bir çuvalla dışarı çıkmış ve bunu, yakında oturan, tavuklarıyla uğraşarak sevgili torunu Costica'ya bakan yaşlı Ioana'ya götürmüştü.

«Hadi gel ana, geride kalma. Gel de biraz da sen al. Köylüler herşeyi paylaşıyorlar. Yakında geriye birşey kalmayacak,» diye bağırdı Pavel, tekrar malikaneye koşarken.

Yaşlı kadın, sanki onu hiç görmemiş ve duymamışcasına önündeki işine devam etti.

«Canını şeytan alsın!»

Kalabalık, ambarların etrafında dolaşıp dururken, daha cesur olanları hayvanları bölüşmeye başlamışlardı. Marin Stan bir çift öküzü ahırdan çıkartarak onları eve götürmeye hazırlandı. Bunu gören Leonte Orbişor, sinirle bağırdı.

«Öküzleri aldığın için utanmalısın! Zaten evde bir çift öküzün var ve onlara da ihtiyacın yok. Ben, hiçbir zaman satın almaya yetecek kadar para kazanmadım. Şimdi ise toprağımı sürecek hiçbir şeyim yok... Öküzleri rahat bırak Marin, yoksa seni öldürebilirim.»

«Demek adalet bu!.. Zaten eskiden birşeyleri olanlar, en iyi payı alıyorlar. Biz ise gene aç kalıyoruz...» dedi bir başkası.

«Neden bahsettiğinizi anlamıyorum,» diye bağırdı Marin Stan, «sizinle pazarlık edecek değilim, burası pazar yeri mi be... Kim eline birşey geçirirse, onun sahibi olur!»

Leonte Orbişor, Stan'ın üstüne atılarak onu gömleğinden yakaladı. Bir süre döğüştüler. Sonra hepsinin aleyhinde olduğunu anlayan Marin, ısrar etmekten vazgeçti.

«Eğer işler böyleyse bunu başka zaman konuşuruz... Seninle de gene görüşeceğiz Leonte...»

«Neden atları almadın servet meraklısı?.. Senin hiç atın yok, üstelik sana çok da yakışırlardı!..» diye bağırdı Orbişor neşeyle, «ne dersin Ichim Amca?..»

Alırın kapısında Ichim durmaktaydı.

«Ben sağ oldukça kimse atlarıma el süremez!»

«Dikkatli ol Ichim Amca, seni de diğerlerine benzetiriz. Bak, villa nasıl da yanıyor hâlâ,» diye mırıldandı bir ses.

«Sizin alaylarınıza hedef olmaktansa bunu tercih ederim,» dedi yaşlı arabacı, gururla.

Köylüler, Ichim'le boy ölçüşmek istemiyorlardı, çünkü o yaşlıydı. Herşeyi almaya hakları olduğunu düşündükleri halde, gene de ondan çekiniyorlardı. Onların emekleriyle yapmamış mıydı ihtiyar bu serveti?.. Öyleyse, şimdi herşeyi bölüşmek de onların hakkı değil miydi?..

«Gerçekte bize ait olan şeyleri bizden kaçırman doğru değil Ichim Amca,» diye çıkıştı bir köylü, «buna göz yummayacağız. Biz, toprak sahiplerinin bile böyle davranmalarına izin vermedik, sana göz yumacağımızı nereden umuyorsun?.. Hele Petrica gelinceye dek bekle biraz bakalım, o zaman görürsün!..»

Ama Petre, o sırada derin bir uykudaydı. Eve geç ve çok yorgun dönmüştü. Elbiselerini çıkarmadan

yatağın üstüne uzanmış ve hemen uyumaya başlamıştı. Sabahleyin bütün ev uyanmış olmasına rağmen, onda hiç hareket yoktu. Şimdiye dek hep güneşle birlikte uyandığı için Sınaranda endişelenerek onun yanına gitmişti.

«Beni rahat bırak ana, biraz daha dinleneyim, çok uykum var,» dedi Petre gözlerini açmadan.

«Uyu oğlum uyu,» dedi kadın, «geldiğin yere gideceğine, istersen bütün gün uyu.»

12

Tren hareket edince Titu Herdelea saatine bakarak, «tam vaktinde hareket ettik,» dedi.

«Keşke oraya sağ salim varabilsek,» dedi Grigor Iuga, hislerini kontrol etmeye çalışarak.

Baloleanu, başını pencereden dışarı çıkarmış; küçük, beyaz bir mendil sallıyordu.

«Allahaısmarladık Melanie!.. Allahaısmarladık!.. Allahaısmarladık!..»

Tren istasyondan ayrılınca yaşlı gözlerle yerine oturdu. Gülümsemeye çalışarak, «zavallı küçük sevgilim!..» dedi, «o kadar endişeli ki... Gerçekten de, ben bile ona hak veriyorum. Ama elimden geldiğince onu tehlikede olmadığıma inandırmaya çalıştım. Eğer başkan ısrar etmeseydi, böyle korkunç bir görevi asla kabul etmezdim. Yemin ederim, etmezdim... Zavallı Melanie, nasıl da ağlıyordu... Düşünmek bile insanın yüreğini sızlatıyor...»

Tren hemen hemen boştu. Yeni atanmış hükümet görevlilerinin yanısıra, sadece birkaç subay ve tüccar Bükreş'i terketme cesaretini gösterebilmişlerdi. Ma-

kinistlere, büyük bir dikkatle ilerlemeleri tavsiye edilmişti. Çünkü, etrafta, köylülerin, askerlerin gelişini engellemek için rayları söktükleri söylentileri dolaşıyordu.

Sadece Titu Herdelea sakindi. Köyden gelen haberlerin biraz abartıldığından emindi. Romanya'daki insanların bütün olayları ya komedi, yada trajedi gibi gördüklerini farketmişti. Ayaklanmada da öyleydi. Herkes önce bunu hükümeti devirmek için politikacıların düzenlediği bir oyun sanmış, sonra da ülkenin mahvolacağına karar vermişlerdi.

Grigor Iuga, Baloleanu'dan daha da telaşlıydı. Bir gece önce Predeleanu'larda durum sakinleşinceye kadar hayatını tehlikeye atmamasını tavsiye etmişlerdi ona. Taşrada neler olup bittiğini kimse bilmiyordu. Bükreş'te kalmasının, yada köye gitmesinin yaşlı Iuga'ya artık hiçbir yararı olamazdı. Üstelik ya askerler ateş emrine karşı çıkarak köylülerin tarafına geçerlerse ne olacaktı?..

İşte bu fikir, Grigor'un gitmekte ısrar edişinin başlıca nedenlerinden biri olmuştu. Olga'nın yaşlı gözlerinin ve ona sevgiyle bakışının, onu gitmekten alakoyacağını sanmıştı Predeleanu'lar. Daha sonra bir ara yalnız kaldıklarında Olga, «Eğer beni seviyorsan gitme,» diye fısıldamıştı. Grigor, onun bu hareketine öylesine şaşırmıştı ki, kızın elini öperek mırıldanmıştı. «Seni sevdiğim için gitmeliyim!» Daha sonra evde, bu cevabının çok aptalca olduğunu düşünmüştü. Ama Olga, bu cevabı pek aptalca bulmamış olsa gerekti, çünkü ne o zaman, ne de daha sonra hiç gülmemişti.

Olga'nın sözleri ona çok dokunmuş ve aklına gelmeyen birçok sorular yaratmıştı. Victor'la olan arkadaşlığı eskiydi. Ama şimdi, Olga'nın güzel göz-

leri, bu dostluğu daha da yakınlaştırmıştı. Gittikçe sıklaşan ziyaretlerinin herhangi bir sebebi olduğunu kendi kendine bile itiraf etmekten kaçınmıştı. Kalbi sevgiyle dolu olmasına rağmen, Olga'ya aşık olduğunu hiç farketmemişti. Şakayla bile olsa kıza hiçbir aşk kelimesi bile söylememişti. Ama belki de, istemeden gözleri yapmıştı bu işi.

Böyle kötü bir zamanda yeni aşkını düşündüğü için kendi kendine kızdı. Yavaş yavaş aklına Olga'ya olan sevgisinden dolayı Nadina'yı bıraktığı geliyordu. Doğru, Nadina onu o kadar hırpalamıştı ki, evlilik hayatları daha fazla süremezdi. Ama Olga olmasaydı, onu bu kadar çabuk bırakma gücünü kendinde bulamazdı. Olga'ya daha yakın olmak için sırf bencilliğinden babasını köyde yalnız bıraktığı fikri, içini gittikçe yakmaya başlamıştı. Kendisine git diyen yaşlı adamın isteğine uyarak Amara'yı terkettiğini kendi kendine tekrarlaması, artık faydasızdı. Başka şartlar altında olsaydı, yani aşık olmasaydı Amara'yı asla terketmeyeceğinden artık emindi.

Baloleanu'nun duyguları, kontrol edemediği konuşmalarıyla açığa çıkıyordu. İsyankar bir bölgeye vali olarak atandığından beri, kendini bir kurtarıcı olarak gösterme hevesine kapılmıştı. Bükreş'te gizlice kendisine, orduya asla tam güvenilemeyeceğini ve sonunda düzeni korumak için Avusturya ordusunu çağırmak zorunda kalabileceklerini söylemişlerdi. Yeni hükümet, köylü askerlere güvenemiyordu, ama onları bir kez denemeden de dışarıdan yardım almayı istemiyordu.

«Sevgili dostlarım. Romen halkının tarihinde en kötü trajediyi yaşamaktayız,» dedi Baloleanu, duygulu bir sesle. «Garip görevimizi yerine getirmemiz için emirler veren başkanımız bile çok üzüntülüydü

dün. Görevimizin çok zor ve tehlikeli olduğunu kabul ediyordu. 'Becerikliliğinize, zekanıza ve enerjinize güveniyorum,' dedi bize, 'beraberinizde, hükümetin programını ve halkın sıkıntısını giderecek reformları götüreceksiniz. Bunlar, iyi kullanılması gereken güçlü silahlardır. Ama konuşmanın fayda etmediği, direnmenin hâlâ devam ettiği yerlerde, ordu, büyük bir kararlılıkla kullanılmalıdır. Vahşete vahşetle karşılık vereceksiniz. Ne pahasına olursa olsun huzur sağlanmalıdır...' İşte başkanımız böyle dedi. Hepimiz çok duygulanmıştık, tarihi bir andı bu. Sonra hepimizi öptü... Şimdi, şu soru geliyor aklımıza: Acaba, olay yerinde neyle karşılaşacağız?.. Ben bir demokrat olarak eğitildim ve insancıllığa inanırım. Hareketin kanlı bir şekilde bastırılmasını emretmek zorunda kalmanın benim için ne demek olacağını düşünün. Ama ülkenin çıkarları, herşeyin üstündedir... Ne kadar korkunç bir çıkmaz bu!»

Titu onu büyük bir ciddiyetle dinliyordu, ama bir yandan da onun büyük bir palavracı olduğunu düşünüyordu. Aynı adamın kısa bir zaman önce Enache'de toprak sahiplerinin, toprakların köylüler arasında paylaştırılması fikrini nasıl savunduğunu hatırladı. Şimdi ise, aynı köylüleri öldürmek için kendine bahaneler bulmaya çalışıyordu. Tabii bu, içinde toprağın bölüştürülmesi fikri bile olmayan reformları köylüler kabul etmezse gerçekleştirilecekti. Tam ona eski vaadlerini hatırlatacaktı ki, Grigor da aynı şeyi düşünüyormuş gibi konuşmaya başladı.

«Eğer köylüler toprağı ellerine geçirmek için ayaklandılarsa, reformlarla onları memnun etmek biraz zor olacak!»

«Nasıl?.. Toprağı onlara vermemizi mi savunuyorsun?..» diye sordu Balcleanu, şaşkınlıkla.

«Hayır, bir zamanlar sen öyle düşünüyordun,» diye cevap verdi Grigor.

«Ah, insanın kişisel fikri birşey, onları gerçekleştirebilmesi başka birşey,» dedi yeni vali, «ama ne olursa olsun böyle devrimci bir atılım, köylülerin terör baskısı altında gerçekleştirilemez, değil mi!.. Üstelik, bugünkü trajik olaylar, köylümüzün hâlâ oldukça fazla bir sosyal eğitimden geçmeye ihtiyacı olduğunu gösteriyor. Köylerden gelen vahşet dolu haberler, bu görüşümü doğruluyor sevgili dostum. Benim gibi köylüleri seven birinin, onları en sert biçimde cezalandırmaktan da kaçınmayacağından emin olabilirsiniz. Onları sevmek, onların aptallıklarına ve vahşetlerine göz yummak demek değildir. Köylüler de herkes gibi itaatkar olmalı, kanuna ve başkalarının mülküne saygı göstermelidirler. Yoksa halimiz ne olur?..»

Grigor Iuga alayla gülümsedi.

«Beni sadece sizin yeni reformlarınızın etkisi kuşkulandırıyor, hepsi bu kadar! Onlarla beraber yaşadığımız ve bize hizmet ettikleri halde, bize böyle davrandıkları için köylülere karşı sert tedbirler alınmasını istememde kişisel nedenlerimin olduğunu düşünebilirsin...»

«Demek ki aynı kanıyı paylaşıyoruz Grigorita,» diye sözünü kesti Baloleanu, «zaten başka türlü olacağı, aklıma bile gelmezdi. İkimiz de köylüleri ve ülkemizi aynı ölçüde seviyoruz. Ama bugün mesele politika yapmak değil, Romanya'nın kurtarılmasıdır!»

Sonra onlara Melanie'si ile nasıl ayrıldığını ve kendisinin ne denli cesur olduğunu anlattı. Durmadan kendinden söz ediyordu. Ancak istasyonlarda konuşmasına ara veriyor ve dikkatle insanları inceliyordu.

Ne zaman bir köylü gurubu görse onları işaret ederek kendisini duymalarından korkarcasına fısıldıyordu.

«Görüyor musunuz, nasıl planlar yapıyorlar!.. Size söylüyorum, ancak korku, köylüyü anlayışlı yapabilir.»

Sonra endişesini gizlemek için tekrar nutuklar atmaya başlıyor, reformlardan, başkandan ve Melanie'sinden söz ediyordu.

Bu arada tren bir baykuş gibi sesler çıkartarak siyah dumanların içinden dikkatle ilerliyordu.

3

Peder Nicodim'in eline cübbesini ve haçını aldığını gören Niculina, «Dikkatli ol baba,» diye ısrar etti, «başına birşey gelmesin. Ne kadar çılgın bir durumda olduklarını biliyorsun...»

«Görevimizi yapmalıyız,» diye mırıldandı yaşlı rahip, kızının söylediklerine hiç önem vermeden. «O bizim efendimizdi ve kilisemizi yaptırmıştı. Eğer ona olan son görevimizi yerine getirmezsek, tanrı bizi cezalandırır. Öğleden sonra da Melinte'nin karısının cenazesi var!»

Sopasına dayanarak ağır ağır yola çıktı. Iuga'nın malikanesinde yağma hâlâ devam ediyordu. Villa da hâlâ yanıyordu. Ahçı Profira, rahibin elini öptükten sonra onu yaşlı Miron'un yattığı odaya götürdü.

«Ah, tanrım, tanrım, kuluna ne kadar da kötü bir kader yazmışsın!..» diye mırıldandı rahip. Miron'un cesedine bir süre daha baktıktan sonra cübbesini giydi.

«Senin arzuların gizlidir tanrım, ismin kutsaldır, şimdi ve herzaman... Amin.»

Rahibin gelişi, köylülerin heyecanını azaltmamıştı bile. Kimileri onu eve girerken gözleriyle izlemiş ve konuşmalarına devam etmişlerdi. Çoğunluk ise toprağın nasıl bölüneceğini tartışıyor, hepsi kendisinin daha büyük bir pay alması gerektiğini öne sürüyordu. Artık başlarında hiçbir toprak sahibi kalmadığına göre, vakit geçirmeden işe koyulmalıydılar. Onlar sağ kaldıkça ele geçirdiklerini geri vermeyeceklerine göre, toprak sahiplerinin tekrar dönmeleri de faydasız olacaktı. Toprağı nasıl bölüşecekleri hakkında hakkında hepsi ayrı birşey öneriyordu. Tabii, herbiri için kendisine en büyük ve köye en yakın olan payı veren öneri en haklısıydı. Daha fakir olanlar, eskiden toprağı olanların bu bölüşümün dışında tutulmasını istiyorlardı. Onları, Babaroaga'yı satın almaya çalışmakla, herşeyin ayaklarına hazır gelmesini isteyerek ayaklanmaya katılmak istememekle suçluyorlardı. Böylece tartışıp durdular. Çünkü hepsi cahildi ve hiçbirinin kendisini lider yapıp diğerlerinin ona boyun eğmesini sağlayacak otoritesi yoktu. Toader Strimbu, bir ara sesini yükseltmeye çalıştıysa da, böylesine önemli bir tartışmada kimse önemsemedi onu. Trifon ve onun gibi atılgan kişilere kavgada ihtiyaç vardı. Şimdi ise onlara durumu tartıp değerlendirecek olgun, akıllı insanlar gerekliydi. Genç olsaydı peder Nicodim, yada hapiste olmasaydı öğretmen Dragoş, yapabilirdi bu işi.

«Görüyorum ki Petrica gelmemiş. Bir de dün gece herkes hakkını alana dek dinlenmeyeceğimizi söylüyordu,» dedi Ignat Cercel, «o akıllıdır. Bize tavsiyelerde bulunup doğru yolu gösterebilirdi...»

«Şimdi herkes öyle, korkuyorlar...»

«Ne dedin?» diye atıldı Ignat, «Petrica mı korkuyor... Ne diyorsun sen arkadaş... Petrica senin gibi üç kişiyi birden yere yıkar. Bir de sen onun korktuğunu söylüyorsun!»

«Öyleyse neden evde oturuyor?.. Neredeyse öğle olacak.»

«Belki de işi vardır, herhangi birimiz gibi... Ama Petrica bir işe başladı mı bitirmeden asla bırakmaz. Allah rahmet eylesin, babası da yetenekli ve namuslu bir adamdı.»

O anda Petrica ile Nicolae Dragoş göründü. Petre, gitmesini istemeyen, ağlayıp sızlayan anasıyla kavga etmişti. Nicolae de hem ailesiyle hem de hepsinden daha korkak olan yengesiyle atışmak zorunda kalmıştı. İki genç hiçbir şey söylemeden birbirlerinin durumlarını anlamışlardı. Artık geri dönmek için çok geç olduğunu ve sonuç ne olursa olsun işi sürdürmeleri gerektiğini biliyorlardı. Kızgınlıkları yatıştıktan sonra, eğer durum eski haline dönerse, yaptıklarını toprak sahiplerinden daha pahalıya ödeyeceklerini anlamışlardı. Bu yüzden gelirken polis karakoluna uğramışlardı. Karakol, tamamen terkedilmiş bir haldeydi. Kapılar açık bırakılmış, herşey altüst edilmişti. Onlarsa polislerden aldıkları tüfeklerde kullanabilecekleri birkaç kurşun aramışlardı. Böylelikle gerektiğinde kendilerini savunabilirlerdi. Ama tek bir kurşun bile bulamamışlardı. Birisi, onları polisin karısının saklandığını ve yerini de kimsenin bilmediğini söyledi.

Köylülerin yanına gittiklerinde onlar da tartışmaya katıldılar. Toprağın bölüşülmesi üstüne yapılan teklifler bir kez daha anlatıldı. Uzun ve faydasız konuşmalardan sonra Petre, «Bu bize göre iş değil,» dedi, «çünkü biz kavga edip birbirimizi yiyerek hiçbir

şey beceremeyeceğiz. Bu işi bilen biri gerekli bize. İşler yatışıp huzur sağlanana dek bekleyelim hele. Sonra hükümet, elimizdeki toprağı aramızda bölüştürecek bir uzman gönderir bize. Haklı değil miyim?.»

«Haklısın, doğru,» diye onun bu fikrine katıldı diğerleri. «Bize uzman gönderirler. Bu iş için para veriyorlar onlara...»

«Başımızda da toprak sahipleri olmadığına göre, uzmanlar toprağı aramızda eşit olarak kanuna göre bölüştürürler,» diye söze katıldı Ignat, neşeyle.

«Toprak sahiplerini kovduk artık,» diye bağırdı Leonte Orbişor gururla, «başka toprak sahipleri de istemiyoruz!»

«Biz onları kovduk Leonte, bakalım onlar da bizi rahat bırakacaklar mı?..» dedi Nicolae Dragoş, kalın bir sesle.

Dört bir yandan köylüler, artık toprak sahiplerini istemediklerini, bir kez daha hor davranış görüp ezilmektense ölümü yeğ tutacaklarını bağırdılar.

«İnşallah söylediğinizi yaparsınız,» dedi Petre, «ben sizin çenenizin nasıl da düşük olduğunu iyi bilirim!»

14

Piteşti istasyonu, toprak sahipleri ve kiracılarla doluydu. Onların başında da eski vali Boerescu vardı. Ulusal tehlikeyi sezen adam, tüm politik arzularını bir yana bırakarak görevini yeni valiye seve seve terketmişti. Fakat herşeyden çok vahşi ve hayırsız köylüler tarafından çok kızdırılmış olan Boerescu'nun halefi ile konuşmasının nedeni, gururuydu. Evet, ne

yazık ki köyden köye giderek onlara bir baba gibi davranmasına rağmen, sırtını döner dönmez ne denli büyük bir vahşete girişmişti köylüler! Onları bir türlü affedemiyordu. Üstelik bu alçak adamlar Rociu'daki malikanesini de talan edip yakmaya hiç utanmamışlardı.

Baloleanu kimseyi tanımadığından, onları Grigor Iuga tanıştırmak zorunda kalmıştı. Sonra onları konuşurken rahatsız etmemek için akşama yemekte buluşmak üzere Titu Herdelea ile birlikte yanlarından ayrılmıştı.

Topraklarından kaçmak zorunda kalarak Piteşti'ye sığınan bu kalabalık gurup birden yeni valinin etrafını sararak dertlerini anlatmaya başlamışlardı. Baloleanu kimisini dinledi, kimine acıdı, ama bu şekilde devam edecek olursa istasyondan ayrılmasının imkansız olduğunu anlayarak durumun ciddiyetine uyan duygulu bir sesle konuştu.

«Baylar, üzüntüzünü anlıyor ve kurbanı olduğunuz kanunsuz hareketlerden dolayı içinizdeki haklı isyanı takdir ediyorum. Buraya, gerekli tedbirleri almak ve huzuru tekrar sağlamak için geldim. Onun için lütfen bana birkaç saat izin verin de olup bitenler hakkındaki resmi raporları inceleyip dinledikten sonra kararımı vereyim... Acınızı azaltmak için elimizden gelen herşeyi yapacağımıza lütfen inanınız..»

«Bizi soydular, hırsızlar...»

İçlerinde en gürültücüsü binbaşı Stefanescu idi. Ağlayarak onlarla birlikte arabaya kadar geldi.

«Beni mahvettiler beyefendi!.. Kırk yıllık emeğim, bir anda yakılıp kül oldu. Kendimi savunmam imkansızdı. Bizimle istedikleri gibi alay ettiler, hırsızlar!.. Geriye, sadece hayatımı bıraktılar bana, haydutlar!»

Grigor Iuga, alelacele tanıdıklarının elini sıkıyor, onların dertlerini dinliyordu. Babası ve Amara hakkında haberler almak için sabırsızlanıyordu, ama kimseye de açık açık sormaya cesaret edemiyordu. Bir yanda zaten acı çekmekte olan bu insanların başkalarının dertleriyle pek ilgilendiklerini sanmıyor, diğer yandan da korktuklarının doğru çıkmasından çekiniyordu. Birden, arkasında tanıdık bir ses duydu.

«Bay Grigorita!.. Bay Grigorita!..»

«Buruiana, sen de mi buradasın?..» dedi genç Iuga, onu görmenin sevinciyle, «bizim oralarda durum nasıl, neler olup bitti, çabuk anlat, senin haberin vardır mutlaka...»

Cosma Buruiana, hiç bir şey olmadan kaçtığını itiraf etmek istemiyordu. Ağlayacak gibi bir sesle cevap verdi.

«Ah tanrım, Bay Grigorita, heryerde felaket ve harabeler!. Bakın, ben bile böyle gördüğünüz gibi kaçtım. Bizim köylülerin köpekten farksız olduğunu söylediğim zamanlar bana inanmıyor, hatta beni azarlıyordunuz... Hiçbir yerde köylüler, Amara'dakiler kadar kötülük yapmamışlardır... İhtilalin beşiği orası... Herşey oradan başladı. Felaket!.. Ama gene de ailemle birlikte kurtulabildiğim için tanrıya şükürler olsun... Eğer Bay Miron'u dinleseydim, kimbilir başıma daha neler gelecekti... Ama ben akıllıyım, son ana dek beklemek gafletini göstermedim... Ailemi arabaya bindirerek atları elimden geldiğince hızla sürdüm!..»

«Babam orada kaldı, değil mi?..» dedi Grigor.

«Evet Bay Grigorita, babanızı orada bıraktım» dedi kiracı, kararsız bir tavırla, «onun nasıl bir adam olduğunu bilirsiniz...»

«Evet, ama ne oldu?..» diye ısrar etti Iuga, sabırsızlıkla.

«Burada birçok şey söyleniyor Bay Grigorita,» diye devam etti Cosma Buruiana, «ama kimse gerçekten neler olup bittiğini bilmiyor. Çarşamba akşamından beri telefon hatları bozuk. Bu yüzden de köyle haberleşmenin imkanı yok. Bütün haberler kulaktan kulağa yayıldığı için insan bunların doğruluğundan emin olamıyor. Ama, ne olursa olsun insan pek de iyi haberler ummamalı!.. Köylülerimiz büyük bir felaket yarattılar ve her türlü aşırı şeyi yapabilirler!.. Dün sabah, Costeşti'den gelen bir hakimle karşılaştım. Söyledikleri beni dehşet içinde bıraktı. Bayan Nadina ile Lespezi'ye giden avukat onunla aynı trende imiş. Belki de onu tanıyorsunuzdur. Zavallı adamın anlatmış olduğu şeyler tüylerimi diken diken yaptı. Ölümden ancak Gliganu'dan Costeşti'ye kadar koşarak kurtulmuş?.. Feci bir haldeymiş. Bugün Platamonu ile karşılaşmasaydım, durumun bu kadar kötü olduğunu tahmin etmezdim!..»

Bundan sonra Buruiana, kentte Miron Iuga ile Nadina hakkında söylenenleri elinden geldiğince saklamaya çalışarak, Platamonu'nun başına gelenleri anlattı.

İstasyondan ayrılıp kente giren caddeden yürümeye başladılar. Grigor'u yeni valinin yanında görmüş olan Stefanescu onlara yetişti. Grigor'dan kendisini yeni valiyle tanıştırmasını, çünkü ondan, toprağını geri almak ve kendisine bu şekilde davranan köylüleri cezalandırmak için bir birlik mümkünse bir top isteyeceğini söyledi. Kendi başına gelenleri en ince ayrıntılarına varana dek anlattıktan sonra, hiç çekinmeden Grigor'a kentte Miron Iuga'nın öldürülmüş olduğu hakkında dolaşan söylentileri anlattı. Ama

kendisi şahsen buna inanmıyordu. Çünkü köylüler birçok kötülük yapmış olmakla beraber, o zamana dek kan dökmemişlerdi. Nadina'nın da bir gurup köylü tarafından tecavüz edildikten sonra öldürüldüğünün de kentte dolaşan söylentiler arasında olduğunu ekledi. Ama bu haberlere pek fazla inanmamak gerekirdi. Çünkü kulaktan kulağa, ağızdan ağıza dolaşa dolaşa abartılıyorlardı.

«Aslında gerçek bu kadar korkunç iken abartmaya hiç gerek yok,» diye devam etti binbaşı, «sanki bir insanı mahvetmek için onu sadece öldürmek gerekiyor!.. Benden başka yeryüzünde kimseleri olmayan üç kızını düşünmeseydim o vahşilere karşı çıkacaktım!..»

Başından geçenleri bütün ayrıntılarıyla tekrar anlatmaya başladı. Arasıra da Cosma Buruiana onun sözünü keserek kendi başına gelenleri anlatıyordu. Grigor Iuga, artık dinlemiyordu. Buruiana'nın tavrı bile olanları yeteri kadar anlatıyordu ona. Bütün askeri vahşetiyle binbaşının sözleri, Grigor'u üzmekten çok sinirlendirmişti. Sonunda, parka geldiklerinde ikisinden de kurtulabildi. Titu Herdelea, ancak o zaman konuşmaya cesaret edebildi.

«Belki de hepsi doğru değildir...»

«Doğru dostum,» dedi Grigor, üzüntüyle. «Talihsizliğin yaklaştığını birkaç gün önce Amara'dayken hissetmiştim. Babamın isteklerine karşı bir düşünce ama, gene de oradan ayrıldığıma pişmanım. Eğer kalsaydım, belki durum bu hale gelmeyecekti!»

Bu arada Baloleanu, önünde köylerinden kaçan birkaç mültecinin beklediği valiliğe gelmişti. Boerescu, yeni valiye birkaç subayı tanıştırdı ve masasının üstündeki haritada isyana katılan bölgeleri gösterdi.

Olaylara ait raporların olduğu dosyayı ona verirken, kendi evinin de talan edilmiş olduğuna dikkati çekti.

Baloleanu teşekkür ettikten sonra kibar bir şekilde onu başından savdı, çünkü kendisiyle kıymetli vaktini ziyan ediyordu. Bir tek dakikası bile boşa geçmemeliydi!.. Başkanına, kendisini bu göreve atadığı için onun pişman olmaması gerektiğini kanıtlamaya çalışıyordu.

Hemen başsavcıyı, polis müfettişini, Piteşti'deki birliklerin komutanını ve bir de, onu da adam yerine koyduğunu göstermek için mahkeme başkanını çağırdı. Onları beklerken de dosyadaki raporları ve haritayı incelemeye başladı.

«Baylar, en fazla üç gün içinde bu bölgede huzurun ve sükunun sağlanmasını istiyorum,» dedi ciddi bir tavırla devletin dört temsilcisine.

Enerjiyle dolu, kısa ve vatanperver bir konuşma yaptı. Çok etkili olmuştu bu konuşma. Zayıf, sakalsız ve sessiz bir adam olan savcı Toma Grecescu, yeni valinin yuvarlak, etkili ve insana güven veren suratına takdirle baktı. Polis müfettişi Corbuleanu, yeni valinin söylediği her sözü tasdik edercesine başını sallıyordu. Yaşlı, kötü bir adam olan bölge mahkemesinin başkanı Manole Obogleanu, bu tartışmalara yabancı kaldığını hissediyordu, ama yakınlarda küçük bir toprağın sahibi olduğu ve köylülerin orasını da talan etmelerinden korktuğu için yeni hükümetin ne türden tedbirler almak istediğini merak ediyordu. Boerescu'nun metodlarını gayet yakından tanıyan tek insan olan General Dardalat birkaç kez onun sözünü kesmek istediyse de, kibar bir şekilde susturuldu.

«Bütün söyleyeceklerim bu kadar, şimdi konuşma sırası sizin, General!..» dedi müstehzi bir tavırla gülümseyerek.

Oysaki General, sadece kendi başına gelenleri de anlatmak için arasıra sözünü kesmeye kalkışmıştı valinin. Boğazını temizleyerek kendi fikrine göre enerjik davranılması gerektiğini, yoksa ihtilalin sakin bölgelere de yayılacağını söyledi.

«İşte bana bu nedenden dolayı bu ağır sorumluluğu yüklediler,» dedi vali ciddi ciddi.

Corbulescu'nun, ayaklanmanın olduğu köylerde silah kullanmaya izinleri olmadığı ve sayıları çok az olduğu için polisin dövülerek köylerden kovulduğunu duyan Baloleanu, General Dardalat'a herhangi bir tehlike anında birliklerine güvenilip güvenilmeyeceğini sordu. «Benim birliklerim, kendilerine verilen emirleri her zaman yerine getirirler,» dedi general, gururla.

«Şey, tabii ki,» dedi Baloleanu, biraz bozularak, «birliklerinize güvenim olmadığını söylemek istemedim, beni yanlış anladınız... Ben, askerlere, özellikle yedeklere güvenilip güvenilmeyeceğini sordum. Bazı yerlerde kötü sonuçlarla karşılaşıldığını duymuşsunuzdur herhalde... Ben, burada da böyle bir sürprizle karşılaşmak istemiyorum!»

«Hayır, hayır beyefendi, adamlarım için garanti verebilirim,» dedi general.

«Siz gene de hareketi bastırmak için gönderilecek olan birliklerden isyancı köylerden gelen askerleri çıkartınız,» dedi vali dikkatle.

Sonra bölgeyi huzura kavuşturacak tedbirleri tartıştılar. Baloleanu, bin kadar askerle altı topun ertesi gün, yani Pazar sabahı saat sekizde Costeşti tren istasyonunda hazır olmasına karar verdi. Kendisi de kanunun diğer temsilcileriyle birlikte orada olacaktı.

«Tabii, gerekli çağrılar yapıldıktan sonra karşıla-

şılacak herhangi bir direnme hareketi ordu tarafından bastırılacaktır,» diye sözlerini bitirdi Baloleanu.

«Peki, ya askerler gittikten sonra köylüler tekrar ayaklanırlarsa ne yapacağız beyefendi?..» diye sordu General Dardalat. İyi bir komutan olduğunu valiye kanıtlamak istiyordu.

«O köyler, topla yerle bir edilecektir general!» dedi vali, haşmetli göbeğini sallayarak.

«Doğru efendim,» diye ona hak verdi Dardalat.

Akşama kadar Baloleanu, korunmalarını, kentin sokaklarında açlıktan ölmemek için kendilerine hiç olmazsa mali yardımın yapılmasını isteyen mülteci toprak sahiplerini dinledi. Bir kısmı, tekrar geri dönebilmeleri için emirlerine askeri birlik verilmesini, diğerleri ise mallarını yakıp yıkan köylülerin toplarla öldürülmesini istiyorlardı. Vali, herbirine birçok vaadlerde bulundu, ama özür dileyerek önce huzuru sağlaması gerektiğini, ancak ondan sonra onların dertlerine bir çözüm getirebileceğini belirtti. Onlara zararlarının ödeneceğine dair söz vererek, kayıplarını bütün ayrıntılarıyla bir rapor halinde yazmalarını istedi.

Ancak akşam dokuza doğru Grigor Iuga ve Titu Herdelea ile lokantada buluşabildi. Boerescu'dan Miron'un başına gelenleri öğrendiği için genç Iuga'yı gözleri dolarak öptü.

«Eğer söylenenler doğruysa ne denli üzgün olabileceğimi tahmin edebilirsin sevgili Grigorita, ama umarım ki köylüler biraz merhametli davranmışlardır.»

Gittikçe şişmanlayışına hiç aldırmadan hırsla yiyip içti ve özellikle aldığı akıllıca tedbirlerden dolayı kendini övdü. Bir ara Costeşti'ye kadar birlikte yaptıkları seyahatten çok mutlu olduğunu ama bundan

sonraki yolculuğunda çok acı bir resmi görevde olacağı için herhangi bir sivilin beraberinde gelmesine izin veremeyeceğini anlattı.

«İznin olmasa bile seninle geleceğim,» dedi Grigor sertçe. Bu bir görevdir Alexandru!»

«Şey, tabii, kuşkusuz,» diye cevap verdi vali, «duygularını anlamadığını sanma sevgili dostum. Sadece demek istemiştim ki, benim resmi görevim..»

«Eğer yöneticiler bir felaketi önleyemedilerse, hiç olmazsa artık benim planlarıma karışmasınlar,» dedi Grigor, onu azarlarcasına.

«Şey, tabii, tabii,» dedi Baloleanu, «ama şunu da anlamalısın ki emirler vermiştim ve,»

5

Pazar sabahı Amara'da ordunun geleceği haberi yayıldı. Vadinin daha aşağısındaki köylerden gelmekte olanlar, Piteşti'den gelen çok sayıda askere ve topa raslamışlardı. Hatta subaylardan biri onlara küfretmiş ve «ben size isyan etmesini öğretirim,» demişti. Vadideki köylerden gelen diğerleri ise Costeşti'de, toprak sahiplerini geri getirmek için hazırlanmış olan ve bir ağacın yaprağı kadar çok asker gördüklerini anlatmışlardı.

Amara, kaynamaya başlamıştı. Köyde dolaşan haberler önce büyük bir merak uyandırmıştı. Köylüler duyduklarını şaşkınlık içinde komşularına anlatıyorlar, başlarını sallayarak soran gözlerle birbirlerine bakıyorlardı. Haberlerin doğru olduğunu anladıktan sonra şaşkınlıkları korkuya dönüştü.

«Kralın emirlerini bilmiyorlar mı?.. Yoksa bu

emirleri dinlemek mi istemiyorlar?.. Toprak sahipleriyle birlik mi olmuşlar?..»

Ve yavaş yavaş köylüler kızmaya başlamışlardı. Bir gurup kadın ve erkek, hanın önünde toplandılar. Sinirli ve huysuzdular. Büyük dertleri, sanki suratlarına kazılıydı. Birbirlerine sorular soruyorlardı.

«Ordu neden geliyormuş?.. Bizi öldürmek için mi?.. Biz onlara ne yaptık ki?.. Biz köpek miyiz yoksa insan mı?.. Neden huzur içinde yaşamamıza izin vermiyorlar?.. Toprak sahipleri, bizi yeterince ezmediler mi?..»

Önce fısıldanarak, sonra da bağırarak verilen cevaplar karışık yerlerden geliyordu.

«Ordu gelirse gelsin, teslim olmayacağız!.. Eski sıkıntılarımıza dönmektense ölelim daha iyi!.. Orduдan korkmuyoruz!.. Eğer üstümüze saldıracak olurlarsa onları tırpanlarımızla kovarız!.. Daha fazla acı çekmeyeceğiz!.. Hadi, baltaları alın elinize!..»

Kadınlar, erkeklerden daha da çok bağırıyorlardı. Çocuğu kollarında, Anghelina bir yandan ağlıyor, bir yandan da çılgınca bağırıyordu.

«Kocamı öldürdüler, bu bile onlara yetişmiyor!.. İnşallah onlar da bir köpek gibi geberirler!.. İnşallah hastalıktan kırılırlar!.. Onlar benim kalbimi yaktı, inşallah cehennemin ateşi de onları yakar!..»

Hanın kapısında, olanları memnun bir tavırla dinleyen hancı Busuioc, sırf yapacak birşeyi olmadığından onların lafına karıştı.

«Eee çocuklar, size 'Yapma,' diyenleri dinlemediniz. Şimdi de...»

Köylüler hınçlarını çıkaracak birisini bulmuşcasına aniden hancının üstüne saldırdılar. Busuioc, bir anda hana, oradan da evine kaçmayı zor başarmıştı.

Köylüler hana girip, ellerine geçeni kırarak içkileri içmeye başladılar.

Heyecan, sadece birkaç dakika sürmüştü. Dışarıda Petre'nin birkaç gençle birlikte geldiği görüldü.

«Petre geliyor!.. Petre geliyor!.. İşte Petre... Bir dakika durun, Petre geldi!..»

Hanın halini gören Petre, «Ne oldu?» diye sordu, «Christache Amca size ne yaptı da onun malını mülkünü sanki toprak sahibiymiş gibi talan ettiniz?..»

Bazıları hâlâ hancıya küfrederken, diğerleri de korku ve kızgınlık içinde ordunun gelmekte olduğunu haber verdiler ve sanki Petre'nin vereceği cevap onların kaderlerini tayin edecekmiş gibi, soru soran gözlerle ona baktılar.

En çok endişeli olan Ignat Cercel'di.

«Şimdi ne yapacağız Petrica, söyle bize de ne yapacağımızı bilelim!»

Keskin bakışlarıyla Petre, etrafını sarmış olan kalabalığı süzdü. Yanık, parlak derisinin altında yüzünün bütün adeleleri gerilmişti. Birden kahkahayla gülmeye başladı.

«Ordudan korkuyorsanız neden evlerinizde oturmadınız?.. Baştakilerin ellerine ceplerine sokarak topraklarını almamıza ses çıkarmayacaklarını sandıysanız hiç ayaklanmamalıydınız!.. Toprak, hiçbir yerde bedava ele geçirilmemiştir, insanlar onun karşılığında ya para, yada başka birşey vermişlerdir. Ama mutlaka karşılığını ödemişlerdir!..»

«Ordudan korkmuyoruz. Onun için bize kızma,» diye mırıldandı Ignat, «ama gelirlerse ne yapacağımızı bilmeliyiz.»

«Endişelenmemize gerek yok,» diye devam etti Petre, «ordu, sadece bizi korkutmak için geliyor.»

«Öyle,» diye bağırdı Toader Strimbu, «bize kar-

şı silahlarını kullanmalarına izin yok zaten. Biz de askerlik yaptık, biliriz.»

Askerde çavuş olan Nicolae Dragoş, subaylar ateş emri verse bile askerlerin büyük bir ihtimalle ateş etmeyeceklerini, hatta kardeşlerinin yanına geçeceklerini söyledi.

«Herşey sizin söylediğiniz gibi olsaydı çok iyi olurdu,» dedi Serafim Mogoş, kuşkuyla. «Ama umudumuzu buna bağlamamalıyız. Bir kaç saat içinde, belki de daha da kısa bir zaman içinde askerler ve polisler köyü dolduracaklar. İşte o zaman dayaklar ve işkence tekrar başlayacak!..»

Petre, Serafim'in haklı olduğunu kabul etti. Askerler ateş etmeyebilirdi, ama polisi ve toprak sahiplerini geri getirebilirlerdi.

«Bu asla olamaz!.. Ordunun aramıza girmesine izin vermeyeceğiz,» diye bağırdı Petre, «ordunun köyümüzde hiç bir işi yok!. Bizim burada orduya ihtiyacımız yok!.. Onlar, kentlerde kalıp zenginleri korusunlar, biz kendimizi koruruz...»

Konuştukça, karşısında görünmeyen düşmanları varmış gibi gittikçe daha sinirleniyor, daha heyecanlanıyordu. Etrafını çevirmiş olan köylüler, güçlerini ve cesaretlerini göstermek istercesine durup durup bağırıyorlardı. Hanın içinde içkileri ellerine geçirenler Busuioc ve toprak sahiplerine küfrederek kahramanlık türküleri söylüyorlardı.

«Yaşlı genç, herkes köyün dışına gelsin!» diye emir verdi Petre, sanki ordudaymış gibi.

Kimsenin boş elle gelmemesini, çatal bile olsa, herkesin bulabildiği silahı yanında getirmesi gerektiğini birkaç kez tekrarlamak zorunda kaldı.

«Artık bundan sonra olacakları, ancak tanrı bilir,» diye mırıldandı Petre, istavroz çıkartarak.

6

«İşte sevgili Grigorita, artık ayrılmalıyız!..» dedi Baloleanu, tren Costeşti istasyonuna girerken. «Eğer tavsiyeme uyarsan, ben sana haber gönderene dek burada bekle. Amara da dahil bu bölgedeki köylerin tümünü bu gece yola getirebileceğiz sanıyorum. O zaman da rahatça gidersin. Hadi dostum, allahaısmarladık. Allahaısmarladık Bay Herdelea.»

Çok duygulu bir tavırla onların elini sıktı. Şişman suratı bembeyaz olmuş, sesinin tonu değişmişti. Sonra büyük bir ciddiyetle aşağı indi. Birliklerin komutanı binbaşı Tanasescu, kendisini tanıttı. Uzun kaşları, uçları kıvrılmış bıyıkları, kalın sesi ve dikkatli bakışları olan bir adamdı. Hem General Dardalat hem de alay komutanından aldığı emirlere göre valinin hizmetinde olduğunu belirtti.

«Emrinde hangi birlikler var binbaşı?» diye sordu Baloleanu.

«En iyi dövüşen askerlerden seçilmiş bir müfreze ile altı tane de top,» diye cevap verdi subay.

Vali soğuk bir tavırla ona teşekkür ederek etrafına bakındı. Birkaç subayın haricinde burası da mültecilerle doluydu. Hem kendi hem de partisinin şöhretini artırmak için onlarla konuşmayı akıllıca buldu.

«Baylar, buraya huzuru sağlamak üzere geldik ve hiç vakit kaybetmeden bunu başaracağız. Bize güvenmenizi ve sabırlı olarak bize yardımcı olmanızı istiyoruz!»

Aynı trende gelmiş olan emekli binbaşı Stefanescu, valiye yaklaşarak onun kulağına kendisini

unutmamasını, tüm güveninin onda olduğunu fısıldadı. Tanrı ve şansının yardımıyla valinin emrine, kızlarını evine yerleştirdiği ve kaçtıktan sonra kendisinin de orada saklandığı eski dostu Tanasescu verilmişti.

Subaylar ve komutanın izlediği vali, hükümet binasına doğru gitti. Burada bölge yöneticisi, ayaklanan köylerin durumu hakkında bütün bilgiyi kendisine verdi. Rapor hiç de iç açıcı değildi ve köylülerin direneceğini gösteriyordu. Haberlerin korku ve dehşet içinde isyandan kaçanlar tarafından getirildiği doğruydu. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi atmaya başlamış olan Baloleanu, elinden geldiğince sakin bir tavır takınmaya çalıştı.

«Ne olursa olsun, nefret duygularımızdan arınmış olarak büyük bir kararlılıkla ilerleyeceğiz... Biz, huzur isteyenlere huzur getiriyoruz. Diğerlerine karşı ise zor kullanacağız. Kan dökmek istemiyoruz, ama gerektiğinde silahlarımızı kullanmaktan da kaçınmayacağız. İşte genel stratejimiz bu olacaktır baylar!..»

Sonra masanın üstündeki haritada, etrafındakilere bir gece önce Piteşti'deki toplantıda yapmış oldukları planı anlattı. Birliğin başında savcı ile birlikte bir arabada gitmeye karar vermişti. Binbaşı bunun tehlikeli olabileceğini söyledi ve birliğin ilerlemesinde, askeri stratejiyi kullanması için izin istedi. Hayatını tehlikeye attığını gören Baloleanu, binbaşının önerisini kabul etti. Önce başlarında bir subay olan devriye birliği köyleri dolaşacak, gerekli huzuru sağlamaya çalışacaktı.

Bu arada Herdelea ile birlikte istasyonda kalmış olan Grigor Iuga, birçok tanıdıkla karşılaşmıştı. Bir ara gözü Isbaşescu'ya çarptı.

«Buraya gel, buraya gel... Ne olduğunu anlat bana.»

«Nasılsınız Bay Grigorita?..» diye cevap verdi Isbaşescu şaşkınlıkla, «beni affedin... Burada benden başkaları da var. Kimbilir onlar nasıl kaçtılar bu alçak heriflerin elinden!..»

Grigor, Isbaşescu'nun yanında durmakta olan polis Boiangiu ve vergi memuru Birzotescu'yu farketmemişti. Yirmidört saat içinde o kadar kötü haberler almıştı ki, kafası allak bullaktı. Ama bildiklerinin hiçbiri kesin değildi henüz. Bunları ona anlatanlar da olayları başkalarından duymuşlardı. Gerçeği bilmemek, ona daha da büyük bir acı veriyordu. Amara'ya yaklaştıkça sabırsızlığı iyice artmıştı. Olanları kesinlikle öğrenirse, ruhu biraz olsun rahatlayabilirdi.

Hepsi birden konuşmaya başlayarak bildiklerini anlattılar. Uzun uzun kaçışını anlatan Birzotescu'yu Grigor susturdu. Boiangiu da, büyük bir üzüntüyle, karısının hâlâ köylülerin arasında kaldığını anlattı. Üstelik, köyden kaçmaları için kendisine ne kadar yalvarmıştı. Ona birşey olursa, ölene dek vicdan azabı çekecekti... Sonra asilerin nasıl silahını aldıklarını ve onu nasıl dövdüklerini anlattı. Tabii şimdi hikayesi biraz daha kahramanca olmuştu. Ruginoasa'daki yangını görür görmez görevini yapmak ve gerekli tedbirleri almak için hemen oraya koşmuştu. Ama köylülerin kötü davranışları ve susuzluk yüzünden hiçbir şey kurtarılamamıştı. Fakat hiç olmazsa yangını çıkartanların izlerini bulmuştu. Ertesi sabah da olanları Bay Miron'a anlatmış, o da kendisine, köylüleri daha fazla kışkırtmamak için hiç bir şey yapmamasını emretmişti. Çok kısa bir zaman sonra Lespezi'deki yangını haber almışlardı. Bunun

üstüne de Bay Cosma'nın malikanesinin yandığı haberi gelmişti. Kan dökmek pahasına bile olsa, hemen bu hareketleri bastırmaya çalışmıştı. Ama hırsızların bu işi önceden planladıkları belliydi. Hanın önünde sessiz bir şekilde oturan köylüleri görünce onların arasına girmiş, sonra da...

Grigor, sonuna kadar dinledi. Sonunda hiç olmazsa ayaklanmanın nasıl başladığını öğrenmişti. Gerisini de Isbaşescu'dan öğrenirdi. Üstelik, diğerleri de Miron'un ölümünü Isbaşescu'dan öğrenmişlerdi. Bir gün önce saat onda, Costeşti kentinin pazar yerine köylü elbiseleriyle geldiğinden beri günün kahramanı oydu. Costeşti'deki baylara, Amara'da olanları en azından yirmi kez anlatmak zorunda kalmıştı. Bölge yöneticisi, hemen olayları telefonla valiye bildirmiş, Boerescu da dehşet içinde kalarak öğrendiklerini bütün kente yaymıştı. Belediye reisi, Isbaşescu'ya büyük bir konukseverlik göstermişti. Onu evine götürmüş, elbiselerinden bir takımını vermişti. Ama kahraman rolü oynamaya devam eden Isbaşescu, ancak bu sabah yeni elbiseleri giymişti.

«Benim hikayem daha uzun Bay Grigorita,» dedi acı bir sesle, «eğer dinlemek istiyorsanız lütfen evsahibim belediye reisinin evine gidelim, orada size herşeyi başından sonuna dek anlatırım. Ah tanrım!.. Öyle şeyler gördüm, öyle günler geçirdim ki, gerçekten olduklarına inanamıyorum. Neyse ki tanrının yardımıyla sağ salim kurtulabildim. Oysaki zavallı Bay Miron, allah rahmet eylesin...»

«Öldü mü?..» diye sordu Grigor, heyecanla.

«Onu öldürdüler... Şeytanlar!..»

«Ne zaman?.. Birkaç gün önce mi?..»

«İki gün önce, cuma günü, akşama doğru,» diye cevap verdi Isbaşescu.

«Hadi eve gidelim de bana herşeyi anlat,» diye mırıldandı Grigor, üzüntüyle.

Valinin subaylar ve görevlilerle yaptığı toplantı oldukça uzun sürdü. Baloleanu, bütün anlattıklarının anlaşıldığından emin olmak için en azından on defa daha tekrar etmek adetindeydi. Bunu evinde, bürosunda sekreterine karşı devamlı yapardı ve şimdi hayatı ve ülkenin kaderini tayin edecek bir karar verirken gene yapıyordu. Sonunda, istediklerini anlatabildiğine aklı kesince, kahramanca bir tavır takınarak bağırdı.

«Hadi baylar, artık görevimizi yapmaya gidelim!»

Savcıyla birlikte bindiği arabanın yüzlerce asker ve tüfek tarafından korunmasına rağmen Baloleanu, kalbinin göğsünden fırlayacakmış gibi attığını hissediyordu. Gara de Nord'da gözyaşları içinde bıraktığı Melanie'sini düşündü. İnşallah bu kötüye bir işaret değildi. Bu çıldırmış köylülerin arasında, insan bir türlü başına nelerin geleceğinden emin olamıyordu. O kadar çoktular ki, dünyanın hiçbir ordusu onlarla kolay kolay başa çıkamazdı... Ya birden etrafındaki birliklere dört bir taraftan binlerce köylü saldırsaydı ne olacaktı?.. Üstelik insan orduya da pek fazla güvenemiyordu. Bir kez köylülere saldırmaya başlayınca, askerlerin kendi aleyhine dönerek onları öldürmeleri rahatlıkla umulabilirdi...

Kafasındaki düşüncelerden kurtulup tekrar cesaretini kazanmak için savcıya dönerek sordu.

«Bu zengin bölgede karışıklığın bu denli kötü bir hal almasını nasıl açıklarsınız?..»

Toma Grecescu, çok ender olarak açıklardı sosyal teorilerini. Konuşma yapacağı sıralarda da tabii ki söyleyeceklerini daha önceden hazırlardı. Baloleа-

nu'nun sorusu onu hazırlıksız yakalamıştı. Köylü ayaklanmalarının nedenlerini şimdiye dek hiç düşünmemişti. O da Piteşti'deki yüksek sosyeteye dahil herkesin yaptığı gibi, boş saatlerini poker oynayarak geçirirdi. Elinden geldiğince baştan savma bir cevapla konuyu geçiştirmeye çalıştı.

«Son zamanlarda, buralarda disiplin ve otorite gittikçe zayıflamaya başlamıştı beyefendi... Neden olduğunu bilemiyeceğim, çünkü bunları araştırmak benim görev sınırlarımın dışında kalıyor. Ama bana öyle geliyor ki, sosyal disiplin heryerde yavaş yavaş yok olmaya başladı. Bütün ilkel insanlar gibi köylüler de buna vahşet içinde bir tepki gösterdiler tabii!»

Binbaşı Tanasescu, çok güzel bir atın üstünde, bir öncü gibi bütün birliklerin önünde gitmekteydi. Baloleanu onun dörtnala arkaya doğru gelmekte olduğunu görünce titredi. Uzakta, belli belirsiz bir köy görünmekteydi. Güç almak istercesine elini savcının omuzuna koydu.

«Bir dakika lütfen... Ne oldu?.. Neden binbaşı böyle dörtnala geliyor?..»

Tanasescu, Vladuta köyünde herşeyin sakin olduğunu haber vermeye geliyordu. Evet, malikaneyi yakmışlar, huzuru bozmuşlardı ama, şimdi akıllarını başlarına toplayarak af diliyorlardı. Gelecekte birşeyler olmasını engellemek için köyde bir subayın komutasında bir bölük asker bırakacaktı.

«Bravo binbaşı! Teşekkür ederim!..» dedi Baloleanu, rahat bir nefes alarak.

Bütün köy, malikanenin yıkıntılarının önünde toplanmıştı. Valinin arabası gelince daha önce dörtnala oraya giden binbaşı Tanasescu bağırdı.

«Dizçökün hırsızlar!... Yoksa etlerinizi parça parça doğrarım!..»

Herkes dizçöktü.

Binbaşının bu kadar sert davranmasına memnun olan Baloleanu, kalabalığa yaklaşarak bağırdı.

«Ne yaptınız, sefiller!!..»

«Bağışlayın bizi efendim!.. Bize acıyın!..» diye bağırdı yüzlerce ses.

«Yaptıklarınıza pişman oldunuz mu?» diye devam etti vali.

«Günahkar ruhlarımızı tanrı affetsin!.. Bize acıyın ve merhamet edin,» diye bağırdı dizçökmüş insanlar.

Yaptıkları zararı son kuruşuna kadar ödeyeceklerini ve suçlu görülenlerin kanun tarafından cezalandırılacağını bildirdikten sonra binbaşı, hükümetin programını okudu ve biraz da açıkladıktan sonra sert bir sesle konuşmaya devam etti.

«Ne kadar önemsiz olursa olsun, kim kanunsuz bir hareket yaparsa ve kim bu emirlere itaat etmezse, mahkemeye bile gerek kalmadan kurşuna dizilecektir!.. Buradaki birliğin komutanından izin almadan kimse köyü terkedemez!»

Sonra teğmene, adamlarıyla birlikte burada kalmasını ve az sonra gelecek olan binbaşı Stefanescu'ya elinden geldiğince yardım etmesini emretti.

Vali çok memnun olmuştu. Bu, tam beğendiği tipte bir subaydı. Hatta binbaşı sonuna kadar böyle devam ederse, onu terfi ettirmeyi bile düşündü. Ama onun gibi bir sivilin ve hükümetin politik temsilcisinin, çok daha dikkatli olması gerekirdi. Hükümetin, tüm yurttaşların, hatta köylülerin bile sempatisine ihtiyacı vardı. Ama ordunun, nerede olursa olsun, böyle bir sempatiye ihtiyacı yoktu. Çünkü herkes orduyu

sevmeye mecburdu. Orduyu sevmeyen, yada karşı çıkan biri hemen hapsedilirdi. Hükümet de halkın kendisine böyle sonsuz sevgi göstermesini sağlayabilseydi ne güzel olurdu!..

Bir sonraki köy olan Ioneşti'de, valinin nutku daha dostane idi. Çünkü orada hiçbir ayaklanma olmamıştı, ama zaten orada hiçbir toprak sahibinin malikanesi de yoktu.

Ioneşti'den ayrılır ayrılmaz, binbaşı Tanasescu, kafilenin arkasına giderek Teleorman'dan Izvoru'ya kadar bütün köylerde huzuru sağlamakla görevli olan yüzbaşıya son emirlerini verdi. Bir savcı ile bir bölge yöneticisi de buralarda sivil idareyi temsil edeceklerdi.

Babaroaga'da bir teğmenin komutası altında Gliganu ile Lespezi'ye kadar olan yöreyi savunmak için bir bölük bırakıldı. Gliganu'daki hareketlerin çok daha ciddi olduklarını öğrendiklerinden, teğmen bütün gerekli tedbirleri almalı, hatta gerekirse bütün bölüğü köyde bırakarak Lespezi'deki durumu öğrenmek için oraya sadece birkaç devriye göndermeliydi.

Geri kalan kafile, birkaç arabanın geçtiği yoldan Birlogu'ya doğru yoluna devam etti. Birlogu'da vali, her kapıda beyaz bir bezin asılı olduğunu görünce çok şaşırdı.

Kendisine burada hiçbir şeyin olmadığını haber verdikleri zaman, «ah evet, burası uygar bir köy,» dedi Baloleanu. Depo olarak kullanılan küçük malikaneye dokunulmamıştı bile.

Bir gurup köylü, hükümet binasında askerlerin gelişini beklemekteydiler. Vali, onların sessiz kalışlarını ve ayaklanmayışlarını övdükten sonra hükümetin bütün istekleri yerine getireceğini, iyi davranmış olanlara her türlü kolaylığın gösterileceğini be-

lirtti. Bunu kanıtlamak için de ağır ağır ve duygulu bir sesle yapılması kararlaştırılan reform listesini okudu ve köylülerin anlayamayacağını sandığı yerleri basit kelimelerle açıkladı. Köylüler, çatık kaşlarla ve anlamayan gözlerle onu dinlediler.

«Allahaısmarladık iyi insanlar!.. İleride de doğru yoldan ayrılmayın!..» diye bağırdı Baloleanu konuşmasının sonunda ve arabasına bindi.

Lespezi'ye gidene dek geçen yarım saat içinde ayaklanmanın tüm bölgeye yayılmış olmasına rağmen kendi köylerinde huzuru koruyan bu kahraman köylülerin iyiliklerini anlattı. Savcı Grecescu, geçmişteki tecrübelerine dayanarak, geçtikleri her köyde kısa soruşturmaların yapılmasını ve ayaklanmaların tekrarlanmasını önlemek için baş kışkırtıcıların bulunarak tevkif edilmesi gerektiğini söyledi.

«Evet. Tabii, kanuni açıdan siz haklısınız,» diye cevap verdi vali, «ama biz, işi politik açıdan yorumlamalıyız dostum. Ayaklanmalar çok yayıldı ve insanlar da hâlâ çok ateşliler. Onun için önce onları yatıştırmaya çalışmalıyız... Köylüler, daha fazla kışkırtılmadan ve gelecekteki soruşturmalardan herhangi bir korkuları olmadan sakinleştirilmelidirler. Suçlu olanlar, birer örnek olarak tabii ki cezalandırılacaklar. Ama bu, ancak genel heyecan yatıştıktan sonra yapılabilir. O zaman soruşturmalar başlayacak ve böylesine ulusal bir felaketin tekrarlanmaması için acımadan gereken cezalar verilecektir...»

Lespezi'de köye girmeden binbaşı Tanasescu, «Beyefendi, burası suçluların köyü,» diye bildirdi. «Burada cinayetler işlendi. Onun için biz...»

«Sakin ol binbaşı, sakin ol...» dedi Baloleanu korkuyla, «görevimiz çok acı. Onun için sakin olmalıyız.

Homurdanıp küfrederek, Binbaşı, Baloleanu'yu

kiliseye götürdü. Genç, sakalsız bir rahip, cübbesini giymiş, kapıda korkulu bir tavırla onları beklemekteydi. Çünkü az önce binbaşı kendisini azarlayarak onu kurşuna dizdireceğini söylemişti.

«Elimizden birşey gelmedi beyefendi, hiçbirşey yapamazdık...» diye kekeledi rahip, yerlere kadar eğilerek.

«Çekil yoldan alçak,» diye tısladı binbaşı, dirseğiyle onu kapıdan iterek.

Mihrabın yanında masa gibi birşeyin üstünde bir çarşafla örtülü Nadina'nın cesedi yatmaktaydı. Binbaşı, çarşafı kaldırarak ortaya artık tanınamayacak bir hale gelmiş bir baş çıkardı.

Baloleanu dehşetle bağırarak başını yana çevirdi.

«Ah, canavarlar!.. Canavarlar!.. Zavallı kadın!..»

Hemen dışarı çıktı. İçerideki ağır koku, midesini bulandırmıştı. Birkaç kez temiz havayı ciğerlerine çekti, sonra gözü kapının yanında sessiz sessiz duran rahibe ilişti.

«Allah aşkına peder, nasıl izin verebildiniz böyle birşeye?.. Zavallı Grigorita... Öğrenince ne kadar da...»

Rahip, durmadan özür diliyordu. Herşey o kadar çabuk olmuştu ki, ne o, ne de bir başkası önüne geçememişti bu işin... Daha sonra bu korkunç suçları işleyenlerin Amara'dan gelenler olduğunu öğrenmişti. Bütün köy gibi o da biliyordu bunların kimler olduklarını. Ama hayatını kaybetmekten korktuğu için onları ele veremezdi. Valiye; Matei Dulmanu'nun, kadının cesedini asiler malikaneyi ateşe verdikten sonra nasıl kaçırdığını, kendisinin de bu çılgınlar daha fazla birşey yapmasınlar diye onu nasıl kiliseye getirip mihrabın yanına yerleştirdiğini anlattı. Böyle karışık günlerde insanların ne yapacağı hiç belli olmaz-

dı. Son olarak da, yaralı olan ve köylülerin ölümle tehdit ettikleri Alman şoförü, kendi hayatını tehlikeye atarak evinde sakladığını anlattı.

«Yeter!..» diye bağırdı Baloleanu dehşetle, «biz gerekeni yaparız. O zamana dek... Belediye reisi de nerede?..»

«Bizim köyde belediye reisi yoktur efendim, biz Amara'ya bağlıyız...»

Baloleanu rahibin cevabına hiç önem vermedi. Savcıya dönerek acı içinde Nadina'yı ve Grigor'u anlattı.

«Sakin olmalıyız, sakin olmalıyız!» diye içini çekti üzüntüyle, «hadi, gidip görevimizi yapalım...»

Gogu Ionescu'nun malikanesinin önünde vereceği nutku düşüne düşüne yoldan aşağı doğru yürümeye başladı. Onları kızdırmadan sert bir şekilde azarlamaya kararlıydı. Ama, oldukça iyi bir şekilde başlayan yolculuğunu da tehlikeye atmayacak bir şekilde tabii...

Birkaç yere emir vermek için gitmiş olan binbaşı, döndüğünde çok kızgındı.

«Bu alçaklar hiçbir şey dinlemiyorlar efendim. Eğer bu şekilde devam edecek olursak bize saldırabilirler. Kendilerinden korktuğumuzu sanıyorlar!..»

Gliganu'ya gönderdiği bölüğün başındaki teğmenden aldıkları habere göre durum çok tehlikeli olduğundan, köyden dışarı çıkmamışlardı. Aynı anda birisi, kendisine Birlogu tarafından yükselmekte olan dumanı göstermişti. Biraz önce kendilerine gösterilen iyi tavıra, hükümetin programında belirtilen kolaylıklara ve reformlara cevap olarak malikaneyi yakmışlardı o sahtekar herifler, ordu köyü terkeder etmez. Bu, çok ciddi birşeydi. Eğer asiler, ordu bu kadar yakınken böyle birşey yapmaya cesaret edebili-

yorlarsa, içlerindeki kötülüğün sanıldığından da köklü olduğunu gösteriyordu. Binbaşı Tanasescu valiye, emrindeki bütün askerlerin sorumluluğunun kendi üstünde olduğunu ve bu yüzden de kuşatılma tehlikesini göze alamayacağını söyledi. Baloleanu, dehşete düşmüştü. Vahşi köylülerin etrafını çevirdiklerini, onu dövdüklerini, işkence edip öldürdüklerini görür gibi oluyordu. İşte, Melanie'sinin kehanetleri doğru çıkmak üzereydi.

«Binbaşı, lütfen gerekli tedbirleri alınız!..» dedi titreyerek.

Birlogu'daki durumu düzeltmek için hemen iki birlik gönderildi. Örnek olması için tüm köy hemen cezalandırılmalıydı. Bütün adamlar, kadınlar ve çocuklar dövülmeliydiler. En ufak bir direnişle karşılanılırsa, askerler ateş edecekler ve hatta gerekirse köyü yerle bir etmek için topları kullanacaklardı.

İki bölük Birlogu'ya doğru yola çıktığı anda, Amara'ya gitmiş olan devriyeler de geri döndüler. Oradaki köylüler; çapaları, tırpanları, baltaları ve de birkaç tüfekle silahlanmışlar, köyün dışında toplanarak askerlerin içeri girmesine engel olmuşlar ve subayı ölümle tehdit etmişlerdi.

Baloleanu sarardı. Korkunç bir tuzağa düşmüş gibi hissediyordu kendini. Bölge yöneticisi, köylülerin iyi örgütlendiklerini ve orduyla başa çıkabileceklerini söylerken haklıydı.

«Şimdi binbaşı, şimdi ne yapacağız?..» diye sordu şaşkınlıkla.

Binbaşı Tanasescu'nun gözlerinde vahşetin ta kendisi olan bir parıltı belirdi.

«Herşeyi bana bırakın efendim. Ben onlarla nasıl uğraşacağımı bilirim!..»

Hemen emirler verdi. Askerler ileriye doğru ha-

reket ettiler. Baloleanu, arabasına binerek, diğerlerinin de duyabileceği yüksek bir sesle Tanasescu'ya sordu.

«Umarım adamlarınızdan eminsinizdir binbaşı!»

«Romen askeri kendine verilen emirleri dinler efendim. O, dünyanın en sadık askeridir!»

Lespezi'den ayrıldıktan sonra vali savcının kulağına eğildi.

«Bu durumda ordunun disiplinine güvenemeseydik düşünün neler olurdu, ne büyük felaket!.. Tabii, genel olarak, hayatlarını bizim gibi ülkeleri uğruna feda edenlerin kaderlerini düşünmeden konuşuyorum!!..»

7

Köyün dışında köylüler sağa sola koşuşuyorlar, gözlerini yoldan ve komşu köylerden ayırmıyorlardı. Alev alev yanmakta olan suratları ve parlayan gözleriyle bekliyorlar, birbirlerine destek olmaya çalışıyorlardı. Sanki diğerlerinin hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi herbirinin anlatacak birşeyi vardı. Olanları hep aynı kelimelerle defalarca tekrarlıyorlardı. Arasıra yükselen gürültüyü, korkunç sessizlikler izliyor ve sonra çığlıklarıyla bu sessizliği tekrar bozuyorlardı. Sanki güzel rüyalarından birden uyanmaktan korkuyorlardı.

«Bakın geliyorlar,» diye bağırdı birkaç ses aynı anda.

Bütün başlar Lespezi'ye doğru döndü. Askerlerin geleceğini biliyorlardı, ama herbirinin içinde gelmeyeceklerine dair bir umut vardı.

«Gelirlerse gelsinler. Onları karşılamak için hazırlanmadık mı?..»diye bağırdı Petre Petre. Sesi o kadar değişik çıkmıştı ki, birden kendisi bile tanıyamadı.

Yanında durmakta olan Nicolae Dragoş, tırpanına sarılarak nefretle dolu yeminler ediyordu.

«Göstereceğiz onlara!...»

Sesi boğazına takıldı, dişlerini gıcırdattı.

Nicolae'nin yanında durmakta olan Chirila Paun, polisten almış olduğu tüfeği, gelenleri tehdit etmek istercesine gözüne hizaladı. Daha ötede, kalabalığın ortasında aynı şekilde silahlanmış olan Toader Strimbu, general bile olsa gelen ordunun komutanının başını ezmeden rahat edemeyeceğini söylüyordu. Sessiz ve çatık kaşlı duran Serafim Mogoş'un da polisten almış olduğu bir tüfeği vardı. Askerlik yapmamış olmasına rağmen gayet ustaca tutmaktaydı tüfeği. Petre'nin arkasında, onu bir gölge gibi izleyen Ilie Cirlan da bir tüfek sallıyor ve aklına başka birşey gelmiyormuşcasına aynı şeyleri tekrarlayıp duruyordu.

«Söyle onlara Petrica!.. Söyle onlara Petrica!..»

Bağrışmalar kimi zaman kalabalığın bir ucunda, kimi zaman da diğer ucunda duyuluyordu. Kızgınlık gözlerinde parlıyor, kalabalığı biribirine bağlayarak bir zehir gibi ağızlarından dökülüyordu. Yaklaşmakta olan tehlikeyi korkutup kaçırmak istercesine çapalar, tırpanlar ve baltalar havaya kalkmıştı. Kadınlardan ve çocuklardan tiz çığlıklar yükseliyordu.

Heyecan devam ederken, asker konvoyu kocaman, siyah bir kurt gibi yolda ilerlemekteydi. Güneş ışınları miğferleri pırıl pırıl parlatmaktaydı. Kısa bir süre sonra yaklaşmakta olanların rütbeleri seçilme-

ye başlamıştı. Süvariler, valiyle savcının binmiş olduğu üstü açık araba, herbirini altı altın çektiği toplar, sanki hayvanın madeni kuyruğunu meydana getiriyordu.

Askerler yaklaştıkça köylülerin çığlıkları daha da yükseldi. Herbiri düşmanını görmek ve onunla tek başına karşılaşmak istiyormuşçasına kalabalık incelerek yanlara doğru yayıldı.

Askerlerin önünden sert bir emir duyuldu. Yolun sağını ve solunu kaplayarak ilerleyen konvoy, köylülerin elli metre kadar ötesinde durdu. Aralarında at üstündeki binbaşının koruduğu Baloleanu'nun arabası görünüyordu.

«Sakin ol binbaşı, sakin ol!..» diye kekeledi Baloleanu bembeyaz bir yüzle. Yavaşça arabadan aşağı indi, en sakinlerinden biri olan savcı da onu izledi.

Binbaşı Tanasescu, gümüş saplı kırbacını o kadar sert bir şekilde şaklattı ki, atın kulakları dikildi.

«Emrinize amadeyim efendim. Artık onların kurşundan ve toptan başka hiçbir şeyi haketmediklerine kendiniz de tanık olabilirsiniz!..»

«Hayır, hayır! Önce...» diye kekeledi Baloleanu, dizleri titreyerek. Askerlerin köylülerle birleşeceği, onu ve yanındaki görevlileri öldüreceği korkusu bütün içini kaplamıştı.

Nereden geldiği belli olmayan bir rüzgarın dalgalandırdığı durgun bir su gibi köylü kalabalığı kıpırdanmaya başladı. İleri geri sallanan bu kitlenin içinden gelen çığlıklar, onun savaşçı yönünü iyice açığa çıkarıyordu.

«Başka toprak ağası istemiyoruz!.. Bizi öldürmeye mi geldiniz?... Siz askerler, bizi korkutamazsınız!.. Toprak sahipleri bizimle yeteri kadar alay ettiler!.. Çekilip gidin!.. Bize ateş etmeyin kardeşler!..»

Vali, olduğu yerde hiç kımıldamadan duruyor, gözlerini dikmiş, köylülere bakıyordu.

«Sakin olun baylar, sakin olun!..» diye mırıldandı.

Savcı Grecescu, birkaç adım geride kalmıştı. Sabırsızlığını zorla kontrol eden binbaşı ise atının yelesini okşamaktaydı.

Birden Anghelina çocuğu kollarında, başörtüsü saçlarından kaymış bir halde köylülerin arasından fırladı.

Ümitsiz bir sesle bağırıp küfrederek Baloleanu'ya yaklaştı.

Köyün delisi Anton, kadını korumak istercesine onun arkasından koşup geri çekmeye çalışarak bağırdı.

«Bu kadını dinlemeyin!.. Üzüntüden ne yaptığını ve ne söyleyeceğini bilmiyor... Çekil Anghelina, sus da tanrımın bana söylediklerini anlatayım... Mahşer günü geldi ve insanlar gerçeği öğrenmeliler artık!.. Tüfeklerinizi talihsiz kardeşlerinize çevirerek durmayınız askerler... Onları, sizi bu masumları öldürmek için gönderenlere çeviriniz...»

Sözleri, herşeyi alevlendirmeye hazır bir kıvılcım seli gibiydi. Sanki o olağanüstü bir şarkıcıydı da, koca bir koro kendisine eşlik ediyormuşçasına, sesi, kalabalığın gürültüsünün üstüne çıkmıştı.

Askerler, yolun iki tarafında etten yapılmış makinalar gibi soğuk ve siyah, hareketsiz duruyorlardı. Sadece yanık suratlarındaki gözleri kıpırdamaktaydı.

Başka bir dünyaya açılan bir kapı gibi askerlerden meydana gelen bu iki duvarın arasında vali Baloleanu, savcı ve binbaşı Tanasescu durmaktaydı.

Arkada iki atlı, üstü açık araba, onun arkasında gene askerler, onların arkasında da toplar vardı.

«Ne yapacağız, ne yapacağız?..» diye bağırdı vali, sinirle.

Üstünde hükümet programının yazılı olduğu kağıt, elinde buruş buruş olmuştu. «Binbaşı, ne yapacağız?... Bay Grecescu?..»

«Bunlar çıldırmışlar!» dedi binbaşı. Sanki resmigeçitteymiş gibi bir öne bir arkaya atının üstünde dolanıyordu. «Askerlere saldırabilecek güçteler, göreceksiniz efendim!..»

«Ama baylar, programı okumamız gerekli...» dedi Baloleanu, gözlerini köylülerden ayırmadan. Adamlar oldukları yerde durdukları halde gittikçe daha çok yaklaşıyorlarmış gibi geliyordu ona. «Ne dersiniz savcı?..»

«Aklımızı başımıza toplamalıyız,» diye cevap verdi Toma Grecescu, «kanuna uymamız gerekir beyefendi!»

«Borazancı, borazancı,» diye bağırdı Tanasescu, «neredesin allahın cezası herif?.. Benim yanımda dur, anlıyor musun?..»

Birliğin borazancısı olan çavuş, borazanı kurallarda tariflendiği gibi sağ dizinin üstünde tutarak yaklaştı.

«Buradayım efendim!»

Tanasescu arkasını döndü. Anton'un sözlerini duymuş ve bunlar sadece ona yapılan bir hakaretmiş gibi korkunç sinirlendirmişti onu. Üstüne atılıp diğerlerine örnek olması için onu parça parça etmeyi istedi. Ama kendini tutup valiye dönerek konuştu.

«Emrimdeki askerleri itaatsizliğe ve isyana tahrik ettiklerini duymuyor musunuz?.. Birşeyler yap-

mam gerekli efendim. Askerlerimin bütün sorumluluğu benim üstümde!..»

«Binbaşı, benimle konuşurken sesinizi yükseltmenize izin veremem!» diye bağırdı Baloleanu, birden sinirlenerek. «Siz benim emrim altındasınız, ben sizin değil!..»

Bu arada bağırmasını bir an bile kesmemiş olan Anghelina, kucağında çocuğuyla askerlerin önünde koşuşup duruyordu.

«Utanın! Siz asker misiniz, yoksa hırsız mı?.. Utanın!. Ben sizin silahlarınızdan korkmuyorum. Bakın, cesaret ediyorsanız ateş edin işte, ateş edin!.. Neden ateş etmiyorsunuz!.. Bakın, buraya, buraya!..»

Onu gören Tanasescu kırbacını bir daha şaklattı.

«Şu şeytan kadına da bakın, nasıl askerlerle alay ediyor! Allah kahretsin, tutun onu!»

Sanki çelikten yapılmışçasına askerlerden oluşan duvarda hiçbir kımıldanma olmadı. Ama isyancı kalabalık sesini yükseltmişti.

«Onu öldürmelerine izin vermeyin, haydi arkadaşlar, saldırın onlara!..»

Orada burada birkaç cesur kişi askerlere doğru atıldılar. Diğerleri ise oldukları yerden toprak ve taş fırlatıyorlardı. Başına bir taş gelen binbaşının atı, ürkerek geriye çekildi.

«Bu vahşilerin bizi katletmelerini mi bekliyorsunuz?..» diye bağırdı Tanasescu savcıya, «saldırmaya başladıklarını görmüyor musunuz?..»

Sonra emir verircesine bağırdı.

«Borazancı, çal!»

Bir anda borazanın sesi heryeri doldurdu. Çavuşun yanakları şişip kızardıkça atının kulakları oynuyordu.

«Kanun adına...»

Ama vali savcının kuru, korkulu sözlerini duymadı bile. Borazanın sesi bir alev gibi köylülerin üstünü kaplamıştı. Bu arada binbaşı Tanasescu emir vererek kırbacını kaldırdı. Aynı anda ikiyüz tane namlu, tek bir hareketle köylülere doğru döndü. Bir an sanki bıçakla kesilmiş gibi bütün sesler susmuştu. Ama sonra bir ses duyuldu.

«Ateş etmeye izinleri yok nasıl olsa!.. Korkma Amca!.. Gelin çocuklar, ateş etmeyecekler... Bakın da utanın, Angheline hepinizden cesurmuş!..»

Paslı testereden çıkan ses gibi birkaç emir daha duyuldu. Askerlerden meydana gelen duvar, otomatik bir hareketle emirleri yerine getirdi. Güneş ışınlarının üstünde parladığı namlular bir anda omuz hizasına kalktılar, parmaklar aynı anda tetikleri çekti ve aynı anda etrafı korkunç bir gürültü kapladı.

Aynı otomatik hareketlerle askerler silahlarını indirip tekrar doldurmaya başlarlarken köylülerden korku çığlıkları yükseldi.

Halk, paniğe kapılmıştı.

«Bize ateş ettiler,» diye inledi Petre. Şaşkın gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibiydi. «Korkmayın kardeşlerim!.. Toprağınızı koruyun!.. Korkmayın kardeşlerim!.. Toprağınızı koruyun!.. Kaçmayın arkadaşlar!.. Kaçmayın!.. İleri arkadaşlar!.. Saldırın onlara!.. Haydi, tüfeklerini ve kurşunlarını alalım!..»

Kurşunlar, ufku kaplayan gürültüyü temizlemiş gibiydi. Bir an heryeri korkunç bir sessizlik kapladı. Büyük bir korku, etraftaki atmosferi dağıtmış ve çevreyi, köylülerin ruhlarına en büyük işkenceyi yapan bir sessizlik doldurmuştu.

Petre'nin sözleri bu korkunç sessizliği bozan yağmur damlaları gibiydiler. Birden, bütün ağızlardan

gökleri aleve veren, tüfeklerin bile sesini bastıran bir uğultu yükseldi.

«Binbaşı!..» diye bağırdı vali. Şapkası başının arkasına düşmüş, yüzünden bütün kanı çekilmişti. «Köylüler bize saldırıyorlar! Görmüyor musunuz!.. Savcı!..»

Birden bu çılgın kalabalığın, orduyu yerle bir edeceğini sanmıştı. Korku bütün kalbini kapladı ve bu asiler tarafından katledilmesine izin verdiği için binbaşıdan nefret etti.

«Borazancı!» diye bağırdı binbaşı, «neden borazanı çalmıyorsun aptal?.. Hadi borazancı, valiye burada politikanın işlemediğini göster bakalım!.. Bu hırsızlar bizim kanımızı içmek istiyorlar, görmüyor musunuz Bay Vali?..»

Köylülerin çığlıklarından korkan at, olduğu yerde dönmeye başlamıştı. Borazan, taze bir yarayı daha da deşmekte olan bir bıçak gibi havaya saplandı.

Köylüler, bu sesle büyülenmişlercesine ellerinde tırpanları ve çapaları, kurtlarla savaşırcasına askerlere doğru ilerlediler.

Binbaşı Tanasescu kırbacını kaldırdı. İki emir, atın sırtına inen kırbaç darbeleriyle iyice belirginleşmişti.

«Nişan al, ateş!..»

Parıldayan namlularıyla tüfekler tekrar kendilerine çevrilince köylüler göğüslerine bir darbe yemişlercesine duraladılar. Borazan, durmadan çalıyordu.

Köylülerden çığlıklar yükselmeye ve kan akmaya başladığında tüfeklerin seslerinin yankısı daha dinmemişti bile. Acı içindeki vücutlar yere düştüler, solucanlar gibi kıvrılarak dişlerini ve tırnaklarını toprağa geçirdiler.

«Ah, tanrım!.. Beni öldürdüler!.. Ana, dostlar, beni öldürdüler!..»

Aynı anda köylüler geriye dönerek kaçmaya başladılar. Askerlerin kurşunlarıyla parçalanmış olan insanları, sayısız perçeleri olan korku yakalamış, onlara köye doğru kaçmalarını fısıldamıştı.

Suratındaki bütün kasları gerilmiş olan binbaşı Tanasescu, atının dizginlerini çekti. Yanında borazancı, yanaklarını şişire şişire borazanını çalmaya devam ediyordu. Başı hafifçe yana doğru dönmüş olan atı, gemini çiğnemeye çalışıyordu. Daha ilerde vali, olduğu yerde dimdik durmuş; dinleyen, fakat duymayan bir tavırla kendine bakan savcıya söyleniyordu.

«Sakin olmalı ve masum kanı dökmemeliyiz!»

Kandan söz ettiğini biliyordu. Bunu yapmamaya çalıştı, ama bu sözcük durmadan aklına geliyor, dudaklarını yakıyordu.

Binbaşının kırbacı bir kez daha havaya kalktı, sesi aynı emirleri verdi ve tüfekler bir kez daha ateş kustular.

«Binbaşı, binbaşı,» diye bağırdı vali olduğu yerden, «kan...»

Sustu. Ağzında tuzlu kan tadı hissetmiş, kan kokusu burnunu doldurmuştu. Tanasescu başını ona doğru çevirdi ve uzun uzun baktı ama cevap vermedi. Fakat bu arada askerleri harekete geçiren emirleri vermeye de devam ediyordu.

Köylüler, birbirlerini ezerek çılgınca koşuşmaktaydılar. Bir kısmı yolun kenarındaydı. Ama çoğu bahçelere ve tarlalara yayılarak gözden kaybolmak, kurşunlardan kurtulmak istiyorlardı. Eski durdukları yerde bir düzine kadar vücut yatmaktaydı. Kimisi acı içinde kıvranıyor, kimisi de kaskatı duruyordu.

Anghelina bir çukurda, gözleri göğü seyredermişçesine hareketsiz yatmaktaydı. Alnından vurulmuştu. Ölü kollarının arasındaki çocuk ağlıyor ve annesinin göğsünden ayrılmamak istercesine küçük elleriyle ona sıkı sıkı tutunuyordu. Az ötede yaşlı bir adam, ölü bir çocuğun üstünde acıyla kıvranıyordu. Chirila Paun, ölmek üzereydi. Durmadan kan kusuyor, kanlar sakalından boynuna, oradan da göğsüne doğru yayılıyordu.

Amara'nın bereketli toprağının üstünde şimdi sadece ölen, yada ölmekte olan köylüler kalmıştı. Hafifçe yaralı olanlar diğerleri ile birlikte kaçmaya devam ediyorlardı.

«Kaçmayın kardeşler!.. Durun!.. Yoksa tanrı sizi cezalandırır!..»

Petre, avazı çıktığı kadar bağırmaktaydı. Ama o da, parçalanan bir barajdan boşalan sulara kapılmış bir yaprak gibi, kalabalığa karışmış sürükleniyordu. Boş tüfeğine gururla sarılmış olan Ilie Cirlan, Petre'nin yanından ayrılmıyor, onun ümitsizliği kendisini etkilemiyordu. Ama dehşete kapılmış olan kalabalık onları içine almış, ölümden kendilerini koruyacak bir sığınağa doğru götürüyordu.

Askerler, ölülerin üstünden geçerek kaçanları kovalamaya başladılar. Önde en iyi nişancılar ilerliyordu. Denizin dalgaları gibi sıra sıra askerlerin arasında borazancı ile binbaşı Tanasescu da onlarla birlikte ilerliyorlardı. Arasıra binbaşı kırbacını şaklatarak bir emir veriyor, askerler duruyorlar, ateş ettikten sonra terkedilmiş kulübelerin arasından köyün sokaklarında ilerliyorlardı.

Tanasescu, her köşeyi dönüşlerinde, biraz daha fazla köylünün yere serildiğini farkediyordu. Köylüler sanki birbirlerine çarpıyorlarmış gibi yere yığılı-

yorlar, bir daha doğrulmak istedikten sonra hareketsiz kalıyorlardı. Ama köylülerin bu kaçışı onu sinirlendiriyordu. Sanki onlar korkaktılar, sanki o; bu kaçışa karşılık olarak ateş açılmasına bir bahane bulmak zorundaydı. Sinirlerini yatıştırmak için dişlerinin arasından küfrediyor ve arasıra da emirler veriyordu.

«Nişan al!.. Ateş!..»

Öncü birliklerin etrafı sakinleştirmelerini bekleyen diğer askerler köyün dışında kalmışlardı. Baloleanu ile savcı da geride, arabalarının yanında duruyorlardı. Vali, artık olanları tam anlamıyla hatırlayamıyordu. Ama bütün sorumluluk ve güç kendisinde olduğu halde, binbaşının köylüleri izlemek için kendi emirlerine hiç önem vermemiş olmasına çok alınmıştı. Savcıya, binbaşının kendi emirlerinin dışına çıktığını, kendisinin, yani Baloleanu'nun böyle bir davranışa asla izin vermeyeceğini, çünkü asilerin bastırılmasının çok nazik bir konu olduğunu, kan dökmekten çok sakin ve akıllı davranışlarda bulunmayı gerektirdiğini anlattı. Patlak gözlü savcı ona hak verircesine başını sallıyor, her ateş sesi duyduğunda da yerinden sıçrıyordu.

Vali, köyün dışında acı içinde kıvranırken, binbaşı Tanasescu, «...Dur!... Nişan al!.. Ateş!..» diye bağırıyordu.

Kaçmakta olanlar, hemen hemen ilk kalabalığın üçte ikisi kadar kalmışlardı. Birkaçı yerde yatıyordu. Diğerleri ise bahçelere dağılmışlar ve kulübelerde saklanıyorlardı. Petre'ye yetişmesinin imkansız olduğunu ve herhangi bir karşı koymanın artık faydasız olduğunu gören Nicolae Dragoş bile eve geldiğinde saklanmayı düşündü. Ama sonra bundan vazgeçti ve kalabalıktan ayrılarak yolun bir ke-

narına gitti. Bir çukurda kanlar içinde yatmakta olan Gherghina'yı gördü. Öldükten sonra birçokları tarafından çiğnendiği de belli oluyordu. Yakındaki okulun bahçesine varabilmek amacıyla onun üstünden atladı. Tam kapıya varmıştı ki bir ateş sesi daha duydu.

«Hepimizi öldürecekler!.. Tanrı bize yardım etsin!..» diye düşündü. Hiç olmazsa kaçabildiğini düşününce içi mutlulukla doldu.

Birden sırtında korkunç bir acı hissetti, sonra da yanağında. Ağzı kanla dolmuştu.

«İnanıyorum ki,» diye başlayan düşüncesi karanlıkla son buldu. Bir eli, hâlâ kapıyı açmak için uzanmış bir halde boş bir çuval gibi yere yığıldı.

Kalabalık sokaklarda koşuşmaya devam ediyordu. Ama artık seslerinin kurşunları çekeceğinden korktuklarından susuyorlardı. Sadece, gittikçe daha **da yükselen** ve bir an için bile durmayan Petre'nin sesi duyuluyordu.

«Kaçmayın... Nereye kaçıyorsunuz!.. Kaçmayın!..»

Ama artık kimse onu itmediği halde Petre de koşmaya başlamıştı. Kaçtığı için utanıyordu, ama duramıyordu. Sanki kendi yaptığını örtmek istermişçesine, diğerlerine kaçmamalarını haykırıyordu. Artık herşeyin bitmiş olduğunu biliyordu. Ve başka bir şekilde sonuçlanabilecekken işlerin bu hale girmiş olması onu çok üzüyordu. Ama gene de köylüler ilk anda korkmayıp askerlerin üstüne atılmış olsalardı, toprak sahiplerinin dönüşünün önlenebileceğine inanıyordu.

Şimdi artık herşey bitmişti. Kan dökmek pahasına bile olsa, bütün umutlar ezilip yok olmuştu. Şimdi ölmemiş olan kendisi bile dövülecek yada hapse

atılacaktı. Toprak alacakları yerde, insanlar öküzler gibi boyunduruğa vurulacaklardı. Ama artık o, merhamet için beklemeyecekti. Peşinden gelmiş olan köylülerin bile baş kışkırtıcı olarak kendisini göstereceklerinden emindi.

«Petrica, Petrica, ne yapacağız?..» diye bağırdı yanında durmakta olan Ilie Cirlan. Yüzü bembeyazdı. Gömleği ise kan içinde kalmıştı.

Petre, utanıyormuş gibi Ilie'nin yüzüne bile bakmadan cevap verdi.

«Ben teslim olmayacağım Ilie, öldürsünler, daha iyi!..»

Hanın önüne vardıklarında durdular. Kalabalık yokolmuştu. Kimisi hâlâ ya Vaideei'ye, ya da Ruginoasa'ya doğru koşuyorlardı. O, Ilie Cirlan'la birlikte yalnız kalmıştı.

«Petrica, söyle, ne yapacağız?..» diye tekrarladı Ilie, «Ben senden ayrılmayacağım!..»

«Barış yapacağız Ilie,» diye cevap verdi Petre, onun gömleğini kan içinde görünce. «Nerenden yaralandın?.. Gömleğin kan içinde kalmış!..»

«Belki de bu omuzumdan... Ama artık hissetmiyorum!» diye cevap verdi gururla gülümseyerek.

«Pis haydutlar!»

Petre, kiracı Cosma'nın bekçilerinden birinden almış olduğu tüfeği doldurdu. Sonra onu namlusundan tutarak havaya kaldırdı. Derin bir acı, içini yakıyordu. Diğerlerinin yapmış oldukları gibi eve kaçmayı düşündü. Ama kendisine sonsuz bağlılığı olan yanındaki çocuktan utandı.

«Dur öyleyse Petrica. Onlara barış istediğimizi gösterelim de boşyere ölmeyelim burada,» dedi Ilie neşeyle.

Yırtık, kanlı gömleğini çıkartıp, bir barış işareti

olarak tüfeğinin namlusuna bağladı. Sonra onu hâlâ uzakta olan askerlerin görmesi için kaldırdı. Tüfek yaralı koluna ağır geliyor, namlunun ucundaki gömlek ise, sanki rüzgar varmış gibi dalgalanıyordu.

Bir süre böyle kaldılar. Etraflarında hiç ses yoktu. Tek bir şey bile kımıldamıyordu. Köy, ölmüş gibiydi. Hanın kapısı kapalıydı. Petre bir mucize beklermişçesine kendi kendine birşeyler mırıldanıp dişlerini gıcırdatıyordu. Tam o sırada yokuşun aşağısında Iuga'nın malikanesine yakın bir yerden Ioana Ana'nın sesi duyuldu.

«Geh bilibili, geh bilibili...»

«Ioana Ana hâlâ tavuklarını çağırıyor Petrica, duyuyor musun?» dedi Ilie. O korkunç sessizlikte bir insan sesi duymak, hoşuna gitmişti.

«Sanki hiç bir şeye aldırır mı ki!..» diye mırıldandı Peltre.

Artık başlarında atının üstünde binbaşılarıyla yaklaşmakta olan askerler açıkça görülebiliyordu. Petre her adımlarını sayıyormuş gibi onlara kuşkuyla baktı. Birden sanki bir ihtar gibi borazanın uzun uzun çaldığı duyuldu, sonra da binbaşının emri.

«Dur!.. Nişan al!.. Ateş!..»

Ilie, askerlerin görebilmeleri için beyaz bayrağı daha büyük bir güçle sallamaya başlamıştı. Tüfeklerden kulakları sağır edici bir gürültü koptu, kanlı barış bayrağı yere düştü.

«Ah, tanrım!..» diye bağırdı Ilie.

İki kurşun da Petre'ye gelmişti. Ama o, bunları hissetmiyordu bile.

«Onlara sunduğumuz barış bile yeterli değil!.» diye düşündü. Askerlerin barış simgesine ateş etmiş olmaları, onu çılgına çevirmişti.

Askerler yaklaşmaya devam ediyorlardı. Petre,

sanki o an bir tüfeği olduğunu hatırlamış gibi büyük bir hevesle ateş etti. Ama bir saniye sonra binbaşının emri tekrar duyuldu.

«Dur!.. Nişan al!.. Ateş!..»

Son komut duyulmadan tüfekler ateş etmişti bile. Petre, tüfeği elinde, ayakta duruyordu.

«Tanrım!.. Pis kaatiller!..» diye bağırdı.

Önce dizlerinin üstüne çöktü, gömleğinin üstünde kan lekeleri belirmişti.

«Ateş!.. Ateş!.. Ateş!..» diye bağırıyordu binbaşı çılgınca.

Kurşunlar, vızıldayarak yanından geçiyordu. Petre, başının ağırlaştığını hissetti. Artık dengesini koruyamıyordu. Yana doğru yuvarlandı ve kızgınlıkla ağzından son bir söz çıktı.

«Domuzlar!»

Yokuşun aşağısında yaşlı Ioana, kurşunların yaklaşmakta olduğunu hissettiğinden, daha büyük bir sabırsızlıkla tavuklarını çağırıyordu.

«Geh bilibili, geh bilibili...»

Karşıki çukurda tavuklar, onun bağrışlarına hiç aldırış etmeden dolaşıyorlardı. Onların ölmesinden korkan kadın, ateş seslerinin gelmekte olduğu hana arasıra bakıyor, sonra durmadan onları çağırıyordu.

«Gelin annenizin küçük tavukları... Allah sizi de silahlarınızı da kahretsin!.. Geh bilibilibili, geh bilibilibili...»

Birden kızgınlıkla döndü, «cehenneme kadar...»

Sonra yere düştü, dudakları hiç bir ses çıkarmadan hâlâ kıpırdıyordu.

Binbaşının geride kalan askerlere haber gönderdiği, borazancı ile birlikte gelmekte olan valiyle savcının arabası hanın önünde durdu.

Yolda gördüğü cesetlerden ve yaralılardan deh-

şete düşmüş olan Baloleanu, kekeledi.

«Binbaşı, lütfen!.. Ben sanmıştım ki...»

Binbaşı Tanasescu, atının üstünde arabaya yaklaştı, selam verdikten sonra muzaffer bir tavırla konuştu.

«Size, Amara'da huzurun ve düzenin sağlandığını bildiririm Beyefendi.»

Birkaç adım ötede Baloleanu, beline kadar çıplak olan Ilie Cirlan ile kurşunlarla delik deşik edilmiş olan Petre'nin cesetlerini gördü. Aralarında, yere düşmüş bir bayrak gibi beyaz, kanlı gömlek yatmaktaydı. Korkuyla başını yana çevirdi.

«Evet... Huzur ve düzen... Çok iyi binbaşı!.. Teşekkür ederim!»

Bölüm Oniki

GÜNBATIŞI

1

Grigor öğleye kadar Costeşti'de bekledi ve Amara olayları hakkında hikayelerle Babası ve Nadina'nın nasıl öldürüldüklerini dinledi. Bütün bunları sessizce, tek bir gözyaşı bile dökmeden karşılaması Titu'yu çok şaşırtmıştı.

«Gogu'ya haber vermeliyim,» dedi genç Iuga, sonunda.

Yanına sadece Titu'yu alarak postaneye gitti. Ona kötü haberler getiren diğerleri onun düşmanıymış gibi onlardan kurtulmak istediğini hissetti. Yalnızlığa ve sessizliğe ihtiyacı vardı. Postaneden çıkarken Herdelea'ya üzgün bir tavırla sanki kendinden söz ediyormuş gibi konuştu.

«Bir insanın bu denli tahammüllü olacağını hiç ummazdım!»

Yemekten sonra Isbaşescu'ya, kendilerini Ama-

ra'ya götürecek bir araba bulmasını söyledi. Adam onu, yarına kadar beklemesi için kandırmaya çalıştıysa da Grigor'un sert sert ona bakması üstüne daha fazla ısrar etmeye cesaret edemedi.

İkiye doğru yola koyulmuşlardı bile. Tirtir titremekte olan Isbaşescu, önde oturmaktaydı. Cesaretini yeniden kazanmak için Grigor'un da kendisine hiç yüz vermediğini görünce, arabacıyla, köylülerin yaptığı şeyler üstüne konuşmaya başladı. Bu yolculuğun, ölümüne sebep olacağına inanan arabacı ise, kendisine verilmiş olan yüklü parayı aldığına da bin kere pişman olmuştu.

Vladuta'da, yanmış malikanenin önünde miğferli askerler tarafından kuşatılmış bir köylü kalabalığı yolu tıkamıştı. Bir çavuş, arabayı karşılamak için onlara doğru geldi.

«Geri dönün!.. Geri dönün!.. Buradan geçemezsiniz!..»

Onu ikna etmeye çalıştılar, ama faydasızdı. Grigor, ancak aşağı inip görevli subayla görüştükten sonra yola devam etme iznini alabildi. Biraz ötede Binbaşı Stefanescu'nun köylüleri azarlayan sesini duydu.

«Hanginiz yaktınız onu, alçaklar?.. Söylemek istemiyor musunuz?.. Hadi söyleyin, yoksa hepinizi geberinceye kadar döverim!.. Hanginiz çaldınız, söyleyin!..»

Grigor'u tanıyınca, harabeleri göstererek acı acı yakınmaya başladı.

«Bakın efendim, bütün hayatım boyunca çalışıp yaptıklarımdan geriye ne kalmış!.. Bakın, ne yapmış bu hırsızlar!.. Hiç acımadan öldürülmeyi haketmiyorlar mı?.. Onlar benim ak düşmüş saçıma acıdılar mı?.. Herşeylerimi mahvetmeyeceklerinden emin ol-

duğum için koşa koşa geri döndüm... Bir de bakın ne buldum!..»

Sesi üzüntü ve kızgınlıkla titremekteydi.

Yaşlı Stefanescu, genç Iuga'ya biraz olsun içini döktükten sonra teğmen bağırdı.

«Yoldan çekilin, arabanın geçmesine izin verin!.»

Yere çömelmiş olan köylüler kenara çekilmek için ayağa kalkmaya çalıştılar, ama subay korkarak kükredi.

«Aşağı, aşağı!.. Asker, vur ona!. Hadi asker, sallanma!»

Araba, Babaroaga ve Gliganu'dan geçip Lespezi'ye geldiğinde bir süre için durdu. Grigor, Nadina'nın cesedini görmek istemiyordu. Babasınınkine razıydı ama Nadina'nınkine hiç... Onu, fakirler yararına verilen balodan beri görmemişti. O zaman olduğu gibi, apaş dansı yaparken kıvrılan bir Nadina'yı hatırlamak, içine acı veriyordu. İşte onu böyle hatırlıyordu. Şimdi kilisede beyaz bir çarşafla sarılı soğuk vücudunun yattığı masanın önünde, aynı görüntüyü bir kez daha görür gibiydi. Fakat bu kez de, sanki bir an ayrılmamışlarmış gibi sıcak, parlak ve çok güzeldi. Kendisine bütün çektiği acıları ve aşk mutlulukları tattıran bu görüntüyü bozmamak ve onu herzaman böyle hatırlamak için çarşafın ucunu bile kaldırıp bakmadı. Uzun bir süre masanın önünde, başını ellerinin arasına almış olarak oturdu. Yanında, çok eski tahta kapaklı dua kitapları duruyordu. Etraftaki ağır ölü kokusu, zorla nefes almasına sebep oluyordu, ama onu rahatsız etmiyordu. Düşünceleri oradan oraya gidiyordu. Boşanmış olmalarına rağmen, bu daha resmen bildirilmediği için Nadina'nın cenazesini yalnız kendisinin kaldırmaya hakkı olduğuna karar verdi. Ne yazık ki köyde ölmek, onun kaderiydi. Köyden

nefret ettiği için bu belki ona verilen bir ceza, belki de kaderin alay etmesiydi. Bütün bunlar birkaç gün daha sonra olmuş olsaydı, belki ona tamamen bir yabancı olacaktı.

Titu Herdelea, içerideki havanın ağırlığına dayanamadığı için kiliseden çok çabuk çıkmıştı. Dışarıda bir subay ona Amara'da çok kötü şeyler olduğunu, çünkü silah seslerinin buradan bile duyulduğunu anlattı. Daha sonra bunu öğrenen Grigor, gene de yoluna devam etmekte ısrar etti. Ama subay, onu durdurdu. Durumu öğrenmek için bir devriye göndermişti ve onlar gelmeden kimseyi geçiremezdi. Yoksa kendisi cezalandırılacaktı. Ancak akşamüstü yola çıkabildiler. Ama Grigor bir daha kiliseye dönmedi.

Amara'nın kenarında cesetler, düştükleri yerde duruyorlardı. Orada burada, ölmekte olan bir adamın iniltileri duyulmaktaydı. Arabacı, durmadan kırbacıyla gösteriyordu.

«Bakın, orada bir ölü var!.. Burada da!.. Şuradaki hâlâ yaşıyor galiba, görüyor musunuz?..»

Isbaşescu, Chirila Paun'u, sonra da Nicolae Dragoş'u tanıdı. Titu Herdelea, dehşet içinde bağırdı.

«Burada korkunç bir savaş olmuş!»

Sadece Grigor sessizdi. Görmeyen gözlerle ileriye bakıyordu. Önce kilisenin, sonra da hanın önünde devriyeler onları durdurdu. Malikaneye geldiklerinde arabayı dışarıdaki yolun üstünde bıraktılar. Grigor, Titu ve Isbaşescu, herzaman beyaz kuşların yuva yapıp ötüştükleri büyük kemerin altından geçtiler. Üstünden sanki bir vahşi sürü geçmiş gibi çiçek tarhları ve yollar mahvolmuştu. Sessizliğin içinde, yoldan arabacının bağırışı ve atlardan birinin başını sallarken çıngırağının çıkardığı ses duyuldu. Villanın

hâlâ ayakta olan duvarları, güneşin batmakta olduğu mor göğe doğru uzanıyordu.

Grigor, yabancı bir ülkedeymiş gibi harabelere bakmamaya çalışarak etrafı dolaşıyordu. Çok geçmeden uşak Leonte Bumbu, korkarak ve gözlerine inanamayarak ortaya çıktı. Eski malikaneden gelen ahçı Profira ağlayarak Grigor'un elini öptü. Genç Iuga birkaç soru sordu. Verilen cevapları ise, sanki daha önce biliyormuş gibi dinledi.

Eski malikanenin verandasında, herhangi bir tehlikeye karşı bırakılmış olan askerlerin komutanı yüzbaşı Lache Gradinaru, durmaktaydı. Grigor'a başsağlığı diledikten sonra vali Baloleanu ile binbaşı Tanasescu'nun Miron Iuga'nın cesedini gördükten sonra Ruginoasa'ya gitmiş olduklarını, büyük bir ihtimalle de yarın döneceklerini söyledi. Grigor resmi bir tavırla ona teşekkür ettikten sonra ağzından çıkan kelimelerden utanmış gibi yüzbaşı ile olan konuşmasını birden keserek eve girdi.

Babası, başında bir mumla uyuyor gibiydi. Grigor birkaç dakika ona baktı, dua edecekmiş gibi diz çöktü ve bir süre böyle kaldıktan sonra uzanarak soğuk, mavi tırnaklı, kül rengindeki eli öptü. Ancak o zaman ağlamaya başladı ve gözyaşları ihtiyar adamın göğsüne kavuşturulmuş olan ellerinin üstüne düştü. Grigor ayağa kalktı, cebinden mendilini çıkartarak yaşlı adamın ellerini silmek istedi, ama sonra vazgeçerek yüzünü bu ellerin arasına gömdü. Ancak birkaç dakika sonra kendine gelebildi ve yandaki odaya geçti. Diğerleri de onu izlediler. Yalnız onu rahatsız etmek istemediğinden sessizce gitmiş olan yüzbaşı ortada yoktu.

«Leonte, hemen Costeşti'ye gitmelisin,» dedi

Grigor, titreyen bir sesle. Ama gözyaşları onu kendine getirmiş gibi sakindi.

Uşağa, iki tabut ve cenaze için gerekli şeyleri o akşam getirmesini söyledi. Tabutlardan birini Lespezi'ye bırakmalı ve rahibe, Nadina'nın cesedini onun içine koyarak ertesi sabah buraya göndermesini söylemeliydi. Grigor bunların bir an önce yapılmasını istiyordu, çünkü, cesetlerin istirahate ihtiyaçları vardı.

Ertesi gün, Pazartesi sabahı, Grigor, Titu Herdelea ile birlikte Amara ve Ruginoasa'da olanları kendi gözüyle görmeye gitti. Arabacı Ichim yolda onlara kaç kişinin ve kimlerin köydeki çarpışmada öldüklerini anlattı.

Ruginoasa'da geceyi bir mucize eseri olarak köylülerin elinden kurtulan Ghica villasında geçirmiş olan vali Baloleanu ve savcı Grecescu ile karşılaştılar. Uzun uzun ve gözyaşları içinde Grigor'a başsağlığı dilendi. Sonra da Baloleanu, büyük bir hevesle huzuru sağlamak için yaptıklarını anlattı. Kendi kahramanlığına büyük bir hayranlık duymaktaydı. Hayatını tehdit eden olağanüstü tehlikeleri ve aklı sayesinde bunlardan nasıl kurtulduğunu uzun uzun anlattı. Bu kadar kısa bir zamanda ve hemen hemen hiç kan dökmeden barışı sağladığı için de kendini tebrik etti.

«Benim zavallı Melanie'm!.. Başımdan neler geçtiğini bir bilse...» diye içini çekti. «Ancak benim sakin kafam ve becerikliliğim böyle bir mucizeyi yaratabilirdi sevgili Grigorita... Ama benim görevim daha bitmedi. Asıl büyük görevimiz hâlâ duruyor. Şeytanı yenmek yeterli değil, onun tekrar doğmasını önlemek gerekir. Doğru değil mi Bay Savcı?..»

2

Binbaşı Tanasescu, o gece geç vakit bölüğün trampetçisi ile birlikte Amara'ya döndü. Geceyi Izvoru'da da geçirebilirdi. Ama valiye artık huzurun tamamen sağlanmış olduğunu, isyancı köylerden, yanlızbaşına da geçebileceğini kanıtlamak istemişti. Bir de Amara'daki soruşturmayı şahsen yürütmek istiyordu. Bütün ihtilalin beşiği olmuştu burası.

Sabahın seherinden beri Ion Pravila, hükümet binasının bahçesinde beklemekteydi. Bir yandan tir tir titriyor, bir yandan da habercilere köylülerden çok korktuğu için iki gündür saklanmakta olan memuru Chirita Dumitrescu'nun nerede olduğunu soruyordu. Şimdi ihtiyacı olabilirdi ona.

Onu gören binbaşı, «sen bu hırsızların belediye reisi misin?» diye sordu.

Pravila, cevap vermeye bile vakit bulamadan, Tanasescu onun kafasına yumruklarını indirmeye başlamıştı bile.

«Şimdi hepinize ihtilalde ne olacağını göstereceğim!» dedi binbaşı. «Hepiniz hatırlayacaksınız bunu!»

Bir gün önce yaşayanlara örnek olması için ölülerin oldukları yerde bırakılmasını emretmişti. Belediye reisine, çavuşla birlikte giderek ölenlerin isimlerini tespit etmesini ve sonra da bunları mezarlığa taşımasını emretti. O emir verince gömüleceklerdi. Yüzbaşı Lache Gradinaru'ya da, kadınlar ve çocuklar da dahil tüm köydekilerin soruşturma için hükümet binasının bahçesine getirilmelerini emretti.

Sonra, utangaç teğmenle birlikte Nadina ve Miron Iuga'yı öldürenleri, Platamonu'nun oğlunu hadım edenleri, malikaneyi yakanları, polisleri dövdükten

sonra kovanları, hırsızlığa katılanları ve son olarak da orduya hakaret edenleri bulmak için planlar yaptılar.

«Ama herşeyden önce Lespezi ve Gliganu'ya da birisini göndererek oradaki asilerin liderlerini de getirtelim ve burada hepsini birden yargılayalım,» diye karar verdi binbaşı, sabırsızlıkla.

Az sonra köyde tekrar polis teşkilatını kurmaya gelen müfettiş Corbuleanu göründü. Binbaşı onu gördüğüne memnun olmuştu, çünkü ona ihtiyacı vardı. O, bölgeyi ve halkı tanıyordu. Bu asi köydekilerden hiçbiri kendisine güven vermiyordu. Yaşlı rahip bile bu asilere katılıp da onlarla birlikte öldükten sonra kime güvenilebilirdi ki!.. (Aslında Peder Nicodim, dua etmek için yaşlı Miron'a gitmiş ve malikaneden dönerken de evinin yakınlarında öldürülmüştü.)

Polis Boiangiu, Didina'yı harabolmuş evinde biraz sessiz, ama oldukça neşeli buldu. Kadın ağlayarak ona nasıl Ioana Ana'nın kendisini kulübesinin tavan arasında sakladığını, yemek verip ona baktığını anlattı. Yoksa bu köylüler onu mutlaka öldürürlerdi. Polis de bir parça ağladıktan sonra aceleyle hükümet konağına, görevinin başına döndü.

Dokuza doğru vali ve savcı arabayla geldikleri zaman soruşturma devam etmekteydi. Yolu ve bahçeyi dolduran köylülerin arasından seçilen kurbanların çığlıkları, hanın önünden bile duyulmaktaydı. Sorgusu yapılmadan kimse kaçmasın diye etraflarını bir asker kordonu çevirmişti. Şimdiye dek iyi bir sonuç alınamamıştı. İki gurup asker, fazla yorulmamak için sırayla ellerindeki sopalarla köylüleri dövmekteydiler. Köylüler bağırıyorlar, merhamet istiyorlar, ama ne herhangi bir suç kabul ediyorlar, ne de suçluların adlarını açıklamaya yanaşıyorlardı. Neyse ki

Boiangiu sayesinde polisleri dövüp onların silahlarını alan yedi kişinin adı biliniyordu. Serafim Mogoş ile Trifon Guju, bunların arasındaydı.

«Neden polise vurdun?.. Alçak herif!..» diye bağırdı binbaşı kanlı gözlerle, «ona nasıl elini kaldırmaya cesaret ettin?..»

«Şey,» diye mırıldandı Serafim Mogoş. Ama binbaşının gözlerinin içine bakınca, herhangi bir cevabın faydasız olacağını anladı.

Tanasescu, onu bütün vücudu kan içinde kalıncaya dek kırbaçladı.

«Neden vurdun alçak!.. Neden vurdun, neden, neden?..»

Serafim Mogoş, kırbaç darbelerini hiçbir şey söylemeden, gözünü bile kırpmadan karşılıyordu. Suratındaki ifade bunu bir hakaret olarak kabul eden binbaşıyı büsbütün kızdırmıştı.

«Onbaşı!» diye bağırdı Tanasescu yorularak, «bu herife yüz sopa atın!.. Hemen!.. Sonra da onu zincire vurun!»

Trifon Guju yoktu! Birisi, onun yaşlı Miron tarafından vurulduğunu, şimdi ise evde yatmakta olduğunu söyledi. Bunun üzerine hemen getirildi. Yüzü simsiyahtı.. İnleyerek yerde yatıyordu.

«Ayağa kalk alçak!» diye bağırdı binbaşı, kaburgalarına çizmesiyle vurarak.

Köylü ayağa kalktı. Gözleri şişmiş, kapanmıştı. Düşecekmiş gibi öne arkaya sallanıyordu.

«Neden Bay Miron sana ateş etti pis hırsız?..» diye sordu subay, «çünkü ona el kaldırdın, değil mi!.. Bütün cinayetleri sen yönettin!..»

Trifon inledi.

«Ya neden tüfeği polisin elinden aldın?.. Neden vurdun ona?.. Söyle alçak, itiraf et!..»

Kırbacıyla köylünün yaralı yüzüne vurdu. Adam, sanki eti kopartılıyormuş gibi tiz bir çığlık attıktan sonra yere yuvarlandı. Binbaşı çılgınca onu tekmeliyor, «Alçak», «Hırsız» diye bağırıyordu. Birden birkaç adım geri çekilerek sert bir sesle emretti.

«Onbaşı!.. Evet sen!.. Altı adam al!.. Bu domuzu arka bahçeye götür!.. Onu orada kurşuna dizin!.. Kurşuna dizin!.. Anlıyor musun çavuş!..»

«Evet efendim!. Hemen efendim!..» diye cevap verdi esmer onbaşı korkuyla.

Askerler Trifon'u tutarak köylülerin arasından sürüklediler.

Arkalarında bıraktıkları korkunç sessizliği, sadece binbaşı Tanasescu'nun havada şaklatmakta olduğu kırbacı bozuyordu. Birden arka bahçeden gelen ateş sesi bir saniye içinde kesildi. Yankı bile yapmamıştı.

«Bundan sonraki!» diye bağırdı binbaşı birden, «o pis ellerinizi polise sürmeye nasıl cesaret ettiniz?..»

Köylüler yemin etmeye, ağlamaya ve kendilerinin masum olduklarını, olay olduğu sırada orada bile olmadıklarını söylemeye başladılar. Binbaşı Tanasescu nefes nefese kalmıştı. Son zamanlarda biraz kilo almış, göbeği de biraz fazla büyümüştü. Doktorun biri ona, kalbinin yağlı olduğunu söylemişti. Zaten çok çabuk yorulurdu. Sıhhatini daha fazla tehlikeye atmamak için geri kalan beş suçluya yüzer sopa vurulmasını emretti. Emirleri yerine getirilip köylülerin bağrışları göğe yükseldiği sırada valinin arabası sokağın ucunda göründü.

Dayak devam ederken, bir onbaşı da bağıra bağıra kaç sopa vurulduğunu sayıyordu. Binbaşı Tanasescu vali ile savcıya köylülerin çok inatçı olduğu-

nu, ne itiraf ettiklerini, ne de gerçek suçluların adlarını verdiklerini söyledi. Köylülerin çığlıkları, Baloleanu'yu rahatsız ediyordu. Onbaşı yüzüncü vuruşu da saydıktan sonra dayak yiyen köylüler büroya kilitlendiler. Vali, önünde diz çöküp başlarını öne eğmiş olan köylülere, suçlarının tüm dünyayı dehşete saldığını, ancak pişmanlık ve itirafla günahlarını azaltabileceğini söyledi...

Sanki bir emir almışlar gibi ve ayaklanmak istiyorlarmışçasına yüzlerce baş birden doğruldu.

Kalabalığın hareketini yeni bir isyanın başlangıcı olarak gören Baloleanu, dehşet içinde kaldı. Aynı korku savcının, binbaşının, bütün subayların ve hatta askerlerin bile içini kaplamıştı. Sadece Boiangiu kendini kontrol ederek bağırdı.

«Aşağı!.. Aşağı!.. Yere eğilin!.. Aşağı!..»

Polisin verdiği emir, hemen birkaç kişi tarafından daha tekrarlandı ve askerler köylülere bakarak korkuyla tekrarladılar.

«Aşağı!.. Aşağı!..»

Vali, konuşmaktan vazgeçti ve Boiangiu'nun Nadina'nın kaatili olduğunu söylediği Toader Strimbu'nun sorgusuna geçildi.

«Onu nasıl öldürdün?.. Anlat bize!..» dedi savcı.

«Ben kimseyi öldürmedim, ben masumum!» diye cevap verdi köylü.

«Öyleyse kim öldürdü?»

«Bilmiyorum efendim. Belki Smaranda'nın oğlu Petrica öldürmüştür. Çünkü malikaneye benden önce girmişti, ama ben öldürmedim!»

«Smaranda'nın oğlu Petre gelsin!» diye bağırdı savcı, sakin bir tavırla.

«Öldü!..» diye cevap verdi birkaç ses.

Binbaşı Tanasescu kızgınlığını kontrol edemi-

yordu. Bu köylü korkunç derecede sinsiydi. Binbaşı kurbanının üstüne doğru fırladı.

«Neden söylemiyorsun?.. Alçak!.. Neden öldürdün onu pis şeytan?.. Neden ona hakaret ederek tecavüz ettin?... Güzel bayanın vücudunu arzuladın, değil mi!..»

Toader Strimbu, binbaşının kamçısından suratını korumaya çalışarak bağırdı.

«Ah tanrım, ah, tanrım!.. Ben yapmadım binbaşım, affedin beni, ben masumum!»

O anda dört öküzün çektiği, içinde Nadina'nın cesedinin bulunduğu tabutu taşıyan araba geçti. Arkasından, Lespezi'den gelen ve bir elinde haç, diğer elinde ise incil bulunan rahip yürüyordu. Zayıf, yaşlı korocu dualar söylüyor, yan gözle de merakla bahçeyi doldurmuş olan, dizleri üstündeki köylülere ve ayakta durmakta olan görevlilere bakıyordu.

Araba geçerken etrafı bir sessizlik kapladı. Herkes şapkasını çıkardı ve Baloleanu üzüntüyle mırıldandı.

«Zavallı kadın, zavallı kadın... Ne kadar kötü bir son!»

Valinin sözlerini duyan savcı, Toader Strimbu'ya bağırdı.

«O güzel, değerli kadın sana ne yaptı da öldürdün çılgın adam?..»

«Ben öldürmedim,» dedi köylü inatla.

Askerlerle birlikte Lespezi'den gelmekte olan köylüler görünmüştü. Bayan Iauga'nın kaatilini bulmaya kararlı olan savcı Grecescu, hemen yeni gelenlere dönerek, kaatilin kim olduğunu sordu. Cinayet onların köyünde işlendiğine göre bilmeleri gerekiyordu. Ileana hemen cevap verdi.

«Bayanı Toader öldürdü efendim, istediğini elde

ettikten sonra... Onun malikaneye girdiğini gördüm, sonra da anlattıklarını duydum. Kadının vücudu soğumadan Ilie Cirlan'a onun da istifade etmesini söylüyordu... Matei Dulmanu da size aynı şeyi söyleyecek... Ben kadının ölüsünü evden çıkartırken, o, Smaranda'nın oğlu Petrica'nın yanındaydı. Tam o sırada da Pavel Tunsu bayanın otomobilini yakmıştı...»

«Onu ben öldürmedim, yalan söylüyor!» diye ısrar etti Toader Strimbu, Ileana'ya bakmadan.

«Toader, kız yalan söylemiyor!» dedi Matei Dulmanu, onu azarlayarak, «bu işi yapmış olduğuna göre neden itiraf etmiyorsun?.. Neden suçu başkalarının üstüne atmak istiyorsun?..»

«İtiraf edersem, senin de Almanın kafasını kırdığını söylemen gerek Matei,» diye mırıldandı Toader.

«Benim sorgu sıram gelince hiç bir şey saklamayacağım,» dedi Matei, korkusuz bir tavırla.

Savcı memnun bir halde olanları dinliyor ve soruşturmayı ne kadar akıllıca yürüttüğünü ve köylüleri konuşturduğunu görüp görmediklerini anlamak için yan gözle bir valiye, bir de binbaşıya bakıyordu.

«Elimden birçok suçlu geçti, ama bu sefilden daha vahşisine raslamadım,» dedi Baloleanu.

Binbaşı Tanasescu kendini kontrol edebilmek için durmadan bıyıklarıyla oynuyordu. Sonunda dayanamayarak Toader'i yumruklamaya, her tarafı kan içinde kalıncaya dek onu kırbaçlamaya, sonra da tekmelemeye başladı. Yorulunca, onbaşıya, kemikleri kırılıncaya dek adamı dövmesini emretti. Kurbanın çığlıkları artık inilti halini almıştı.

«Çavuş!» diye bağırdı binbaşı sonunda. «Götü-

rün onu... Arka bahçeye!.. Kurşuna dizin!.. Çabuk olun, haydi sallanmayın!»

Verdiği emir, koma halindeki Strimbu'yu üstüne soğuk su dökülmüşçesine kendine getirmişti. Sürüne sürüne binbaşının ayaklarına kapandı.

«Affedin beni Bay Binbaşım!.. Çocuklarım yetim kalacaklar... Acıyın...»

«Götürün onu çavuş!» dedi Tanasescu, ayaklarının dibindeki köylüden geri çekilerek, «Haydi, alın onu...»

Tüfeklerden henüz ses çıkmadan Titu Herdelea göründü. Grigor cenaze hazırlıklarıyla meşgul olduğundan onu rahatsız etmek istememişti. Arka bahçeden gelen silah seslerini duyunca, alçak sesle Baloleanu'ya ne olduğunu sordu. Becerikliliğini göstermek isteyen vali, hemen cevap verdi.

«Hiç bir şey... Sadece Bayan Iuga'nın kaatili kurşuna diziliyor...»

Suçunu itiraf eden Matei Dulmanu, Grecescu tarafından mahkemeye çıkarılmak üzere tevkif edilmişti. Binbaşı buna karşı çıktı.

«Özür dilerim efendim, ama mahkemeden önce iyi bir dayak çok daha etkilidir... Çavuş, yirmibeş defa!»

Matei Dulmanu gık bile demeden dayak yerken, Tanasescu da yeni gelmiş olan sivile, sadece dayağın, bu alçakları korkutacağını anlatıyordu. Hapis, onlar için bir cennetti. Zaten soruşturmadan ayrı olarak hepsini dayaktan geçirmek gerekirdi. Çünkü köylüler, orduya karşı çıkmak cesaretini göstermişlerdi. Titu Herdelea'nın ona verilecek hazır bir cevabı vardı, ama asıl konuşması gereken Baloleanu ile Grecescu'nun da binbaşının sözlerini kabul ettiklerini görünce sustu.

«Pavel Tunsu!.. Hanginiz?.. Buraya gelsin!» diye bağırdı savcı.

Pavel ayağa kalktı. O da kurşuna dizilmekten korktuğu için tir tir titriyordu. Daha kendisine hiçbir şey sorulmadan kekelemeye başladı.

«Ben kimseyi öldürmedim... Sadece otomobili parçalayıp ateşe verdim. Çünkü çocuğumu sakat bırakmıştı. Ama kan dökmedim... Çünkü benim çocuklarım var.»

Dövülüp ofiste tevkif edilenlerin arasına atıldığı zaman kendisinin dünyanın en mutlu adamı olduğunu düşündü, istavroz çıkartarak, çocuklarına acıdığı için tanrıya şükretti.

Masumları, kötülerden mümkün olduğu kadar çabuk ayırabilmek için savcı sorgunun şeklini değiştirmeye ve önce köyün ileri gelenlerini dinlemeye karar verdi. Onlar, gerçek suçluları ve kışkırtıcıları bilirlerdi.

«Ee ihtiyar, bize olanları ve kimin suçlu olduğunu açık açık anlat!» dedi Lupu Chiritoiu'ya.

«Şey efendim, ben karışmadım. Çünkü ben çok yaşlıyım ve bana uygun birşey olmazdı bu...»

«Peki peki, sana inanıyorum. Ama bu isyan nasıl başladı, kim başlattı?.. Herhalde gökten zembille inmedi!..»

«Aşağı yukarı öyle oldu,» dedi yaşlı adam. «Şiddetli bir rüzgar insanları içine aldı ve onları bir sürü gibi sürükledi.»

«Beni dinle ihtiyar. Bizim masal dinlemeye vaktimiz yok!» diye söze karıştı binbaşı Tanasescu.

Lupu Chiritoiu birkaç şey daha söyledikten sonra binbaşı onun yüzüne iki yumruk indirdi. Yaşlı Lupu onun gözlerinin içine bakarak konuştu.

«Yaşıma yaptığınız bu hakareti tanrı size ödetsin Bay Binbaşı..»

«Ne diyorsun?.. Ne?... Ne?.. Benimle nasıl bu kadar küstahça konuşabilirsin yaşlı şeytan?..» diye bağırdı Tanasescu, «Onbaşı!.. Elli sopa!..»

Yaşlı adam sessizce sopaları yerken Titu Herdelea titreyerek vali Baloleanu'nun yanında duruyordu.

Köyün diğer yaşlıları dayak yedi daha sonra. Luca Talaba, cüretli tavrından dolayı en fazla acı çekenler arasındaydı. Yağmacılıkla suçlanan Filip Iliosa ile Marin Stan, suçlarını kabul edip dayak yedikten sonra sıra Ignat Cercel'e gelmişti. Bir gece önce çatışma bittikten sonra askerlerle iyi geçinmek için Ignat, bir sopaya beyaz bir bez bağlayarak kapısına asmıştı. Bunu bizzat binbaşı farketmiş ve sinirlenerek bağırmıştı.

«Bu da ne demek oluyor?.. Alçak!..»

«Barış, Bay Binbaşı!» diye cevap vermişti Ignat.

«Seninle mi barış yapacağım hırsız herif?.. Karşında kim olduğunu biliyor musun alçak?.. Romen Ordusu!»

Ignat da bu sözlerden sonra dayak yemişti. İşte şimdi de binbaşı tanımıştı onu.

«Barış için kapına beyaz bez asan sendin, değil mi?.. Pis hırsız!..»

«Şey efendim, nasıl davranacağımızı bilemediğimizden birçok hatalar yapıyoruz,» diye mırıldandı Ignat, «eğer tanrı bizi aptal yaratmışsa biz...»

Sözü durmadan binbaşı tarafından heyecanla kesilen savcı, Ignat Cercel'le uğraşırken, belediye reisi Ion Pravila göründü. Kendisine verilen emirlere göre, kırkdört tane ölüyü kaldırmıştı. Kırkbeşinci olan Rahib Nicodim'in cesedini ise kızı Niculina daha önce kaldırmıştı. Bu, binbaşı Tanasescu'yu çileden

çıkarmaya yetmişti. O hırsız rahibin kızı emirlerini dinlememenin ne demek olduğunu gösterecekti.

«Bunu yapmaya cesaret eden o orospu nerede?..» diye bağırdı avazı çıkarak.

Bembeyaz kesilmiş Niculina, çocuğuna sarılmış olarak öne doğru bir adım attı. Binbaşı hiçbir şey söylemeden onu kırbaçlamaya başladı. Kadın, çocuğunu bırakarak geriye çekildi ve bağırmaya başladı.

«Anneciğim, anneciğim...» diye ağlıyordu çocuk.

«Tanrım, tanrım, yardım et bana!..» diye inledi Niculina. Yanakları kıpkırmızı olmuştu.

«Onbaşı!» dedi binbaşı yorularak, «elli sopa!»

«Ah tanrım, ah, tanrım!..»

Askerler onu yakaladılar. Dört asker tarafından yere yatırılan Niculina bağırıyor ve bir sürüngen gibi kıvranıyordu. Antonel, ağlamaya devam ederek annesinin üstüne atıldı. «Anneciğim, anneciğim!»

İlk asker kadını dövmeye başladığında Titu Herdelea, vali Baloleanu'nun duyacağı bir sesle söylenmeye başlamıştı.

«Ne kadar korkunç, ne kadar korkunç!..»

Sonra, artık kendini tutamayarak Tanasescu'ya yaklaştı ve bağırdı.

«Binbaşı, yeter!.. Dayanılmaz birşey bu!.. Bu...»

Binbaşı, sanki yüzüne bir tokat yemişçesine aniden arkaya döndü.

«Ne dedin?... Kimsin sen?.. Burada ne arıyorsun?.. Ne cesaretle...»

«Benim adım Titu Herdelea ve...»

«Hiçbir şey duymak istemiyorum,» diye sözünü kesti Tanasescu yumruklarını sıkarak. «Çabuk burayı terket. Yoksa seni tutuklar ve derhal buradan attırırım!.. Hadi sallanma... Çabuk!..»

Vali Baloleanu aptallaşmış bir şekilde duruyor-

du. Binbaşının köylülere uyguladığı sert tedbirlere karşı çıktığı yoktu. Çünkü bu şekilde sorumluluğun yükünü üstünden atıyordu ve ilerde kendini kolayca temize çıkarabilirdi. Ama Grigor Iuga'nın arkadaşı, Bükreşli bir gazetecinin elinde kendisi için hiç de hoş olmayan birtakım kozların olduğu da bir gerçekti. Kendini toparlayıp Tanasescu'ya Fransızca birşeyler söyleyerek yatıştırmaya çalıştı.

Ama Tanasescu büsbütün sinirlenerek ona cevap verdi.

«Böyle bir şeye yer yarılsa izin veremem!.. Kim olursa olsun! Tanrı bile olsa izin veremem!..»

Üzüntüsünden bembeyaz olan Titu, ne kadar insanca ve doğal olursa olsun, araya girmesinin yersiz olduğunu farketmişti. Ama, gene de pişman değildi. Herhangi bir karışıklığı önlemek ve tehdit edilme tehlikesinden kurtulmak için arkasını döndü. Onu yatıştırmak için vali, delikanlının ellerine sarıldı.

«Bay Herdelea, lütfen!.. Bana bir iyilik yapın, binbaşı...»

«Bu vahşeti görmektense gitmeyi tercih ederim Bay Vali!» diye cevap verdi Titu.

«Çok üzgünüm!..» diye mırıldandı Baloleanu, onun elini sıkarak. Ama onu durdurmak için de hiç bir şey yapmadı.

Onun gittiğini gören Tanasescu, biraz olsun rahatlamıştı. Ama Titu'nun bir gazeteci olduğunu öğrenince siniri tekrar tepesine çıktı. Birkaç yıl önce Turnu Severin'deyken, bir içki masasında gazetecilerden birini yumruklamıştı. Bu hareketi, umulmadık bir gürültü çıkarmıştı. Bütün Bükreş gazeteleri onu suçlamıştı ve mesele o kadar ileriye gitmişti ki, sonunda Divan-ı Harbe çıkmıştı. Bu olay siciline geçmeseydi, şimdi çoktan Albay olmuştu.

«Kimsenin, benim görevimi yerine getirmeme engel olmasına izin veremem!..» diye bağırdı, sinirini göstermemeye çalışarak. «Benim sorumluluğum var burada!.. Biz oyun oynamıyoruz, değil mi Bay Vali!.. Bükreş'te fikir yürütüp yazı yazmak kolay, ama bu alçaklar herşeyi burada talan ediyor, yakıyor, yıkıyor ve cinayetlerini burada işliyorlar!..»

Sonra aynı sinirle tekrar köylülere döndü.

«Bu köylüler, toplarla yeryüzünden silinmeliler!.. Rahipleri bile hırsız!.. Gaddarlıklarının eşi, dünyada bir kez bile görülmemiş!.. Diğer bölgelerdekiler, hiç olmazsa biraz daha çekingen, ama buradakiler, kadınları ve yaşlı adamları bile öldürüyorlar...»

Tanasescu, konuşurken, uzun saçlı, parlak gözlü bir köylü, ayağa kalkarak yaklaştı.

«Görüyorum ki tanrının iyi kullarını öldürmeye başladınız efendim. Göklerden konuşanın sesini ve onun emirlerini dinlemek istemiyorsunuz anlaşılan...»

«Yere çömel, çömel,» diye bağırdı birkaç nöbetçi.

«Ne emirleri?.. Neden bahsediyor?..» diye sordu binbaşı. Sabahtanberi sürdürmekte olduğu tedbirlere rağmen böyle bir davranış onu şaşırtmıştı.

«O delidir efendim,» diye izah etti polis Boiangiu.

«Deli mi?.. Siz onu bana bırakın, ben bu delileri bilirim!» diye bağırdı Tanasescu, «zaten bu alçak dün asileri yönetiyor, askerlerimi tahrik ediyordu... Söylediklerini kendi kulaklarımla duydum!.. Onbaşı, onu da hakettiği kadar döv!»

Askerler onu döverken, Anton, sanki onları hissetmiyormuş gibi neşeyle bağırıyordu.

«Devam edin, devam edin kardeşlerim!.. Mahşer günü yakında!.. Tanrı istediği zaman kaçınılmaz ola-

caktır bu!... Dövün, dövün, vurun!.. Ben, bunun için geldim buraya, ve...»

Dayağın hiç bir etkisi olmadığını gören Binbaşı Tanasescu, bu durumdan rahatsız olarak, «Bırakın onu onbaşı,» diye emretti, «deli!»

Sonra savcıya döndü, «Artık devam edelim!.. Lütfen!..»

3

Grigor Iuga, pişmanlık içinde yanıyordu. Aklında hep aynı düşünce vardı.

«Gitmemiş olsaydım belki bunlar olmazdı...»

Ama aynı zamanda pişmanlığın faydasız olduğunu biliyordu. Yapılması gereken görevleri vardı. Nadina'nın cesedi beş, babasınınki ise üç gündür huzura kavuşmayı bekliyordu. Ölülerin çok ihmal edilmiş olduklarını ve huzursuz ruhlarının etraflarındaki canlılara, özellikle çok büyük bir acı içinde olan kendisine işkence ettiklerini hissediyordu.

Bir gün önce, Costeşti'den Gogu'ya Nadina'nın ölümünü bildiren telgrafı gönderirken cenazeyi hiç düşünmemişti. Zaten hiçbir şeyi doğru dürüst düşünecek halde değildi. Ancak akşamleyin, cesetleri gördükten sonra, hiç olmazsa Gogu ile Eugenia'nın Nadina'nın cenazesinde bulunmaları ve kendisinin onları beklemesi gerektiği aklına gelmişti. Ama bugün, rahiple birlikte tabutun geldiğini görünce, Gogu'nun kızkardeşinin cenazesi için bile buralara gelmeye cesaret edemiyeceğini anlamıştı. Zaten insanların yüreğinden olduğu gibi harabelerden de hâlâ duman tüterken gösterişli bir cenaze töreni yapmak imkan-

sızdı. O anda duruma uygun düşecek basit bir tören yapılmasına karar verdi. Daha sonra şartlar düzelince gerekli tören yapılabilirdi. Bundan sonra ruhunu sarmış olan ve onun başka bir dünyada yaşıyormuşcasına birşeyler yapmasını engelleyen sıkıntı kalkmış gibiydi.

«Dinle Leonte, cenaze bugün öğleden sonra kaldırılacak!»

Sakin bir tavırla, sanki günlük olaylardan bahsediyormuşcasına, ayrıntılarına varana dek gerekli bütün emirleri verdi. Birkaç kuşaktanberi Iuga ailesi, Amara kilisesinin yanına gömülmekteydi. Son mezar Miron Iuga tarafından yaptırılmıştı ve karısı bir süredir orada yatmaktaydı. Taştan yapılmış, geniş, yüksek ve zamanı gelince onun da bedenini içine alacak kocaman bir mezardı burası. Nadina'nın cesedi de hiç olmazsa şimdilik bu mezara konacaktı. Yaşlı Nicodim öldüğü için, Lespezi'deki rahibi çağırmak zorunda kalmışlar, o da, Nadina'nın tabutunu getiren arabayla gelmişti. Başka kimseye de ihtiyaç yoktu.

Tören, bahçede yapıldı. Pırıl pırıl parlamakta olan güneş, herkesin gözlerini kamaştırıyordu. Tabutlar dörder öküzün çektiği bir arabaya konmuştu. Arkalarında kırık pencereleriyle malikane, sessiz sessiz ağlamakta olan yaşlı bir kadın gibiydi. Tam karşıda kararmış duvarlarıyla yeni villa, sanki cenaze töreni için hazırlanmış bir dekor gibi duruyordu. Yeni cübbesini giymiş olan sakalsız papaz, çenesi titreye titreye dua ediyor, ilahiler söylüyor ve ara sıra da gözlerini kaldırarak gökte onun dualarını dinlemek için toplanmış meleklere benzeyen bembeyaz bulutlara bakıyordu. Sesi zayıf ve inceydi, ama bu duruma çok iyi uyuyordu. Bu ses, tıpkı buhurdanlıktan çıkan

duman gibi, sadece malikaneyi değil, tüm çevreyi bile dolduran sessizliğin içinde yayılıyordu.

Grigor Iuga, Titu Herdelea ile birlikte cesetleri taşıyan arabanın yanında durmaktaydı. Karşıda sadece bir kısmı sağlam kalmış olan bahçe çiti boyunca, başlarında Isbaşescu olan köylüler durmaktaydı. Uşağın karısı ile ahçı Profira, Grigor'un metin davranışından utanırcasına sessiz sessiz ağlıyorlardı.

Genç Iuga, üzgün bir tavırla iki tabuta birden baktı. Sanki bu, çok önceden kaderlerinde yazılıymış gibi her iki tabut da aynı boydaydı ve aynı tahtadan yapılmıştı. Birçok düşünceler, rüzgar gibi aklına geliyor ve daha şekillenmeden uçup gidiyorlardı. Kalbinin yeni yaralanmış gibi birden acıyla dolduğunu hissetti.

Törenin bittiğini, mezarlığa doğru yürümeye başladıklarını farketmedi bile. Yolda, Titu Herdelea'nın kulağına eğilerek fısıldadı.

«Galiba Baloleanu'yu da çağırmamız gerekirdi... Neyse, artık iş işten geçti!..»

Tabutları taşıyan araba önlerinden gidiyordu. Birkaç adım arkasından ötekilerin ayak seslerini ve şimdi bağıra bağıra ağlamaya başlamış olan kadınların seslerini duydu. Arabanın önünde de, rahibin cübbesini görüyor ve sanki çok uzaklardan geliyormuş gibi sesini dinliyordu.

Hükümet binasının bahçesindeki kalabalığı görünce şaşırdı. Titu durumu ona kısaca anlattı. Çığlıklardan anlaşıldığına göre, soruşturma aynı hızla devam ediyordu. Cenaze yaklaşınca Vali Baloleanu bahçeyi terketti, Savcı Gresescu, Binbaşı Tanasescu ve Polis Müfettişi Corbuleanu da onu izlediler. Birkaç kez Miron Iuga'nın evine gitmiş olan yüzbaşı

Lache Gradinaru da onlarla birlikte gitmek isterdi, ama soruşturmaya devam etmek zorundaydı.

«Beni ve hepimizi affet Sevgili Grigorita. Yoksa herşeyi bırakıp değerli babana son görevimizi yapmaya gelirdik,» dedi Baloleanu, üzüntülü bir ifadeyle. Sonra da Grigor'un uzun uzun elini sıktı.

Suratları, gereken üzüntülü ifadeyi veren diğerleri de sırayla onun elini sıktılar ve bakışlarıyla acılarının ne denli büyük olduğunu anlatmaya çalıştılar.

Baloleanu'ya haber vermediği için aslında özür dilemesi gerekenin kendisi olduğunu düşünüyordu Grigor. Ama tam ağzını açmıştı ki, vali, gözyaşlarını silmek istiyormuş gibi cebinden bir mendil çıkartarak gözlerini oğuşturdu. Bu hareketi çok sahte bulan Grigor fikrini değiştirerek ilerlemekte olan arabanın arkasından koştu.

Az sonra kilisenin bahçesine girdiler. Rahip birkaç dakika daha ilahi söylemeye devam ettikten sonra, önlerinde Bumbu'nun gönderdiği üç uşağın durduğu açık mezarlara tabutlar sırayla indirildi. Rahip, birkaç kere «Ruhları sonsuzluğa dek yaşasın!..» diye tekrar etti. Sonra hareketsiz ve boş gözlerle önüne bakan Grigor'a hafifçe dönerek sustu. Uşağın verdiği bir işaretle, üç adam tabutların üstüne toprak atmaya başladılar. Baloleanu ile diğerleri Grigor'a tekrar başsağlığı dilediler, Grigor da hafifçe başını sallayarak onları dinledi. Bu arada, binbaşı Tanasescu'nun, savcıya şöyle dediğini duydu.

«Hazır buradayken ve rahip de varken köylüleri de köyün mezarlığına gömsek iyi olur... Belediye reisi de orada, hadi sevgili dostum, bu işten de bir an önce kurtulalım!.. Tabii biliyorsun, bu iş çabucak ve törensiz yapılmalı. Yoksa bu alçakları mükafatlan-

dırmış oluruz!.. Hükümet binasında da kurşuna dizdirdiklerimizi unutmayın!..»

Grigor, birden çok önemli birşeyi hatırlamış gibi Titu'nun kulağına fısıldadı.

«Köylülerin cenazesinde bulunmayı çok isterdim. Ama ayakta duracak halim yok... Acaba benim yerime sen gider misin?..»

«Tabii giderim,» diye cevap verdi genç Herdelea.

Rahip, Titu ve Corbuleanu ile birlikte gitti. Kilisenin bahçesinden çıkıp iki tane meyva bahçesinden geçtiler. Artık kaskatı olmuş olan köylülerin cesetleri mezarlıkta iki sıra halinde yatmaktaydılar. Onlar için upuzun, tek bir mezar kazılmıştı.

«Acele et, vaktimiz yok...» dedi müfettiş Corbuleanu, rahibe.

Cesetlerin ortak mezara atılmasını sabırsızlıkla seyretti, sonra da arkasına bile bakmadan çekip gitti.

Titu Herdelea, rahiple birlikte kalmıştı. Çukurun içinde üstüste yığılmış ağaç dalları gibi duran bedenlerin üstüne toprağın atılmasını ve ölülerin onları uzun süredir bütün tehlikelerden korumuş olan toprakla karışarak son dinlenme yerlerine gömülmelerini seyrettiler.

«Toprak için ne kadar çok şey feda ettiler ve şimdi toprak onları nasıl da yutuyor,» diye mırıldandı Titu Herdelea içini kaplayan bir acıyla. «Ve tüm savaşları da işte bu şekilde sonuçlandı.»

On kadar köylü, kürekle onların üstlerine toprak atmaktaydılar. Belediye reisi Pravila, onları tehdit ediyor, korkutuyordu. Sanki binbaşının kafasına indirdiği yumruklar, küçücük aklını alıp götürmüştü.

Çukur tamamen örtüldükten sonra Titu, «Kaç kişiydiler?» diye sordu belediye reisine.

«Az önce hükümet binasının önünden getirdiğimiz Trifon ve Toader'le birlikte kırkaltı!..» diye cevap verdi Ion Pravila, «Peder Nicodim ise hâlâ evinde. Evet, Binbaşı Niculina'yı dövdürdü, ama sonunda rahibi evinden almamızı söylemedi. Onu bu zavallılarla birlikte gömmek çok yazık olacaktı. Zavallı!.. Hiç kötü birşey yapmamıştı. Bay Miron için dua etmişti ve... Ah tanrım, üstümüze korkunç bir felaket çöktü, sen bizi koru!...»

Kısa bir sessizlikten sonra genç Herdelea tekrar konuştu.

«Söyleyin bana belediye reisi, bu ihtilâl neydi?.. Bu kadar kanunsuz ve kötülükle dolu hareketleri nasıl yapabildiniz?..»

«Halk alevlenip kanuna karşı geldi,» diye cevap verdi Pravila. «Ama şimdiki durum da bana çok haksızmış gibi görünüyor!.. Halk halktır. Hata yapması çok doğaldır. Ama toprak sahipleri akıllıdırlar ve...»

Titu cevap vermeden gözlerini ölüleri gömen mezarcılara çevirdi. Çok fazla şeyler söylemiş olduğundan korkan belediye reisi birden susmuştu.

Grigor, Baloleanu, Grecescu ve diğer subayları malikanede yemeğe çağırmıştı. Vali, ülkeyi harabeye çevirip yasa bürüyen ayaklanmanın iki kurbanını öven kısa bir konuşma yaptı. Sonra, ev sahiplerine anlayışlı davranmak için hiçbiri ölenlerden bir daha söz etmedi ve sadece köylülerin vahşetinden ve yaptıklarından konuştular. Bükreşli genç gazeteci ile Grigor'un hiç konuşmadıklarını farkeden Baloleanu kendisini bu vahşi ve suçlu insanlar karşısında hepsini birleşmeye çağırmaya zorunlu hissetti.

«Küçük kişisel arzular unutulmalı ve anormal

şartların getirdiği istenmeden yapılan hakaretler affedilmeli,» dedi Baloleanu, «öyle değil mi Bay Herdelaa?»

Titu bu tür şeylere önem vermediğini göstermek istercesine omuzlarını silkti. Grigor ne demek istemiş olduğunu anlamadığı için şaşkın şaşkın Baloleanu'ya bakmaktaydı.

«Ah, size söylememiş miydi,» diye sordu vali. «Bakınız baylar, ne kadar iyi ve eşine ender rastlanan bir insan! Zaten hemen anlaşılıyor!»

Grigor'a olayı kısaca anlattıktan sonra kadehini, olanları unutmak için kaldırdı. Alkışlar arasında binbaşı Tanasescu, Titu'yla el sıkıştı. Sonra hepsi elinden geldiğince Transylvania'dan gelmiş olan genç konuğa köylülerin kötü olduğunu ve sadece zor kullanarak onların kötü hareketler yapmasının önüne geçilebileceğini anlatmaya çalıştılar.

«Yakılıp yıkılmış ve iki ölünün matemini çekmekte olan bir çatının altında olduğumuzu unutmamalıyız!» dedi binbaşı Tanasescu.

Sanki etrafta kadınlar varmış gibi bıyıklarını burmakta olan Corbuleanu atıldı, «Onların vahşetini görmek için şöyle bir etrafa bakmak yeterli!..»

Çekingen karakterli bir adam olan savcı Grecescu, diğer ülkelerde isyanların nasıl bastırıldığını ve bunlara kıyasla bu barbarlara karşı alınan tedbirlerin çok yumuşak kaldığını anlatarak dikkati kendine çekti.

Titu Herdelea, bu konuşmaya çok sinirlenmişti. Bu adamların yanıldıklarını hissediyordu, ama doğru dürüst cevap verebilmek için bir türlü düşüncelerini toparlıyamıyordu.

Birkaç kez, onlara karşı çıktığını göstermek için,

«Ama yapılan haksızlıklar bana çok dokunuyor...» diye bağırdı.

Daha sonra tartışmaların gidişinden ateşlenerek, kendisinin bile şaştığı bir güvenle konuşmaya başladı.

«Cezalandırmayı anlıyor ve kabul ediyorum, ama bir tek şartla: dürüst ve kanunlara uygun olmalı!.. Siz, devleti temsil edenler ve elinde devletin tüm gücünü bulunduranlar, kanunları ayaklar altına alarak birçok suçlar işlemiş olan köylülerle aynı hataya düşmemelisiniz!.. Eğer siz de kanunları çiğneyecek olursanız, siz de suç işlemiş olursunuz ve sizin bu yaptığınız çok daha ağır bir suçtur!.. Çünkü siz bu suçları devlet adına ve onun gücünü kullanarak işlersiniz!.. Köylüler ayaklanıp kanunlara karşı gelirken, her an devletin gücünü, yani ordunun ve polisin kendilerini cezalandırmalarını göze almışlardı. Siz ise kanunlara uyacağınız yerde, savunmasız insanlara işkence ediyorsunuz, çünkü kimsenin gelip sizi cezalandıramayacağını biliyorsunuz!..»

«Sevgili dostum, sevgili dostum,» diye gülümsedi Baloleanu, «ben, dürüst ve kanunlara uyan bir insanım!.. Ama varlığı tehdit edildiği zaman devletin kendini koruması, sadece hakkı değil, görevidir de!.. Devleti korumak ve güçlendirmek için yapılan herşey haklı ve kanunlara uygundur!»

«Bir Macar polisi de bana aynı şeyleri söylemişti,» diye cevap verdi Titu alayla, «aranızdaki tek fark ise onun Macarca, sizin Romence konuşmanız!»

«Ama ihtilal yapılmasına izin veremeyiz...»

«İhtilali önleyen kanundur. Sadece kanunsuz hareketler ihtilallerin başlamasına ve yayılmasına sebep olurlar...» dedi Titu, büyük birşey keşfetmiş gibi.

Ertesi sabah yaşlı bir çavuşun komutasında askerler tarafından muhafaza edilen elli kadar köylü, Piteşti'ye doğru yola çıktılar. Suçlu olanlar ve suçlu olduğu sanılan bu köylüler, birbirine uzun, kalın zincirlerle bağlanmış ikişer kişilik guruplar halinde yürüyorlardı. Duran, yada yavaşlayan köylüleri dürtüklemek için askerlerin elinde sopalar vardı.

Baloleanu, Grecescu ve binbaşı Tanasescu, beraber yemek yemiş oldukları Grigor'a veda ettiler. Valinin söylediğine göre, ihtilal hastalığına kapılmış olan bütün köylerde alınmış olan tedbirlerin sonuçlarını incelemeye gidiyorlardı. Özellikle bazı köylerden gelen haberlere göre, orduyla birlikte dönmüş olan toprak sahipleri mallarının talan edilip malikanelerinin yakıldığını görünce soruşturmaya başlamışlar ve suçlu olduklarına kanaat getirdiklerini de kurşuna dizdirmeye başlamışlardı.

«Böyle bir şeye izin verilemez!..» diye bağırdı Baloleanu, «böyle ukalalıklara tahammül edemem!.. Herkes aklına estiği gibi adaleti yerine getirmeye çalışsaydı ne olurdu!.. Kanun, herkese, tarafsızca uygulanmalı!..» Burada, genç Herdelea'nın alaylı bakışlarıyla karşılaştı, «genel çıkarın savunulması birşey, kanunu çiğneyip intikam için kişisel çıkarların korunması başka birşeydir!»

Titu, ertesi gün ayrıldı. Köydeki sıkıntı ve acı olmasaydı, Grigor onu daha fazla tutmak isterdi. Ama böyle bir durumda onun kalmasını istemek, arkadaşlıktan çok bencillik olurdu.

«Böyle tehlikeli ve üzüntülü günlerde benim yanımda kalarak büyük bir nezaket gösterdin...» dedi genç Iuga, Tituya ayrılırken, «arkadaşlığını istismar etmek istemem... Teşekkür ederim!. Hiçbir zaman içinde bulunduğum durumu nasıl anlayışla karşıladı-

ğını unutmayacağım! Zaten ben de burada daha fazla kalmayacağım. Yalnızlık ve etrafta dolaşan gölgeler, beni delirtebilir. Ama tarlalarda çalışılmaya başlanması ve gerekli tamirlerin yapılması için emirler vermeliyim...»

Hâlâ Ichim'in sürdüğü aynı sarı arabayla Titu Amara'dan ayrıldı. Köylüler saklandıkları yerlerden ve evlerinden çıkmaya cesaret edemedikleri için heryer bomboştu. Hükümet binasının bahçesi, askerler tarafından muhafaza edilen dizçökmüş köylülerle doluydu. Soruşturma, aynı hızla devam etmekteydi. Sadece soruşturmayı yapanlar değişmişti. Binbaşının yerini Lache Gradinaru, savcınınkini ise polis Boiangiu almıştı.

Costeşti'ye giderken her köyde aynı şekilde sotuşturmaların yapıldığı görülüyordu. Costeşti istasyonunda kendisine Amara'da olanları bütün ayrıntılarıyla anlatmasını isteyen Cosma Buruiana ile karşılaştı. Ertesi gün Amara'ya gidecekti. Ama bütün tehlikenin geçtiğinden emin olana dek yanında başka kimseyi götürmeyecekti.

Bükreş'te Herdelea'nın yaptığı ilk iş, Gogu Ionescu'lara gitmek oldu. Kötü haberler götürmesi onu rahatsız ediyordu, ama Grigor'un telgrafından sonra onun anlatacağı ayrıntılar belki bir parça daha meraklarını giderirdi. Altı ay önce onların evini gördüğü zaman çok beğenmişti. Strada Argintari'de, camlı saçağı olan merdivenleriyle bu ev ona çok mutlu görünmüştü. Şimdi ise güneşin duvarları ve camları pırıl pırıl aydınlatmasına çimenlerin etrafı yeşil bir halı ile kaplamasına rağmen hüzünlüydü bu ev.

Evde Eugenia'yı yalnızbaşına buldu. Kadın, Gogu gelmeden önce ona herşeyi anlattırdı ve özellikle kocasını üzeceği için haberleri dehşet içinde dinledi.

Kocasını Amara'da Nadina'nın cenazesine göndermeyen oydu. Başına birşeyler gelebileceğinden korkmuştu.

Çok geçmeden Gogu da onlara katıldı. Geçen birkaç gün içinde on yaş birden ihtiyarlamış gibi geldi Titu'ya. Çapkın tavrını ve neşesini kaybetmişti. Titu ile gözgöze gelir gelmez ağlamaya başladı. Nadina'yı ne kadar sevdiğini ancak şimdi anlıyordu. Onu bir kızkardeş gibi değil de çocuğuymuş gibi sevmişti. Titu'nun bir kez daha anlattığı hikayeyi dinlerken durmadan içini çekiyordu.

«Zavallı babam!.. Bu haberleri nasıl karşılayacak?..»

Yaşlı Tudor Ionescu, durmadan küçük sevgili kızı Nadina'nın dönüp dönmediğini soruyordu. Çünkü isyanın Argeş'e de yayıldığını duymuştu.

Akşam yemeğinde Titu Herdelea başından geçenleri, köyde gördüklerini ve Gavrilaş'ları anlattı. Bu yüzden oldukça geç yattı ve ancak o zaman gazetelere bakacak bir fırsat buldu. Hükümetin heryerde isyanı kansız bastırmış olduğunu okuyunca gülümsedi. Birden içi kızgınlık ve isyanla doldu.

Kendinin tekrar Amara'da hükümet binasının bahçesinde acı çekmekte olan kalabalığın arasında olduğunu düşledi. Binbaşı, kanlı bir kılıçla yere eğilmiş başlara vurmaktaydı. Kılıç, çığlık çığlığa bağırmakta olan bir çocuğun kafasına ineceği sırada binbaşının üstüne atılarak elinden kılıcı aldı ve yere fırlattı. «Seni tevkif ediyorum, seni tevkif ediyorum,» diye bağırdı binbaşı. Titu, kızgın askerlerin kendisini yakaladığını ve bir kırbacın suratını yaladığını hissetti.

Ertesi gün **Drapelul**'da Roşu, sanki ölüler ülkesinden dönmüş gibi onu karşıladı ve yeni hükümetin

aldığı tedbirleri anlatması için onu Deliceanu'ya götürdü. Gazetede herzaman heyecanlı haberler çıkarmak isteyen sekreter, genç gazetecinin anlattıklarını, hatta kanlı binbaşının yaptıklarını da yayınlamak istiyordu.

«Hayır, hayır Roşu,» diye atıldı editör, «huzurun sağlanmasında yeni hükümete destek olacağımıza söz vermiştik. Sözümüzü tutmalıyız. Onlar gibi iki yüzlü olamayız!..»

«Peki, peki,» diye cevap verdi Roşu, «tahmin ediyordum zaten. Drapelul, asla bu durumdan kurtulamayacak!..»

Birkaç gün sonra sabahleyin büroya geldiğinde Titu, Roşu'yu her zamankinden daha asık suratla buldu. Önce onun kişisel bir sorunu olduğunu sanıp hiç üstüne varmadı. Genç adam oturarak yavaş yavaş alışmakta olduğu herzamanki renksiz makalelerinden birini yazmaya başladı. Sonunda sekreter dayanamayarak kendiliğinden bağırdı, «ne kadar korkunç birşey bu!.. Ne kadar barbarca birşey!..»

Bu çeşit patlamalar, ona hiç yakışmıyordu. Sesi, kötü bir aktörünki gibi duygusuz ve monotondu. Birden o da bunu farkederek sustu. Ama onbeş dakika sonra tekrar konuşmaya başladı.

«Eee sevgili dostum, ihtilalimizden ne haber?.. Bitti, değil mi?... Biz ezdik onu, değil mi? Hem de ne kadar iyi becerdik bu işi!.. Binlerce mezarla!!!»

Her zaman olduğu gibi Titu ilgilenerek onun yanına gitti.

«Görüyorum ki gazetelerdeki köylü karışıklıkları sütunlarının kalktığını farketmişsin... Demek ki bastırma hareketleri başarılı olmuş, tüm ülkede huzur sağlanmış, ama ne çeşitten bir huzur bu?..

Binlerce yeni mezar, Romanya'da huzurun bir kez daha hüküm sürdüğünü gösteriyor...»

Sessiz geçen kısa bir süre sonra sekreter konuşmaya devam etti.

«Senin Argeş'te gördüklerin, sevgili dostum, bütün Romanya'da yapılan barbarlıkların yanında hiç kalır! İhtilal sırasında ölenler, yada kurşuna dizilenler, çok şanslılar. Çünkü yaşayanlara yapılacak olan işkenceden kurtuldular... Çağımızda ilkel kabilelerde bile görünmeyen bir vahşetle heryer kana boyandı. Ve herşey o kadar sessizce yapıldı ki, Avrupa ve diğer dünya ülkeleri hiçbir şey duymadılar. Tüfekler durmadan ateş kustu, toplar köyleri yerle bir ettiler... Hiçbir iz kalmasın diye de, kurbanlar ortak bir mezara gömüldüler ve başlarına bir mezar taşı bile dikilmedi. Hiç kimse karşı çıkamaz, hiç kimse birşey söylemeye cesaret edemez. Çünkü korunmakta olan, ülkenin çıkarlarıdır! Ve bu çıkarlar, birkaç bin tembelin lüks içinde yaşamasını sağlamak için milyonlarca köylünün açlık ve soğuk içinde çalışmalarını gerektiriyor!..»

«Ve insan, bütün bu olanları yazma hakkına bile sahip değil,» dedi Genç Herdelea, «nasıl yapabileceğimi bilsem, karşı çıkardım!»

«Çıkamazdın! Hemen hesabını görürlerdi. İstenilmeyen herhangi bir yabancı gibi yurt dışına atılırdın!...»

«Ben mi?.. Yabancı mı?.. Romanya'da ha!..» diye gülümsedi Titu, alayla.

«Sen ne kadar Romanyalı olduğunu hissedersen hisset, bir Romen vatandaşı olmadığını unutmamalısın sevgili dostum. Düzeni tehdit ettiğin sürece kardeş olmaktan çıkar, bir düşman haline geliverirsin... Ama meraklanma, birkaç hafta içinde sadece ülkenin

çeşitli yerlerinden sürüklenerek getirilen binlerce köylüyü yargılayan mahkemeler hatırlar ihtilâli!.. Onun ötesinde de herkes memnun zaten. Malları yağma edilenler, devlet tarafından yardım görecekler ve belki de eskisinden daha da zengin olacaklar. Eğer iyi davranırlarsa köylüler de yeni nutuklarla boş vaadleri dinlemeye devam edecekler. Ama parlamentonun yakında dağılacağını ve seçimlerin yapılacağını unutmamalıyız!..»

Gerçekten de on gün kadar sonra Roşu bile köylülerden söz etmiyordu artık. Gazetelerde gittikçe daha da ateşlenen seçim konuşmaları yer alıyordu. Sadece orada burada, özellikle parti gazetelerinde, kışkırtıcıların cezalandırılmaları isteniyordu. Yaklaşmakta olan bahar, hayata yeni bir biçim vermişti. Yazlık restoranlar açılmaya başlıyor, kahveler masalarıyla kaldırımların üstüne yayılıyorlardı. Calea Victoriei'de caddeyle saray arasındaki meydanda güzel kadınlar şık elbiseleriyle daha da genç görünüyorlardı. Sokaklar, yeni maceralar arayan kadın ve erkeklerle dolmuştu. Kaldırımlarda «Sevgilim,» «Şekerim», gibi fısıltılar duyulmaya başlanmıştı.

Güzel ve rahat olmasına rağmen, Titu Herdelea, odasında çok az vakit geçiriyordu. Ama iyi bir kitap okumak için ayırdığı bir öğleden sonra, birden karşısında Bayan Aleexandrescu ile, gülümseyen Mimi'yi buldu. Eski evsahibesi, komşu olduklarını, kendisiyle görüşmek istediklerini ve geçerken de uğradıklarını söyledi. Onun gibi kibar delikanlıyı unutmamıştı elbette. Ama uğramalarını özellikle Mimi istemişti, «Hadi gel gidelim anne, bakalım beni unutmuş mu,» demişti. Sonra Jenica'nın ne kadar alçak bir adam olduğunu, aralarındaki ilişkinin artık bittiğini söylemek için nasıl o pis babasını göndermiş olduğunu an-

lattı. Ama onlara öyle bir ders vermişti ki, mezara girinceye dek onu unutmayacaklardı. Zavallı Mimi ise, baştan beri Jean'a bir türlü dayanamamıştı zaten. Mimi gibi annesinden iyi bir terbiye görmemişti o, ama kadın, masum ve dürüst kızının söylediklerini dinlemeyip ona inanmıştı. Ama en çok pişman olduğu şey, o alçak ve adi kızkardeşi yüzünden, iki sevgiliyi ayırmıştı. Sevgili Mimi'si daha baştan annesine hislerini anlatmıştı. «Anneciğim, ne kadar da yakışıklı,» demiş ve sonra sık sık tekrarlamıştı, «onu seviyorum anneciğim, onu seviyorum...» Neyse ki sonunda kendisinin Jenica'dan kurtulması gibi, Mimi de serbest kalmıştı...

«Hadi hadi, artık öpün birbirinizi,» ben bakmıyorum,» dedi Bayan Alexandrescu birden.

Mimi kollarını Titu'nun boynuna doladı ve onu öptü. Genç Herdelea olup bitenlerden utanmış, birkaç kibar söz söylemeye çalışarak şaşkın şaşkın etrafına bakınmaktaydı. Sonunda Bayan Alexandrescu, delikanlıya kendilerini ziyarete gelmesini söyledi. Ayrılırlarken Mimi biraz arkada kaldı ve vücudunu delikanlının vücuduna sürerek, «muhakkak gel şekerim,» dedi.

Titu, ertesi gün istasyonun arkasında ailesiyle birlikte yaşamakta olan Tanta'yı ziyarete gitti. Köyden döndükten sonra, yani aşağı yukarı iki haftadan beri onu görmemişti. Kız gelmemiş, o da arayamamıştı.

Bütün aile onu neşeyle karşıladılar. Mutluluktan yanakları kıpkırmızı olan Tanta çok şaşırmıştı. Jean, hiçbir şey olmamış gibi onun elini sıktı. Çoğunlukla, paskalyadan iki hafta sonra yapılacak olan Jenica'nın düğününden söz ettiler. Müstakbel damat onu,

düğününde **cavaleri de onoare** (2) olarak davet etmişti. Titu da kendisine Tanta gibi güzel bir kız eşlik ederse bunu kabul edeceğini bildirdi. Bayan Ionescu'nun gözleri dolu dolu oldu. Hatta yaşlı Ionescu bile hafifçe gülümsedi.

Grigor Iugo, ancak üç hafta sonra Bükreş'e geldi. Yorgun gözükmesine rağmen, gözleri yeni bir güvenle parlamaktaydı.

«Tabii bütün kaçmış olanlar geri döndüler,» diye cevap verdi Titu'nun sorusuna, «Platamonu da döndü tabii. Yanında hadım edilmiş olan oğlu yoktu. Herhalde bir hastahanede yatıyordur şimdi?.. Ancak ölüler, bir daha hiçbir zaman dönmeyecekler...»

Titu konuyu değiştirmeye çalıştıysa da, Grigor konuşmaya devam etti. «Tarlalardaki bahar işini bitirdik... İhtilal sadece kötü bir rüyaymış gibi köylüler gene çalışmaya başladılar. Ümitsiz bir sessizlik içinde, ama daha büyük bir enerjiyle işe koyuldular.. Ama ne yazık ki köylülerin dörttebiri Piteşti'deki hapishanelerde. Hükümet binalarının bütün mahzenleri hapishane haline getirilmiş. Trajedilerden hiçbir zaman hiçbir şey öğrenmeyiz... Üstelik de böyle bir zamanda çalışabilecek bu kadar güçten yoksun olmak, ülkenin ekonomisi için büyük bir kayıp... Gene de fırtınanın izlerini kapatmak için elimizden gelenleri yapıyoruz ve tabiat da bize yardım ediyor. Ağaçlar, çiçekler içinde. Bahar, güzel örtüsünü küllerin ve harabelerin üstüne örttü...»

«Ya halk?..» diye sordu Titu.

«Ancak tanrı bilir!» diye cevap verdi Grigor, «dayak yemiş köylülerle, zaten hepsi dayak yemiş ya,

(2) **cavaller (i) de onoare:** Romen düğünlerinde gelinin nedimelerine eşlik eden, damadın arkadaşları.

yaptığım konuşmalardan, bana hiçbiri pişman değilmiş gibi geldi. tam tersine... Hepsinin kafasında hiçbir kuvvetin bastıramayacağı tek bir soru var: 'Topraksız nasıl yaşarız?'»

5

Grigor, Victor Predeleanu ile tarım üstüne uzun uzun konuştu. Şimdi kötü kaderin bir sonucu olarak Amara topraklarının tek sahibi olduğuna göre, eski düşüncelerini gerçekleştirmek hakkıydı. Herşeyden çok dürüst, becerikli ve kendisine güvenebileceği bir tarım uzmanına ihtiyacı vardı. Predeleanu gibi Bükreş'e yerleşmeyi ve sadece iş olduğu mevsimlerde köye gitmeyi planlıyordu. Villayı tekrar yaptırmaya hiç niyeti yoktu. Eğer böyle birşeye ihtiyacı olursa, alevlerin gazabından kurtulmuş olan eski malikaneyi tekrar modernize ettirebilirdi.

Predeleanu, birçok araştırmalar yaptıktan sonra onun aradığı gibi bir adam buldu. Canlı, akıllı, yakışıklı, Almanya'da devletin özel bir çiftliğinde birkaç yıllık tecrübesi olan genç bir adamdı bu.

«İşte burada! Adı, Stelian Halunga... Onu beğendin mi?..» diye sordu Predeleanu, genç çiftçiyi tanıştırarak.

«Beğendim,» diye gülümsedi Grigor, «umarım onunla iyi dost oluruz!.»

Yeni yöneticiyi Amara'ya götürmeden önce, ileride karışıklıklar yaratabilecek birkaç sorunu çözümlemek istedi Grigor. Önce Nadina'nın mezarını Gogu

Ionescu ile konuştu. Resmen yayınlanmamış olsa bile boşanmış oldukları için bu konuda yalnızbaşına karar vermek istemiyordu. Üzüntüsü hâlâ geçmemiş olan Gogu, kaderin o tehlikeli günlerde köye götürdüğü Nadina'nın, hayatı boyunca hiç huzur yüzü görmemiş olan ruhunun, başına o korkunç felaketin geldiği yerde rahat edemeyeceğini düşünüyordu. Olayın üstünden üç ay kadar geçtikten sonra gerekli törenin yapılması için hep beraber köye giderlerdi. O zaman kendi topraklarını ve belki de Babaroaga'yı satmaya niyetliydi. Vahşilerin kızkardeşini öldürmüş oldukları yerde bir daha yaşayamayacağı muhakkaktı.

«Öyleyse onu köylülere sat!» dedi Grigor, «uğrunda o kadar çok kan döktüler, hiç olmazsa karşılığında onu satın alsınlar.»

«Hayır, hayır!..» diye bağırdı Gogu, dehşetle, «iş için bile olsa o köylülerin suratlarını bir daha görmek istemiyorum. Ben onu bankaya satarım. Banka da eğer isterse verir toprağı köylülere... Faydasız dostum, ben toprağa ve köylülere senin kadar bağlı değilim. Ben, tam bir kentliyim. İşte belki de bu yüzden içimi parça parça eden bu olayları değil affetmek, unutamayacağım bile...»

Grigor, birkaç kere üstüste Romanya Bankası'nda Dumescu'yu ziyaret etti. Miron Iuga'nın iyi bir dostu olan Dumescu, mali sıkıntısı varsa ona yardım etmeyi teklif etti. Ama genç adam dışarıda dilenmeye gelen ve bu felaketten büyük bir kazançla çıkmak isteyen diğerleri gibi değildi. Devletten hiçbir şekilde tazminat istemiyordu. Hasara uğrayan bütün malları arasında sadece Villa sigortalıydı. Eğer şirket, kontrata uyarak hasarı gerçek değeri üstünden verirse, bankaya olan bütün borçlarını ödeyebilecekti. Ama

Dumescu, isyanı, bir mücbir sebep olarak kabul ettiklerinden kontratı saymayıp, parayı ödemeyeceklerini sanıyordu. Bu olağanüstü durumları düzeltmek için hükümet yeni bir kanun çıkarsaydı iyi olurdu. Kendisi, bu işle şahsen ilgilenecekti.

Sonra Grigor, başpiskoposluk sarayına uğrayarak, hiç olmazsa ölümünden sonra arzusunu yerine getirmek için Peder Nicodim'in oğlunun, Amara'daki boş yere atanmasını sağladı. Zaten genç adam, görevli olduğu Gorj'dan hemen ayrılmış, babasının cenazesinde bulunmak ve Piteşti'de hapis yatan Filip'in çıkmasına kadar Niculina'ya yardım etmek için hemen yola çıkmıştı.

Köylülerin ruhlarını biraz olsun rahat ettirmek için Grigor, yeni yöneticiyle birlikte Piteşti'ye de uğradı ve hiç olmazsa öğretmen Dragoş'un bırakılması için birşeyler yapılmasını istedi.

Ama Baloleanu'yu kandırmak zordu. İhtilalin, özellikle Argeş'teki ayaklanmanın, kışkırtıcıların eseri olduğunu ve mutlaka bunları bulması gerektiğine inanıyordu. Çünkü, birtakım anarşist gazeteler, olayların sorumlusu olarak kendi partisini suçluyorlardı. Dragoş'un da en tehlikeli kışkırtıcılardan biri olduğunu duymuştu. Ancak iki gün uğraşmadan sonra Grigor ona garanti vererek öğretmenin bırakılmasını sağladı.

Amara, herzamanki gibiydi. Hancı Busuioc, şapkası kafasında, göbeğini çıkarta çıkarta kapıda duruyor, gelip geçene laf atıyordu. Belediye reisi Ion Pravila, ayaklanmadan doğan sayısız sorunları daha büyük bir güçle halledebilmek için sık sık oraya giderek birkaç kadeh brandi içiyordu.

«Ya köylüler Bay Belediye Reisi!.» diye sordu

hancı, «onları bırakacaklar mı yoksa daha tutacaklar mı hapiste?..»

«Eee Cristache, benim sözümü dinlemediler...» diye cevap verdi belediye reisi. «Çıldırmışlardı. Ancak iş işten geçtikten sonra akıllandılar. Şimdi sadece Bay Grigorita onlara acıyarak, tıpkı Bay Nica'yı olduğu gibi onları da hapisten çıkarabilir belki...»

«Ya hasarlar?.. Onları tazmin edecekler mi, yoksa hiçbir şey alamayacak mıyız?..» dedi Cristache. Şöyle iyi bir para elde edebilmek için hem köyde, hem de Piteşti'deki zarara uğrayanlar listesine adını yazdırmıştı.

«Burada da tek umudumuz Bay Grigorita,» dedi Pravila, «bundan sonra ancak onun iyi kalbi bana yardım edebilir!..»

Belediye reisinin bürosunda Dumitrescu çalışmaktaydı. Çünkü belediye reisinin karakolda ve malikanede görülecek birtakım işleri vardı. Polis Boiangiu, soruşturmayı daha epeyce uzatmak istemişti, ama Grigor böyle birşey yapmamasını ve olanları unutmasını söylemişti.

«Amara'nın bir hırsızlar köyü olduğunu söylediğim zaman bana inanmıyordun,» diyordu Boiangiu, belediye reisine. «İşte, artık kendin de ne mal olduklarını gördün!.. Bundan böyle işleri bana bırak, bak nasıl halledeceğim işleri!..»

Çiçek açmış ağaçların arasında eski malikane gençleşmiş gibiydi. Villanın harabeleri ortadan kaldırılmış, onun yerine etrafa dostça bir hava veren çiçekler ekilmişti. Yönetici Halunga, sanki bütün hayatı boyunca bu işi yapmış gibi, çiftliği büyük bir düzenle idare ediyordu. Dostça tavırları ve onlarla birlikte çalışırken gösterdiği büyük güçle köylülere güven veriyor ve onlara çalışma arzusunu aşılamaya

çalışıyordu. Onu sadece Isbaşescu sevmiyor ve Yaşlı Iuganın hizmetinde geçirdiği o korkunç tehlikelerden sonra bu görevin kendisine verilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Grigor, her Pazar köylüleri malikaneye çağırarak onların dertlerini dinliyordu. Şikayetler hep eski şikayetlerdi, ama bu kez daha ihtiyatlı anlatılıyordu: mısırın yokluğu, borçlar ve topraksızlık... Hiç kimse ayaklanmadan sözetmiyordu. Grigor sorduğunda ise hep aynı cevabı alıyordu.

«İnsanlar alevlenmişlerdi Bay Grigorita, kaderimize yazılıymış bu!..»

Sadece bir keresinde Lupu Chiritoiu cesaretle konuşmuştu. «Adalet vakti daha gelmedi Bay Grigorita, ama bugünlerde muhakkak gelecek, çünkü dünya onsuz yaşayamaz!..»

Cosma Buruiana, durmadan ya birşeyler sormak, yada şikayet etmek için geliyordu. Tüm umudu, devletin vereceği tazminattaydı. Yoksa hali ne olurdu!.. Köylüler, ocağındaki külleri bile çalmışlardı. Grigor, ondan binbaşı Stefanescu'nun, malikanesini yaktığı iddia edilen üç köylüyü öldürdüğünü öğrenmişti.

Mayısın sonunda Halunga, Amara'ya iyice alışınca Grigor, Bükreş'e hareket etti. Şimdi artık onun başkentte, Dumescu'nun yanında olup, mali sorunlarını çözmesi gerekliydi. Ama, içinden, Bükreş'e gitmesinin çok daha önemli bir nedeni olduğunu ve bütün geleceğinin buna bağlı olduğunu biliyordu.

Bununla birlikte, Bükreş'e geldikten sonra bu konuda hiçbir şey yapmadan günler geçirdi. Önemli konuları bilhassa erteliyormuş gibi küçük şeylerle uğraşıyordu. Amara ile ilgili birtakım işleri olduğunu bahane ederek, Predeleanu'lara yaptığı ziyaretleri seyrekleştirmişti. Meclis Haziranda tatile girdiğinden

beri Baloleanu, yeni seçimlerde adaylığını koymak için valilikten ayrılarak Bükreş'e yerleşmişti. Grigor onunla, hemen hemen her gün görüşmekteydi. Valilik görevini bırakan avukat, köylü sorunları üstüne eski radikal görüşleri tekrar savunmaya başlamıştı. Onun bu tavrı ve durmadan tekrarlamaya başladığı boş sözleri, Grigor'u gittikçe daha da sinirlendiriyordu.

«Yapacağımız ilk iş yaraları iyileştirmek ve insanları huzura kavuşturmak için genel bir af çıkarmak olacaktır!..» dedi Baloleanu bir gün, «ülkede huzuru sağlamak için zor kullandığımızda kalbimiz kan ağlamıştı sevgili Grigorita. Ama artık adaleti uygulayabiliriz. Hapisaneleri doldurmakta olan binlerce biçare, pişman olarak evlerine dönmeli ve Romanya'nın gelişmesine yardımcı olmak üzere çalışmaya başlamalıdırlar.»

Grigor, Roşu'dan **Drapelul**'daki durumunu öğrenip sokağa atılacağından korkan Titu'ya bir iş bulmak için Baloleanu'dan yararlanmak istiyordu. Sonunda, Hazine Toprakları Bakanlığındaki genel sekreterin yardımıyla orada Titu'ya bir iş bulundu.

«Peki ben ne iş yapacağım?..» diye sordu Titu, Grigor ona haber verdiğinde.

«Ayda bir uğrayıp maaşını alacaksın!..» diye bağırdı Baloleanu neşeyle, «eğer hâlâ becerebiliyorsan şiir yazarsın, yada istiyorsan evlenirsin...»

Genç Herdelea, büyük bir sırrı açıklanmış gibi kızardı.

«Sanırım ikinci öneri, Bay Iuga için daha uygun!..»

Grigor, kısa bir sessizlikten sonra cevap verdi.

«Pek de fena birşey olmaz bu!..»

16

Haziranın ortalarında daha hiçbir işini bile halletmeden Grigor Amara'ya gitmeye ve sonbahara kadar da Bükreş'e dönmemeye karar verdi. Gitmeden önce veda etmek için Predeleanu'lara uğradı. Victor yalnızdı. Tecla ile Olga, alışverişe çıkmışlardı. Çeşitli konulardan, özellikle Predeleanu'ların Delga'daki ziyanlarından söz ettikten sonra Grigor birden konuyu değiştirerek sordu.

«Acaba Olga benimle evlenir mi Victor?... Ama lütfen cevap verirken samimi ol, çünkü...»

Predeleanu gülümsedi. «O ne düşünüyor... Daha sormadın mı?»

Grigor; kızı ne kadar çok sevdiğini, artık bu hayattan bıkmış olduğunu ve herşeye baştan başlamak istediğini anlattı.

Predeleanu, onu büyük bir sabırla dinledi.

«Dinle beni dostum Grigorita,» dedi sonunda, «yarın Amara'ya gideceğini söylüyorsun. Bir gün daha kal. Olguta öbürgün eve gidecek. Onunla birlikte gider, Craivo'daki ailesini de görürsün. Buna pişman olmayacağından eminim.»

Tren, beşte kalkacaktı. Grigor, saat dörtte istasyano vardı. Titu, elinde bir demet beyaz çiçekle gelmişti. Bir gün önce Grigor, kendisine, çok mutlu olduğunu, Bayan Postelnicu'yu sevdiğini, büyük bir heyecanla anlatmıştı. Genç Herdelea, Olguta'yı tebrik eden ilk insan olmak istiyordu. Üstelik, Grigor'a bir gün önce ondan ayrıldıktan sonra Deliceanu'nun kendisinden **Drapelul**'da kalmasını teklif ettiğini de anlatmak istiyordu. Genç Herdelea, gözleri ışıl ışıl parlayarak bağırdı.

«Bundan sonra hiçbir şeye aldırmıyorum artık!.. Dün feci bir haldeydim, bugün ise iki maaş birden alıyorum! Evet, gerçekten de büyük bir şans bu!..»

Başından geçenleri hemen koşarak Tanta'ya anlatmıştı. O da şimdi kendisiyle birlikte istasyona gelmişti. Onu, Calea Grivitei'de bir mağazada bekliyordu. Bütün gün beraber gezeceklerdi.

Titu ile Grigor konuşurlarken, tren, istasyona girdi. Kalabalığın arasında, çıkışa doğru koşmakta olan Olena topraklarının kiracısı Ilie Rogujinaru'yu gördüler. Genç Iuga onu görmezlikten gelerek başını yana doğru çevirdi, ama kendisini görmüş olan kiracı koşa koşa ona doğru geliyordu.

«Beni tanıdınız mı efendim?..» diye sordu. Elindeki bavulu yere bırakarak cebinden çıkardığı kocaman bir mendille alnını ve açık başını sildi. «Başınıza gelenleri duydum,» dedi üzüntüyle kafasını sallayarak.

Miron Iuga ve Nadina'nın ölümünden dolayı başsağlığı diledikten sonra zararlarının ne kadar olduğunu, hükümetin tazminat ödeyip ödemediğini ve kaç tane köylünün öldüğünü sordu.

«Size hep köylülerin ne kadar kötü olduğunu anlatmıştım, hatırlıyor musunuz?...»

Sonra konuşmaya devam ederek kendi mallarını nasıl kurtarmış olduğunu anlattı. Onlarla trende karşılaştıktan sonra bir gün daha geç kalmış olsaydı, herşeyi yanıp kül haline gelecekti...

«Bize şunu verin, bize toprağı verin, yoksa sizi öldürürüz!.' dediler bana... O zaman ben ne yaptım tahmin ederseniz?.. Neden ben köylülerden daha akıllı olmamayım?.. Herşeyimle birlikte toprağımı onlara vermeyi kabul ettim!»

Köylüler, işi garantiye bağlamak için hükümet

binasında bir kontrat yaparak imzalamışlardı. Buna karşılık köylüler, ihtilal bitene dek onun malikanesinde kalmasına izin vermişlerdi. İki gün sonra ordu gelmiş ve onları istedikleri topraklara kavuşturmuştu! Burada kiracı, kahkahalarla gülerek, «işte ben de köylülerin kızgınlığından böyle kurtuldum,» dedi.

Onun gülmesine sinirlenen Grigor, soğuk bir tavırla cevap verdi.

«Eğer trajedilerden hiçbir şey öğrenmezsek, o zaman...»

Rogojinaru onun sözünü kesti.

«Öğrenecek ne var beyefendi?.. Onlara yumuşak davranacaksın, yada bırakacaksın bizi katletsinler, öyle mi?.. Hayır, hayır Beyefendi!.. Kitapları ateşe atarak, köylüleri olduğu gibi görmeye çalışın. Bırakın onlar topraklarımızda çalışsınlar. Devletin onlara toprak vereceğini beklemekten vaz geçsinler. Köylünün hiçbir zaman tatmin olacağını sanmayın. Eğer bugün ona toprak verirseniz yarın hayvan, daha sonra da para bile isteyecektir. Köylüler herzaman isteyecek birşey bulurlar!..»

«Şimdiye dek onlara sadece kurşun verildi!..» diye cevap verdi Grigor.

«Yoksa onlara madalya verilmesini mi isterdiniz!» diye bağırdı kiracı, «çok üzüldüm. Eğer sizin kadar acı çekmiş olan biri bunu söylerse, diğerleri...»

O anda Grigor, Predeleanu'ların gelmekte olduğunu gördü ve kendi kendine mırıldanın kiracıyı bavulunun yanında bırakarak onlara koştu.

Olga, Titu'ya çiçekler için teşekkür etti.

«Tam şairce bir davranış,» diye bağırdı Predeanu, Herdelea'nın elini sıkarken.

«Tabii, böyle güzel bir bayan için olursa...» diye cevap verdi genç adam Grigor'a bakarak.

Bayan Tecla Predeleanu, hepsinden fazla duygulanmıştı. Olga'yı geçirmek için çocukları da getirmediğine pişman olmuştu. Ama nasıl olsa birkaç güne kadar köye gidecekler ve Craiova'ya da uğrayarak bir süre kalacaklardı.

Grigor, mutlu mutlu etrafına bakınmaktaydı.

«Hadi artık binin, üç dakikanız kaldı,» dedi Predeleanu.

«Umarım gene Amara'ya gelirsin!..» dedi Grigor Titu'ya.

«Eğer beni çağırırsanız, tabii ki memnuniyetle gelirim!..» dedi Titu, Olga'ya ve Grigor'a bakarak.

Tren yavaş yavaş hareket etti. Olga ile Grigor, pencereden sarkmışlar, aşağıda kalanlara gülümseyerek, «Allahaısmarladık, allahaısmarladık!..» diyorlardı.

Sesler birbirine karıştı, zayıfladı ve çevrelerini saran dünyanın gürültüsü içinde kayboldu.

Valea-Mare, Muscel

Aralık 1930 - Eylül 1932

Çağdaş Romen yazarları arasında Liviu Rebreanu en ünlülerinden. Uzun yıllar gazetecilik yapan yazar 1910'da Avusturya-Macaristan hükümetince tutuklandı. Barıştan sonra Bükreş'e dönen Rebreanu, The Calvary, Ion, Three Tales romanlarını yazdı. 1922'de yayınladığı 'Asılmışlar Ormanı'nı, yoldaşlarına katılmak istediği için asılan, kardeşine adamıştır. 1930-1932 yılları arasında en önemli eseri "Umut Toprakları"nı yazdı.

İkinci cildiyle tamamlanan UMUT TOPRAKLARI, Romanya'da devrim öncesi köylü ayaklanmalarını gerçek boyutlarıyla anlatıyor. Ve de köylüler adına dönen politik dolapları, çıkar kavgalarını.

15 Lira